

TEORİ de *doğrultu*

36

Temmuz-Ağustos

2009

İÇİNDEKİLER

Kemalizm Emekçi Sınıflara Düşmandır	2
Sermayenin Kurtuluşu Uzayda Mı?	13
İran: Halkın Ayaklanması	21
Üç Ülke, Burjuva Yazarlar Ve Marks	31
Enternasyonal Hareket Tartışıyor:.....	37
Tarımda Kapitalist Yoğunlaşma	44
Kafdağı'ndan Anadolu'ya	56
Alternatif Tarih Okumaları XI: Horasan'dan Anadolu'ya Bir Uğrak: Oğuz İsyanı	61
Pavlikanlar'dan Babailer'e : Anadolu'da İsyanın Sürekliliği	67
Hüseyin Ergün, SHP Ve Burjuva Solunu Diriltme Girişimi....	76

Kemalizm Emekçi Sınıflara Düşmandır

Haluk Erdem

Eğer emperyalist işgale karşı tutum alan sınıfları kişilerde cisimleştirirsek bunların Türk ticaret burjuvazisi ve toprak ağalarını temsilen M. Kemal, Kürdistan toprak beylerini ve Kürt ulusunu temsilen Yusuf Ziya, Türk yoksul köylülerini temsilen Çerkes Ethem ve işçi sınıfını temsilen M. Suphi olduğunu söyleyebiliriz.

M. Kemal, önce hem işgale karşı silahlı direnişin başlatıcılarından hem de padişah ve işgal yanlısı egemen sınıfların önderlik ettiği gerici ayaklanmaları bastırarak direnişe kurtuluş savaşı hüviyeti veren Çerkes Ethem'in liderliğindeki gerilla ordusunu dağıttı. Çerkes Ethem ülkeyi terk etmek zorunda kaldı. Yine aynı sıralarda Ekim Devriminin etkisiyle İstanbul ve Anadolu'da esen sosyalizm rüzgârının sayıca çok cılız ama örgütlendiğinde yoksulluktan kırılan Anadolu insanına umut verecek olan işçi sınıfının liderlerini Karadeniz'de boğdurttu. Bu aynı zamanda işçi sınıfı ve yoksul köylülüğün ittifakına vurulmuş bir darbeydi.

İşçi sınıfı ve yoksul köylülüğün devrimci dinamiklerinin tasfiyesinden sonra sıra Kürtlere gelmişti. M. Kemal'in en hararetli savunucularından Bitlis mebusu Yusuf Ziya Bey de Kürt isyanı örgütlemek suçlamasıyla kurşuna dizilecekti. Böylece Kürt-Türk ittifakının da canına okunuyordu.

1919-1925 arasındaki bu altı yıl Türk ticaret burjuvazisi ve toprak ağalarının emperyalist işgalden kurtuluş savaşının ana kitlesini meydana getiren yoksul köylülerle işçilerin liderliğini ezerek; kurtuluşun temel dayanağı ve ulusal bağlaştığı, Kürt ulusunun temsilcilerini

arkadan hançerleyerek hegemonyasını inşa ettiğine tanıklık ediyordu.

Bu süreç, aynı zamanda Kurtuluş Savaşı'na halkçı ve demokratik nitelik kazandıran unsurlar tasfiye edildikçe demokratik ve halkçı muhtevanın yerini giderek koyu bir gericiliğe bıraktığını gösterir bize. Böylelikle sendika kurma, örgütlenme ve basın hürriyetinden (1923 İktisat Kongresi) her türlü demokratik hak ve hürriyetin faşist Tahrir-i Sükûn yasasıyla lağvedildiği döneme gelindi. Kürt ulu-suyla ulusal haklarına saygı temelinde "öz kardeşlik" birliğinden "Saf Türk soyundan olmayanların bu memlekette tek hakları vardır; hizmetçi olma hakkı, köle olma hakkı"na(1) gelindi. Bu anlayış sadece Türk olmayanların değil, Türk milliyetinden köylü ve işçilerin Türk egemen sınıflarına hizmetçi ve köle yapılması amacını ifade ediyordu aynı zamanda.

Sınıfsız Kaynaşmış Kitle

"Bence bizim milletimiz yekdiğerinden çok farklı menâfi (faydalar) takip edecek ve bu itibarla yekdiğeriyle mücadele halinde buluna gelen muhtelif sınıfa malik değildir. Mevcut sınıflar yekdiğerinin lazım ve melzumu mahiyetindedir"(2) diyordu M. Kemal, 1923'de. İzmir İktisat Kongresinin açılış konuşmasında da, "Bil'akis mevcudiyetleri ve muhasala-i mesaisi (çalışmanın elde edilen sonuçları itibanyla) yekdiğerine lazım olan sınıflardan ibarettir ... Çiftçiler, sanatkârlar, tüccarlar, ameleler... bunların hangisi yekdiğerinin muarızı olabilir"(3) diyerek benzeri fikirlerini ifade ediyordu. Aynı kongrede ikinci konuşmayı yapan İktisat Vekili Mahmut Esat Bey de "dün olduğu gibi bugün de bizde

iktisadi manasıyla mutebel-lir bir sınıf meselesi mevcut değildir. Bizde tüccar da, çiftçi de, sanayi erbabı da, amale de hülasa (özetle) bütün iktisat amillerimiz doğrudan doğruya yabancı sermayenin esiri ve hizmetkarlarıdır. Bütün bu iktisat zümrelerimizin birleşmesi, kendilerini teşkilata bağlaması lazımdır”(4) diyordu. Türkiye’deki sınıfların birbirleriyle çelişki içinde olmadığı, aksine birbiri için gerekli olduğu ve bu nedenle bir arada örgütlenmeleri gerektiğine işaret eden korporatif görüşler daha 1920’li yılların başında egemen sınıf ideolojisi olarak yükseltiliyordu.

Halk Fırkası Nizamname-si’nin (1923) 2. Maddesinde “Halk Fırkası nazarında halk mefhumu, herhangi bir sınıfa münhasır (sınırlanmış) değildir.”⁵ deniyordu. 1931’de de M. Kemal, “Türkiye Cumhuriyeti halkını ayrı ayrı sınıflardan mürekkep (oluşmuş) değil ve fakat ferdi ve içtimai hayat için işbölümü itibarıyla muhtelif mesai erbabına ayrılmış bir camia telakki etmek (saymak, kabul etmek) esas prensiplerimizdendir ”(6) diyordu. Bu görüş 1935 CHF Kongresinde “temel ilkelerimizden biri, Türkiye Cumhuriyeti halkını çeşitli sınıflardan oluşan bir topluluk olarak değil, Türk halkının bireysel ve toplumsal hayatı için gerekli olan işbölümü uyarınca çeşitli mesleklere ayrılmış bir topluluk olarak kabul etmektir. Fırkamızın hedefleri sınıf çatışması yerine toplumsal düzeni ve dayanışmayı gerçekleştirmek, menfaatler arasında uyum sağlamaktır. “(7) biçiminde ifade ediliyordu. 1938 CHF olağanüstü kurultayında ise M. Esat Bozkurt, “siyasal, sosyal ve ekonomik görünümünden biz ayrı ayrı bir sınıf ve zümre kabul etmiyoruz... Belki başka yerlerde bu sınıf ve zümre farkı, daha açık bir deyimle bir insan farkı bahse mevzu olabilir. Fakat Türk ulusunda asla...” diyor ve “ülke birliği içinde sınıfsız zümresiz Türk ulusu “ndan(8) söz ediyordu.

İzmir İktisat Kongresi’nde kabul edilen Misak-ı İktisadi esaslarının 11. Maddesinde “Türkler hangi sınıf ve meslekte olurlarsa olsun, candan sevişirler ” (9) deniyordu. Kemalizm tarihi aynı zamanda bir yönüyle bu “candan sevişme” sahtekârlığına dayalı bir sınıf ideolojisinin her türlü yöntem ve araçla inşa edilmesinin de tarihiydi.

Köylüler Yekpare Miydi?

İktisat Kongresinde işçi sınıfı adına sunulan

“amele sınıfının teklif ettiği esaslar’da o günkü köylülük şöyle tarif ediliyordu: “Bazı taraflarda, bütün bir ülkeye, bir sancak dahilinde arazinin heyet-i mecmuasına tesahub eden (sahip çıkan) beyler olduğu gibi, binlerce köylüler de arazide mahrum bir esir hayatı geçirmektedir. Ekseriye semtine bile uğramayan şehrili akar sahiplerine ait büyük çiftlikler vardır. Köylülerimizin en büyük kısmı ihtiyacın altında araziye sahiptir ve çok defa bunu bile işletecek vesaitten mahrumdur. Ve bunların çoğu da borç içindedirler. Fakir köylülerin istismarına neden olan muhtelif ortaklık ve yarıcılık usulleri tatbik edilmektedir.” (10)

1920’lerin başında “candan sevişen” toprak ağaları, tefeci tüccarlarla, küçük ve orta köylülerin, topraksızların manzarası böyleydi. O yıllarda tarım sektörü çalışan nüfusun yüzde 80’ini oluşturuyordu.

M. Kemal (7 Şubat 1923’teki Balıkesir nutkunda toprak-köylü sorununa yaklaşımını şöyle izah ediyordu: “Biliyorsunuz ki memleketimiz çiftçi memleketidir, o halde milletimizin azim ekseriyeti de çiftçidir. Bu böyle olunca buna karşı büyük arazi sahipleri hatıra gelir. Bizde büyük araziye kaç kişi maliktir? Bu arazinin miktarı nedir? Tahkik edilirse görülür ki, memleketimizin vüsatine (genişliğine) nazaran hiç kimse büyük araziye sahip değildir. Binaenaleyh bu arazi sahipleri de himaye edilecek insanlardır”(11)

Bu konuşmasıyla M. Kemal toprak ağaları sınıfının çıkarlarının kararlı savunucusu olacağına kuvvetli işaretlerini vermişti. Oysa o dönemde köylünün ezici çoğunluğu Hitit döneminden beri süregelen ilkel araç ve yöntemlerle toprağı işler, önemli bölümü topraktan yoksun aç bilaç, bir nevi esir hayatı yaşarken nüfusun çok küçük bölümü muazzam büyüklükte toprakları elinde bulunduruyordu. “1920’ler Türkiye’sinin farım kısmında birkaç bin büyük arazi sahibi ile bir milyonu aşkın köylü ailesi bulunmaktaydı. Büyük arazi sahiplerinin bir kısmı topraklarını kapitalist, bir kısmı feodal benzeri üretim ilişkileriyle işlemekteydi. Bir kısmı da kentlerde yaşayan ‘absentee toprak ağalarıydı. Köylülerin önemli bir bölümü, tarihsel süreç içinde mülksüzleştirilmişlerdi ya da mülk sahibi olamamışlardı.122

Çoğunlukla feodal sömürü temelinde işletilen büyük toprak sahipliğine yoksul ve topraksız

köylülerin sefil yaşam tarzına son vermenin koşulları doğmuştu. Emekçi sınıfların toplumsal talebi bu yöneydi. Eski rejim yıkılmıştı, şimdi “hâkimiyet kayıtsız şartsız milletin”di. Ne var ki, Türk tefeci-tüccar burjuvazi ve toprak ağaları ittifakına dayalı yeni egemen sınıfın bu yönde hareket etmesi beklenemezdi. Bu ittifakın lideri M. Kemal, halkı berbat bir yoksulluk, koyu bir cehalet ve ilkel koşullarda yaşamaya mahkûm eden toplumsal koşulları korumayı kendine vazife bildi, tam da Balıkesir konuşmasında ifade ettiği gibi padişah mülkleri dışında kalan eski mülkiyet biçimlerini medeni kanun ve “cumhuriyet devrimleri” örtüsü altında himaye etti.

1924 Anayasa’sında “değer pahası peşin verilmedikçe hiçbir kimsenin malı istimval ve mülkü istimlak olunamaz” (madde 74)(13) denilerek arazi sahipleri koruma altına alındı. 1924 Kadastro Kanunu, arazi konusunda özel mülkiyet rejimini pekiştiren 1924 Medeni Kanunu ile geniş tarım alanları üzerinde fiili denetim kurmuş olan güçlü ailelerin bunları tapuya kaydettirme olanağı doğmuştu. 1929’da ise “tumar, iltizam gibi kurumlarla ilgili olarak Osmanlı Hükümetinin geçmiş yüzyılla) içinde çeşitli ailelere vermiş olduğu ve geniş tarımsal alanlara tasarruf hakkı sağlayan belgeleri, bu alanların 1926 Medeni kanun çerçevesinde özel mülk olarak tapuya kaydettirmesi için yeterli”(14) sayan bir kanun kabul edildi. Eski sahiplik biçimlerinin kanunen koruma altına alınması bir yana, Kadastro bulunmayan bir ülkede, Osmanlı tasarruf belgelerinde belirtilen sınırlar muğlakken, nüfuzlu toprak beylerinin fiilen sahip olduklarından çok daha büyük bir toprak parçasını hukuki mülkiyet altına alacağı açıktı. Aynı zamanda bu kanun Ermenilerden ve Rumlardan kalan milyarlarca dekarlık arazinin büyük toprak sahiplerince mülk edinilmesinin yolunu açmıştı. Çağlar Keyder’in yaptığı bir hesaba göre Batı Anadolu’da Rumlardan kalan arazi o bölgedeki ekilebilir arazinin yüzde 15’ini oluşturuyordu.(15) Tek başına bu bile büyük toprak sahiplerine kol kanat germenin ne anlama geldiğini gösteriyordu.

Kemalistlerin büyük toprak sahipleri sınıfının çıkarlarını böylesine militanca savunmalarının sonucu küçük ve yoksul köylünün ilkel-sefilcahil yaşam tarzı biraz olsun iyileşmek yerine daha da kötüleşmiş, büyük toprak sahiplerinin elindeki toprak giderek daha çok artmıştır.

Rozaliev’e göre “Birinci Dünya Savaşı başlangıcına doğru büyük toprak sahibi ağalar (köy nüfusunun yüzde 1 ‘i) tüm işlenen toprakları yüzde 39.3’ünü, küçük toprak ağaları ve zengin köylüler (yüzde 4) toprakların yüzde 26.2’sini ellerinde tutuyorlar, köylü ailelerinin (köy nüfusunun yüzde 95’i) payına ise işlenen toprakların yüzde 34.5’i kalıyordu... Kemalist devrimden sonra, toprağın büyük toprak sahipleri elinde yoğunlaşması önemli oranda hızlanmıştır”(166 Aynı yazar, 1930’ların başlarında Türkiye’de işlenen arazilerin yüzde 40- 50’sinin büyük toprak sahiplerinin elinde olduğunu belirtiyor.

Bir başka Sovyet araştırmacısına göre 1920’li yılların sonunda Türkiye’de kırsal ailelerin yüzde 5’i tarımsal arazilerin yüzde 65’ine sahipti. Keza bir Türk yazarın 1932’de yazdığına göre 33 bin büyük arazi sahibinin 8 milyar hektar arazisi vardı ve bu aileler ekili alanların yüzde 35’ini denetlemekteydiler.” (17)

Y. S. Tezel’in yaptığı hesaplara göre ise 1940’larda kırsal ailelerin yüzde 1’inden azı tarımsal alanların yüzde 20’sini elinde bulundurmaktaydı.(18) Nereden bakılırsa bakılsın, arazi küçük bir azınlığın elinde yoğunlaşmıştı ve bu hiç de azımsanamayacak düzeyde değildi.

Emekçi köylüler aleyhine gelişmeleri başka örneklerle de göstermek mümkündür. İşlenen tarla alanı 1926’da 11 milyon hektardan 1950’de 15 milyona çıkmıştır. Kullanıma açılan toprak neredeyse yarı yarıya çoğaltılmışken, buna bağlı olarak] hiç toprağı olmayan ailelerin oranı azalacağına yükselmiş, 1927’de yüzde 17’den 1950’de yüzde] 20’ye çıkmıştır.(19) 1950 tarım sayımı sonuçlarına göre 314 bini daimi olmak üzere 1 milyonu aşkın tarım işçisi vardı. Kırsal ailelerin yüzde 62’si tama men kendine ait arazilerde çalışıyordu. Ama bunların ezici çoğunluğu 6 hektardan az toprak işli yordu ve bu kendi başına sefil bir yaşamı biteviye sürdürmekten öte bir anlam taşıymıyordu. Kırsal kesimin yüzde 18’i de kısmen kendi toprağında kısmen de başkasının arazisini çeşitli ortaklık ve yarıcılık yöntemleriyle işlemekteydi. 1920’lerde toprak dağılımındaki dengesizlik ne ise 1940’ların sonunda biraz daha bozularak devam etmişti.

Tarım teknikleri bakımından da Kemalistlerin döneminde köylülerin ezici çoğunluğu

bakımından herhangi ciddi bir iyileştirmeden söz edilemez.

1920'lerin başında Türkiye'nin birçok bölgesinde üretim hala tarih öncesinden kalma teknikler, araç ve gereçlerle yapılmaktaydı. İç bölgelerde kullanılan saban, neolitik çağdaki gibi, ucuna çakmak taşı cinsinden sert bir sivri taş takılmış kanca biçimli bir odun parçasıydı. Yapay gübre bilinmiyordu. Tohum ekme işi ve hasat elle yapılıyordu. Altı taşlı ilkel bir döven kullanılıyor, tanenin sapından ayrılması için, binlerce yıl öncesinden olduğu gibi rüzgârdan yararlanılıyordu. Bir Hitit köyündeki buğday üretiminin 1920'lerin başındaki Anadolu'dan farkı yoktu.* Var olan 1000 traktör de Ege, Marmara, Akdeniz'deki büyük toprak sahiplerinin elindeydi. Demir pulluk sayısı bile yalnızca 211 bindi. Buna karşın 1 milyon yüz 87 bin kara saban vardı. 1950 yılına gelindiğinde Hitit köyündeki buğday üretim biçimi yerli yerinde duruyordu.

Traktör sayısı 1944'de 956'ya kadar düşmüş, ABD yardımlarının aktığı 1948 yılında bile 1930'dakinin (2000) altında (1756) kalmıştı. Demir pulluk sayısı 1944'de 430 bine çıkmıştı ama kara sabanın sayısı da neredeyse iki milyona (1.803.000) dayanmıştı. Bu ilkel üretim koşullarının sonucudur ki, 1946-50'deki 3 milyon 2 yüz 58 bin ton olan yıllık buğday hasadı 1914'deki üretim düzeyini (3.400.000) hala yakalayamıyordu. Tahıl ekiminin tarla alanlarının ürün gruplarına oranı hiç değişmediği de (1928'de %88, 1948'de de %88)düşünülrse(20) orta, küçük, az topraklı ya da topraksız köylülerin bütün bu dönem boyunca nasıl feci bir yoksulluğa, cehalete, perişanlığa, ikelliğe mahkûm edildiği daha iyi anlaşılır.

1943 yılında Tarım Bakanı Hatipoğlu'nun mecliste yaptığı konuşma Kemalizm yılları boyunca "candan sevişme"nin ne menem bir şey olduğunun itirafıydı aynı zamanda: "Bu geniş yurt içinde yer yer toprağı kendisine yetmeyen ve topraksız insanlar da vardır. Bunların sebebi toprağın benimsenmesindeki elverişsizlik vardır, toprağın kullanımında elverişsizlik vardır. Mevcut olan arazinin rasyonel bir surette istismarı henüz ele alınmamıştır. Yurdumda büyük mülk sahipleri vardır, şehirde otururlar. Mülklerin semtine uğramazlar, arazileri bomboştur. Öte yandan emeğini toprağa dökmek isteyenler

durmaktadır. Sonra memlekette büyük toprak sahipleri vardır. Bunlar topraklarını bizzat işletmezler, bu işe sermaye koymazlar, toprağın başına geçmezler, fakat köylü ile ortakçılık yaparak hususi menfaatlerini temin ederler... Topraklar boş ve atıl... Sermayesiz... tekniksiz... Sadece ortakçı köylü emeği ile (işlenmektedir)"(21)

1923 İktisat Kongresi'nde işçi temsilcilerinin tarımsal alana dair yaptığı tarifile 1943'de tarım bakanının yaptığı arasındaki çarpıcı benzerlik Kemalistlerin 20 senede tarımsal alandaki derin eşitsizlik, ilkel üretim araçları kullanımında ve feodal, yarı feodal üretim ilişkilerinde dişe dokunur hiçbir iyileşme yaratamadığını göstermektedir.

Kemalistlerin toprak ağaları sınıfı ile halk düşmanlığı temelindeki işbirliği öyle bir düzeydedir ki; sırf toprak ağalarının çıkarları zedelenmesin diye genel ekonomik durumun iyileştirilmesi bakımından atılması zorunlu en basit adımlar bile atılmamıştır. Hükümet-toprak ağaları- köylülük arasındaki ilişkinin içeriğine dair Şükrü Kaya'nın Meclis'te yaptığı konuşma çok çarpıcıdır: "Devlet metruk arazi diye muhacire veriyor. Onlar da imar ediyorlar. Sonra herhangi bir sahibi çıkıyor ve diyor ki, bu benim mülkumdür. Tapusunu gösteriyor ve muhaciri sokağa atıyor... Böyle kaç tane arazi sahibi çıkmıştır... Ne kadar metruk arazi imar edilmişse bunların hepsinin sahibi çıkmıştır... Gedikalat körfezinde yerli halk bataklığı kuruttu. Burada sıtma vardı. Bunlar her türlü bataklığı kuruttular ve yerleştiler. Ektiler, biçtiler, çalıştılar, kanallar açtılar. Bir zat geldi bu toprakların kendine ait olduğunu söyleyerek bunları buradan çıkarttı. Halk yine topraksız kaldı. Dağlara sığındılar. Çalı çırpı toplayarak geçinmeye başladılar.222 CHP'nin en yetkili ağızlarından biri söylüyordu bunları.

İnönü iki yıl sonra manzarada bir değişiklik olmadığını şu sözlerle ifade edecektir: "Yurdumuzda topraksız çiftçinin sayısı, her tasavvurun üstündedir. En ziyade toprağı taksim edilmiş yerlerimizde bile köylünün yarısına yakın bir miktarı topraksızdır. Başkalarına ait topraklar üstünde, çok fena şartlar içinde ve çok verimsiz olarak çalışmak mecburiyetindedirler.

Toprak Reformu Neden Yapılmadı

1928 yılında Meclis açılışı konuşmasında M. Kemal hükümete "Toprağı olmayan çiftçilere

toprak tedarik etmek meselesiyle ehemmiyetli olarak” uğraşmaları çağrısında bulunmuştu. M. Kemal “özellikle doğu illerinden söz etmişti. Amaç toprak dağıtmak değil, Kürdi stan’daki isyancı aşiretlerin ileri gelenlerinin ekonomik gücünü kırarak onları topraklarından sürgün etmek ve böylece politik gücünü yok etmekte. Bu bir sömürgeleştirme siyasetiydi ve hiçbir ilerici-halkçı içerik taşımıyordu. M. Kemal’in talimatı doğrultusunda 1929 yılında “Şark mıntıkası dâhilinde muhtaç çiftçilere” arazi dağıtılması için kanun çıkartıldı. Kanun gereği isyan bölgelerinde büyük toprak sahiplerine ait araziler topraksız köylülere dağıtmak üzere kamulaştırılacaktı.

Şeyh Sait isyanının ardından başlayan bu tıp girişimler 1930 Ağrı isyanından sonra yeni bir boyut kazandı. 1934 yılında “İskan Kanunu” meclisten geçirildi. Kanunun 10. maddesinde şöyle deniyordu: “Reis, bey, ağa ve şeyhlere ait olarak tanınmış, kayıtlı, kayıtsız bütün gayrimenkuller devlete geçer. Bu gayrimenkuller muhacirlere, mültecilere göçebelere, naklolunanlara, topraksız veya az topraklı yerli çiftçilere dağıtılıp tapuya bağlanır.” {242Bu içerikte bir kanun maddesi ancak bir ihtilalin eseri olabilirdi. Reis, ağa, bey, şeyh vb. ait topraklara karşılıksız el konulacağı belirtiliyordu. Fakat ne gariptir ki, bu kanuna oy verenlerin başında Emin Sazak, Cavit Oral, Adnan Menderes gibi Türkiye’nin en büyük toprak ağaları, beyleri vardı. O dönem büyük mülklerin toplam alanı yüzde 1, Orta Anadolu’da yüzde 6 idi. Büyük mülk toprakların asıl yoğunlaştığı yerler Güneydoğu ve Akdeniz’di. Güneydoğu’da büyük mülk arazilerin işlenen toplam alana oram yüzde 59, Akdeniz’de yüzde 33’tü. Aynı oran Marmara’da yüzde 25 ve Ege’de yüzde 16 idi. Kanuna esasen konu edilen bölge Doğu Anadolu’da ise bu oran bunlardan çok daha düşük, yüzde 13 seviyesindeydi.*25* Akdeniz’de Ege’de, Marmara’da büyük mülkler biçiminde toprak yoğunlaşması Doğu Anadolu’nun çok üstündeydi. Ama kanun Kürtlere özellikle de belirli bir bölgeye yönelik olarak çıkarılmıştı. Batı’da Osmanlı’dan kalma tımar ve iltizam kâğıtları bile tapu için yeterli iken Kürtlerin, daha doğrusu isyancı Kürtlerin topraklarına el konuyordu. Görüleceği gibi, bu kanun feodal toprak mülkiyetine, büyük toprak sahipliğine, reis, bey, ağa ve şeyhlere karşı değil, isyancı

Kürt reis, Kürt bey, Kürt ağa, Kürt şeyhlerin topraklarını gasp etmeye dönük gerici, sömürgeci bir girişimdi. Bu kanun çerçevesinde 48 bin yerli topraksız aileye toprak dağıtılması yanında, kolonyalist bir mantıkla 41 bin göçmen aile de toprak verilerek bölgeye yerleştirildi.

Sonraki yıllarda Türkiye genelini kapsayan toprak reformu girişimleri zaman zaman gündeme geldi. 1935 yılında kabul edilen CHF Programına “her Türk çiftçisini yeterli toprak sahibi etmek... Topraksız çiftçiye toprak dağıtmak için istimlâk kanunları çıkarmak lüzumludur ” maddesi eklendi. 1937 yılında, anayasanın, kamulaştırma bedelinin peşin ödeneceğine dair 74. Maddesi değiştirildi. İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, toprak reformunun zaruretini 1937’de mecliste yaptığı konuşmada şöyle dile getiriyordu: “18 milyon Türkün 15 milyonu çiftçidir.

Bu 15 milyonun çoğu kendi toprağında çalışmaz... Muğla vilayetinin Köyceğiz kazası tamamıyla çiftlik ağalarının elindedir. Hükümet konağı bir çiftlik ağasının tarlası içindedir. Köylünün zerre kadar toprağı yoktur ve ağaların tarlasında çalışır... [Muğla’nın]yarı çiftçisi topraksızdır. Çalışmayan ağa oturur köylü çalışır. Antalya’da da böyledir. Şark vilayetlerinde de böyledir ” der ve devam eder, “(topraksız çiftçi) kendi topraklarında el emeğine kendi hakim olmazsa bu memlekette daha ne yapmak istiyoruz? Bu inkılâbın yeri ve şerefi olur mu? Kendi vatandaşını topraksız bırakıp şu veya bu materyal idealler peşinde koşmak kendi kendimizi aldatmak değil midir? ”*26*

Peki, ne oldu? “İnkılâp yer ve şeref kazandı mı? Vatandaş aldatılmaktan kurtuldu mu? Sonuç tam bir hiç oldu. Başka türlü de beklenemezdi zaten. Şükrü Kaya, Muğla milletvekiliydi. Onu meclise gönderen de o yörenin toprak ağaları değil miydi? Dahası Adana, Mersin, Antalya, İzmir, Manisa, Eskişehir, Balıkesir vb. illerin toprak ağaları bizzat M. Kemal’in de isteğiyle Meclise atanmamışlar mıydı? (Bazıları buna “seçim” diyor; gerçekte yapılan, M. Kemal’in tek seçici olduğu bir atamaydı...)

1920-50 aralığında milletvekillerinin yüzde 25’i serbest meslek sahibiydi. Bunların da üçte biri ticaretle uğraşan ya da büyük arazi sahiplerinin çocuğuydu. Milletvekillerinin yüzde 10’u tüccar ve yüzde 7’si büyük arazi sahibiydi. Geriye

kalan yüzde 47'de yüksek bürokrasiden gelmeydi.*-27* Bu meclisten halk yararına bir kanun çıkarması beklenebilir miydi?

Ya M. Kemal? O salt ideolojik-politik olarak değil sahip olduğu mülk çeşitliliği ile de toprak ağası-tefecisi-tüccar-sanayiciyi kendinde birleştirmişti. En büyük toprak sahiplerinden biri olan Emin Sazak'ın 70 bin dönüm, bir başkası olan Adnan Menderes'in 60 bin dönüm toprağı vardı. M. Kemal'in sahip olduğu arazi ise 300 bin dönümdü. Bunun dışında birer bira, malt, tuz, soda ve gazoz, deri, ziraat aletleri ve demir fabrika ve atölyeleri, yoğurt ve şarap imalathaneleri, değirmen ve mandıraları, bir çeltik fabrikasında yüzde 60 hissesi vardı. M. Kemal'in sahip olduğu arazide ise 300 bin dönümdü. bunun dışında birer bira, malt, tuz, soda ve gazoz, deri ziraat aletleri ve demir fabrika ve atölyeleri, yoğurt ve şarap imalathaneleri, değirmen ve mandıraları, bir çeltik fabrikasında yüzde 60 hissesi vardı. 13 bin 100 baş koyun, 443 baş sığır ve 69 ata sahipti. 16 traktörü, 13 biçerdöveri ve harman makinesi, 5 kamyon ve kamyonet, bir deniz motoru, 2 binek otomobili vb. vb. ona ait mülkiyet arasındaydı.(28)

Böyle bir meclis ve böyle bir "ebedi şef'in olduğu yerde toprak reformunun hayata geçmeyeceği açıktır. 1937-1938'de lafi edilip rafa kaldırılan toprak reformundan sonra 1945'de "çiftçiye toprak dağıtılması ve çiftçi ocakları kurulması hakkındaki kanun tasarısı" meclise sunuldu. Sovyet orduları 24 Nisan'da Berlin'i kuşatmış, 7 Mayıs'ta Almanya teslim olmuştu. Toprak reformu kanunu ise 14 Mayıs'ta Meclise gelmişti. Recep Peker kanunu gerekçelendirirken sarf ettiği sözler gerçek niyeti kolayca ele veriyordu: "Çiftçi yeter toprağına sahip edilmezse. .. Savaş sonunda azgın seller gibi her yana akacak ideolojilerin nereden geldiği belli olmayan etkileri... toplum hayatım kökünden rahatsız eder."(29) Recep Peker'in ifade ettiği Sovyetler Birliği'nin savaştan zaferle çıkmasıyla sosyalizmin "azgın seller gibi her yana akacak" olmasının yarattığı korku Türkiye'nin ABD limanına sığınmasıyla geçiştirilmiştir. 1945'te kanun muhalefete rağmen hükümetin istediği biçimde çıkmıştı. Ama kanunun uygulanması için gerekli olan tüzük ancak iki yıl sonra 1947'de yayımlandı. Kanunu yapan, tüzüğü çıkartan İnönü hükümeti, kanunu hiçbir zaman uygulamadı. 1948'e

gelindiğinde İnönü, Mecliste görüşülürken kanuna en sert muhalefet edenlerden biri olan, büyük toprak sahiplerinden Cavit Oral'ı Tarım Bakanı yaptı. Yine İnönü hükümeti 1950'den hemen önce topraklandırma kanununu, özel büyük arazileri kamulaştırma olanağı bırakmayacak tarzda değiştirerek, toprak dağıtımını yönünden kanunu geçersiz kıldı. Artık ABD vardı ve yeterli toprağına sahip olmadığı için "nereden geldiği belli olmayan" ideologların peşine takılma ihtimali olan yoksul köylülere toprak dağıtarak teskin etmeye gerek kalmamıştı. Devlet bundan böyle ABD malı sopa kullanacaktı. Köylü yine topraksız, aç, sefil, perişandı. Yine aldatılmıştı. Doğruydu "köylü milletin efendisiydi" ama onların toprak ağaları/beyleri kısmı. Geriye kalan yoksullar, büyük toprak sahipleri ve bütün büyük mülk sahipleri "milleti"nin kölesiydi, hem de en ilkelinden.

İşçi Sınıfının Sefaleti

İktisat Kongresi'nde sendika hakkı, 8 saatlik iş günü, kadınlara doğum öncesi ve sonrası 8 hafta ve her ay üç gün izin verilmesi, ücretlerin asgari geçimi esas alması, fazla mesainin iki kat ücretlen-dirilmesi gibi işçilere dönük bir dizi olumlu karar alınmıştı.(30) Ne var ki, bu kararların bir teki bile hayata geçmedi. Bir İş Kanunu bile ilk kez 1936'da çıkarıldı. Bu tarihe kadar hiçbir kurala bağlanmadan işçilere keyfi çalışma koşulları dayatıldı. 1936 İş Kanunu ise işçilerin haklarını tanımak için değil, işçiler arasında giderek artan hoşnutsuzluğına set çekmek içindi. Recep Peker'in deyişiyile İş Kanunu "sınıfçılık şuurunun doğmasına ve yaşamasına imkân verici hava bulutlarını ortadan silip süpür(mek), yurttaşların sınıflaşarak parçalara ayrılmasına karşı bir kale duvarı " örmek(31) maksadıyla çıkarılmıştı. Bu kanunla her türlü sendikal örgütlenme kesinkes yasaklandı. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren "Amele birliği" vb. dernek ve sendika tipi örgütleri kontrol altına almaya, sonunda onları partinin bir alt kolu olarak bütünüyle kendine bağlamaya çalışan CHP, bunda başarılı olamayacağını anlayınca, sorunu kökünden halledip, çıkardığı İş Kanunu'yla her türlü işçi-emekçi örgütlerinin oluşum olanaklarını ortadan kaldırdı.

1924 Anayasası, kısıtlı da olsa örgütlenme hakkını tanıyordu. İstanbul, Adana, İzmir,

Eskişehir, Bursa, Edirne, Konya, Zonguldak vb. birçok şehirde ayrı ayrı ve bölgesel sendikalar kurulmuştu. Ne var ki, bir dizi hükümet baskısıyla bunlar çalışamaz duruma getirilmişti. 1920'de M. Kemal tarafından sahte TKP kurulması gibi sahte sendika "Türk İşçi Birliği" vb. kuruldu. Hükümete bağlı bir birlikti. Yöneticileri bürokratlardan oluşuyordu.

Fakat işçiler bir süre sonra burjuvaların değil, kendi sınıf çıkarlarının savunucusu olarak "Birlik" terk edip "Amele Teali Cemiyeti"ni kurdular. Yirmi sendikadan meydana gelen 30 binden fazla üyesi olan bir sendikal birlikti bu. 1925 Tahrir-i Sükûn Kanunu ile sendikal örgütlenme hakkı rafa kaldırırdı.

1926'da bir İş Kanunu çıkarılması için Meclise giden "Amele Teali Cemiyeti" üyeleri tutuklandı ve ardından "Cemiyet" kapatıldı. 1933'te her türlü grev yasaklandı. 1924-1927 ve 1930-33 yılları arasında bir dizi grev patlak vermiş, bunlardan bazıları vahşice ezilmişti. Örneğin Adana'da demiryolu işçilerinin başlattığı greve askerler saldırmış grevci işçilere kadın ve çocuklara ateş açılmıştı.(32) Sadece 1925 yılında 32 bin işçinin katıldığı 10 grev olmuştu. 1927'de liman işletme tekeli idaresinden alacaklarının ödenmesi için greve çıkan 3 bin kayıkçıya asker saldırmış, 10 işçi öldürülmüş yüzlercesi tutuklanmıştı.

1927'de 13.5 milyon nüfusun 5 milyon 350 bini bir işte çalışmakta, bunların 300 binden azı (yüzde 5.5) endüstri alanındaydı (267 bin erkek, 32 bin 500 kadın). 65 bin işyerinden sadece 155 tanesi 100 ve daha yukarı işçi çalıştırmakta, yüzde 80'i ise üç kişiden az işçinin çalıştığı işyerlerinden oluşmaktaydı. Çalışma teknikleri ve koşulları o denli ilkel ki, işyerlerinin ancak yüzde 43'ü motor kullanmaktaydı.(34)

Çocuk işçiliği yaygındı. Sadece İstanbul'da 14 yaş altındaki işçilerin sayısı 22 binin üzerindeydi.(35) Günlük işçi ücretlerinin 80-250 kuruş arasında değiştiği İstanbul'da çocuklara 10-90 kuruş arası ücret veriyordu. Kadınların ücreti de düşüktü. Örneğin, erkek dokumacılar günde 150 kuruş alıyorsa kadınlar 75 kuruş, çocuklar da 20 kuruş alıyorlardı.(36)

"İşgünümüz güneş doğmadan, saat 5.30'da başlar ve gece saat 10.00'a kadar sürer. Cuma günleri 11.00, hatta 11.30'a kadar çalışmak zorunda kalıyoruz. Ağır işimiz. 24 saatte en az 14 saat sürüyor." Haliç vapur işletmelerinde çalışan bir yükleyici işçinin 1923'te-ki koşulları

tarifi böyledir. Bu koşullar sonraki yıllarda da değişmez. Örneğin demiryolu inşaatında günlük çalışma 15 saat, ücret 80 kuruştur. Dokumacılar ve tütün işçileri 15 saate karşılık 1 lira ücret almaktadır. Fırın işçileri 18 saatten fazla çalışırlar.(37) "Türkiyeli işçi" diye yazıyordu Pravda Gazetesi 1927'de; "40 yaşına varınca bir ihtiyardır. İnsan gücünün üstünde olan ağır iş ve gerektiği gibi beslene-memesi, işçinin bünyesini tez yıpratıyor."(38)

Döneme dair yetersiz verilere karşın K. Boratav'ın 1929-1939 yıllarının bölüşüm göstergeleri tablosu bu dönemin sınıf eşitsizliği tablosunu yansıtmaktadır.*-3)

Tablodan anlaşıldığı gibi özel sanayide ücret payı 1932'de yüzde 28'den 1939'da yüzde 21.8'e gerilemiş, Buna karşın karlar ise yüzde 72'den yüzde 78.2'e çıkmış. İşçinin reel geliri de 1932=100 kabul edildiğinde 1939'da 90,3'e düşmüştür. İşçi gibi küçük üretici köylü de kaybetmiştir. Sanayi mamullerine göre tarım fiyatları önemli oranda düşmüş, köylülerin ezici çoğunluğunun meşgul olduğu buğday üretiminde fiyat değişimi yarı yarıya olmuştur. Tütün- pamuk gibi endüstriyel tarım yapan büyük toprak sahipleri ise ya durumlarını korumuş ya da kazançlı çıkmıştır. Diğer kazançlı çıkanlar da memurlardır. Çalışan nüfus içindeki payları yüzde 4 civarında olan kamu personelinin milli gelirden yüzde 10'a yakın pay alması özellikle yüksek devlet bürokrasisinin nasıl ayrıcalıklı bir tabaka olarak emekçilerin ensesinde boza pişirdiğinin göstergelerinden biridir.

Aynı yıllarda yerli sanayi devlet korumasına alınmıştı. Boratav bir başka yerde bu dönemde "parasal ücretlerin sınai fiyatlara göre düşük kaldığını ve dönem boyunca sanayi kesiminde kısmen himaye rantını da içeren büyük karlar elde edildiğini" belirtir.(40)

Sömürücü Ve Asalak Devlet

CHF kadroları ve bürokrasi -ki bu çoğunlukla aynı şey demektir- ya bizzat Türk tefeci, tüccar, sanayici ve toprak ağalarından veyahut onların çocuklarından gelmeydi, ya da bu çevrelerle kaynaşmışlardı. CHF iktidarı ele geçirerek, egemen sınıf konumuna yükselen ya da buradaki yerini pekiştiren sınıf ve tabakaların devlet partisi, M. Kemal de onların birleşik çıkarlarının kültürüydü.

1923'de kurulan Türkiye Milli ithalat ve ihracat

Anonim Şirketinin kurucuları arasında 54 milletvekili ye 37 tüccar vardı. “Hissedarlarımızın büyük bir kısmı kahraman ordumuzun binbaşı ve daha yüksek rütbeli subaylarından ibaretti ” deniyordu, şirket ilanlarında.(41) Bu şirketin amacı da İstanbul’da kurulan Milli Türk Ticaret Birliği’nde olduğu gibi “Batı sermayesi ile Türkiye arasında aracılık yapan azınlıkların ekonomik hayattan tasfiyesi ve bunların yerini Türk tüccarların alması idi... Emperyalizmle ekonomik ilişkiler korunacak, sadece aracılık ve komisyonculuk ‘milli’ kisveye bürünecekti.*-42-* 1923-1929 yılları “yabancı sermayenin koruyuculuğuna yönelmiş eski Kuvayi Milliyeti kadroların başkent hayatını biçimlendirdikleri, sermayenin siyasi iktidarla bütünleşmesini simgeleyen İş Bankası grubunun oluştuğu” dönemdi.*43* İş Bankasında 13 milletvekili vardı. Yalnız orada değil, milletvekilleri her türlü akçeli işin içindeydi. “1929 Türkiye ’sinde 25 milli kapitalist sanayi ve madenler şirketi vardı. Bunların idaresinde 20 milletvekili saydık. 38 milli bankada 31 milletvekili saydık. Demek, hemen her büyük yerli milli şirketin Millet Meclisinde 1 milletvekili var. Her şirkette ayrıca bunların birçok eski Yargıtay üyeleri, büyük askeriye ve mülki erkânda hesaba katılmalıdır ”(444 Nihayet 1931-1940 yılları arasında kurulan işletmelerin başındakilerin yüzde 74,2’si devlet bürokratlarıydı. *45* Toprak ağaları, tüccar ve sanayicilerin bürokraside yer alması, bürokrasinin bu sınıfla kaynaşması özellikle 1930-1945 yıllarında, sömürü düzeninin ve rejim biçiminin karakterini belirliyordu. Egemen sömürücü sınıfların kendisini tek partide ifade ettiği, her türden demokratik hak ve özgürlüklerin yasaklandığı, ırkçı milliyetçiliğin egemen kılındığı, Hitler’in “MustafaKemal’in ilk talebesiMussolini, ikinci talebesi benim 46 diye övündüğü, bir Alman tarihçisinin gerek nasyonal sosyalizmin ve gerek faşizmin M. Kemal rejiminin az çok değiştirilmiş birer şeklinden başka bir şey olmadıklarını söylediği*47* korkunç bir sömürü düzeniydi bu. Falih Rıfkı Atay, Çankaya adlı eserinde şunları söylüyordu: “Hıristiyan halkı tasfiye etmekle memleket ekonomisini köklerinden sökmüştük. Her yerde bağlar bozulmakta, zeytinler

yabanileşmekte ve kesilmekte, balık avcılığı ölmekte, çarşılar kapalı durmakta idi... Ermeni tehciri sırasında Anadolu şehir ve kasabalarının oturabilir mahallelerini yakmışlardı. İzmir ’den Uşak’a doğru yalnız tüten harabeler ve yıkıntılar (vardı) ... Sıfıra inen vatan, yoksulların parasıyla yapılacaktı. *48*

“Vatanın yeniden inşası” dedikleri; iktidarı ele geçiren yeni sömürücü sınıfların halkın sırtından ve devlet olanaklarını halka zulüm yönünde sonuna kadar zorlayarak kendilerini ve düzenlerini kısıyasıydı ve bunu gerçekten de başardılar.

Nüfusun ezici çoğunluğu köylerde (%80) yaşıyor ve onların ezici çoğunluğu da (%88) buğday ekiyordu. 1927’de buğdayın satın alma gücü 100 ise 1938’de bu 63,7’ye düşmüştü. 1927’ye göre, yüzde 40 gibi feci bir gelir kaybı, yoksullaşma demekti bu. Aynı yoksullaşmayı kişi başına gayri safi gelirden de görmek mümkündür. 1927=100 sayılırsa 1934’te gelir 60,5’e gerilemişti. Yoksul tabakalar için durum bu denli vahimdi. Sefalet korkunçtu. Bu büyük yoksullaşmaya karşın kişi başına vergiler 1927=100 ise 1934’te 153 olmuştu. İnsanların geliri yüzde 40 azalmış, ama zorunlu vergiler yüzde 50’den fazla artmıştı.*49*

1924’te gelirlerden alınan vergiler yüzde 30’du. Servetlerden ise yüzde 7. 1947’de bu oranlar 37’ye 3 olmuştu. Dolaylı vergiler doğrudan vergilerden daha büyük yekûn tutuyordu. 1924’te harcamalardan alınan vergi bütçe gelirlerinin yüzde 33’ünü oluşturuyorken, bu rakam 1947’de yüzde 42’ye yükselmişti. Devlet tekel gelirleri ve vergilen 1924’te yüzde 11 iken 1943’te yüzde 23’e kadar çıkmıştı.*50*

Devlet çeşitli maddelerdeki ticaret tekeli için halkı sömürmek için korkunç bir silaha dönüştürmüştü. 4.5 kuruşa ithal edilen gazyağı - dört kat fazlasına- 16,5 kuruşa halka satılıyordu.*51* 18 kuruşa ithal edilen şeker ise 60 kuruşa satılıyordu. Aynı yıllarda bir koyun 50 kuruş ediyordu. (52) Yoksullaşma o düzeye ulaşmıştı ki, yıllık 8-16 lira olan yol vergisini ödeyemediği için bedenlen çalışmak zorunda kalanların sayısı 1934’te 711 bine çıkmıştı.(53) Yol vergisi, aşarın kaldırılmasından hemen önce kanunlaştırılmıştı. Aşar 1925’te kaldırılmıştı. Bu verginin kaldırılması küçük çiftçiler için ancak dolaylı yoldan yararlı olmuş, gerçekte toprak ağaları ve kapitalist toprak sahiplerinin talepleri doğrultusunda aşardan

vazgeçilmişti. İktisat Kongresinde çiftçilerin (büyük toprak sahipleri) talebi bütün kesimlerce desteklenmişti.(54) Aşarın kaldırılmasından önceki cumhuriyetin ilk iki yılında aşarın bütçe geliri içindeki payı yüzde 26 idi. Bu verginin kaldırılmasıyla arazi ve hayvan vergileri artırıldı. Yol vergisi getirildi. Dolaylı vergiler yükseltildi. Daha sonra ücret ve maaşlardan kesilen vergiler artırıldı. 1943 yılında Toprak Mahsulleri Vergisi ile tarımsal üreticilerin gayri safi üretimlerinin yüzde 8 ile 12'si arasında hükümete aynı olarak teslim edilmesi zorunlu hale getirildi.

“Tarım sektörü Türkiye ’de GSYH’nın yaklaşık olarak yarısını üretmeye devam ettiği halde bu sektörün ödediği doğrudan vergilerin hükümetin ve il özel idarelerinin bütçe gelirleri içindeki payı, 1924'teyüzde 29'dan 1929'dayüzde 12'ye 1950'deyüzde 1'e indiP55 Tarım sektöründen bütçeye aktarılan gelirdeki bu düşme, orta-küçük ve yoksul köylülerin yaşamlarında en küçük bir iyileşme yaratmadı, tersine aynı dönemde uygulanan farklı doğrudan ve dolaylı vergilerle geliri düşen bu köylü kesimine daha büyük bir yük bindirildi. Buna karşın büyük toprak sahiplerinin yükü hafifletildi. Bunda “Kemalistyönetici kadronun iktidarının dayandığı toplumsal temeller ve bu temellerde büyük arazi sahiplerinin işgal ettiği.. [yerin].. önemli bir rolü olduğu açıktı(56)

Kimin İçin Çağdaşlık Kimin İçin Çağdaşlık

1923-1945 yılları arasında emekçilerin iktisadi-sosyal-kültürel yaşamlarında köklü bir değişiklik meydana gelmemiş başlangıçtaki ilkel yaşam koşulları kimi yıllar çok daha kötüleşerek devam etmiştir. Kemalist devlet ve mülk sahibi sınıflar, emekçileri durmadan daha çok soymuş, onlardan zorbalık ve korkunç sömürü ile aldıklarından hiç değil bir bölümünü dahi onların gündelik yaşamlarını iyileştirmek için kullanmamışlardır. Üst tabaka “çağdaş” bir hayat sürüyor ve alt tabaka bir Hititli gibi yaşamaya devam ediyordu. Yetmiyor, bu “çağdaş”lar “çağdışı” halkı her bakımdan aşağılıyorlardı. Kemalizm, emekçi halk açısından tam bir çağdaşlıktı.

1926-30 yılları arasında kişi başına buğday üretimi, 130 kiloyken, 1946-1950 arası 128 kiloya inmiştir. Aynı dönemde kişi başına şeker tüketimi 5 kilodan 6 kiloya çıkmıştır. Pamukla

mensucat kullanımı ise 1,7 kilodan 1,6 kiloya inmiştir. Sınıflar arası gelir uçurumu bir kenara bırakılsa bile insanlar 1950'de 1926'dan daha az beslenmiş ve daha az giyinmiştir.(57) Nüfusun ezici çoğunluğu için 1923'te olduğu gibi 1950'de de tezek başlıca yakacak maddesiydi. Ülkenin büyük bölümü elektriksizdi. Tarımda üretim teknikleri binlerce yıl neyse öyle kalmış, karasaban azalacağına artmış, (1927=1.181.000 1950=1.803.000) traktör sayısı artacağına bazı yıllar yarı yarıya düşmüş-tür.(1929=2000 1944=956)(58) Örneğin SSCB’de 1929'da toplam traktör sayısı 34 bin 900 iken, 1938'de 483 bin 500'e yükselmiş, neredeyse 10 yılda 15 kal artmıştır.(59) Kemalizmin çağdışılığı, bu kıyaslamada çok çarpıcıdır.

Eğitim alanında da bu çağdışılık, bütün karanlığı ile döneme damgasını vurmuştur. Neredeyse otuz yıllık bir zaman zarfında okuma yazma oranı yüzde 20'den ancak yüzde 30'a çıkabilmiştir. On bin kişiye düşen ilkökul öğrencisi sayısı 3 20'den 660'a yükselmişken, üniversite öğrenci sayısı, on binde 3 'ten 1940'da 11'e ulaşmıştır. Başlangıç sayıları o kadar düşüktür ki, öğrenci sayılarındaki iki üç katlık artışlar ciddiye alınır bir ilerleme olarak gösterilemezler. Örneğin 1950 yılına gelindiğinde nüfusun üçte ikisinden fazlası okuma yazma bilmiyordu. Bu 20 milyonluk nüfustan 15 milyon demektir. Yine 1950'de ilkökula giden öğrenci sayısı 1 milyon 591 bin, orta öğrenim öğrencilerinin sayısı 145 bin ve üniversiteler 25 bindi.(60) Eğitim çağındaki insanların yüzde 20'si bile etmiyordu toplam öğrenci sayısı. Var olan sınırlı gelişme de esasen büyük şehirlerde olmuştu. 1950'de İstanbul'da okuryazarlık yüzde 73 iken Doğu'daki 36 il ortalaması yalnızca yüzde 23'tü.(61)

Sağlık alanında da benzer bir durumla karşılaşırız. 1927'de 12 bin 660 kişiye 1 doktor düşerken, 1945'te 9 bin 661 kişiye 1 doktor düşüyordu.(62) İlerleme bu denli yavaştı. Tıpkı eğitim alanında olduğu gibi bu alanda da gelişme neredeyse bütünüyle büyük şehirlerde meydana gelmişti. 1953'e gelindiğinde İstanbul'da 100 bin kişiye düşen doktor sayısı 316 iken Ankara, Bursa, İzmir, Adana'da 56, Eskişehir, Konya, Zonguldak gibi Ba-tı'daki 22 ilde (ortalama) 24 ve Doğu'daki 36 ilde 15'ti. İstanbul'la Doğu illeri arasındaki fark 20 kattan fazlaydı. Doktorsuzluk, hastanesizlik, ilaçsızlık,

1920'li yıllarda ne ise 1940'lı yıllarda da Anadolu için oydu.

“Demir ağlarla ördük anayurdu dört baştan” diye övünür Kemalistler. Tam bir aldatmacadır bu da. 1923'te 4 bin 100 km olan demiryolu uzunluğu 1929'da 5 bin 100'e ve 1945'te de 7 bin 500 km.ye ulaşmıştı. Yirmi iki yılda hepsi topu topuna 3 bin km. demiryolu döşemişler. Yılda 150 km. bile etmez. Henüz başkaca hiçbir ulaşım alt yapısı olmayan bir ülke için tam bir rezilliktir bu. Kaldı ki, söz konusu yollar da yoksul köylülerle Hıristiyan yurttaşların köle olarak kullanılmasıyla yapılabildi. Yol vergisi ödemedikleri için tam kölelik koşullarında çalıştırılan yüz binlerce köylü dışında 1940'larda amele taburlarına alınarak yol yapımında ölesiye çalıştırılan binlerce Hıristiyan erkek' vardır. “Yaptığımızın askerlikle bir alakası yoktu. Başımızda silahlı muhafızlar, yaz kış demeden sabahtan akşama kadar çalıştırılıyorduk. Ben demiryolu yapımında çalıştırılanların Sivas'tan Erzurum'a kadar olan yolun her kilometresini bilirim” diyordu Sarkis Çerkezyan.(63)

Karayolları için de durum farksızdı. 1923'de 13 bin 900 km. olan uzunluğu 1929'da 14 bin 400 ve 1945'de 20 bin olmuştu. 1920'lerde otomobille yapılacak bir İstanbul-Ankara yolculuğunun 80 saat tuttuğu —inanması güç ama gerçek!-hesap edilirse söz konusu edilen “yol” denilen şeyin ne durumda olduğu daha iyi anlaşılır.(64) 1923'te bin 500 olan motorlu karayolu taşıtı sayısı 1938'de 9 bin 500'e çıkmış 1940'da 8 bin 900'e gerilemiştir.(65)

Otomobil, kamyon vb. toplam sayı on bin bile değildir.

Kemalizm “Batılama” yolunda emekçileri aç, sefil, çıplak ve cahil bırakmış, onları çağ dışılığı mahkûm ederek koyu bir zulüm altında karanlığa gömmüştür. Gerisi bir avuç zengin-madraz-vur-guncu tefeci-tüccar-sanayici-toprak ağası ve bürokratin baloları, sofraları, şaşasıdır.

* 1972/73 öğretim yılında İstanbul'da ilkokul 4. Sınıfa gidiyordum. İlk üç sınıfı Kürdistan'ın bir köyünde okumuştum. İstanbul'daki hayat şoke ediciydi. Ama asıl şoku 4. Sınıf sosyal bilgiler kitabındaki Hititler ile ilgili bölümde yaşadım. Binlerce yıl öncesine ait olan (yukarıda Y, S. Tezel'den aktarılarak tarif edilen) araçların resimleri vardı. Oysa ben daha aylar önce o aletlerin içinden çıkıp gelmiş, o aletlerin bir

kısmını kullanmıştım. O aletleri biliyordum, onlara dokunmuş, onlarla yaşamıştım. 3 bin yıl önceki insanlarla aynı biçimde yaşamının şaşkınlığı içindeydim. Demek 1970'lerde de Anadolu'nun birçok bölgesinde hala değişen bir şey yoktu.

Kaynakça:

- Adalet Bakanı M. Esat Bozkurt, Milliyet, 19 Eylül 1930
M. Kemal, İzmir'de gazetecilerle konuşma, 30 Ocak 1923, Aktaran: Zafer Toprak, Halkçılık İdeolojisinin oluşumu, Atatürk döneminin Ekonomik ve Toplumsal sorunları-İTİA Mezunları Derneği Yayınları içinde, Sf. 20 İkinci Baskı, Eylül 1977
Gündüz Ökçün, Türkiye İktisat Kongresi, sf.255, İkinci Baskı-Ankara 1971
Age, sf. 263
M. Tuncay, Türkiye Cumhuriyetinde Tek Parti Yöneliminin Kurulması, sf. 375, Tarih Vakfı yayınları, 4. Basım
Zafer Toprak, age, sf. 23
Feroz Ahmed, Kemalizmin Ekonomi Politikası, İttihatçılıktan Kemalizme sf. 178-188 Kaynak Yayınları, 3. Baskı
Zafer Toprak age, sf.28
G. Ökçün, age, sf.389
Age, sf.169, 170, 171
Zafer Toprak, age, Sf.20
Yahya S. Tezel, Cumhuriyet Dönemi İktisadi Tarihi, sf. 370, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 5. Baskı
F. Alpkaya, Türkiye Cumhuriyetinin Kuruluşu, sf. 414, İletişim yayınları
y. S. Tezel, age, sf.371
Aktaran M. Tuncay, age, sf. 194
Y. N. Rozaliev, Türkiye'de Kapitalizmin gelişme özellikleri, sf.23-24
Y. S. Tezel, age sf. 359
Age, sf. 361.
Age, sf. 365
Age, sf. 102, 354, 355
Age, sf. 366
Age, sf. 376
Ümit Doğanay, 1923-1938 döneminde Toprak Reformu sorunu, Atatürk Dönemi Ekonomik Toplumsal sorunları içinde, sf. 368
Y. S. Tezel age, sf. 377
Age, sf. 338
Age, sf. 381
Age, sf. 141
Sadi Borak, Bilinmeyen Yönleriyle Atatürk, 1966
Y. S. Tezel, age, 398
G. Ökçün, age, 430-31-32-33-34
Z. Toprak, age, sf. 27
Dimitir Şişmanov, Türkiye İşçi ve Sosyalist hareketi, sf. 130-131, Belge yayınları, 2. Baskı
Şnurov, Türkiye Proletaryası, sf. 63, Yar Yayınları, 3. Baskı
M. Tuncay, age, 196
H. Kıvılcımlı, Türkiye İşçi sınıfının Varlığı, sf. 49-57'de ayrıntılı rakamlara bakılabilir. Sosyal İnsan yayınları

- Şnurov, age, sf. 26-27
Age, sf. 23-24
Age, sf. 30
K. Boratav, Türkiye İktisat Tarihi, sf. 73, İmge yayınları, 8. Baskı
K. Boratav, 1923-1939 yıllarının iktisat politikası açısından değerlendirilmesi ADETS- İTİA içinde sf. 48-49
F. Başkaya, Paradigmanın iflası, sf. 225, Özgür Üniversite, 13. Baskı
Erdoğan Teziç, 1923-1938 Döneminde siyasi parti programlarında sosyal ve ekonomik görüşler ADETS-İTİA içinde sf. 66
K. Boratav, age, sf. 42
H. Kıvılcımlı Türkiye’de kapitalizmin Gelişimi, sf. 149, Sosyal İnsan Yayınları
E. Saral, Özel kesimde Türk Mütessesbisleri, aktaran Güllen Kazgan, ADETS-İTİA içinde, sf. 263
F. Rıfki Alay, Çankaya, sf. 319
F. Başkaya, age, sf. 151
F. Rıfki Atay, age, sf. 419-420
G. Kazgan, Türk Ekonomisinde 1927-35 Depresyonu, ADETS-İTİA içinde sf. 247-252
Y. S. Tezel, age, sf. 436
Şnurov, age, sf. 28
F. Başkaya, age, sf. 270
G. Kazgan, age, sf. 270
G. Ökçün, age, sf. 394-95
Y. S. Tezel, age, sf. 441
Age, sf. 441
Age, sf. 494
Age, sf. 354
59) J. Stalin, SBKP(B) XVI, XVII ve XVIII Parti Kongre raporlarından alındı, inter yayınları
y.S. Tezel, age, sf. 130
Age, sf. 503
Age, sf. 131
Agos Gazetesi, 24 Nisan 2009
Y. S. Tezel, sf. 106
Age, sf. 129

Sermayenin Kurtuluşu Uzayda Mı?

Nubar Esenli

Kapitalizm büyük bir krize tutuldu. Başta emperyalist burjuvazi olmak üzere, bugününü ve yarınını kapitalist sistemde gören, dünyanın bilumum sömürücüleri, sömürgecileri büyük panikte. Perşembenin gelişini çarşambadan ortaya koyan komünistler için ise krizle malum ilan oldu; özel mülkiyetçi son sistem için tarih çanları çalmaya başladı; hatta henüz olmasa bile salasını duymak da yakın.

Burjuvazinin sisteminden kolay vazgeçecek, pes edecek bir yapısı olmadığı biliniyor. Çıkış için yol arıyorlar; -ancak durumları şıklı bir test sorusunu çözer gibi, var olanlar arasından birine yönelmek şeklinde değil- bir seçenek bulsalar hemen yaşama geçirecekler. Bu süreçte onların cenahında yapılan tartışmalar haliyle ezilenler cephesinde de değerlendiriliyor. Tartışılan konulardan biri burjuvazinin uzay ve uzay projelerine yatırım yaparak yeni alanlara açılıp bu krizi atlatıp atlatamayacağı. Biz de bu konuyu ele alacağız. Önce uzayla insanlığın münasebetinin geldiği düzey ile ilgili verileri değerlendirelim.

Uzay Çağında Neler Oldu?

Uzay çağının 1957'nin 4 Ekim'inde Sputnik-1'in (Yoldaş 1) SSCB tarafından uzaya fırlatılmasıyla başladığı kabul ediliyor. Sputnik-1 bir basket topu büyüklüğünde 85 kg ağırlığındaydı, dünya yörüngesine yerleşti, üç ay sonra görevini tamamlamış bir şekilde dünyaya düştü. Kasım 1957'de Sputnik 2 aracı Laika isimli köpeği uzaya götürdü. SSCB'ye karşı Soğuk Savaşı başlatan emperyalist kampın en güçlü ve öne çıkan temsilcisi ABD, uzay çalışmalarını mağlup Nazilerden transfer ettiği bilim adamı Von Braun öncülüğünde sürdürüyordu. SSCB'nin bu başarılarından

sonra ABD, 1 Ekim 1958'de, NASA'yi (Amerikan Havacılık ve Uzay Dairesi) kurarak çalışmalarını daha merkezi biçimde yürütmeye başladı. SSCB çalışmalarına hızla devam etti. Ağustos 1960'ta 2 köpekle beraber 40 fare, 2 sıçan ve bitkileri Sputnik 5 ile uzaya gönderdi. Laika'dan farklı olarak sağ salim dünyaya geri de dönen Belka ve Stelka isimli iki köpek ilk uzay turisti canlılar olarak tarihe geçtiler.

1961'in 12 Nisan'ında, Vostok-1 isimli uzay aracı, SSCB vatandaşı Yuri Gagarin'i uzaya götürerek diğer bir ilki gerçekleştirdi. ABD ise ilk insanlı uzay uçuşunu, 5 Mayıs 1961'de, Alan B. Shepard'ın 15 dakikalık serüveniyle hayata geçiriyordu. ABD, yörüngeye girebilen başarılı ilk insanlı uçuşunu ise, Şubat 1962'de, Mercury 4 isimli uzay aracındaki John Glenn'le başardı. SSCB ile ABD arasındaki rekabet bu alanda da iyice kızışmıştı. Haziran 1963'te Valentine Tereşkova uzaya giden ilk kadın olurken, kozmonot Aleksey Leonov, 18 Mart 1965'te, uzay yürüyüşünü gerçekleştiren ilk insan unvanını alıyordu. Apollo 11 uzay aracıyla Ay'a ulaşan ABD'li astronotlardan Neil Armstrong 20 Temmuz 1969'da aya ilk adımları attı. Gerçekleşip gerçekleşmediği zaman zaman tartışma konusu olan bu yürüyüşün tartışılmaz sonuçları; Sovyetlerin ay projesinden vazgeçip uzay istasyonları üzerinde çalışmaya yönelmesi ve ABD'nin Apollo programıyla ay görevlerine son verip uzay mekiği programına ağırlık vermesidir.

Diğer ülkelerin uzay programlarına baktığımızda; 2003 yılında Shenzou 5 uzay aracıyla Yang Livei adlı taykonotunu uzaya göndererek, insanlı uçuş gerçekleştiren üçüncü ülke olan Çin dikkat çekiyor. 1956'da bu alanda

çalışmalara başlayan Çin 1970 yılında Dong Fang Hongl (Doğu Kızıldır 1) yapay uydusunu uzaya taşımıştı. Böylece SSCB, ABD, Fransa ve Japonya'nın ardından uzaya açılan beşinci ülke olmuştu.

Avrupa'da, Fransa'nın 1961'den itibaren önce çıktığı, uzay araştırmaları hususunda, 1974 yılında, 14 ülkenin bir araya gelmesiyle kurulan, Avrupa Uzay Ajansı (ESA) çalışmaların merkezinde duruyor. Uzaya gönderilecek araçları Fransız Guyanasındaki fırlatma üssünden yollayan ESA, 1990'lardan itibaren uydu fırlatma alanında öne çıktı. ESA'nın Ay'a gönderdiği ilk uzay araca SMART-1'in görevini başarıyla tamamlaması önemli bir noktayken, ayrıca Venüs'e gönderdiği Venüs Express ve Mars'ın yörüngesinde bulunan Mars Express uyduları sözü edilmesi gereken araçlarıdır.

İlk uydusunu Şubat 1970'te uzaya gönderen Japonya, 1994'e kadar uzay faaliyetleri kapsamında toplam otuz roket göndermişti. Uzay Asansörü projesi üzerinde çalışmaları olmasının yanı sıra Selene adını verdikleri Ay projesi ekseninde gönderdikleri Kaguya uydusu Ay yörüngesinden bilgi aktarmayı sürdürmekte. 60'lı yıllardan beri uzay çalışmaları yürüten, Hindistan'ın Uzay araştırmaları Örgütü (ISRO) geçmişten günümüze kendi roketlerini geliştirmeyi esas alan bir faaliyet içinde ve onun da ay projesi mevcut. Daha ufak çaplı da olsa Kanada, Arjantin, Brezilya, Kazakistan, İsrail ve Güney Kore gibi ülkelerin de uzay çalışmaları olduğunu belirtelim.

Değininmemesinin eksiklik olacağı yukarıda bahsi geçmeyen kimi uzay araçları, araştırmaları da var. Bunlardan ikisi 1977'de 16 gün arayla fırlatılan ikiz uydular Voyager I ve Voyager II. Bu araçlar inceleme konuları olan Jüpiter, Satürn, Uranüs ve Neptün'le ilgili bilgileri aktardıktan sonra uzayda yol almaya devam ettiler ve hala da yol alıyorlar. Voyager I'in Dünya ile Güneş arasındaki mesafe için kullanılan 1 Astronomik Birim (A.B) (1 AB=150.000.000 km) mesafesini 100 kezden fazla geçerek Güneş Sistemi dışına çıktığı biliniyor.

Yine NASA'nın bu sefer Mars'a, 2004 yılında üç aylık çalışma için yolladığı Spiril ve Opportunity araçları halen faaliyette ve bilgi yollamayı sürdürüyorlar. 2006'da Plüton'a (ki aynı yıl gezegen tanımının değiştirilmesi ile artık kendisi gezegen olarak tanımlanmıyor)

gitmesi için fırlatılan New Horizon aracının on yıl sonra hedefine ulaşması bekleniyor. Güneş Sistemi dışında da dünyaya benzer yaşanabilir gezegen olup olmadığını araştırarak olan Kepler Teleskopunu fırlatan NASA'nın başarısızlıkları, daha doğrusu kamuoyuna yansımaları engelleyemediği bariz başarısızlıkları da var. Bunlardan biri 1986'daki Challenger faciası iken diğeri Ekim 2003'te meydana gelen yedi astronotun ölmesine yol açan Columbia uzay mekiğinin havada infilak etmesiydi. 1999'da ise Mars'a gönderilen Mars Polar Lander (Mars Kutup Yüzey Aracı) iniş sırasında düşüp parçalanmıştı. Bu fiyasko diğeri bir projenin de iptaline yol açmıştı. 2005'te Mars'ın yörüngesindeki uydular aracılığıyla tespit edilen donmuş su emareleri bu yarım bırakılan projenin kaldığı yerden ele alınarak değişik bir biçimde gündemleşmesine vesile oldu ve Phoenix (Anka Kuşu) adı verilen araştırma aracının Mayıs 2008 sonunda Mars'ta incelemelere başlayacak şekilde konumlandırılmasına yol açtı.

Tüm uzay çalışmalarını göz önüne aldığımızda şüphesiz en önemli projelerden biri Uluslararası Uzay İstasyonu'nun (UUI) yapımı. ABD, Rusya, Japonya, Kanada, Brezilya ve Avrupa'nın birlikte 1998'de yürütmeye başladıkları projenin 2010'da tamamlanması bekleniyor. Geçtiğimiz haftalarda son güneş panellerinin takılması ve bakım çalışmaları için Discovery mekiği ile giden astronotların uzay yürüyüşleri ile gündemleşen UUI'de şu anda sürekli olarak üç bilimci bulunuyor. Bu yıl içinde üç kişinin daha onlara katılması bekleniyor. 21.yüzyılın hemen başında başlayan uzay turizmi için UUI hâlihazırda kısa süreli misafir ağırlayan bir nevi uzay oteli işlevi de gördü, görüyor.

Uzay çağı diye tabir edilen dönem içinde, 2005 yılı itibariyle, ABD ile Rusya'nın uzayda toplam iki bin askeri amaçlı uydusunun olduğu, diğeri ülkelerin ise toplam kırk civarı askeri uydusunun bulunduğu biliniyor. Ayrıca 2008 yılı itibariyle 37 farklı ülkeden 464 kişi uzaya çıkmış bulunuyor; bunların 416'sı erkek 48'i kadın.

Sonuç olarak 50 yılı biraz aşkın zaman içinde insanlık yörünge istasyonları kurdu, gökyüzü teleskopları inşa edip uzaya gönderdi, Ay'a gitti, Güneş sistemindeki gezegenleri keşfetmek üzere uzay araçları üretti. Mars'a uzay araçları

indirip oradan bilgiler topladı, hatta Güneş Sistemi dışına bile araştırma sondaları göndermiş oldu.

Peki, önümüzdeki dönem için uzayda gerçekleştirilmesi hedeflenen projelere neler?

Önümüzdeki dönem uzay planları ABD eski Başkanı George W. Bush, temsil ettiği ABD emperyalizminin uzaydaki hedeflerini 2004 yılı başında “2015'te ayda şehirleşmenin başlaması 2030'da Mars'ın fethedilmesi” olarak formüle etti. Ayrıca “2030 yılına kadar Mars'ı fethetmeyi planlayan ABD, 2015'te üç hareketli üniteyle Ay yüzeyinde yerini alacak. On yıl sonra 2025 yılında ilk inşaatlara başlanacak ve bu gezegende şantiye kurulacak. Ayrıca bu tarihte Amerika, Avrupa ve Çin merkezli biner kişilik büyük şehirler kurulmuş olacak.

Oksijen ve su üretilmeye başlanacak. Mars'ın fethinden sonra insanlığın yüzü Jüpiter'e dönecek, 6 aylık bir yolculukla gidilen Jüpiter'de 2050 yılında araştırmaların başlanması hedefleniyor. NASA'nın Jüpiter'in keşfi için de 2050 ile 2100 yılları arası 1 trilyon 500 milyon dolar harcaması öngörülüyor.” (Uzay Dopingi başlıklı yazı Akşam Gazetesi, 04/13/04)

Bu hedef ve planların kapitalizmin güncel kriziyle bağlantılı olduğu açıktır. Dünya Doğal Hayatı Koruma Vakfı'nın (WWF), Yaşayan Gezegen 2008 adlı raporu, çarpıcı bir gerçeği ortaya koyuyor. “İnsanoğlu” (siz sermaye diye okuyun!) “bu tüketim hızıyla 2030 yılında ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için iki gezegene daha ihtiyaç duyacak.” Aynı rapora göre; “İnsanlığın doğal kaynaklara yönelik talepleri”, “Dünya'nın kendini yenileme kapasitesini yüzde 30 oranında aştı.” “Son 45 yılda insanın gezegen üzerindeki baskısı iki katma çıktı.”

Dün tek tek ülkelere sığmayan ve dünyaya yayılan (küreselleşen) sermaye, bugün artık dünyaya da sığmıyor. En büyük üretici güç olan doğayı tahrip ediyor. Azamı kar hırsını tatmin etmek için gezegenimizi çölleştiriyor. Adım adım dünyayı yok oluşa sürüklüyor. ABD emperyalizmi, bu gelişmeyi yanıtlamak için uzayın fethi çalışmalarına ağırlık veriyor. 16. yüzyılda Beyaz Adam'ın ekonomik-sosyal olarak daha geri Amerika kıtasını fethetmesi ve sermaye egemenliği sistemine entegre etmesi gibi, 21. yüzyılda da Beyaz Adam, (bu kez Sam Amca suretinde) Mars'ı fethetmek ve sömürgeleştirmek istiyor. Bunun ne kadar

mümkün olduğunu aşağıda tartışacağız. Ancak yine de sermaye hareketinin yönü, emperyalizmi bu doğrultuda itiyor.

NASA'nın da içinde olduğu bir proje kapsamında uzayda elektrik enerjisi üretip dünyada kullanmak hedefleniyor. Pennsylvania Üniversitesi Mekanik Mühendisliği Bölümünden Prof. Dr. Noam Lior, kaynak bulunması halinde on beş yıl içerisinde uzayda üretilen enerjinin dünyada elektrik olarak kullanılabileceğini vurguladı.

NASA'nın bir diğer önemli projesinin amacı, ağır roketleri yörüngeye fırlatmakta karşılaşılan sorunları engellemek için yer çekimini bir biçimde perdelemeyi başarabilmek. Proje gerçekleşirse netice itibarıyla harcanan yakıttan da tasarruf sağlanacak. Bu proje için 1999 yılında bütçe ayrılmıştı. Çoğu bilimci bunu olanaksız görse de, getireceği olası kazançlar yönünden araştırmaya değer gördü NASA.

Ayrıca ESA ile birlikte Jüpiter'e ve onun buzul uydusu Europa'ya bir uzay aracı yollama projesi de oluşturdu NASA. İki kurum beraberce Satürn'e yolladıkları Cassini-Huygens uzay aracından sonra işbirliklerini böylece devam ettirmeyi uygun buldular. Daha sonra da ortak bir proje oluşturup Satürn'ün uyduları Titan ve Enceladus'a seyahati planlıyorlar.

Uzay çalışmalarında hala başı çeken ABD emperyalizminin belli başlı planları, hedefleri bunlarken UÜ1 eksenli farklı projeler de gündemde.

Bunlar dışında Çin'in yerden fırlattığı bir füzeyle yörüngedeki bir uydusunu vurup düşürmesi, ulaştığı askeri teknoloji bakımından, diğer emperyalistleri tedirgin etti. Ayrıca yürüttüğü Ay projesinde bu tempoyla ilerlemeye devam ettiği koşulda Çin'in 2017'de Ay'a ulaşması bekleniyor.

Hakeza Japonya'nın da Ay'a ulaşma amaçlı bir projesi var, ön çalışmalarını yolladığı Kaguya uydusuyla sürdürüyor. Venüs'e gitmeyi de hedefleri arasına almış durumda.

Ariane roketlerini geliştirmesiyle uydu fırlatma sektöründe öne çıkan ESA ilk insanlı uzay uçuşunu yapmayı ve ayrı bir projeyle Ay'a ulaşmayı planlamakta. 3,7 milyar Euro'ya çıkacağı öngörülen Galileo Projesiyle Küresel Yer Belirleme (GPS) sistemi benzeri bir uydu zinciri oluşturmayı planlayan ESA'nın, farklı uzay ajansları ile beraber yürüttüğü projeler de söz konusu.

Hindistan Uzay Araştırmaları Örgütü'nün (IS-RO) yine Ay'a araç gönderme ve 2020 itibarıyla da insanlı görevi hayata geçirme projeleri mevcut.

Ayrıca uzun yıllar ABD ile uzayda neredeyse tek rakip olarak yarışan SSCB dağıldıktan sonra kurulan Rusya ise neredeyse yirmi yıldır süren geride kalmışlığını değiştirmeyi, öne çıkmayı hedefliyor. İçinde bulunduğumuz yılda insansız uzay aracını Ay'a indirme planı, ayırdığı bütçede geliştirdiği en önemli projelerden biri. Kırk yıl önce askıya aldığı ay projesinden sonra ağırlık verdiği uzay istasyonları projeleri de, diğer güçlerle ortak inşa etmekte olduğu UUI ile bir düzeye ulaşmış oluyor.

Böylece belli başlı yaşama geçmiş ya da gelecek uzay projelerini kısaca ele almış olduk. Özel olarak değinmeyi gerektiren bir alan da miladı 21. yüzyılın hemen başı sayılan Uzay Turizmi.

Uzay Turizmi*1

Hâlihazırda esasen UUI'ye yapılan, orada birkaç gün kalınan geziler Uzay Turizmi olarak ele alınıyor. Oysa Moskova yakınlarındaki Star City kozmonot eğitim merkezinde çeşitli faaliyetlere katılmak, ABD'deki Zero G şirketinin 1993'ten beri düzenlediği özel dizayn edilmiş uçak ile parabolik uçuşlarda yer alıp yerçekimsiz ortamı yaşamak, bir MİG31 ile 21 km yüksekliğe çıkıp yörünge altında üstümüzde uzayı, altınızda mavi gökyüzünü gözlemlemek gibi etkinlikler de aynı sektör içinde sayılan farklı faaliyetler. Bunların hepsinin ortak noktası pahalı olmaları; özellikle UUI'ye yapılan ve daha ötelere yapılması planlanan gezilerin hedef kitlesi dünyamızın en zenginleri başka bir tabirle en sömürgenleri.

Uzay istasyonuna para karşılığı yolcu götürme işlemleri 1990'lı yılların sonunda Mir uzay istasyonu'ndan sorumlu Mir Corp şirketinin, istasyonun bakım harcamalarını karşılayabilmek için arayışa girmesiyle başlıyor. Ömrünü doldurduğu için kontrollü bir şekilde dünyaya düşürülen Mir Uzay İstasyonu, bu yüzden ilk uzay turistini ağırlama şerefine nail olamadı.

Rus Uzay Ajansı ile bağlantılı Space Adventures şirketi tasarımı hayata geçiriyor. 20 milyon dolar ödeyerek bu seyahate ilk 28 Nisan 2001'de Dennis Tito çıkıyor. İlk uzay turisti unvanını alırken uzaya çıkan 415. kişi oluyor. Bugüne kadar onu dört kişi daha takip etti. Şirket ve Rus Uzay Ajansı bu maceraperestler

sayesinde toplam 100 milyon doları kasalarına koymuş oldular.

Uzaya. bu şekilde turistik yolculuk gündeme geldiğinde ilkin NASA, ESA, Japon Uzay Ajansı (JAXA) ve Kanada Uzay Ajansı fikre sıcak bakmadıklarını bildirmişlerdi. Ancak 2005'te NASA Başkanı olan Michael Griffin uzay turizmi programına artık tam destek vermekle kalmıyor, uzay araştırmalarının özelleştirilmesini de savunuyor.

NASA'nın yaptığı araştırmaya göre bu sektörde on milyar dolarlık bir pazar oluşması işten bile değil. Bu alana yönelen yatırımcılar, özel uzay limanları yapımından kendi roket şirketlerini kurmaya kadar, değişik projelere 500 milyon dolarlık yatırım yaptılar bile. Bu yatırımcılar arasında Space Adventures ve Virgin Galactic şirketleri başı çekiyor. UUI'ye turistleri yollayan Space Adventures şirketi 15 milyon dolar karşılığında 1,5 saatlik uzay yürüyüşü yaptıracığını şimdiden duyurdu. Bu yolculuğa çıkabilecek bin kadar varlıklı insan olduğunu hesapladı. Aynı şirket 100 milyon dolar karşılığında Ay'ın çevresinde bir tur atılıp dönülecek yolculuklar için rezervasyon almaya da başladı.

Özel uzay şirketleri uzay uçağı modelleri de üretmeye girişti hatta bunların inip kalkmasına uygun özel uzay limanları da inşa ediyorlar. Virgin Galactic şirketi New Mexico'da 2007 yılında Spaceport America adını verdiği uzay limanının yapımına başladı. 2010'da kullanıma açılacağı hesaplanan bu liman 200 milyon dolara mal olacak ve ABD'deki ilk özel uzay limanı olacak. Aynı şirket deneme uçuşlarını yapmış ilk uzay tayyaresine de sahip. Şirket yörünge altı uçuşlara uzay limanını kullanıma açtığı yıl beş uzay uçağından oluşacak bir filoyla başlamayı hedefliyor. Bunlarda yer almak için şimdiden yüz kişi 200.000 dolarlık biletlerini almış durumdalar.

Bir diğer uzay şirketi Avrupa'nın havacılık alanındaki önemli kurumu EADS bünyesindeki Astrium şirketi. Yapımı için 2 milyar dolar harcanan uzay uçağı ile ilk uçuşunu 2011'de yapmayı planlıyor.

Uzay Turizmi çerçevesinde üzerinde çalışılan bir diğer alan da Uzay otelleri yapımı. ABD'li Bigelow Aerospace şirketi şimdiden Genesis I adlı şişme bir uzay istasyonunu ve daha gelişmiş modeli olan Genesis II'yi uzaya yolladı. Şirket dört haftalık konaklama için 15 milyon dolar

verecek kişileri 2012'de ağırlamayı hedefliyor. Aynı sektörde farklı iki ABD şirketi dışında bir de İspanyol Galactic Suite şirketi söz konusu. Bu şirket üç günlük konaklama için dört milyon dolar verebilecek 40.000 kişi bulunduğunu hesaplamış; 2012'de başlamayı planladığı Uzay Otelciliği işi için şimdiden 18 kişi rezervasyon yaptırmış. Bu şirketin kurucusu ve yöneticisi Xavier Claramont uzay turizminin, uzay endüstrisinin lokomotifini olacağı savunuyor.

Bu konuda, uzay teknolojileri konusunda danışmanlık şirketi Euroconsult'un başkan yardımcısı Rachl Villain, bütün bu girişimlerin para meselesine gelip dayanabileceğini düşünüyor: "Uzay çok para gerektiriyor. Özel sektörün nereye kadar gidebileceğini kestirmek kolay değil..." derken önemli bir noktaya parmak basıyor.

Devletlerin nispeten dışında duruyor gibi gözlemlenen bu sektörü ele aldıktan sonra, uzay alanında çalışmaları bulunan devletlerin ayırdıkları bütçelere, planları ile paralel veya çelişik maddi durumlarına ve bu hususta kamuoyuna yansıyan tartışmalarına göz atalım.

ABD'nin 2006 yılında NASA'ya ayırdığı bütçe 15 milyar doların üzerindeyken Savunma Bakanlığı'nın uzay araştırmalarına ayrılan miktar ise 23 milyar dolar civarıydı. (Kaynak: ABD Hükümeti Uzay Bütçesi, Paul Showcross'un Ekim 2006 raporu). İki kuruma ayrılacak toplam uzay bütçesi aynı kaynağa göre tahmini olarak, 2007'de yaklaşık 43-44 milyar dolar, 2008 ve 2009'da ise 46-47 milyar olacaktır. Raporun yazarı Paul Showcross bu artışın sınıai altyapı tarafından karşılanmayacak kadar çok olduğunu tartışıyordu.

ABD'nin durumu buyken 2007'de Rusya'nın ayırdığı kaynak 1.34 milyar dolardı. Bu bütçeyle Rusya Fransa'dan 400 milyon dolar, Japonya'dan ise 600 milyon dolar daha az para harcıyordu. Avrupa Uzay Ajansı ise kendi programları için 4.3 milyar doları gözden çıkarmaktaydı 2008 yılında Rusya ayırdığı bütçeyi iki katına çıkarmayı hedefliyordu.

Bu tabloların da ortaya çıktığı gibi ABD emperyalizmi uzay araştırmalarına ayırdığı bütçe ile açık farkla önde gidiyor. Çin'in kamuoyuna açıklama da ciddi bir kaynak ayırdığını göz önüne almak gerekir. Peki, söz konusu alanın en önemli aktörü ABD için proje-bütçe dengesi ne durumdadır? Uzay çalışmalarına hedeflerine uygun maddi yatırım

yapabilmekte midir?

ABD eski Başkanı Bush'un 2004 yılı başında belirlediği yeni hedefleri yazan internet sitesi bu iddialı hedeflerin belirlenmesinde Bush'u etkileyen faktörün 2003 Ekim'inde infilak eden ve yedi astronotun ölümüne neden olan Columbia uzay mekiğinin başarısız olduğunu belirtiyor. Nitekim bu faciadan sonra halkın gözünde temize çıkamayan NASA ve Pentagon'un en önemli tedarikçileri olan Boeing ve Lockheed Martin şirketlerinin Bush'a yoğun baskı yaptığı ifade ediliyor. Sonuçta Bush'un NASA'ya destek vermekten başka çaresinin kalmadığı anlaşılıyor. Hedefleri bu baskı altında alınmış abartılı kararlar olarak yorumlasak bile bu ABD'nin 2030 yılına kadar uzay projeleri için 600 milyar dolar yatırım yapacağını 2004 yılında ilan etmiş olduğu gerçeğini değiştirmez.

"NASA 50. yılında da en büyük" başlığıyla Sabah Gazetesinde (09/25/08) yer alan bir yazıda Bush'un 2004'te koyduğu hedeflere atıf yapan bazı NASA yetkililerinin, kurumun bütçesinin bu iddialı keşifler için yeterli olmadığını söyledikleri aktarılıyor. NASA'nın kaynak yetersizliği nedeniyle 2010'da tamamlanacak UUI'ye üç mekiğin uçuşlarının durdurulacağı ve bu sayede uzay seyahatleri ve Ay'a gidiş için üzerinde çalışılan Orion uzay aracı için maddi kaynak sağlanabileceği ifade ediliyor. Bunlara rağmen Orion'un da en erken, en iyi ihtimalle 2015'te uçabileceği ekleniyor. Bu durumda ABD şu ana kadar 100 milyar dolar harcadığı UUI'ye ulaşmak için yıllarca Rusya'nın Soyuz uzay araçlarına bağımlı kalacak. Hatta bunu göz önüne alarak ABD, İran ve Kuzey Kore'ye silah göndermesi nedeniyle Rusya'ya uyguladığı ticari ambargodan NASA'yı muaf tuttu. Ancak Gürcistan'ın Güney Osetya işgali sonrası Rusya ile aralarında çıkan kriz durumuyla beraber bu muafiyet sürdürülebilir mi bilinmiyor. Ayrıca NASA'nın uzay servisleri değişimlerinin hızlandırılması için bütçeden yeni kaynak ayrılması talebi reddedildi. Dr. Griffin 2008 yılında "ABD'nin yeni başkanı kim olursa olsun uzay servislerinin uçuşunu sürdürmenin dışında alternatif bir politika göremediğini" söylüyor ve "aksi tutumun kullanamayacakları bir uzay istasyonu inşa ettiklerini ve 100 milyar doları çöpe attıklarını söylemek" anlamına geleceğini ifade ediyor.

Uzay Sektörü Ekseninde Devlet Bütçeleri

	yüzdesi	(milyon Avro)	yüzdesi	Sayısı
AB	34%	92.392	36.2%	477.840
Japonya	3%	7.609	2.2%	29.040
Kanada	5%	13.044	6.1%	80.520
Diğer	4%	10.326	7.7%	101.640
ABD	55%	149.457	47.8%	630.960
Toplam	100%	271.740	100.0%	1.320.000

Piyasa Hakimiyet, 2006, Hakan Atalan,
Aviation Türk sayı 1. www.aviationturk.com

Sermayenin Uzay Açılımı

Devasa bütçelerin ayrılmasıyla yürütülen uzay çalışmaları içinde yeni belirlenen hedefler, hayata geçmesi planlanan projeler şu ana kadar aktarılmış olan kaynaktan daha fazlasına ihtiyaç duyuyor. Hâlihazırda bu alanda başı çeken emperyalistler bütçelerinde gerekli miktarı ayıracağını duyurmuş olsa da bu duyuruların son büyük krizden önce yapıldığını göz önünde bulundurmak gerekir.

Uzay alanının sermayeye düzen içinde yem bir “kurtuluş”, yaşamını idame ettirme alanı açma olasılığı var mı? Kapitalizm, krizi bu sefer uzaya açılım yaparak mı savuşturacak?

Yukarıda hayata geçmiş ya da geçmesi planlanan uzay projelerine dair bir özet sunmuş olduk. Uzay Turizmi diye adlandırılan sektör dışında hepsinin ortak bir yönü var. Hepsi dünyada yaratılan kaynağın araştırmalara, projelere seferber edilmesine dayanıyor, gidilen yerlerde herhangi bir kara yol açmıyorlar. Günümüzde bu alanlar tam anlamıyla mavi-gezegen emekçileri üzerinden elde edilen artı-değere dayanıyor, sermaye kendini dünyada üretip, artırıp uzayda harcıyor; uzayda sermaye artmak bir yana kendini yenileyemiyor bile. Yani uzay çalışmaları şimdiki durumda sermayeyi yutan bir işleve sahip.

Dünyadaki pratiğinden de yeterince tecrübe ettiğimiz gibi sermaye, insanlık adına diye imajladığı konular dahil, kendini çoğaltmayacağı bir işe yatırımı süreklileştirmez. Ancak uzayda ve uzay eksenindeki çalışmalarında şu an çoğalmıyor, çoğalamıyor olması çoğalmayı hedeflemediğini göstermez. Nitekim egemenler harcadıkları sermayeyi sonradan misliyle geri kazanacaklarını düşünmekte. Uzun vadeli bir yatırım olarak hesap yaptıkları aşikâr. ABD emperyalizmi hedeflerini ilan ederken diğer gezegenlere

ulaşmayı kendileri cephesinden “fethetmek” diye ortaya koyuyor. Bilinir ki fethetme çıkarlar yaptıkları, yapacakları harcamanın kat kat fazlasını elde etme hedefindedirler; aksi halde böyle bir yönelime girmezler. Dolayısıyla kullandıkları terminolojiyle dahi kaz gelecek yerden tavuk esirgememe prensibiyle hareket ettikleri açığa çıkmakta.

Bu konuda bir parantez açmakta yarar var. Emperyalistlerin “Güvenlik Doktrinleri” var; bununla sistemlerini ezilenlere karşı koruma, rekabet halinde oldukları farklı güçlere karşı tedbir alma, olası savaşlara hazırlanma kaygısı güderler. Güvenlik doktrinleri eksenindeki projeleri sömürücülerin, sömürgecilerin yapmak zorunda oldukları yatırımlardır. Bu yatırımlar sonucunda diğer sektörlerde olduğu gibi hemen kar etmeyi, artı-değer sömürüsüyle zenginleşmeyi hedeflemeyebilirler. Bunun yerme uzun vadede sistemlerinin bekasını sağlamak ve iç rekabetlerinde hâkimiyet alanlarını korumak veya genişletmek suretiyle toplamda karlarını artırmayı güven altına almayı önemseyebilirler. Uzay çalışmalarında dünyada istihbarat toplamak için geliştirdikleri projeler bunlara örnek sayılabilir.

Bunların yanı sıra, dünyada üretilen çöplerin uzaya boşaltılması, uzaydaki uyduların dünyadaki iletişim sektörü için üretim aracı olarak kullanılması gibi sermayenin üretim sürecine dahil olan ilişkileri de geçerken belirtelim.

Peki, uzaydaki araştırmaların geldiği aşamada dile getirilen hedefler ışığında baktığımızda sermayenin uzayda kendini çoğaltma, sistemini uzayda inşa etme olanağı gözüküyor mu? Gezegenlerin sömürgeleştirilmesi, uzayda yeni pazarlar açılması mümkün mü?

Sermaye nihayetinde kapitalizmde bir kategoridir. Kapitalizm de metayı, meta değiş-tokuşunu, artı-değer sömürüsünü, pazarı vb. gerektiren bir sistemdir. Sömürgeleştirme keşiften farklı bir edimdir; insanlar arası (haydi mevzu-u bahis uzay olduğu için genişleterek ele alalım) canlılar arası bir sisteme dayanarak yaşam bulan, bulabilecek ekonomik ilişkinin bir işlevidir, bir yönelimdir. Henüz Ay’da veyahut herhangi bir uyduda, gezegende insansı bir canlıyı geçiyorum, canlıların evriminin ilk aşamasında yer alan bir bakteri bile bulunamamışken sermaye neler üzerinden neyi sömürgeleştirip artı-değer üretimine yönelecek?

Sömürgeleştirmeyi hammadde kaynakları sayesinde mi gerçekleştirecek? Henüz hiçbir gezegen veya uyduda herhangi bir hammadde kaynağına ulaşamadığının bilinmesi gerekir. Veleve ki ulaşılmış olsun, hammaddeyi kaynağından iş görecektir miktarda çıkarmak, işlemek, üretiminin çeşitli safhalarında kullanmak, en iyi ihtimalle bunlar bir şekilde yapılabildikten sonra dünyaya taşıyıp pazara sunmak için büyük araç-gereçler, insanlar götürüp geri döndürme şu an ancak fantastik bir fikir olarak ele alınabilir. Kaldı ki somut girişilen projeleri geçelim, hedef olarak ifade edilen projeler, Ay dışında, diğer gezegenlerin ve uyduların yörüngesine sadece gözlem uyduları ve araştırma yapmak için yüzeylerine insansız uzay araçları yollamaktan ibaret. Yani oraların şu anda hammadde kaynağı olarak değerlendirilmesi projelerde dahi geçmeyen bir durum.

Sonuç olarak uzaya kapitalizmi taşıma, oralarda pazar oluşturma, sömürgeleştirmeye girişme vb. şu an için değerlendirilmeyi hak eden gerçekçi bir] ihtimal değil; emperyalistlerin hedef olarak bile ortaya koyamadıkları, koymadıkları bir yönü ele alıp ciddi bir olasılık olarak gündemleştirmenin pek de bir gereği yok.

Yazının “Önümüzdeki Dönem Uzay Planları” başlığında geçen dikkat çeken hedeflerden biri Ay’da 2025’te biner kişilik koloniler kurulması. İlk kurdukları koşulu ele alalım. Sermayenin nefes borusu olabilmeleri için kolonicilerin belli bir üretim ilişkileri sistemi kurması gerekir. Hangi sistemi, nasıl kuracaklar? Henüz on-beş kişilik grupların bile uzun vadeli-projelerde yaşamlarını sürdürebilmeleri için ihtiyaç duydukları suyun, yiyeceğin karşılanması hususunda sürekli dünyadan takviye yapma dışında bir çözüm bulunmuş değil. Bunlar dışında insani gereksinimin diğer bir yönü olan tuvalet bile bir sorun. Geçtiğimiz yıl UİU-l’de sürekli bulunan üç kişinin kullandığı tuvaletteki bir arıza dahi büyük sorun yarattı; sorun şans eseri, on beş gün sonra oraya gitmesi çok önceden planlanmış uzay mekiğine arızalı parçaların tespit edilip yeniden üretilip yetiştirilmesiyle aşılabildi. Bin kişinin üretim yapmasını, kendi içinde sınıf hiyerarşisi oluşturarak medenileşmesini (şehirlileşmesini) geçelim, doğal insani ihtiyaçlarını dünyadan karşılama ihtimali de gerçekçi değil; kar getirmeyen bir çalışmaya, uzun süre bin kişilik

ihtiyacı karşılamayla beraber, sürekli masraf yapacak burjuvalar olduğu düşünmek sermaye sahiplerinin yaşama, düşünüş mantığını kavramamanın sonucu olabilir ancak.

Şu ana kadar sadece Neil Armstrong’un (önceden belirttiğimiz gibi bunun gerçekleşip gerçekleşmediği de tartışmalı bir nokta) birkaç adımı var Ay üzerinde. Diğer ülkeler Ay yüzeyine hiç ulaşamamış durumda ve ABD de Ay’a en erken 2015’te tekrar gitmeyi hedeflemekte. Gidecekler, on yıl içinde bin insanı ve gerekli malzemeleri taşıyıp koloni kuracaklar. Size de büyük bir psikolojik harekâtın unsuru gibi gelmedi mi?

Uzay faaliyetleri içinde uzay turizmi masrafın müşterilerden karşılanması niteliğiyle istisna-i bir sektör sayılabilir. Yatırım yapan özel şirketler (ve bazı devletler) giderlerinin karşılığını turistlerden hatta turist adaylarından çıkarmakla kalmıyorlar belli bir karı da hedefliyorlar. Ki yaşama geçirebildikleri koşullarda kar da sağlıyorlar; aksi halde hiçbir burjuva bu alana yatırım yapmaya yönelmezdi, yönelmez.

Uzay Turizmi nihayetinde dünya üzerindeki sömürücü kapitalist sistemin egemen unsurlarının ilgilenebildiği bir sektör. Doğal olarak emekçilerden elde edilen artı-değerle oluşan servete dayanıyor. Sadece sektörü oluşturan şirketler değil, her bir turist de sistemden, emperyalist küreselleşme sürecindeki asalaklıktan ziyadesiyle faydalanan insanlar. O zaman son krizin bu sektörü etkileyeceğini öngörmek için kâhin olmaya gerek yok. Krizin kavurucu yakıcılığı tam anlamıyla hissedilmeden önce de Euroconsult başkan yardımcısı uzay araştırmalarının çok masraflı olmasından dolayı uzay turizmi eksenindeki çalışmaların özel sektör tarafından sürdürülebilirliği konusunda çekincelerini dile getirmişti. Kriz günlerinde yaşanan karşılığı üretimde olmayan balon-sermayenin boş kısmının hızla yok olması, karşılığı olduğu varsayılan kısmının da erimesi tüm büyük burjuvaların servetinde düşüşlere yol açtı. Bu, uzay turizmine yatırım yapanları hem doğrudan hem de potansiyel müşterileri etkilemesiyle dolaylı olarak etkileyecektir. Ortaya konulan hedeflerin birçoğunda küçültme-daraltma yaşanacağı gibi, girişilen projelerde de yarım bırakmaların gündemleşmesi sürpriz sayılmaz. Özel sektörü etkileyecek kriz uzay çalışmaları

yapan devletleri de etkileyecektir. Uzaya ayırdıkları bütçelerde ciddi kısıtlamalara gidecekler, bazı projelerden vazgeçeceklerdir. “Güvenlik” kaygısıyla yürüttükleri dünyayı uydular aracılığıyla gözleme vb. gibi militarist projeleri dışında büyük caymalar, geri çekilmeler olacaktır. Dünyada başı zora girmiş özellikle emperyalist burjuvazinin devletlerinin uzayda kısa vadede karşılığını alamayacaklarını bildikleri yatırımlarda ısrarcı olacaklarını beklememek gerekir.

Uzun sözün kısası egemenler için uzaya sermaye aktarımı, yatırım, orada yeni pazarlar açma yeni sömürge alanları açma, yeni hammadde kaynaklarına ulaşma yoluyla paçayı kurtarma ihtimali görünür gelecekte gözüküyor. Dünyadaki egemenliklerinin ömrünü biraz daha uzatmak için silah, istihbarat vb. için projelerini sürdürmek bile, kendi aralarındaki rekabetin artmasıyla da, daha zor bir hale gelecektir. Emperyalistlerin, kapitalistlerin içinde oldukları krizden bu yolla da çıkma olasılıkları yok, onlar için hala çıkış yok. IMF Başkanı'nın dahi ezilenlerin isyanını beklediği, bu beklentiyi dillendirdiği günlerde

rahatlıkla denilebilir ki: Krizin devamı ezilenlerin “gülümseyen geleceği” yani ‘komünizm şafağı’.

Şafak söktükten sonra kaynakların tüm insanlık çıkarına planlı kullanımını örgütleyecek olan komünistler, yeryüzünde geride kalmış dönemin ezilenlerinin ihtiyaçlarını acilen karşılamayla beraber Uzay Çağı'nın da ikinci perdesini açacaklar. İşte o zaman uzay araştırmaları, keşifler fethetme, kar etme, sömürgeleştirme bakış açısına sahip olanlardan kurtulmuş bir biçimde tüm insanlığın çıkarına hizmet edecek.

Kaynakça

- Uzay Turizmi Bölümündeki veriler esasen Bilim ve Teknik dergisinin Haziran 2008 (487) sayısında yayınlanan Çağlar Sunay'ın “Uzay Turizmi” yazısına dayanmaktadır.
- Bilim ve Teknik Dergisinin 478, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491 (Ekim 2008) sayılarındaki konuyla ilgili makaleler
- www.ntvmsnbc.com sitesinde ki konuyla ilgili yazılar, haberler
- www.tumgazeteler.com sitesinde bulunan haberler, makaleler

İran: Halkın Ayaklanması

Tutumlar, Yorumlar, Hurafeler

İran'da, 12 Haziran seçimlerinin ardından egemen sınıfların iki kanadı arasında ortaya çıkan siyasal kriz, ezilen halk kitlelerinin sokağa dökülerek, 1979'dan bu yana halkın politikaya en geniş ve derin müdahalesini gerçekleştirmesine vesile oldu.

Dini lider Ali Hamaney ve Devlet Başkanı Mahmud Ahmedinecad bir tarafta; Uzmanlar Konseyi başkanı Haşimi Rafsancani ve eski Başbakanlardan Mir Hüseyin Müsavi diğer tarafta. Bu, İran egemen sınıfı içindeki bir saflaşmayı; bizzat İslam Devrimi tarafından yaratılan ve semiren burjuvazinin iki kanadı arasındaki çatışmayı ifade ediyordu. İran egemen sınıfları arasındaki çatışma o denli gerçek, o denli derindi ki, seçim propagandası dönemi, politik atmosferin alışılmadık bir canlılıkla geçmesine neden oldu. Geniş mitingler, propaganda çalışmalarının yanı sıra, örneğin ilk kez, başkan adayları televizyonda tartışma programına katıldılar. İran tekellerinin iki ayrı kesiminin iki ayrı politikası yarıştı bu seçimlerde. Ayrışmanın niteliğine aşağıda döneceğiz.

Seçimin hemen ardından Ahmedinecad kliği, askeri ve milis aygıtları üzerindeki egemenliğine dayanarak seçim sayımlarına 'el koydu', Müsavi yanlılarının sayım esnasında gözetmenliğine izin vermedi.

Ahmedinecad'ın 2007'deki yerel seçimlerde yaşadığı oy kaybı, başkanlık seçimlerinde de benzer bir eğilimin beklenmesine yol açıyordu. Musavi'nin zaferi kesin değildi kuşkusuz; ancak oyların üçte ikisini Ahmedinecad'ın alması gibi bir sonucu hiç kimse beklemiyordu. Böylece, seçim gecesi 'sonuçların açıklanmasının' ardından, Müsavi 'hile' iddiasını öne sürdü. Hamaney de hile iddialarının araştırılması

emrini verdi.

Böylece İran devlet düzeninin bağrında, ezilen halk kitlelerinin politika sahnesine çıkmasına imkân verecek bir çatlak, bir açıklık doğdu. Devlet aygıtı, kısa süreli bir kargaşaya düştü. Kitleler buradan yürüyerek sokakları, meydanları doldurdu. Adeta topraktan fıskıran bu kitle girişkenliği Müsaviyi bile şaşırttı. Gerçekte o, gösteriler için çağrı yapmamıştı, ama sokağa çıkan kitleler onu gösterilere katılmaya zorladı. Eylem biçimlerindeki çeşitlilik, büyük meydanlarda mitinglerden Besiç karargâhlarının basılmasına, yürüyüşlerden araba-otobüs yakmalara kadar uzanıyordu. 17 Haziran'da, 1 milyon iranlı, Devrim Meydanı'ndan Özgürlük Meydanı'na yürüyerek -1979 devriminden bu yana gerçekleşen en büyük halk gösterisiyle- "Oylarımız nerede?" sloganını yükseltti. Bu slogan da hızla aşıldı ve halk yığınları Şah'a karşı haykırılmış "Diktatöre ölüm" sloganına yeniden ses verdiler. Bu sloganın yükseltilmesi, 1979 devrimine açık bir göndermeydi. Sokaklar, "Özgürlüğün tek yolu direniş" sloganıyla, temel taleplerini de, bunun yolunu da açıkça ortaya koyuyordu.

Atılan diğer sloganlar şöyleydi: "Bizler savaşan kadın ve erkekleriz. Kavgaya davet ettiniz, davetiniz kabulümüzdür", "İslami Monarşiye hayır", "İslami Cumhuriyete Hayır!", "Şeriat istemiyoruz", "Tanklar, toplar, Besiçler korkutamaz artık bizleri", "Yoksulluk, Yolsuzluk, İşsizlik: İşte İslami Cumhuriyet", "Zorla örtünmeye hayır" sloganlarına geçtiler.(1) Politik bilincin sloganlara yansıyan bu hızlı yükselişi, halkın kendi eyleminden öğrenmesini ifadelettiği gibi, İran'da devlet-halk çelişkinin yarattığı toplumsal birikimin de bir göstergesiydi.

Dolayısıyla, daha ilk günlerinden başlayarak gösteriler, Müsaviyi aştı. Aslında Musavi'nin çalınan oylarını takip eder görünürken, halk kitleleri başka bir şey yaptılar. Musavi, İran İslam Cumhu-riyeti'nin rüştünü ispatlamış bir yöneticisi olarak, İran halkına, birikmiş taleplerini haykırmak için bir bahane sağladı. Nitekim, Müsavinin ' taraftarlarına' defalarca sokaktan uzak durma çağrıları yapması, halkı sokaktan uzaklaştırmadı. Kuşkusuz, eylemler 'kendi liderini' de yaratmadı, on yıllar süren devlet terörünün ardından, halk kitlelerinin politikaya gözlerini açtıkları bu anda, hızla ezilenlerin taleplerini ifade edecek bir önderlik yaratmaları da çok mümkün değildi zaten.

Birinci ağızdan tanıklıklar, gazetecilerin raporları ve fotoğrafları, gösterilere İran halkının hemen her kesiminden katılımın olduğunu ortaya koyuyor. Yani, bazı analizcilerin kurguladıkları gibi, bu yalnızca üst orta sınıfların ('Kuzey Tahranlıların') Batıyla bütünleşme ve piyasa reformları talepli hareketi değildi. Kuşkusuz, demokratik orta sınıfların İslami yaşam tarzına isyanı, bu hareketin önemli bir bileşenydi. Ama Haziran Ayaklanması, bunu da içeren çok daha büyük bir hareketti; hareketin odağında ise politik özgürlük talebi duruyordu. Birleştirici maya buydu.

Kadınlar, gösterilerin öncü gücü oldu. Haziran Ayaklanması, bir yönüyle, kadın ayaklanmasıydı. İslami rejimin ezdiği, bedeni üzerinde egemenlik kurduğu, söz hakkını yok ettiği, politikaya katılmasını engellediği orta sınıftan ve yoksul kadınlar vardı gösterilerde. Kadınlar bu kez 'günahları örtmek' için saçlarını değil, diktatörleri aşağı indirmek için fularla yüzlerini kapattılar. Politikaya katılma haklarını, polise fırlattıkları taşlarla bizzat koparıp aldılar. Ayaklanma, İran kadınına mollalar rejiminde hiç olmadığı kadar politikanın bir öznesi haline getirdi.

İşçiler, sendika kurma, gösteri yapma ve grev hakkı için oradaydı. Kapitalist rejimin esnek çalışma yöntemleriyle maruz kaldıkları aşırı sömürüye karşı mücadele etmek için, politik özgürlüğe ekmek gibi, su gibi ihtiyacı var İranlı işçilerin.

Yoksullar, İslam Devriminin nimetlerinden faydalanarak semiren, çürümüş yöneticileri protesto için oradaydı. Gençler, geleceklerini çalan bir rejime karşı sokaktaydı. Üniversite

gençliği, hareketin etkin bir bileşenydi. Özgürlük talebini canı pahasına haykırdı. Sosyoloji öğrencisi Nida Sultan gibi, bazıları vurulup şehit düştü. Kazvin'de endüstriyel yönetim okuyan Emir Cevadifer gibi, bazıları ise gözaltında, hapishanelerde katledildi. (İran'da öğrencilerin yüzde 70'ini kadınların oluşturduğunu da ekleyebiliriz.) Katılanların varsıl 'Kuzey Tahranlılar'dan ibaret olduğu söylemini çürüten haberler ve anlatımlar basında yer aldı: "Yürüyenler, yalnızca moda uygun giyinmiş, gözlüklü Kuzey Tahran kadınları değildi. Yoksullar da oradaydı, sokak işçileri, kara çarşafı yürüyen orta yaşlı kadınlar :(22

"Muhafazakâr MuhammedEkber Kalibaf tarafından yönetilen Tahran Belediyesi, Haziran ortasında, göstericilerin sayısını 3 milyon olarak hesapladı. Bunlar, sadece Batılı fotoğrafçıların görüntülemeye bayıldığı sevimli orta sınıflar değildi: peçeli kadınlar, işçi sınıfı gençliği ve eski kuşaktan yaşlılar da vardı.(3)

19 Haziran'da, Alı Hamaney'in Cuma hutbesinde savurduğu faşist tehditler, sokak gösterileri . sürerse kan döküleceğini dünyaya ilan ederken, hareket için de bir dönüm noktası oluşturdu. Artık İran devleti 'ne yapacağını bilmez' durumdan sıyrılmıştı. Bu açıklamanın öncesinden başlayan Besiç saldırganlığı, Cuma hutbesinin ardından doruğuna vardı.

Halk kitleleri, dini liderin tehditlerine rağmen sokaklara çıkmaya devam ettiler. 20, 21 ve 22 Haziran'da önemli gösteriler yaşandı. Dini liderin sorgulanamaz ilahi otoritesi yeryüzüne indirildi ve sorgulandı. Ahmedinecad'la özdeşleşen Hamaney, ezilenlerin öfke ve reddiyle karşılaştı. Devrim Muhafızlarının ve Besiçlerin terörü adım adım hareketi geriletip ezse de, İran halkının politik özgürlük talebi yok olmadı. Egemen sınıfların arasındaki çatlaklar da aşılıamadı. Kriz, tüm derinliğiyle sürüyor, ancak şimdilik zincire vuruldu.

Haziran olayları, işçi, emekçi ve orta sınıf İranlıların, gençlerin ve kadınların katıldığı bir demokratik halk ayaklanmasıydı. Ayaklanma, İran İslam Cumhuriyetinin zayıflayan temellerini açığa vuran bir sinyaldi ve bu rejimi sarstı. Bugün için devlet aygıtının halk hareketini ezmek üzere Hamaney-Ahmedinecad kliği etrafında yeniden konsolide olmasıyla isyan ezildi. Ama etkileri ve hatta hareketin

kendisi, değişik biçimler olarak sürecektir.

Soldaki Yarılma Ve Yanılsamalar

İran olayları, devrimci ve ilerici solda da değişik biçimlerde yorumlandı. Yorumlar ve tavır alışlar, iki ana kampta toplanabilir.

Birincisi, yukarıda özetlediğimiz çerçevede, İranlı ezilenlerin mücadelesiyle sempati ve dayanışma çerçevesindeydi.

İkinci tavır ise, olaylarda ‘Amerikan kışkırtması’ bulunduğu gerekçesiyle ‘anti-Amerikan’ Ahmedinecad’dan yana tulum alış biçiminde ortaya çıktı. Bu ikinci pozisyonda duranların, durdukları nokta itibariyle, halk isyanını görmeleri mümkün değildi, çünkü onlar, meseleyi İran egemenleriyle ABD arasındaki bir ikilem çerçevesinde ele aldılar.

Venezuela devlet başkanı Hugo Chavez’in takındığı tutum, bu yarılmanın bir ifadesi ve en önemli yansımasıydı. Chavez, birçoklarınınca referans alınan tavrında, Ahmedinecad’ı seçim zaferinden dolayı kutladı, bunu “dünyanın tüm özgür ulusları adına küresel kibire karşı kazanılmış bir zafer” olarak niteledi. Chavez bununla da kalmadı, Ahmedinecad’ı “emperyalizme karşı mücadelede, Üçüncü Dünya’yı savunmada ve İslami Devrim için cesur bir savaşı” olarak niteledi! İran’la sayısız ikili anlaşma yapmış olan Chavez’in, özgül devlet çıkarlarını yansıtan bu açıklaması, Chavez ve Venezuela’nın ‘kendi sınırlarını’ ortaya koydu.

Enternasyonal alanda Irak ve Filistin direnişlerine destek örgütlemek için kurulmuş bir örgüt olan “Antiemperyalist Kamp” (AIC), Ahmedinecad’ın zaferini selamlayan bir analiz yayımladı.

“Ahmedinecad, kurulu düzenin adayı değildi, aşığı sınıfların adayıydı. (Rafsanjani ise kapitalist düzenin adamıydı) Antiemperyalist bir bakış açısından, Ahmedinecad’m seçimlerdeki geniş üstünlüğü olumlu bir şeydir, çünkü seçilen başkan, Yakın Doğuda ABD politikalarıyla çatışma halindedir.

ABD’li sosyalist aydın James Petras da süreci “‘Çalınmış Seçim’ şakası” başlıklı bir yazıyla yorumladı. Petras’a göre, seçimler “milliyetçi-halkçı” Ahmedinecad’la, “Batı-destekli liberal” Musavi arasında geçti. Petras, seçim hilesi söylemlerini klasik Batı medyası

manipülasyonu olarak görüyor ve seçimlerde neden hile olmadığını ispatlamaya çalışıyor. Petras, sokaklardaki halk hareketini destekleyenleri “sıyonistlerle aynı safta” yer almakla itham ediyor. Sokak gösterilerini esasen Tahrana sıkışmış ve toplumsal derinliği orta sınıflarla sınırlı gösteriler olarak yorumluyor: “Müsaviyi istikrarlı olarak destekleyen tek grup, üniversite öğrencileri, işverenler ve üst orta sınıftı”.

Petras’a göre, seçim sonuçları ‘sınıfsal bir kutuplaşmaya’ işaret ediyordu: Bir tarafta “yüksek gelirli, serbest pazar yönelimli kapitalist bireyler”, onların karşısında ise “işçi sınıfı, düşük gelirli kesimler” vardı, ki bunlar “fcâz ve karın dini hükümlerle sınırlandırıldığı ‘ahlaki ekonomiyi’ savunuyorlardı.”

Söylemeye bile gerek yok ki, faizi ve kârı sınırlayan bu politikaların savunucusu da Ahmedinecad’dı.(5)

Bu yarılma, ülkemizde de yansımasını buldu. Evrensel/EMEP, ABD kışkırtması olduğu kaygısıyla başkaldırıya mesafeli durdu. Evrensel yazarları

Cihan Soylu ve İhsan Çaralan’m yazılarında yansıdığı gibi, yaşanan olaylarda Musavi’nin iktidar dalaşı ve ABD’nin yararlanma çabası belirleyici olarak görüldü. Ayaklanmanın demokratik niteliği ise görmezden gelindi. Nitekim Cihan Soylu, köşesinde sokaklardaki demokratik başkaldırıdan söz etmezken, Ahmedinecad’m kazanmasını; İran’ı teslim alma politikasının “İran halkının direnişine çarpması” biçiminde yorumladı.(6)

Yürüyüş Dergisi ise daha açık bir tutum aldı: “İran’da kullanılan yöntemler, akla hemen Romanya gibi sosyalist ülkelerdeki karşı devrimleri, Ukrayna, Gürcistan gibi eski Sovyet ülkelerindeki emperyalizm destekli darbeleri getirdi. Romanya’dan, Irak’tan hala ders çıkarmamış olanlar, emperyalist medyanın ‘yeşil isyan söylemini kapıverdiler hemen... Sol, ilerici bazı basın yayım organları da hiç tereddüt etmeden emperyalistlerin söylemlerini manşetlerine taşıdılar.””

Ne ilginçtir ki, EMEP’in ve Yürüyüşün analizi, işçi Partisi’nin yorumu ile örtüşüyor. İP Genel Başkan Vekili Mehmet Bedri Gültekin’den aktaralım: “İran’daki Cumhurbaşkanlığı seçimleri; Batı Dünyası karşısında tam

bağımsızlığı savunan ve yüzü Asya'ya dönük Ahmedinecad ile Batı Dünyası ile ilişkileri daha da ileri götürmek yanlısı Mir Hüseyin Müsavi arasında cereyan etti.(7)

Şimdi Gerçekler... Halkın Oyu Çalındı mı?

Kerli ferli devrimci aydınları, mollaların düzeninde yapılan seçimlerin demokratikliğim ispatlamaya çalışırken görmek, insana acı geliyor. Her şeyden önce, İran seçimlerinde hile yapıp yapılmadığı, ortaya çıkan kitle hareketine karşı takınılacak tavrı hiçbir biçimde belirlemez. Marksistler, gelişen toplumsal hareketin niteliğine, hedeflerine ve amaçlarına bakarlar.

Ancak diğer yandan, J. Petras, Antiemperyalist Kamp vb. çevrelerin seçim hilesi üzerine yürüttükleri tartışmalarının oldukça yüzeysel olduğunu da belirtelim. AIC, Ahmedinecad'ın "devlet aygıtına hakim olmadığı" tespitinden yola çıkıyor ve böyle bir hileyi zaten yapamayacağını öne sürüyor. Olayların seyri, devlet aygıtına kimin hakim olduğunu açıkça gösterdiği için bu varsayım, sosyal pratik tarafından geçersiz kılınmış bulunuyor.

James Petras ise, seçim sisteminin detayları üzerine bir tartışma yürütüyor.

İran seçimlerinin halkın iradesini yansıtmadığını görmek için illa çalman sandıkların fotoğrafları gerekmiyor ki!

Son halkadan başlarsak, İran, devlet başkanı adaylarının, mollaların Anayasa Konseyince onaydan geçirildiği bir ülkedir ve bu son seçimlerde başvuran 435 adaydan sadece 4'u mollalarca kabul edilmiştir. Başvuran adaylar arasında (ilk kez) yer alan 4 kadın adayın tümünün veto edildiğini de ekleyelim. Yani, İran'da bizzat mollalar rejiminin içinden çıkan adayların bile yüzde 99'u mollalarca veto edilmektedir. Sadece bu bile, seçimlerin halk iradesini yansıtmadığı göstermeye yeter. Ama, kuşkusuz, dahası var.

İran'da, emekçilerin, ezilenlerin iradesini yansıtan bütün partiler yasaklanmıştır, ezilmiştir. Devrimci sosyalist çizgideki Halkın Fedailerinden, İslami antiemperyalist çizgideki Halkın Mücahitlerine, ilerici-reformist TUDEH partisine kadar, sol partilerin tümü yok edilmiştir. Bu hareketlerin binlerce üyesi, mollaların zindanlarında işkencelerle

katledilmiş, hemen tüm devrimci kadın tutsaklara tecavüz edilmiş, İran-İrak Savaşı sırasında (Musavı'nın başbakanlığı altında) toplam 30 bin siyasi tutsak idam edilmiştir.

İran İslam Cumhuriyeti, antiemperyalist, devrimci ve komünistlerin cesetleri üzerinde yükselen bir devlettir. 1979 antiemperyalist halk devriminin, karşıdevrime! tarzda sonlandırılmasının ürünüdür, mollalar iktidarı. İran'ı emperyalist sistemden koparabilecek tüm devrimci, halkçı öğeleri yok ederek, emperyalizme paha biçilmez bir hizmet sunmuştur. Bugün de hala, bırakın bir komünist partisi kurmayı, kamuoyu önünde açıkça işçi sınıfı çıkarlarını savunan bir politik söylev vermek bile mümkün değildir. Onu da geçtik, küçük burjuva ve orta burjuva kesimlerin kadın hakları, söz ve eylem özgürlüğü doğrultusundaki burjuva demokratik çalışmaları bile yasaklanmıştır. Kürtlerin, Belucilerin ve Azerilerin ulusal demokratik taleplerini dile getirmeleri, bu amaçlı partiler kurmaları da baskı altındadır.

İran'da ne demokratik örgütlenmenin imkanını sağlayacak bir özgür basın vardır, ne ifade özgürlüğü, ne de örgütlenme hakkı.

Dolayısıyla, açık ki, İran'da halkın oyunun bir değeri yoktur ve gerçekte halka sunulan, mollalar tabakasının şu ya da bu unsurunu seçme hakkıdır. Bu koşullarda yapılan her seçimde, halkın oyunun çalındığı açıktır ve bunu saptamak için teknik 'hile' tartışmalarına girmenin bir gereği yoktur.

2009 seçimlerinde ise, mollalar tabakasının iç parçalanması ve Hamaney-Ahmedinecad kliğinin egemenliklerini sürdürme arayışı, mollalar arasında bir seçim yapma hakkının dahi ortadan kaldırıldığı izlenimini veriyor. Seçim hilesi olmadığını ispatlamaya çalışan dostlarımız, örneğin neden Mu-savı'nın gözlemcilerinin sayımlara katılmasına izin verilmediğini açıklamak durumundadırlar...

Özelleştirmeci Neoliberal Ahmedinecad

Gelelim Ahmedinecad'a dizilen övgülere. Anlaşılan, dünya ve Türkiye emekçi solunun bazı kesimleri, onun yoksullardan yana, halkçı bir ekonomi politikası izlediğini sanıyor. Chavez'le yaptığı ittifak da bu sanıyı güçlendiriyor. Oysa gerçekte, Ahmedinecad da tıpkı Müsavi gibi bir neoliberaldir.

Ahmedinecad, başkanlığa geldiği 2005 yılından bu yana, İran'da görülmüş en kapsamlı özelleştirme programının uygulayıcısıdır. 2007-'08 döneminde 167, 2008-'09 döneminde ise 230 özelleştirme yaptı. Bunların hemen tümü ekonominin temel sektörlerinde yer alan işletmelerdi.

2004 yılında, Halemi başkanlığı altında İran parlamentosu, Anayasanın 44. maddesini değiştirdi. Böylece, ekonominin stratejik sektörlerinde sadece kamu işletmesi olabileceği yönündeki anayasa hükmü değiştirildi, özelleştirmelerin önü açıldı.

2005'te kurulan Ahmedinecad hükümeti, Merkez Bankası başkanı Şems Al-din Hüseyinin ilan ettiği üzere, 2010'a kadar devlet sektöründeki işletmelerin yüzde 80'ini satma hedefini ilan etti. Dini lider Ali Hamaney de 2006 tarihli bir kararnamesiyle, bankaların, madenlerin, sanayinin ve ulaşım sektörünün satışını emretti. Bu amaçla, İran Özelleştirme Örgütü adıyla bir devlet kuruluşu oluşturuldu.

Ahmedinecad'ın özelleştirmeleri arasında başlıcaları şunlar:

-İsfahan Mübarek Çelik İşletmesi -Kürdistan Çimento Fabrikası -İran Ulusal Bakır İşletmesi -İsfahan Rafinerisi -İsfahan Petrokimya -Khark Petrokimya -Razi Petrokimya

-Gol-e-Gohar Demir Cevheri işletmesi -Kuzistan Çelik İşletmesi -Saipa Otomotiv -İran Telekomünikasyon şirketi

-2 önemli devlet bankası (Tejerat ve Mellat)

-İran Denizcilik İşletmesi -Posta hizmetleri - Sigorta şirketi.

En büyük devlet bankası olan Saderat ve en büyük petrokimya işletmesi olan Bandar imam için de özelleştirme süreci başlatıldı.(9)

Ahmedinecad hükümeti, yabancı sermaye yatırımlarına açık olduklarını belirtiyor. Yabancı sermayeye, özelleştirilen işletmelerin yüzde 35'ine kadar satın alma izni veriliyor. İran'da yatırım yapacak sermayenin korunacağı ve teşvik edileceği belirtiliyor.

Ekonomi ve Finans Bakanı Davut Daniş-Caferi, İran'da doğrudan yabancı sermaye yatırımının 2007'den 2008'e yüzde 138 arttığını söylüyordu.(10)

Sermaye yatırımı ve özelleştirme meselelerini

tartışmak için, Ahmedinecad, her salı, Özelleştirme Örgütü, Tahran Borsası ve sermaye piyasası kurulu ile haftalık toplantı yapıyor.(11)

Ahmedinecad, son seçimler öncesinde yaptığı TV konuşmalarında, haleflerinden çok daha fazla özelleştirme yapmakla övünüyordu.1(12)

Maliye Bakanlığı uluslararası işler başkanı Behruz Alişiri; "Hem Başkanımız Ahmedinecad, hem de yüksek liderimiz Ali Hamaney, özel girişimciliği artırmaya kendilerini adadılar " diyor.(1)

'Yüce lider' Ayetullah Ah Hamaney'e göre; özelleştirme programı bir 'ekonomik devrim ' anlamına geliyor.

Özelleştirme Teşkilatı Başkanı Haydari Kord-Zanganeh, özelleştirmeleri, İran ulusalcılığının çerçevesine uydurarak şöyle söylüyor: "ABD yaptırımlarına karşı, kendi özel sektörümüzü ve kendi özel bankalarımızı harekete geçireceğiz.(14)

Ahmedinecad'ın 'halkçı' (!) ekonomisi altında, bizzat İran Merkez Bankası verilerine göre, İranlıların yüzde 10'u (76 milyonun 7 milyonu) aşırı yoksulluk sınırının altında yaşıyor.(15)

İşletmeler Tekellere, Patates Yoksullara

Bütün bunlardan sonra, Ahmedinecad'ın Hate-mi'den farklı olarak izlediği 'halkçı' politikası nedir diye sorabilirsiniz. Yanıtı, Ahmedinecad'ın, özelleştirdiği işletmelerin hisselerinin bir kısmını en yoksul kesimlere 'hak payı' olarak dağıtması!

Özelleştirilen işletmelerin her birinde değişik oranda hisse, 'hak payı' olarak dağıtıldı. Bu pay, kimi işletmelerde %40'a kadar çıktı. Ahmedinecad'ın hükümetteki ilk iki yılında yaklaşık 6 milyon İranlı, 2.5 milyar dolarlık hisse senedini 'hak payı' olarak aldı. Bunlar arasında devlet görevlileri, emekliler ve kenar mahallelerin yoksulları vardı. Hak payı hisselerinin

dağıtım mekanizması, esas olarak devletin paramiliter aygıtı Besiçler üzerinden gerçekleşiyor ve böylece devlet, yoksulları kendine yedekliyor, satın alıyor.(17)

Bu dağıtımın amacı, Ahmedinecad'ın iddiasına göre, "yoksullukla mücadele". Ancak kişi başına yaklaşık 220 dolarlık bir payın düştüğü

hesap ediliyor ki; bu, yoksulluğu etkileyecek bir rakam değil. Gerçek amacın, Besiçlerin tabanını diri tutmak ve hükümetle arasını iyi tutan şirketlere ekstra avantajlar sağlamak olduğu anlaşılıyor.(18)

Ahmedinecad'm sosyal politikasının bir diğer unsuru, Tayyip Erdoğan'ın kömür dağıtması gibi, yoksullara sosyal yardım paketleri dağıtmak. Bunun, İran'daki popüler ismi ise "patates dağıtımı". Son seçimlerden önce Ahmedinecad'm seçim çalışmaları kapsamında Tahran'da onlarca kamyonun yoksul mahallelerde bedava patates dağıtması küçük çaplı bir politik skandala yol açtı.

Diğer yandan, her türlü örgütlü işçi mücadelesi bastırılmakta, işçilerin devletten bağımsız sendikalar kurma, grev yapma hakkı yasaklanmaktadır. Bu sene, Tahran'da 1 Mayıs kutlamak isteyen işçiler polis tarafından coplanarak dağıtıldı. Tahran'm belediye şoförleri 2005'te ve 2006'da iki kez yasadışı grev yaptılar ve liderleri Mansur Osanloo, hala Evin Hapishanesinde yatıyor. Buraya aktaramayacağımız kadar kabarık bir bilançosu var, İran işçi grev ve direnişlerinin.

Özcesi; Ahmedinecad'm Hatemi ve Musavi'den farklı tarzda bir neoliberal olduğu ileri sürülebilir, ama onun 'halkçı', 'yoksullardan yana' vb. olduğu söylenemez. Ahmedinecad, popülist demagojik bir söylem ve yoksullara sadaka dağıtma paternalist pratiğiyle, kapitalist politikalara toplumsal itirazı önlemeye, yoksulları satın almaya çalışan türde bir neoliberaldir.

İran, bir devlet politikası olarak, 1979 devriminin ardından ulusallaştırılan petrol, doğalgaz sektörlerini ve ağır sanayi işletmelerini özelleştirmeyi, İran işçi sınıfını ucuz işgücü olarak emperyalistlere sunmayı, ülkede Çin'vari bir emek cehennemi kurmayı belirlemiştir. Ahmedinecad da, bu neoliberal politikanın vahşi bir uygulayıcısından ibarettir. (Musavi de hiç kuşkusuz, başa geçse böyle olacaktı.)

Emperyalist küreselleşmeye entegrasyon süreci, İran İslam devletiyle yoksul halk kitleleri arasındaki geleneksel iktisadi ilişkileri de çözüyor. Ulusallaştırılmış sanayi ve petrol-gaz sektörlerinden elde edilen gelirlerin, kitlelerin düzene bağlanması için kullanılması şeklindeki eski patronaj sistemi dağılıyor. Bugünkü halk

ayaklanmasının, kuşkusuz, bu iktisadi gerçekle bağı var.

Ahmedinecad, bu koşullar altında, yoksulların düzene sadakatini sadakacı dağıtım politikalarıyla sağlamaya ağırlık verirken, Hatemi-Musavi 'refomcu' çizgisi ise orta sınıflara ağırlık vermeyi, İslami yaşam tarzını esneterek, eğitim olanaklarını genişleterek onların desteğini almayı öngörüyor. Aradaki fark budur. Kuşkusuz ne Ahmedinecad yoksulluğu ortadan kaldırmaya çalışıyor, ne de Müsavi islami yaşam tarzını. Müsavinin 'politik reform'cu-luğu da Ahmedinecad'm patates dağıtımıcılığı gibidir. Demokratik haklarda gerçek bir genişlemeye yol açmadan, orta sınıfların biriken tepkilerinin boşaltılmasını, hafifletilmesini hedeflemektedir. Dolayısıyla Müsavi başkan olsaydı da bir demokratik dönüşüm değil, en fazla İslami baskının hafifletilmesine tanık olacaktık. Ne var ki, Hamaney-Ahmedinecad kanadı, böyle bir gevşemenin dahi, halk kitlelerinin basıncıya rejimin istikrarını bozabileceğinden korktu ve iplen ellerinde tutmak için türlü manevralara girişti. İran'ın Venezuela'yla kıyaslanması ise bir analiz hilesinden ibarettir.

Chavez'in İran'la ittifakı, tıpkı Çin ve Rusya'yla ittifakı gibi, 'iki kutuplu bir dünya' yaratma politikasının ürünüdür. Uygulanan ekonomi politikaları bakımından, Chavez ne derse desin, gerçekte İran ve Venezuela akla kara kadar birbirinden ayırılır. Venezuela ekonominin kilit sektörlerini ulu-sallaştırırken, İran bunları özelleştiriyor. Venezue-la'da emekçilerin politik özgürlüğü varken, İran'da özgürlüğün zerresi dahi yok. Venezuela IMF'den kopmaya çalışırken, İran IMF normlarını benimsiyor, Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olmaya çalışıyor. Venezuela petrolü-gazı ulusallaştırırken, İran özel sektöre ve yabancı sermayeye açıyor. Venezuela, bölge halklarını-emekçilerini birleşmeye ve ortak bir antiemperyalist mücadeleye teşvik ederken, İran her bölge ülkesinde kendi 'Şii kolu'nu yaratarak politik nüfuz peşinde koşuyor, bölgemiz halklarını mezhepsel temelde bölüyor.

İçte neoliberal ekonomi programını uygulayan bir devletin/hükümetin 'antiemperyalist' olduğu iddiası tutarsızdır. Ama dahası var. Gerçekte emperyalist küreselleşmeye uyum/entegrasyon süreci, İran'ın 'ulusalcılığıyla' zıt değil, onunla

bütünlüklü bir yönelimdir. Ahmedinecad'm izlediği bölgesel güç siyaseti, İran tekellerinin emperyalist sermayeyle bütünleşmesini zorunlu kılıyor. İran, ancak Çin gibi, emperyalist sermayeyle etkin bütünleşme yolundan bir bölgesel güç haline gelebileceğini görüyor. Ahmedinecad'm anti-amerikancılığının bağlandığı gerçek hedef olan bölgesel güç siyaseti, neoliberalizmi gerektiriyor.

ABD İşgallerinin İşbirlikçisi Olarak Ahmedinecad Ve İran

Ahmedinecad'ı antiemperyalist, rakibi Müsaviyi Batı yanlısı olarak çizen analizler, gerçekte İran'la Batı emperyalizmi arasındaki ilişkilerin gerçek bir bilançosuna dayanmıyor. Yüzeyseldir.

İran'ın Filistin, Lübnan, nükleer enerji gibi konularda ABD ve AB emperyalistleriyle çalıştığı doğrudur. Bu başlıklarda Ahmedinejad, sert bir diplomasi izliyor, İsrail'e, ABD'ye karşı çıkışlar yapıyor. Filistin'de Hamas'ı, Lübnan'da Hizbul-lah'ı destekliyor. İran'ın nükleer silah yönünde yaptığı hamle, ABD'nin ona saldırmasını engellemiş gibi görünüyor.

Ama daha geniş kadrajdan bakıldığında, meselenin farklı boyutları olduğu görülüyor.

İran'ın ABD'yle çatıştığı örneklerin yanı sıra, onunla açık işbirliği yaptığı örnekler de vardır.

Örneğin, 2001'deki Afganistan işgaline lojistik-askeri destek sunmuştur İran. ABD işgalcilerinin kurduğu kukla Karzai hükümetiyle güçlü ilişkiler geliştirmiş, Afganistan'da himayeci sömürge düzeninin kurulmasına aktif olarak yardım etmiştir. Yollar yapmış, demiryolları döşemiş, enerji santralleri kurmuş, giderek kaban bir ticaret ilişkisi geliştirmiştir. Karzai'nin dayandığı en önemli güç kaynaklarından birisi İran'dır. Bu ilişkiler Ahmedinecad döneminde de sürmüş, kapsamlılaşmıştır.

Oysa aynı İran, Afganistan'daki ilerici Necibullah hükümetinin devrilmesi için elinden geleni yapmış, Sovyet işgalinin ardından buraya 'cihad' için pek çok savaşçı göndermişti. Sovyet işgalinin ardından düzelen Afganistan-İran ilişkileri, Tali-ban iktidarıyla birlikte yeniden bozuldu. İran, Sünni-Vahabi ideolojinin iktidarını ifade eden Ta-liban hükümetiyle ilk günden itibaren gerilim yaşadı. Gerilim, 1998'de Mezar-ı Şerifteki İran konsolosluğunun Taliban

güçlerince basılarak 8 İran diplomatının infaz edilmesiyle doruğa çıktı.

Dolayısıyla, Afganistan'ı işgal hareketi İran tarafından memnuniyetle karşılandı.

11 Eylül saldırısında İran, ABD'ye açık destek sundu. Dini lider Ayetullah Ali Hamaney, 11 Eylül saldırılarını Cuma hutbesinde resmen kınayarak, "El Kaide terörünü" lanetledi.

İran ve ABD arasında, Afganistan'daki Taliban rejimine ve "El Kaide terörüne" karşı işbirliği görüşmeleri, daha 11 Eylül yaşanmadan önce başlamıştı. Bu ilişkileri ABD adına; Milli Güvenlik Konseyi İran-Afganistan İşleri Sorumlusu Hillary Mann yürütüyordu.

Hillary Mann'm 2007'de ABD Kongresine sunduğu bir raporda aktardığına göre; İran, Afganistan'a yönelik emperyalist işgal saldırısına lojistik askeri destek sunmuş. Stratejik Taliban hedeflerinin yerlerini iletmiş. "Tıpkı Birinci Körfez Savaşında olduğu gibi, Sürekli Özgürlük Operasyonunda" ' da vb.) ve Iraklı Sünnilere yönelik mezhepsel kırımında etkince kullanıldı. Iraklılar arasında 'Ölüm Tugayları' olarak adlandırılmaya başlandı.

Ölüm Tugayları, işgalcilerin Güney Irak'taki en sağlam dayanaklarından birisi olarak işlev gördü. İran, ABD karşıtı direnişe yakıt olan Arap milliyetçiliğini özel bir düşman olarak gördü; Sünni-Arap direnişine karşı savaştı. ABD'yi bu savaşta destekledi.

İran, ağırlığını Sünni-Arap bölgelerin oluşturduğu direniş dalgasında (2003-2004) işgalcileri destekledi. Ardından gelişen Sünni-Şii iç savaşında da Şii milisleri eğitip örgütledi. Yeni işbirlikçi Irak ordusunun oluşumunda İran, hem askeri gücüyle, hem de Bakanlıklara çok sayıda danışman vererek katıldı. Irak'ın bir ABD himayeci sömürgesi olarak şekillenmesinde İran da kendi payına önemli bir işbirlikçi güç oldu. Irak'ın işbirlikçi devlet aygıtının önemli parsellerine kendi yandaşlarını yerleştirdi. Sünni Arapların yüksek kademelerden uzaklaştırılması ve yeni Irak devletinin Arap milliyetçiliğinden kopması için özel bir dış politika izledi. Yolladığı yüzlerce din adamıyla, Iraklı Şiiileri kendine bağlamaya çalıştı.

Bu genel çizginin bir istisnası, 2004'te Şii Mukteda Sadr'ın ayaklanmasıydı. İran, Sadr'ı

her zaman güvenilirmez buldu. Bunun nedeni, Sadr'ın Arap milliyetçiliğini Şiilikten ve İran'a bağlılıktan üstün tutmasıydı.1(20) Ancak Sadr ayaklanması, tam da ABD'nin İran'a saldırı tehdidini yükselttiği günlere denk geldi ve İran'ın da işine yaradı. Ayaklanma bastırılınca, Sadr'ın İran'a sığınmasına izin verdi. Böylece onu kontrolü altına da aldı. Öbür yandan, işlerini Dava Partisi ve İslam Yüksek Konseyiyle sürdürmeye devam etti.

ABD'nin Irak'taki sömürgeci varlığının desteklenmesi ve Mahmud Ahmedinecad yönetimi altında da etkince sürdürüldü. Öyle ki, bir yandan ABD'ye karşı sert açıklamalar yapan Ahmedinecad, diğer yandan Irak'ta ABD'nin Sünni-Arap direnişine karşı tutunmasını sağlayan en önemli dayanaklardan birisi oldu. O kadar ki, bu temelde kurulan ilişkiler, 2007 Mayıs'ında ABD-İran arasında 1979 devriminden sonraki ilk diplomatik görüşmeye vesile oldu. Bağdat'ta, Irak Başbakanı Nuri el Maliki'nin makamında, ABD ve İran büyükelçilerinin yaptığı toplantı 'tarihi önemdeydi' ve gündemi de Irak'taki güvenlik sorunu'ydu. İran'ın nükleer enerji meselesinde yürüttüğü pazarlık, Irak ve Afganistan'daki güvenliğin sağlanması karşılığında, İran'ın nükleer enerji programına izin verilmesi şeklinde gelişti.

Toparlarsak; İran'ın ABD'ye 'direnişi', anti-emperyalist olmasından kaynaklanmıyor. Bizzat kendisinin bölge çapında etkin bir sömürgeci güç olmak istemesinden kaynaklanıyor. Çatışan; İran yayılcılığıyla, ABD emperyalist sömürgeciliğidir. Nükleer silah geliştirirken de, Lübnan direnişini desteklerken de, Suriye'yle iyi ilişkiler kurarken de; hakeza Irak ve Afganistan'da ABD himayeci sömürgeciliğini desteklerken de, İran'ın politikası bütünlüklü ve tutarlıdır. Her bir somut durumda İran tekelci burjuvazisinin yayılcı, hegemonyacı projesini geliştirebilecek, buna hizmet edebilecek adımları atmaktadır, mollalar cumhuriyeti. Ahmedinecad, bu devlet politikasının bir tarzını ifade ederken, Müsavi diğer tarzını ifade etmektedir. Ahmedinecad döneminde Afganistan ve Irak işgallerinin işbirlikçiliği sürerken, nükleer enerji programı, Lübnan Hizbullahı'nın desteklenmesi, Yahudi Soykırımını inkar etmek amaçlı uluslararası konferans vb. başlıklar öne çıkar. Müsavi seçilseydi, nükleer enerji programı vb. sürdürülürken, Irak ve

Afganistan'daki ABD'yle işbirliği politikaları öne çıkacaktı. Dolayısıyla, ne Ahmedinecad antiemperyalisttir, ne de Müsavi ABD'nin adamıdır. İran'ın izlediği politikanın (özellikle İsrail'e karşı duruş noktasında) nesnel olarak ABD'nin, İsrail'in işini zorlaştırıcı yönleri olduğu açıktır. Devrimci politika, bu çelişkilerden yararlanmayı içerir. Ancak bunu, İran'ın antiemperyalist, Ahmedinecad'm halkçı olduğu vb. noktasına götürmek, gerçeklerle alay etmektir.

Sonsöz: Nida'nın Nidası Ve Devrimin

Çağrısı

Bütün bu olguların ardından, muhataplarımızın İran ve Ahmedinecad üzerine dizdikleri tekinsiz övgüleri gözden geçirmelerini temenni ediyoruz.

Biz, İran halkının isyanı ve antiemperyalizm üzerine birkaç tamamlayıcı noktayı belirterek yazımızı sonlandıralım.

Dünya olaylarını dar bir anti-Amerikan kadrajdan görmeye çalışan analiz ölçeğinin yetersizliği ve sığılığı, İran demokratik halk ayaklanmasına yaklaşımda açıkça ortaya çıktı. Benzer sorunların, hemen hemen aynı muhatapların Çin'in Uygurlara yönelik katliamına yaklaşımda da ortaya çıktığını görüyoruz. Sorunun temelleri, daha derindedir.

1989-91 olaylarıyla revizyonist Sovyet bloğunun dağılmasının ardından, Amerikan emperyalizmi, tek kutuplu bir dünyada hüküm sürmeye başladı. Bu 'Yeni Dünya Düzeni' koşullarında, ABD = emperyalizm olarak kodlandı. Emperyalizmin rakipsiz hegemon gücü olarak ABD, dünya ölçeğinde emperyalizmin cisimleşmesi olarak boy gösterdi.

Ancak bugün, bu koşullar, değişmeye başlamıştır. Rusya, emperyalist bir güç olarak, askeri alanda toparlanmış, ekonomik güç biriktirme sürecindedir. Gürcistan Savaşı'nda ABD'ye karşı ilk önemli güç gösterisini yapmayı başardı. Çin, ekonomik ve askeri bir güç olarak, emperyalist gelişimini sürdürüyor. Hindistan, bölgesel yayılcı bir güç olarak, ABD-AB bloku ile Rus-Çin bloku arasında bir yerde duruyor, son dönemde giderek ABD-AB'ye doğru yanaşiyor.

İran, ABD'nin yeni sömürgesi olmayan bir

devlet olarak, bölgesel, güç siyaseti izlemektedir. Bu amaçla, bir yandan emperyalist küresel ekonomiyle entegrasyon adımlarını atmakta, bir yandan Rusya ve Çin'le ilişkilerini geliştirmekte, diğer yandan kimi ABD işgallerine destek vererek güç devşirmeye çalışmaktadır.

Emperyalist dünya hala esasen tek kutupludur. ABD hegemonyasını sarsabilecek çapta bir emperyalist devlet görünmemektedir. Ancak ABD'nin yaşadığı ağır ekonomik kriz, Afganistan ve Irak'ta yaşadığı askeri yenilgiler, Rusya ve Çin'in ekonomik-askeri gelişimleri, bu gerçeğin değişmesi olasılığını doğurmaktadır. ABD emperyalizmi, potansiyel rakiplerinin işini zorlaştıracak, onları istikrarsızlaştıracak ulusal hareketleri, egemen sınıf bölünmelerini vb. destekleme siyaseti izliyor. ABD, Burma'da-ki halk isyanını da desteklemişti, Uygurları da destekledi, İran'daki isyanı da destekledi. Kosova'nın bağımsızlığını destekledi, Osetya'nın bağımsızlığına karşı durdu vb.

Emekçi solunun kapsam alanındaki bazı parti, örgüt ve aydınlar, emperyalizmden sadece ABD emperyalizmini anlıyorlar ve dünyadaki tüm olaylara ABD'nin aldığı tutumların ışığında bakıyorlar. Tek kıstası/pusulası bu olanın, analizi de yüzeysel oluyor. Çin, Rusya,

İran vb. ülkelerdeki gelişmeleri analiz ederken, içsel sınıf ilişkilerini görmeyen yüzeysel yaklaşımları buradan kaynaklanıyor. Bir halk hareketinin değerlendirmesinin tek kıstası ABD'nin tutumuna bakmak olamaz.

Bu türden analistlerle İran'daki bütün ilerici, devrimci ve sosyalist örgütlerin (Halkın Fedaileri, Halkın Mücahitleri, İKP/MLM, Tudeh, İran Emek Partisi vb.) Haziran Ayaklanmasına yaklaşımlarının taban tabana zıt olması da bu yaklaşımların yüzeyselliğinin bir göstergesidir. (21)

Bu değişmekte olan koşullar altında, antiemperyalizm' ile 'anti-Amerikanizm'in ayrışması da daha gözle görülür, daha belirgin hale gelmektedir. Antiemperyalizmi halklara ait bir politik tutum olarak, halkların/ezilenlerin kurtuluşuna, özgürleşmesine hizmet eden bir tutum, bir hareket olarak görmek, ele almak doğrudur. Ulusal, sınıfsal ve cinsel baskının şampiyonlarının, emperyalist ekonomiyle

bütünleşen ama siyaseten ona henüz entegre olmamış bazı devletlerin, kendi özgül gerici çıkarları için şu ya da bu emperyalist güçle çıkar çatışmasına düşmeleri mümkündür. Bu tavırlar, politikalar, nesnel olarak antiemperyalist rol de oynayabilir. Antiemperyalizmin kaynağı ise halklardır, ezilenlerdir. Onun bir devlet politikası haline gelebilmesi, o ülkede halkçı bir iktidarın varlığını gerektirir. (Örn; Küba, Venezuela)

Emperyalist ABD'nin İran'ı işgal girişimlerine karşı durmak; ama İran halklarının özgürlük mücadelesi söz konusu olduğunda İran mollalarının devletine karşı durmak... Bu ikili duruşun diyalektik bağı, ezilenlerin yanında saf tutmak olarak özetlenebilir.

İran halklarının isyanı, bölgemiz halklarının özgürleşmesine yapılmış gerçek bir katkıdır. Mollalar rejimini -yıkamasa da sarsan- bu halk girişkenliği, bölgemiz halklarının mücadele bilançosuna kaydolmuştur. Bölgemiz devriminin gelişimine hizmet etmektedir. Bu yeni halk dinamiği, onu kendi özgül emperyalist çıkarları nedeniyle destekleyen ABD'nin de, onu kendi ikbali için değerlendirmek isteyen Musavi'nin de çerçevesine sığmayacaktır.

Son bir sözü de Yürüyüş dergisinin şu satırlarıyla ilgili söyleyelim: "Emperyalist medya İran'da öldürülen Nidadan bir devrim kahramanı yaratmaya çalışıyor", Yürüyüş'e göre. Hayır, Nida ve onun şahsında sembolleşen İran kadını zaten devrim kahramanıdır. 1979 devriminde de onlar sokaktaydı, bugün de sokaktadır.

Yukarıda alıntıladığımız ve eleştiri konusu yaptığımız muhataplarımızın, İranlı kadınların isyanını tam bir duyarsızlıkla es geçmeleri herhalde ancak bu kadar soğuk ifade edilebilirdi. Nidalar, halkı politik köle haline getiren, kadınları iki kere köle kılan bir rejime başkaldırdılar. Anıları önünde saygıyla eğiliyoruz.

Emperyalizme karşı mücadele, böylesi halk başkaldırılarının, egemenleri aşarak, kendi örgütlenmelerini yaratarak halk devrimlerine dönüşmesi yolundan ilerleyecek.

Dipnotlar:

- 1 - Sloganları İran KP (MLM)'den aktaran, bianet.org
- 2 - Robert Fisk, İran'ın Kader Günü, atilimhaber.org
- 3 - Kaveh Ehsani, Arang Keshavarzian ve Norma Claire

- Moruzzi, "Tehran, June 2009," Middle East Report Online, 28 Haziran, 2009
- 4 - aniiimperialista.org
- 5 - globalresearch.ca
- 6 - 18/06/09, Evrensel
- 7 - yuruyus.com
- 8 - haberajans.com
- 9 - Bu verileri, dissidentvoice.org'da yer alan Billy Wharton'ün ' Selling Iran: Ahmadinejad, Privatization...' başlıklı yazısından ve Euromoney dergisinin Eylül 2008 sayısında yer alan Dominic O'Neill'in 'Iran: Privatization Ahmadinejad siyle' başlıklı yazıdan aldık.
- 10 - İran Daily, 02/17/08, akt: Billy Wharton
- 11 - Dominic O'Neill, Euromoney, agy.
- 12 - Kaveh Ehsani, Arang Keshavarzian ve Norma Claire Moruzzi, "Tehran, June 2009," Middle East Report Online, 28 Haziran, 2009
- 13 - Dominic O'Neill, Euromoney, agy.
- 14 - İlimad Gazetesi, 29 Şubat, 2007'den aktaran: Kaveh Ehsani'nin 'Survival Through Dispossession: Privatization of Public Goods in the Islamic Republic' yazısı, Middle East Report Online
- 15 - Iran Daily, 02/12/08, akt: Billy Wharton
- 16 - Kaveh Ehsani vd. "Tehran, June 2009"
- 17 - Kaveh Ehsani 'Survival Through Dispossession: Privatization of Public Goods in the Islamic Republic', Middle East Report Online
- 18 - Hillary Mann, US Diplomacy with Iran: Limits of Tactical Engagement, 7 Ekim 2007.
- 19 - Fars Haber Ajansı, 2009-01-27
- 20 - İslami Azad Üniversitesinde uluslararası ilişkiler doçenti olan Kayhan Barzegar'm yazdığı 'İşgal-sonrası Irak'la İran'ın dış politikası' başlıklı yazıya bkz. Middle East Policy dergisi, Kış 2008
- 21 - Bu örgütlerin açıklamalarının Türkçe çevirilerini atilimhaber.org sitesinde okuyabilirsiniz.

Üç Ülke, Burjuva Yazarlar Ve Marks

Ferat Deniz

“Dünya pazarı bunalımlarında, burjuva üretimin bütün çelişkileri kolektif olarak patlak verir(1) der Marks. Kapitalist ekonomik krizler aynı zamanda burjuva sözcülerin hayal dünyasından uyanarak dünya gerçekleriyle yüz yüze kalmalarına da neden olur. Bizzat burjuvazinin kendisi de “doğru’ya en çok kriz dönemlerinde yaklaşır. Böyle olmak zorundalar, zira yükseliş dönemlerinde maceracı hayaller ne denli çekiciyse kriz dönemlerinde “gerçekçi” olmak o denli korunaklıdır. Sermayenin “gerçek hareketi’nin bütün fazlalıklarından sıyrılarak çırılçıplak önümüze serilmesi bu dönemlerin karakteristik özelliğidir.

Marks, 150 yıl önce sermayenin içsel yasalarını çözümlemiş, gelecekteki çeşitli olasılıklar üzerinde durmuş ve sermayenin tarihsel bir olgu olarak, git gide, kendi yıkımına yol açacak koşulları bizzat kendi eliyle nasıl hazırladığını göstermeye başlamıştı. Biz de iki burjuva seçkin dergide yayınlanan üç yazıdan yola çıkarak hem kriz dönemlerindeki “burjuva doğruculuğu” hem de bu doğruculuğun bilinçsiz ve kendiliğinden bir süreç olarak, yazarların istemlerinden tamamıyla bağımsız olarak Marks’ı nasıl haklı çıkardığını göstermek istedik.

Burası ABD: Kâr Balonu Nasıl Şişti Ve Nasıl Söndü...

Rakamlar hikayeyi anlatıyor. 2006 yılında Fortune 500’de kaydedilen 785 milyar dolar gibi tüm zamanların en yüksek seviyesinden -İşler daima çöküşün tam arifesinde, neredeyse fazlasıyla sağlıklı görünüştedir— 2007’de sağlam ama yine de köpük sayılabilecek 645 milyar dolar seviyesine gerilemeye tanık olundu. Asıl tehlike çanı ise karın 2008’de 2006

yılına göre yüzde 87 oranında gerileyip 98.9 milyar dolara inmesiydi.(3)

Yıllar	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Kar toplamı (milyar dolar)	445.6	513.5	610.1	785.1	645.2	98.9
Fortune dergisi ilk 500 listesi (ABD) kâr tablosu.						

Sınai çevirim öyle bir niteliktedir ki, bir kez ilk hareket verildi mi, aynı devrenin, devresel olarak kendi kendini yeniden üretmesi gerekir. Gevşeme dönemi boyunca üretim, bir önceki çevrimde ulaştığı ve şimdi kendisi için gerekli teknik temelin kurulduğu düzeyin altına düşer. Gönenç döneminde -ara dönemde- bu temel üzerinde gelişmeye devam eder. Aşırı üretim ve spekülasyon döneminde, üretim sürecinin kapitalistçe sınırlarım aşana kadar, üretken güçleri sonuna kadar zorlar ...(4) Bütün gerçek bunalımların son nedeni, daima kapitalist üretimin, üretici güçleri, sanki yalnız toplumun mutlak tüketim gücü bu güçlerin sınırını teşkil edermişçesine geliştirme çabasına zıt olarak, kitlelerin yoksulluğu ve sınırlı tüketimidir. (5) Finans hizmetlerindeki çöküş, Fortune 500 tarihindeki en şok edici gelişmelerden biri oldu. Bankalar, menkul kıymetler kuruluşları ve sigortacılar, bereketli yıllarda en göz alıcı kazançları elde edip, 2006 yılında 257 milyar dolarlık bir kar sağladı; bu da, 500’ün toplamının yaklaşık üçte birine eşdeğer. Finans sektörü geçen yıl 219.4 milyar dolarlık zarara uğradı.(6)

Kredi sistemindeki gelişme ve borç para verme işinin, büyük bankaların elinde büyük boyutlarda toplanması, tek başına, gerçek birikimden farklı bir biçim olarak borç verilebilir sermaye birikimini hızlandıracaktır. Bu nedenle, borç sermayesindeki bu hızlı

gelişme, gerçek birikimin bir sonucudur ve bu para-kapitalistler için birikimin kaynağını teşkil eden kâr, yalnızca yeniden üretken kapitalistlerin aşırıları artı değerden bir indirimdir... Faiz oranı geçici olarak, özellikle güç durumda olan bazı işkollarında bütün karı yutacak kadar yükselebil(ir)... Bunlar ... halka ait para sermayenin bir kısmını... cebe indir(ir)... ve bu birikim, yeniden üretim sürecindeki gerçek birikimle birlikte ortaya çıkan kredi sistemindeki her genişlemeyle birlikte büyür(7) ... Maddi servetin büyümesiyle birlikte, para-kapitalistler sınıfı da büyür; bir yanda, işten elini eteğini çekmiş kapitalistlerin, rantiyelerin sayısı ve serveti artar; öte yandan kredi sisteminde gelişme-daha da hızlanır ve bankerlerin, borç para verenlerin, para babalarının sayısını çoğaltır ...faiz getir en senetlerin, devlet tahvillerinin, hisse senetlerinin miktarı..., büyür ... Mevcut para sermayeye olan talep de büyür ve bu senetler üzerinde spekülasyon yapan komisyoncular, para piyasasında egemen rol oynarlar(8)... Çok miktarda sermayenin kendi yatırım alanından, para piyasasının büyük merkezlerine kaymasına yol açan bunalım, bu kez mali bir niteliğe bürünmüştü. O koskocaman Londra Bankasının iflası ve hemen bir yığın düzenbaz şirketin çöküşü, 1866 yılında bunalımın patlamasının işareti oldu.(9)

Amerikalı tüketici ... o kadar sıkışmış durumdadır ki, özellikle işsiz olanlar Mortgage ve kredi kartı borçlarını ödeyemeyecek durumda; çoğu aylık kredi kartı faizlerini ve diğer borçlarını ödeyebilmek için harcamalarını büyük ölçüde kısmış bulunuyor. Amerikalıların cömertçe para harcayıp, kredi borçlarını da günü gününe ödedikleri altın yılların ardından radikal kemer sıkma belli başlı iki alanda büyük bir vahşetle karları kesip biçiyor; finansal hizmetler ve otellerden oyuncaklara, otomobillere, keyfi tüketim ürünleri ve hizmetler (10) Gönenç dönemlerinde ve özellikle sahte gönenç dönemlerinde ... artan yalnız yaşam gereksinimlerinin tüketimi değildir. İşçi sınıfı da şimdi ve geçici olarak olağan zamanlarda olanakları dışında kalan lüks mallar ile başka zamanlar büyük kısmı, ancak kapitalist sınıfın tüketici "gereksinimlerine " giren malları, kullanacak hale gelir ... Her bunalım, lüks malların tüketimini derhal azaltır . Böylece lüks malların üretiminde çalıştırılan emekçilerin bir

kısmını işsiz bırakarak, öte yandan tüketici gereksinimlerinin satışını tıkayarak ve azaltarak, tavsatır, geciktirir. Aynı zamanda işten çıkarılan üretken olmayan emekçilerin hizmetleri karşılığında kapitalistlerin lüks gider fonundan bir kısmını alan ... ve yaşam gereksinimlerinin tüketimine önemli ölçüde katılanların sözünü bile etmeye gerek yok(11).

2003-2006 yılları arasında, ekonomi kazanca son derece elverişli bir ortam oluşturmuştu... Buradaki itici güç de GSYİH'yı yıllık ortalama yüzde 3.3 oranında artıran güçlü tüketici talebiydi. İkinci güç ise fiyat artışının yelkenleri şişirmesiydi... Bu süreçte Fortune 500'ün geliri bir yılda yüzde 9 oranında artış kaydetti.(12)

Yeniden üretim sürecindeki yoğun genişleme, hızlanma ve canlanma dönemlerinde ... tüketim genellikle artar. Meta fiyatları ... düzenli bir yükselme gösterir ... dolaşımdaki para maktan artar.(13)

Bolluğu, bereketi sağlayan nedenler bununla da sınırlı değildi. Kurumsal harcamaların bütününün üçte ikisine denk düşen emek maliyeti, şaşaalı günlerde pek fazla kımıldamadı. İş dünyasından yana bir yönetimle karşı karşıya kalan sendikalar ücret artışı taleplerinde ısrarcı olmadı. Ücretlerde mütevazı bir artışa tanık olundu. Saat ücretlerinde az orandaki artış, üretimdeki güçlü artışla bütünüyle bastırılabilirdi. İş yapmak için gereken sürenin kısılması, ücretlerdeki artışın önünü kesti. ... Bundan dolayı, birim emek maliyeti olarak adlandırılan ölçüm niteliğindeki, tek bir uçak parçasını üretmek ya da bir ton paketleme için gereken para miktarı 2003 yılından 2006 yılına kadar artış kaydetmedi. Birim başına fiyat artar ve emek maliyeti aynı düzeyde kalırken satılan her aygıt ya da konuttan elde edilen kar marjında patlama yaşandı. Verimlilikteki artış tamamen kazanca kanalize oldu(14). Emegin üretkenliği ile birlikte, belli bir değer ve dolayısıyla belli büyüklükte bir artı değer somutlandığı ürün kitlesi de büyür... gerçek ücretler hiçbir zaman, emegin üretkenliği ile aynı oranda yükselmez... Aynı değerde değişen sermaye, daha fazla emek gücü, dolayısıyla daha fazla emeği harekete getirir(15). Emegin yoğunluğunda artış, belli bir sürede emegin harcanmasında artış demektir. Bu nedenle, işgününün uzunluğu aynı olmak üzere, daha yoğun bir emekle geçen bir işgünü, daha az yoğun bir işgününe göre, daha fazla üründe

maddeleşir. (Birinci durumda -emeğin üretkenliği arttığında) her bir ürünün değeri, daha az değere mal olduğu için düşer, (ikinci durumda) ise önceki kadar emeğe mal olduğu için, değer değişmeden kalır(16)... Kapitalist üretimin başlıca amacı ve yönlendirme dürtüsü, elden geldiğince fazla artı değer sızdırmak, dolayısıyla emek gücünü olanaklı olan en geniş ölçüde sömürmektir.(17)

Ancak bu patlama suya yazılan büyümeydi. Amerikalı tüketiciler tatile gitmek, dışarıda yemek yemek, yeni eşya almak için evlerini teminat gösteriyorlardı... Ailelerin harcamalarını karşılamak amacıyla aldıkları borçlar, gelirlerine kıyasla çok daha hızlı artıyordu.(18)

(Emekçilerin) kendi artı ürünlerinden büyük bir kısmı, her zaman artarak ve sürekli olarak ek sermayeye dönüşerek, ödeme şeklinde kendilerine geri dönmekte ve böylece zevk alanlarını genişletebilmektedirler; giysi, ev eşyası vb. gibi tüketim fonlarına bazı ekler yapabilmektedirler ve küçük bir yedek fonu parası ayırabilmektedirler. Daha iyi giysiler ve yiyecekler, daha iyi muamele görmek ve efendisinin bağışladığı daha geniş bir toprağa sahip olmak, kölenin sömürülme-sini ne derece ortadan kaldırırsa, ücretli işçininkini de işte o kadar kaldırır. Sermaye birikimi sonucu emeğin fiyatındaki bir yükselme, gerçekte, ücretli işçinin kendisi için dövmüş olduğu altın zincirin uzunluğunda ve ağırlığında bir gevşemedir.(19)

Ancak bankalar büyük zararlara uğrayıp, yılın ilk yarısından kredide kemer sıkmaya başlayınca, kredi darlığı çok kötü bir darbe indirdi. Euro ve diğer para birimlerine karşılık dolardaki değer artışı küresel resesyona birleşince Amerika'nın ihracatı sarsıntıya uğradı. İhracat tüketici harcamalarına paralel olarak aynı hızla azaldı. (20)

Yeniden üretim sürecinin tüm sürekliliğinin krediye dayandığı bir üretim sisteminde, kredinin birden bire kesildiği ve ancak nakit ödemenin geçerli olduğu sıralarda —ödeme araçlarına olan büyük hücum karşısında- bir bunalımın ortaya çıkacağı açıktır. Bu yüzden, ilk bakışta bütün bunalım sırf bir kredi ve para bunalımı gibi görünür ve aslında bu, yalnızca, poliçelerin paraya çevrilebilme sorunudur. Ne var ki, bu poliçelerin çoğunluğu, fiili alım satımları temsil eder ve bu alım satımların genişliğinin, toplumun gereksinimlerinin çok üzerinde olması, en sonunda, bütün bu

bunalımın temelidir.(21)

Tüketicilerin harcamadan tasarrufa geçiş yapmaları sonucu sadece satışlardaki sert düşüşten etkilenmekle kalmayıp aynı zamanda kar marjları da çok büyük inişe tanık oldu. Bu sert iniş, iki şekilde ortaya çıktı. İlki her bir tişört ya da çim biçme makinesi için fiyatlardaki düşüştü.(22) Sınai çevirim bunalım aşamasında iken, meta fiyatlarında genel bir düşme, paranın değerinde bir yükselme olarak ... ifade edilir.(23) İkincisi ise acı bir sürprizdi. Birim emek maliyeti artışa geçmişti. Peki, nasıl oldu da işsizliğe rağmen emek maliyeti yükselişe geçti? Bunu basit yanıtı şu: İş dünyasındaki sarsıntı o kadar ani ve sersemleticiydi ki, şirketler üretimdeki düşüş kadar hızlı bir biçimde istihdamda kesintiye gi-demediler. Tesislerdeki üretim süreci yavaşlarken, işçilerin de yapacakları işler azaldı. Böylece her bir birimde harcanan saatler arttı. Bu da verimde azalmaya yol açtı. Sonuç itibarıyla, dördüncü mali çeyrekte emek birim maliyeti yüzde 5.7 oranında artarken aynı zamanda tişört ya da çim biçme makinesinin fiyatı da inişe geçti.(24)

Belli uzunluktaki bir işgünü, emeğin üretkenliği ve onunla birlikte ürün kitlesi ve üretilen her metanın fiyatı ne denli değişirse değişsin, her zaman aynı miktarda değer yaratır. Eğer on iki saatlik bir işgününde yaratılan değer diyelim 6 şilin ise, üretilen malların kitlesi, emeğin üretkenliği ile değişse bile, var olan tek sonuç, altı şilin temsil ettiği değerın daha çok ya da daha az sayıda mala dağılmasıdır.

Artı değerle, emek gücünün değeri karşıt yönlerde değişirler. Emeğin üretkenliğindeki bir değişme, ondaki artma ya da eksilme, emek gücü değerinde karşıt yönde, artı değerde aynı yönde bir değişmeye neden olur... Emeğin üretkenliğindeki bir artış, emek gücü değerinde bir yükselmeye ve artı değerde bir düşmeye neden olur. (25)

Kârların dik inişlerde bile ayağa kalkıp tekrar yürüme yöntemleri vardır. Nitekim bu seferki rampa her ne kadar gelmiş geçmiş en sert inişlerden biri olsa da, kalkma formülü mutlaka bulunacaktır. (26)

Kârın bu düşüşü, dolaysız emeğin yeniden ürettiği ve yeni varetlediği nesnelleşmiş emeğe oranının düşmesi demek olduğuna göre, sermayenin, canlı emeğin sermayenin bütününe oranındaki ve dolayısıyla da ön varsayılmış sermayeye oranla... -yeni kâr olarak- hesaplanan

artı değerdeki bu düşmeyi durdurmak için her çareyi deneyeceği, bu amaçla zorunlu emeğe ayırdığı payı azaltmaya çalışacağı tabiidir. Böylelikle üretici güçlerin ulaştığı en yüksek gelişme düzeyi ve eldeki zenginliğin ulaştığı en büyük boyutlar, sermayenin değerini yitirmesiyle, işçinin alçaltılması ve yaşam güçlerinin en kötü ve mutlak biçimde tüketilmesiyle üst üste düşecektir. Bu çelişkiler, emeğin yeniden durduğu ve sermayenin büyük bir kısmının tahrip edildiği patlamalara, çalkantılara, bunalımlara yol açar ve bu yolla sermaye, varlığını sürdürebileceği bir düzeye zorla götürülür... intihar etmeden üretici güçlerini bütünüyle işe koşabileceği bir noktaya geri götürülür. Ama bu düzenli olarak tekrarlanan felaketler, her seferinde daha büyük çapta tekrarlanarak, sonuçta sermayenin devrilip gittiği bir şiddet noktasına varacaktır!(27)

Burası Çin: Büyümenin Motoru

2000 yılına geldiğinde BYD dünyanın en büyük cep telefonu pili üreticilerinden birine dönüşmeyi başarmıştı... BYD'nin 11 fabrikada 130 bin çalışanı var. Bu fabrikaların 8'i Çin'de, diğerleri ise Hindistan, Macaristan ve Romanya'da yer alıyor. Otomobil ve aynı zamanda elektrikli otomobil de satmaya başladı. Ucuz bilgisayar modelleri üretiyor. Son beş yılda senelik olarak yüzde 45 civarında artan geliri 2008 yılında 4 milyar dolara çıkı.

Wang Chuan-fu BYD'yi kurarken son derece mütevazı bir amacı vardı: Japonların egemenliğindeki pil işine girmek. Wang "Japonya'dan pil ithal etmek çok pahalıydı" diyor. Böylece Sony ve Sanyo patentlerini inceledi. Kendisi bu süreçte deneme yanılma yöntemiyle yol aldığını ifade ediyor . BYD'de asıl dönüm noktası ise, Wang'm makineler yerine köylerinden göç eden işçileri çalıştırmasıyla yaşandı.(28)

Bir metanın değeri, kendisinde maddeleşmiş bulunan geçmiş ve canlı emeğin toplam emek zamanı ile belirlenir. Emeğin üretkenliğinin yükselmesi canlı emeğin payı azaldığı halde geçmiş emeğin payının artması ve bunun, bu metada maddeleşen toplam emek miktarının azalması şeklinde, yani canlı emekteki azalmanın geçmiş emekteki artmadan daha fazla olması şeklinde gerçekleşmesinden başka bir şey değildir... Kısacası bu yöntemin metanın değerini düşürmesi gereken... bir metaya giren

toplam emek miktarındaki bu .. Azalma, bu nedenle, üretim hangi toplumsal koşullar altında yapılırsa yapılsın, emeğin üretkenliğindeki artışın temel bir ölçütü olarak görülmektedir. Emeğin üretkenliği gerçekten de, üreticilerin üretimlerini önceden yapılmış bir plana göre düzenledikleri bir toplumda ya da hatta basit meta üretiminde bile her zaman bu ölçütle ölçülmelidir. (29)

(Ya kapitalist üretimde?)

Bir yandan, birçok makinenin geniş bir manifaktürde toplanması, buhar gücünün kullanılmasına yol açarken, öte yandan buharın insan kası ile rekabeti, makineler ile insanların büyük fabrikalarda toplanmasını hızlandırıyordu.(30)

Emeğin üretken gücünün artması ve gerekli emeğin en geniş ölçüde yadsınması... sermayenin zorunlu eğilimidir... Emek aracının makine olarak gelişmesi sermaye için bir rastlantı değil, sermayeye uygun düşen geleneksel emek aracının tarihsel biçimlenmesidir. Bilgi ve becerinin, toplumsal beynin genel üretken güçlerinin birikimi, emek karşısında sermayede böyle özümsemiştir... Makine, toplumsal bilimin, genel olarak toplumsal gücün- birikiminin ölçüsünde geliştiğine göre, genel toplumsal emeğin ortaya çıkışı emekçide değil, sermayededir. Toplumun üretken gücü sabit sermaye ile ölçülür... Makine sabit sermayenin en uygun biçimidir. Sabit sermayenin üretim süreci içinde emeğin karşısına makine olarak çıkmasından sonra... sermaye ancak o zaman kendine uygun üretim tarzını sağlamış olur... Ama üretim süreci, işçinin doğrudan becerisi olarak değil, bilimin teknoloji uygulaması olarak bunun ardında yer alır. Bu yüzden üretime bilimsel bir karakter vermek sermayenin eğilimidir ve doğrudan emek sürecin salt bir ögesi arasına dönüştürülür... Sermaye bir yandan üretken güçlerin belirli bir tarihsel gelişmesini gerektirir... bu üretken güçler arasında bilim de vardır... öte yandan onları iter ve zorlar.(31)

Büyük sanayi, mevcut üretim sürecini hiçbir zaman son ve değişmez bir biçim olarak görmez ve ele almaz. Bunun için de, bu sanayinin teknik temeli devrimcidir, oysa daha önceki üretim tarzları özünde tutucudur. (32)

(Amma!)

Kapitalist emeğin karşılığını ödeyeceği yerde, yalnızca kullanılan emek gücünün karşılığını

ödemektedir; bunun için de, makineyi bu amaçla kullanmanın sınırı, makinenin değeriyle makinenin yerine geçtiği emek gücünün değeri arasındaki fark tarafından saptanmıştır... Yankeeler bir taş kırma makinesi icat etmişlerdi, İngilizler bunu kullanmıyorlardı, çünkü bu işi yapan “Wretch” (sefil), emeğinin o kadar az bir kısmının karşılığını alıyordu ki, makine, kapitalistin üretim masraflarının artırabilirdi. İngiltere ’deki kanallara dik teknelerin çekimi için at yerine hala şurada burada kadınlar kullanılır. Çünkü at ile makinenin üretimi için gerekli emek tamı tamına belli olduğu halde, kadının artı nüfus olarak devamı için gerekli emek her türlü hesabın altındadır. İşte bu yüzden, en aşağılık amaçlarla insan emek gücünün böylesine utanmazca tüketilip gitmesi hiçbir yerde makinenin vurdu İngiltere ’den daha yüz kızartıcı olamaz (33) Japon montaj tesislerinde kullanılan, bir parçasının 100 bin dolar ya da üzeri olduğu robot kolları yerine BYD ilk başta yüzlerce, daha sonra binlerce kişiyi işe alıp maliyet tasarrufuna gitti. ... 10 bin mühendis çalışıyor... 7 bin kadar yeni üniversite mezunu da eğitim sürecinde. “Onlar kremanın kreması seçilmiş öğrenciler. Çok fazla çalışıyorlar ve herhalde rekabet edebilirler”. Aylık maaşları yalnızca 600-700 dolar.(34) Sermayeyi ilgilendirdiği kadar üretkenlik, genellikle canlı emekte sağlanan bir tasarrufla artmaz. (Bkz 29 nolu alıntı.). Canlı emeğin karşılığı ödenen kısmında geçmişte harcanan emeğe kıyasla sağlanan tasarrufla yükselir. Kapitalist üretim tarzı, burada bir başka çelişkiyle karşılaşır. Onun tarihsel görevi, insan emeğinin üretkenliğini, hiçbir sınır tanımadan geometrik dizi içerisinde geliştirmektir... (35) Üretkenlikteki gelişmesini engellediği her zaman, tarihsel görevine ihanet eder. Böylece o gittikçe yaşlandığını ve miadını doldurduğunu bir kez daha göstermiş olur. Belli bir noktadan sonra (bkz, yukarıda, robot yerine kol gücü kullanılması, bn.) üretici güçlerin gelişmesi sermaye için bir ayak bağı haline gelmeye başlar. Bu noktaya vardığında sermaye, yani ücretli emek, toplumsal zenginliğin ve üretici güçlerin gelişimi karşısında tıpkı lonca düzenine, köleliğe, serfliğe benzer bir konum kazanır ve bir boyunduruk gibi kırılıp atılması kaçınılmaz olur. Bir yandan sermaye ile öbür yandan ücretli emek arasındaki, insani faaliyetin aldığı bu en son uşaklık biçimi eskimiş bir deri

gibi soyulup atılır ve bu deri değişimini, sermayeye tekabül eden üretim tarzının bizzat kendisi zorunlu kılar.(36)

Burası Türkiye: Anadolu Aslanları Miyavlıyor

Geçen yıl Eylül ayına kadar Denizli’de yükseliş gösteren tekstil sektörü ihracatı, Kasım ayından bu yana düşüşe geçti... Yılın ilk üç ayında ihracat yüzde 40'lara varan oranda düştü... Yakın zamana kadar 50 bin tekstil çalışanın bulunduğu ilde bu rakam 30 binli seviyelere düşmüş. Konut fiyatları en az yüzde 30-40 oranında gerilemiş. Tekstilcilerin yüzde 99'u ihracata çalışıyor (37).

Dış ticarete gelişme, çocukluk çağında kapitalist üretim tarzının temeli olmakla birlikte bu üretim tarzındaki daha ileri aşamalarda, kapitalist üretimin iç zorunluluğu ve durmadan büyüyen piyasa gereksinmesi nedeniyle, onun kendi ürünü halini alır.(38) Marks&Spencer, Ralph Lauren gibi büyük giyim markaları, Fransız La Fayette’den İtalyan La Rinescento’ya Avrupa’nın en ünlü alışveriş merkezleri, en iyi müşterisiydi Denizlili tekstilcilerin . Kim düşük fiyat verirse, dünya devleri onun kapısına gidecekti. (39)

Dış ticarete yatırılan sermayeler, daha yüksek kâr oranı sağlayabilirler, çünkü önce diğer ülkelerde, daha geri üretim kolaylıkları ile üretilen metalar ile rekabet söz konusu olup, daha ileri durumdaki ülke, mallarını, rakip ülkelere daha ucuz olsa bile, değerlerinin üzerinde satar. Daha ileri ülkenin emeği burada, daha yüksek özgül ağırlıkta bir emek olarak gerçekleştirildiği sürece, kâr oranı yükselir, çünkü bu emeğin karşılığı, daha yüksek bir nitelikte bir emek olarak ödenmediği halde, satışı böyle bir emek olarak yapılmıştır.(40)

Denizlili patronlar birbirlerinin işini kapmaya çalıştı. Birinin verdiği fiyatı bir başkası çok daha aşağı çekti.(41) Belirli metaların tekel fiyatı, yalnızca, diğer meta üreticilerinin kârlarının bir kısmını tekel fiyatına sahip metalar a aktarmış olur... Tekel fiyatı gerçek ücretlerin... ve öteki kapitalistlerin kârında yapılan indirimle ödenebilir.(42) Öte yandan sömürgelere vb. yatırılan sermayelere gelince, buralarda kâr oranı, sırf düşük bir gelişme düzeyinde olmaları ve ayrıca köleler ve kuliler* (bugün için ucuz emek-bn.) vb. kullanıldığı için emeğin sömürülmesi nedeniyle daha yüksek

olabilir.(43) Fiyat kırmalar nedeniyle siparişler neredeyse yok pahasına dokunmaya başlamıştı fabrikalarda. (üstelik başka coğrafyalarda, bn.) rakipler çok geçmeden ortaya çıktı. Uzakdoğu ülkeleri dünya devlerinin yeni adresiydi. Denizlili birçok sanayici, siparişlerin bıçak gibi kesilmesinin üzerinden çok fazla zaman geçmeden şalter indirmek zorunda kaldı.(44) Bir kapitalist, daima birçoklarının başını yer... Bütün insanların dünya pazarları ağına sokulması ve böylece kapitalist rejimin uluslararası bir nitelik kazanması... Birçok kapitalistin birkaç kapitalist tarafından mülksüzleştirilmesi ile el ele gider. Bu dönüşüm sürecinin bütün avantajlarını sömüren ve tekellerine alan büyük sermaye sahiplerinin sayılarındaki sürekli azalmayla birlikte, sefalet, baskı, kölelik, soysuzlaşma, sömürü de alabildiğine artar; ama gene bununla birlikte, sayıları sürekli artan, kapitalist üretim sürecinin kendi mekanizması ile eğitilen, birleştirilen ve örgütlenen işçi sınıfının başkaldırmaları da gene genişler, yaygınlaşır. Sermaye tekeli, kendisiyle birlikte ve kendi egemenliği altında fişkırpıp boy atan üretim tarzına ayak bağı olur. Üretim araçlarının merkezileşmesi ve emeğin toplumsallaşması en sonunda, bunların kapitalist kabuklarıyla bağdaşmadıkları bir noktaya ulaşır. Böylece kabuk parçalanır. Kapitalist özel mülkiyetin çanı çalmıştır. Mülksüzleştirilenler mülksüzleştirilirler.(45)

Dipnotlar:

1 - Artı Değer Teorileri II. sf. 512, sol yayımlan Kapital III, 429

2 - Shaum Tully, Kâr balonu sönuverdi, Fortune Türkiye, Mayıs 2009

4-Kapital III, 433

5- a.g.e, 429

6-S. Tully, a.g.y

7- Kapital III, 445

8- a.g.e 452

9- Kapital I, 635

10- S. Tully, a.g.y

11 - KapitalII, 366

12-S. Tully, a.g.y

13-Kapital III, 395

14-S. Tully, a.g.y

15-Kapital I, 576577

16-a.g.e, 498

17-a.g.e, 321

18-S. Tully, a.g.y

19-Kapital I, 589-590

20-S.Tully a.g.y

21- Kapital III, 434

22-S. Tully a.g.y

23-Kapital I, 591

24-S. Tully a.g.y

25-Kapital I, 495

26 - S. Tully, a.g.y

27 - Grundisse, syf: 589, Birikim yayınları (Bu kitabın Sol Yayınları baskısı II. Cilt syf 215. Birikim Yayınları çevirisi bu bölümde daha anlaşılır olduğu için onu tercih ettik.)

28 - Marc Gunther, Buffet görev başında, Fortune Türkiye, Mayıs 2009

29 - Kapital III, 230-231

30 - Kapital I, 452

31 - Grundrise, Sol Yayınları, Cilt II, syf 168 (Birikim Yayınları, syf 545 ve devamı)

32 - Kapital I, 464

33 - a.g.e, 378-379

34 - M. Gunther a.g.y

35 - Kapital III, 232

36 - Grundrise, Birikim Yay. 585 (Sol Yayınları II. Cilt sy 214)

37 - Çiğdem Yücesoy Subaşı, Havlu Cenneti Cehenneme döndü, .CNBC-E Business, Mayıs 2009

38 - Kapital III, s 211

39 - Ç. Y. Subaşı a.g.y

40 - Kapital III 211

41 - Ç. Y. Subaşı, a.g.y

42 - Kapital III 755-756

43 - a.g.e 211

44 - Ç. Y. Subaşı a.g.e

45 - Kapital I, 727

Enternasyonal Hareket Tartışıyor:

Dönüşüm Mü, Devrim Mi?

Nereden Çıktı Bu Taslak?

8. Dünya Sosyal Forumu (DSF) bu yıl Brezilya Belem’de, Amazonlarda toplandı. Forum “başta bir dünya’nın nasıl kurulabileceğine, enternasyonal kitle hareketinin stratejisinin ne olması gerektiğine dair tartışmalara da sahne oldu. “Krizle Yüzleşme” başlığını taşıyan bir “strateji tartışma taslağı” DSF Uluslararası Konseyi tarafından foruma sunuldu. (Taslak, sosyalforum.org sitesinden okunabilir.)

Enternasyonal kitle hareketi ilk büyük çıkışını, 1999’da ABD-Seattle’de Dünya Ticaret Örgütü Zirvesi’ne karşı radikal protesto eylemleriyle yapmıştı. Bu hareketin bir bileşeni olan DSF ise ilk defa 2001’de Brezilya’nın Porto Alegre kentinde toplanmıştı. “Başka Bir Dünya Mümkün” sloganını bayraklaşman hareket, bugüne değin, uluslararası kitlesel merkezi eylemlerle, dünya ve kıtalar çapında toplanan sosyal forumlarla, pek çok ülkede eşzamanlı düzenlenen gösterilerle genişliğini ve etkinliğini artırarak ilerledi. Antiemperyalist mücadelenin önemli damarlarından biri oldu.

DSF’ye topraksız kır emekçilerinden ekolojik derneklere, Amerikan yerlilerinin temsilcilerinden sendikalara ve fabrika işgalcilerine, eylemci anarşistlerden ırkçılık karşıtı ve siyahi gruplara, eşcinsel örgütlerinden reformist partilere, feminist çevrelerden devrimci ve komünist yapılara değin dünyanın her köşesinden çok geniş bir toplumsal ve politik yelpazede yer alan güçler katılıyor. Yoksul Afrika ülkelerinin borçlarının silinmesi veya finansal işlemlerin vergilendirilmesi gibi kısmi talepler de emperyalist işgal veya uluslararası tekelci sermaye karşıtlığı gibi genel mücadele konuları da, kapitalizmi aşma

arayışları da DSF’nin gündemine geliyor.

DSF bir tartışma ve deneyim paylaşma alanı niteliğini taşıyor. Forumda reformist ideolojik hegemonya belirginken, sokakta, militan kitle mücadelesi öne geçiyor. Başlangıçta forumların ideolojik atmosferinde politik partilere mesafelilik, her türlü şiddete karşıtlık ve iktidara kayıtsızlık eğilimleri baskınken, birkaç yıldır bu durumda bir değişim yaşanıyor.

Dünyayı sarsan ekonomik kriz kapitalizmin alternatifinin ne olduğu tartışmasını alevlendiriyor. Dünya çapında ezilenlerin burjuva ideolojik hegemonyadan kopuşunun hızlanması, Marx’a dönüş furyasının başlaması DSF’de de yankı buluyor. Fransa’dan Yunanistan’a ve Mısır’a kadar birçok ülkede patlak veren halk isyanları, Venezuela, Ekvator ve Bolivya’da antiemperyalist halkçı iktidarların varlığı, Kolombiya’dan Nepal’e uzanan devrimci gelişmeler iktidar sorununu enternasyonal kitle hareketinin tartışma gündeminin odağına doğru itiyor. Yani DSF Uluslararası Konseyi’nin enternasyonal kitle hareketine yön çizmek amacıyla strateji tartışma taslağı hazırlamasını, yeryüzünün toplumsal ve politik çehresinde görülen bu değişim zorunlu kılıyor. Dün bazı reform talepleri ileri sürmekle yetinen uluslararası burjuva reformist çizgi de değişime uğruyor; toplumsal çelişkinin keskinleşmesiyle bugün “kapitalizmi aşma” iddiasını dile getiren bir noktaya; küçük burjuva reformizmi ve romantizmi temelinde bir karşı çıkış çizgisine geliyor. ATTAC’ta (Mali işlemlerin vatandaş yararına vergilendirilmesi derneği) simgeleşen bu ideolojik- politik eğilim, Taslak sayesinde DSF ve dolayısıyla enternasyonal kitle hareketi’ üzerinde etkinliğini yerinden üretmeyi amaçlıyor.

Kriz Ve Strateji: Direniş, Ama Nasıl...

Taslak, bugünkü krizi, “neoliberal evresindeki kapitalist küreselleşmenin krizi” olarak tanımlıyor. Kapitalizmin ekonomik ve sosyal, ekolojik, jeopolitik ve ideolojik boyutları olan yapısal bir krize girdiğini söylüyor. Ve bu krizin ortaya çıkardığı “tehlikeler” ve “fırsatlar” bağlamında “alternatif küreselleşme hareketinin stratejisini” oluşturma iddiasını taşıyor. Gerçekten de, bugünkü krizin 1929’daki büyük krizden bile daha geniş ve derin bir boyut kazanması bekleniyor. Bu nasıl oldu?

Emperyalist küreselleşme döneminde meta üretimi ve ticareti dünya tekellerinin ve uluslararası tekellerin elinde inanılmaz ölçüde yoğunlaştı. Daha kârlı üretim için tekelleri sermaye ucuz işgücü ülkelerine aktı. Devlete bağlı toplumsal yararlı hizmetler sermaye ve kâr üretimine açıldı. Yetmedi; sermayenin, kârlılığı düşen sanayi üretiminden kopuşu belirginleşti ve başkalarının üretilmiş artı- değeri finansal spekülasyon yoluyla yutması tipik yönelimi haline geldi. Mali piyasalar aşırı şişti. Küçük üreticilerin, orta sınıfların yıkımı hızlandı. Kâr ve daha fazla kâr amacıyla meta üretimi, üretkenliğe kıyasla işçi ücretlerinin azalmasına neden oldu. Pazar sınırlı kaldı, satılabilecek olandan daha çok meta üretildi. Ve sonunda büyük kriz kapıyı çaldı. Finans balonu patladı. Üretken kapasite kullanımı dibe vurdu. ABD ve Avrupa’nın namılı bankaları battı, düne kadar milyarlarca dolar kâr yazan dev şirketler sallanmaya başladı. Sermayenin kendini genişleterek yeniden üretme yeteneğinin tıkanmış bir ana gelindi. Emperyalist küreselleşme bizzat temelinden krize yakalandı. Emperyalist küreselleşmenin sonucu, orta sınıfların eski yaşam koşullarını kaybetmesi, işçi sınıfının sefalet mahkum edilmesi, gelişmiş kapitalist merkezlerdeki işçilerin de yoksullaşması, kronik bir işsizliğin dizginsizce kitleselleşmesi, hatta gıda krizleriyle açlığın yayılması oldu. Dünya tekellerinin yeryüzünü bir ahtapot gibi sarması küresel ısınma, çevre kirliliği, genetiği değiştirilmiş tarım ürünleri, doğanın geri dönüşü olmayan tahribatı yoluyla bir ekolojik krize kapıyı açtı. Neoliberal ideoloji iflas etti, kapitalizmin alternatifsizliği düşüncesi ölümcül yara aldı, kendini yeniden üretebilecek toplumsal zemini yitiren burjuva ideolojik hegemonya da krize girdi. Ekonomik krizin yanında işgal karşıtı direnişlerin ve

emperyalistler arası rekabetin şiddetlenmesiyle de emperyalist üstünlüğü sarsılan ABD, dünya politikalarını eski biçimde sürdüremez hale geldi. Bütün bunlar kapitalizmin, emperyalist küreselleşmenin ne denli ağır bir krize tutulduğunun göstergeleri.. .

Peki, kriz gerçekliğini ortaya koyan taslak, enternasyonal kitle hareketi için nasıl bir strateji öneriyor?

Taslak’a göre, “*alternatif küreselleşme hareketi bugün üç düzeyde harekete geçmelidir:*

Kısa vadede tehlikelere karşı direnişleri güçlendirmelidir. /Orta vadede nüfuz sahibi olmalı, reformcuların stratejileri üzerinde nüfuz sahibi olmalıdır./Uzun vadede dönüştürmek, kapitalizmi aşmak amacıyla dönüştürmelidir” Ve stratejik yönelim ise, “*toplumları ve dünyayı herkesin temel haklardan yararlanabileceği bir temel üzerinde örgütleme*” şeklinde ifade ediliyor.

Taslak, şunlara “tehlikeler” olarak işaret ediyor: Krizin faturasının yoksullara çıkarılması, işsizliğin ve açlığın yayılması, toplumsal hareketlere karşı faşizan baskıların artması, ırkçılığın ve İslam düşmanlığının tırmandırılması, göçmenlerin daha fazla ezilmesi, militarizasyon ve yeni savaş girişimleri vb. kısa vadede bu “tehlikeye” karşı mücadele elbette önemli ve acildir.

Sermaye krizden çıkış amacıyla kendi zararlarını toplumsallaştırma, düşük kâr oranlarını yükseltme, pazarı genişletme ve daha ileri düzeyde merkezileşme arayışındadır. Bu arayış dünya tekellerinin üretimde ve ticarete dizginleri daha sıkı ele alması, bireysel üreticileri yıkıma uğratması, daha küçük sermayeleri yutması ya da bağımlılaştırması demektir. Halktan toplanan daha yüksek oranda vergilerin tekellerin kasalarına aktarılmasını getirir. Henüz sermayeye açılmamış toplumsal hizmet alanlarının da sermayeye devredilmesi, her şeyin piyasalaştırılması anlamına gelir. Kâr oranlarının tekrar yükselmesi için sermaye kıyımıyla birlikte ücretlerin düşürülmesine yol açar. İşçi sınıfı ve ezilenler işlerini ve gelirlerini, halen mevcut olan bazı sosyal haklarını eğitim ve sağlık olanaklarını ancak dışarıya bir direnişle koruyabilirler. Kapitalist devletleri işsizlik, yoksulluk ve açlığa karşı kimi bazı iyileştirmelere zorlamaları, ancak güçlü bir mücadeleyle mümkün olabilir. Bu devletlerin faşist politikalarına, ırkçılığa ya da emperyalist

savaşlara karşı çıkış açısından da aynen geçerlidir. Direniş ve mücadelelerde, tek tek ülkelerdeki işçi- emekçi hareketlerinin yanında, enternasyonal kitle hareketleri de rol oynayacaktır. Ama nasıl?

"Küresel Yeşil Bir Düzen" Ya Da Boş

Hayal

Evet, ilk sorun şudur: "Kısa vadede tehlikelere karşı direnişler" hangi perspektifle ele alınmalıdır?

Uluslararası konseyin görüşüne bakılırsa, "Alternatif küreselleşme bir sonuç, küresel olarak koşullar olgunlaşmamış olduğu için kısa vadede pek mümkün değildir; fakat alternatif küreselleşme hareketinin güçlendirilmesinin olası sonuçlar üzerindeki etkisi olacaktır. Taslak, stratejik hesabını, krizin zorlamasıyla orta vadede kapitalizmin kapsamlı bir reformdan geçirileceği ve bir tür "küresel yeşil yeni düzen" ortaya çıkacağı beklentisi üzerine kuruyor. '29 krizinin ardından ABD'de Roosevelt başkanlığında uygulanan "Yeni düzen" reformlarının yeni bir versiyonunun hayata geçirileceğini umuyor. Enternasyonal kitle hareketine ise, orta vadede, "Neoliberaler ve neokeynesçiler arasında bir ittifak yoluyla oluşacak yeni bir hegemonik bloğa karşı savaşma" ve "reform hareketlerini alt sınıfların yararına olacak şekilde radikalleştirme" misyonu biçiyor. Taslak'a göre "küresel yeşil yeni düzeni sınırlarının ötesine geçmeye zorlama" ya daörneğin Birleşmiş Milletleri zorlayarak "sistemin kendisini de sınırların ötesine geçmeye zorlama" perspektifi stratejisinin orta vadeli hedefini ifade ediyor. Yani direniş ve mücadele, neokeynesçi "küresel yeşil yeni düzen" reformunu radikalleştirme perspektifine tabi kılmıyor.

1929 Buhranı'nın ardından, Keynesçi ekonomi politikaları, tekelci devlet kapitalizmini öne çıkardı. Burjuva devletin, temsil ettiği tekelci sermaye sınıfının genel çıkarları adına, tekil sermaye hareketlerinin karşılıklı ilişkilerinin toplamından meydana gelen bütün bir sermaye düzeni üzerinde denetimini artırdı. Sermaye, sosyalist dünyanın varlığı nedeniyle daralmış olan kapitalist dünya pazarını, kendi ulusal pazarlarını derinleştirerek, yeni sömürgelerde kapitalist gelişimi sağlayarak, kapitalist metropollerde tekil dışı üretimi tasfiye ederek, teknolojik bir atılımla kârlılığını yükselterek

yeniden genişletmeyi başardı. O dönemde sermayenin merkezileşme düzeyi ve birikimin koşulları bunları olanaklı kılıyordu. Üstelik dünyada, işsizliği tarihe gömen, büyük ekonomik buhranın dışında kalan, görülmemiş bir sanayi atılımını on yıldan kısa bir süreye sığdıran, halkının yaşam standartlarını sıçramak olarak yükselten bir Sosyalist Sovyetler Birliği bulunuyordu. Sosyalizmin varlığı, kapitalizmi "sosyal devlet"e gerilemek zorunda bıraktı. Krizden tam anlamıyla çıkış ise, ancak II. Dünya Savaşı'ndan sonra gerçekleşti.

Bugün neokeynesçi politikalarla kapitalizmin kendini kapsamlı bir reforma tabi tutabilmesi, emperyalist küreselleşmeden geri dönebilmesi mümkün değil. Üretimden kopup spekülasyon finansal yatırımlara yönelen sermaye fazlası yeniden üretime dönebilir mi? Ama zaten üretimi genişletmeye yatırım yeterli kârı sağlamadığı için kronik bir sermaye fazlası oluştu ve bu fazlalık finansal spekülasyon sahasında dolaşmaya başladı. Kronik sermaye fazlası nereye gidecek? Yeni bir teknolojik atılım ve ücretlerde ciddi bir yükselme kapitalist dünyada artık mümkün olabilir mi? İyi de, yeni teknolojiye dayanan ve böylece üretkenliği artıran sabit sermaye yatırımları artık genellikle kârlı olmadığından dolayı, sermaye, daha fazla üretim yoluyla görece artı-değeri büyütme yerine daha fazla çalıştırma ve daha az ücretlendirme yoluyla mutlak artı-değeri büyütme yöneldi. Kapitalist sistem tekrar "sosyal devlete" eğilim gösterebilir mi; eğitim ve sağlığın piyasalaştırılmasından vazgeçebilir mi? Ama "sosyal devlet" sermayenin merkezileşmesinde ve tekelleşmede gelinecek düzeyin, sermaye birikiminin artık tahammül edilemez bir engeli haline gelmiş olduğu için bir kenara atıldı. Ancak Ekim Devrimi gibi kapsamlı bir sosyalist tarihsel atılımın karşısında kapitalizm yeniden -o da varlığı tehlikeye düştüğü koşullarda- kimi ciddi sosyal tavizler vermeye yönelebilir. (Ki bunlar da 1960'ların bir tekrarı olmayacaktır.) Yani sosyal reformlar ancak sosyal devrimin yan ürünü olabilir. DSF Uluslararası Konseyi meseleyi baş aşağıya koyuyor ve sosyal reformların 'derinleştirilmesi'nden başka bir şeyi ufku almıyor.

Batan bazı bankaların ve şirketlerin devlet mülkiyetine geçirilmesi neokeynesçi bir devlet kapitalizminin işareti sayılabilir mi? Hayır,

kârlar değil, zararlar devletleştiriliyor. Devlet mülkiyetine alınarak yeniden yapılandırılan banka ve işletmelerin tekrar en büyük özel sermaye gruplarına devredileceği açık. Bugüne kadar olan özelleştirme dalgaları da sermayenin genişleme ihtiyacına bağlı olarak yaşanmıştı. Sermayenin ucuz işgücü ülkelerine akması, üretimin muazzam boyutlarda uluslararasılaşması, yeni sömürge ülke ekonomilerinin bankacılıktan sigortacılığa ve borsadan sanayiye kadar bütün alanlarında dünya tekellerinin dolaysız egemenliğinin kurulması, hammadde kaynaklarının pervasızca yağmalanması tekeli kapitalist gelişmenin nesnel sonuçlarıydı. Avrupa’da toplumsal uzlaşma döneminin kapanması, Avrupa işçi sınıfının da ücret seviyesinden sosyal haklara değin kazanılmış mevzilerine hücum edilmesi aynı nesnel gelişmenin ürünüydü. Kâr oranlarının düşüklüğü ekolojik tedbirlere kaynak ayrılmasında ve doğal tahribatın önüne geçecek yatırımlarda da sermayenin ayak sürümesinin nedeniydi.

Emperyalist küreselleşme döneminde sermayenin zaten düşük kârlılıktan kurtulmak ve kronik fazlalığını değerlendirmek amacıyla girmiş olduğu rotadan şimdikinden daha düşük kârlılık ve daha fazla atıl sermaye fazlalığı getirecek bir yola sapması beklenemez. “Küresel Yeşil Yeni Düzen”e geçmek için sermayenin merkezileşmesinde ve tekelleşmede gelinen düzeyden geri düşülmesi gerekir. Oysa her ekonomik krizden çıkış, ancak sermayenin daha ileri düzeyde merkezileşmesiyle olanaklıdır. Dolayısıyla, sermayenin merkezileşmesinin ve devletin tekellerin elinde yoğunlaşmasının bugün ulaşılmış olduğu düzeyden geri düşüş imkansızdır.

Demek ki, Taslak’ın önerdiği stratejinin orta vadeli hedefini gerçekleştirmeye imkan tanıyan bir toplumsal maddi temel artık yoktur. Ezilenlerde bir “küresel yeşil yeni düzen” beklentisi yaratmak, direniş ve mücadeleleri bu reformları radikalleştirme amacına endekslemek apaçık düzen içi reformculuktur. Enternasyonal kitle hareketinin güncel direniş ve mücadeleleri bağlaması gereken hedef, kapitalizmi yıkıcı güçlerin eylem içinde toplanmasıdır. Finansal işlemlerin vergilendirilmesi, artan oranlı gelir vergisi, bankaların devletleştirilmesi, özelleştirmelerin durdurulması, işsizlik sigortası, yoksullar için yeni sosyal yardım

fonları kurulması gibi somut taleplerle yürütülecek mücadelelerin önemi elbette tartışmasızdır. Dahası, bir somut talepler paketiyle bütün potansiyel mücadele güçlerini birleştirmek de gereklidir. Bunlar kazanılmış hakların korunması ve bazı iyileştirmeler elde edilmesini sağlayabilir. Fakat bu talepleri devrimci bir programa ve sermaye egemenliğini yıkma amacına bağlamamak, hele de kapitalist sistemin kapsamlı bir reforma tabi tutulmasının nesnel olarak olanaksızlaştığı bugünün dünyasında enternasyonal kitle hareketini düzen sınırları içinde kötürümleşme yoluna sokmakla eşanlamlıdır.

"Kapitalizmi Aşmak": Dönüştürerek Mi, Yıkarak Mi...

İkinci önemli sorun da şudur: “Kapitalizmin aşılması” ve “herkesin temel haklardan yararlanması” nasıl olacaktır?

Taslak, “Alternatif Küreselleşme Hareketi”ni “sistem karşıtı bir hareket” olarak tanımlıyor ve “kapitalizmi aşma sorunu güncel bir konudur” diyor. Peki, Taslak’ın “uzun vadede kapitalizmi aşma amacıyla dönüştürmek” perspektifi nedir? Yanıt: “Kapitalizmi aşma uzun vadeli bir iştir ve önceden belirlenemez. Günümüz toplumundaki kapitalist toplumsal ilişkilerin feodal toplumlarla açığa çıkmış olması gibi, bunun habercisi olan toplumsal ilişkiler zaten vardır (...) Kopuş, eski toplumsal ilişkilerin ortadan kaldırılmasıyla değil, zamanla yeni ilişkilerin egemen olmasıyla, eski toplumsal ilişkileri tabi kalmasıyla ve onları kökten dönüştürmesiyle gerçekleşebilir.” Yani devrim değil evrim!

Kapitalist üretim ilişkileri feodal toplum içinde doğmuş ve yayılmıştır. Ama feodalizmden kapitalizme geçiş ile kapitalizmden yeni bir toplumsal sisteme geçiş arasında bu bakımdan bir benzerlik yoktur. Söz konusu olan, bir sömürü düzeninden bir başka sömürü düzenine geçiş değil, sömürsüz bir topluma geçiştir. Bir feodal toprak sahibi kapitalistleşebilir, fakat bir kapitalist sömürsüz bir toplumsal sisteme adapte olamaz. Sömürüye son veren bir toplumsal sistemin doğuşu, feodalizmden kapitalizme sömürünün biçim değiştirdiği bir geçişin yolunu izleyemez. Üstelik sömürüye dayanmayan yeni toplumsal ilişkiler, kapitalist üretim ilişkileriyle uzun süre yan yana yaşayamaz.

Gelişmelerinin belirli bir aşamasında üretici güçler, eski üretim ilişkilerinin kabuğuna sığmaz olurlar. Eski ilişkiler üretici güçlerin gelişmesi önünde engel haline geldiğinde, eskinin yıkılması kaçınılmazdır. “O zaman bir toplumsal devrimler çağı başlar” (Marx) Ve üretici güçlerin gelişmesini sağlayan yeni üretim ilişkileri hakimiyet kurar. Her yeni toplumsal sistem, ancak eski sistemden daha ileri bir üretkenlik temelinde hayat bulabilir. Eski toplumda ortaya çıkıp yayılan kapitalist üretim ilişkileri, bir dönem boyunca feodal üretim ilişkileri ile yan yana bulunur. Ama feodal toplum ile kapitalist ilişkilerin bir arada var oluşları sürekli olmaz. Biri diğerinin içinde doğmuştur ve eski ilişkilerle yeni ilişkiler yan yana yaşamıştır, fakat daha yüksek üretkenliğe ve toplumsallığa sahip olan yeni, eskiyi yıkar. Kapitalizmde ise yeni toplumsal ilişkilerin ön koşulları bizzat sermayenin yapısında içseldir. Sermaye yeni toplumun üretici güçlerini hazırlar, üretimin toplumsallaşmasını ilerletir, kapalı toplumsal yapıları çözerek dünyanın en uzak yerlerini birbirine bağlar. Bütün bunları kendi bünyesi içinde yapar. “Yeni ilişkiler”in gerçek temelleri, toplumsallaşmayı dünya çapında gerçekleştiren ama çoktan kendi kendisinin engeli haline gelmiş olan günümüz sermaye tekellerinin içindedir.

Taslak'ta kapitalizm içindeki “yeni ilişkiler” nitelendirmesiyle patronsuz fabrikalar, kolektif işgal çiftlikleri, işgal konutları, üretim ve tüketim kooperatifleri, doğrudan üretici pazarları, değiş tokuş ağları, halk eğitim merkezleri, gönüllü çalışanların karşılıksız sağlık hizmetleri gibi unsurlar kastedilmektedir. Bunların bir kısmı sömürüyü ortadan kaldıran ilişki türleridir. Bugün kapitalist üretim tarzının son sınırına değin çürüdüğü ve sermayenin kendini genişleterek yeniden üretmede derin bir krize girdiği koşullarda, yaşamları çöküntüye uğrayan ezilenler arasında komünal tipte ilişki girişimlerinin artması olağandır. Bunlar ezilenlerin yeni bir dünya isteğinin simgesi olsalar da, bütün bir toplumsal dönüşüm sağlama yeteneğinden yoksundurlar. Çünkü teknelci kapitalist üretkenlikten daha ileri bir üretkenliğe ve toplumsallığa sahip değillerdir. Üretici güçlerin bugünkü gelişme düzeyi, kapitalizmin sağladığından daha ileri bir toplumsallaşmayı, bütün sömürücü sınıfların ortadan kaldırıldığı ve bütün temel üretim

araçlarının toplumsallaştırıldığı bir dönüşümü zorunlu kılıyor. Yerel komünal ilişkiler dahilinde üretim ise daha az toplumsaldır, teknelci kapitalist üretimle rekabet edemez ve onun karşısında uzun süre ayakta kalamaz. Zira en ileri teknolojiye dayanan tekellerin üretkenliği, bir işgal fabrikası veya çiftliğinde üretkenlikten kat be kat üstündür. Temel üretim araçları kapitalist sınıfın elinde kaldıkça, “yeni ilişkiler” nasıl daha üretken olabilir? Lokal örgütlenmiş işgücünün dev bir kapitalist tekelin pek çok ülkede birden kurulu dünya fabrikasından daha ileri bir üretkenlik ve toplumsallıkta olabileceği düşünülemez. Yerel ve verimi düşük üretim birimleriyle milyonlarca insanın ihtiyacı karşılanamaz. Kapitalist sistem yerli yerinde dururken işgal konutlarıyla, karşılıksız sağlık hizmeti veren gönüllülerle, dayanışma ağlarıyla ve halk meclisleriyle milyonlarca insanın işsizlik, yoksulluk, barınma ve sağlık sorunlarının kökten çözülebileceğini ileri süren kişi hayal görmüş olur.

Brezilya'daki bir işgal çiftliği, kendine yeter olmanın ötesine geçerek bir toplumsal dönüşüm modeli işlevine bürünecekse Cargill'e karşı imkansız bir yarışa girmek zorundadır. Arjantin'deki bir işgal fabrikası enerjiyi, hammaddeyi ve yeni makineleri satın almak, ürünlerini satmak ve çalışanlarının ihtiyaçlarını temin etmek için pazara bağlanmadan yapamaz. Ve bir kez pazara tabi olduktan sonra dışında var olmaya çalıştığı kapitalist sisteme entegre olmaktan kaçınmaz. Peki değiş tokuş pazarlarında değişim hangi ölçüye göre yapılır, yaklaşık piyasa fiyatlarına göre değil mi? Bağımsız üretim birimleri uzun vadede ya teknelci kapitalist üretim karşısında daha düşük üretkenlik ve daha yüksek maliyette ürettikleri için yok olmak ya da sermaye ve pazara tabi olarak üretim yapmak durumunda kalırlar.

Bütün bu komünal birimler burjuva devletin yasadığına karşı var olmaya çalışırlar. Fakat yaşayacaklarsa, nihayetinde ya düzenin yasalarına uymaları ya da devlet şiddetini püskürtecek denli büyük direnişler sergilemeleri gerekir. Böylesi “yeni ilişkiler” kapitalist toplum için bir tehdit düzeyine gelmemişlerse, burjuva devlet bunlara tahammül edebilir. Peki ya tehlikeli olduklarında? Örneğin, Brezilya'da MST'li (Topraksız Kır işçileri Hareketi) işgalci köylüler polis kurşunlarıyla can verirler. Hatta Venezuela'da Chavez'in halkçı iktidarını

devirmek ya da Bolivya'yı bölmek amacıyla her türlü emperyalist komploya başvurulur.

Devlet, tarih boyunca sınıf ayrımına dayanan her toplumda, egemen sınıfların aleti olmuştur. Temel üretim araçlarını elinde bulunduran sınıf, devlet aygıtı üzerinde de egemenlik kurmuştur. Devlet asla tarafsız değildir, en özerk görüldüğü zamanlarda bile. Bugünün devletleri, bir avuç dünya tekelinin birkaç yüz uluslararası tekelin ve onlara bağımlı yerli tekellerin baskı ve zor makinelerine dönüşmüştür. Devlet iktidarını ele geçirmeden, “yeni ilişkiler” kapitalist toplumda varlıklarını sürdürmezler. Yeni toplumsal ilişkilerin eski toplum içinde kurulup gelişeceği iddiasını feodalizmden kapitalizme geçişle örnekleyen Taslak, nedense burjuva devrimleri unutturur! Oysa, gelişen kapitalist ilişkiler ile feodal kabuk daha fazla bir arada duramaz hale geldiğinde, devrimler ve karşı devrimlerle karakterize olan şiddetli bir sınıf savaşımı patlak vermiştir. Kapitalist üretim ilişkilerini gemleyen feodal devletler, yıkılmış, evet, eski iktidara karşı yıkıcı şiddet hareketleri tarihsel bir zorunlulukla sahneye çıkmış ve burjuva devrimlerle yeni kapitalist devletler kurulmuştur.

İster tarihte, isterse bugün, yeni üretim ilişkileri ve yeni toplumsal kuruluşlar tartışmıyorsa, iktidarın alınması sorunu mutlaka gündeme gelir. Hele sömürücü bir toplumdaki sömürsüz bir topluma geçiş söz konusuysa sömürücü sınıf iktidarının zor yoluyla yıkılması ve yeni tipte bir devletin kurulmasından başka bir yol yoktur. Devlet iktidarını hedeflemeyen bir toplumsal dönüşüm arayışı, söylemi ne olursa olsun, reformizmdir. Ve burjuva devlet ile kapitalist toplumun sürmesini kabullenmiş demektir.

İşgal fabrikaları, çiftlikleri ve konutları, sosyal dayanışma ağları, mahalle meclisleri karşılıksız halk sağlığı ve eğitimi kampanyaları türü girişimlerin bir önem taşıdıkları yadsınamaz. “Sosyal devlet” yapısının tasfiye edildiği ve üstelik krizde emekçi halkın yaşam şartlarının daha da çöküntüye uğradığı koşullarda, bunları, devletin çekildiği alanlarda boşluğu doldurma çabaları olarak değerlendirmek gerekir. Halkın temel bazı ihtiyaçlarının en asgari düzeyde karşılanması halk örgütlenmesi ve dayanışmasıyla işgaller ve kitlesel elkoyma hareketleriyle geçici olarak başarılabilir. Böylece ezilenlerin hem çektikleri acılar biraz olsun hafifletilebilir, hem de politik inisiyatif

kazanılan ve mücadele güçlerini birleştirmeleri sağlanabilir. Fakat bunlar kendi başlarına genel bir toplumsal dönüşümü başaramazlar. Devrimci bir politik stratejiye ve iktidarı almayı amaç edinen bir devrim programına bağlanmadıkları takdirde, kısmi ve geçici iyileştirmelerin ötesine geçemezler ve zamanla dağılıp giderler. Taslak ise, bu tip girişimleri toplumsal dönüşümün yolu diye sunarak, küçük burjuva romantizmini gösteriyor. “Kapitalizmi aşmak” söylemine sarılıyor, ama enternasyonal kitle hareketinin ufkunu düzen içi bazı iyileştirmelerle sınırlamış oluyor.

DSF’de hegemon bu reformist anlayış, enternasyonal kitle hareketinde tartışmalar dayattığı ölçüde, iktidar sorununu gündeme alıyor, fakat iktidarın etrafında dolanıp duran ve sorunun özüne parmak basmaktan kaçman o bayatlamış reformist stratejiyi tekrar öneriyor. Bu stratejinin iktidarla ilişkisi, kısa vadede iktidara karşı direniş, orta vadede iktidarı reformları radikalleştirmeye zorlamak, uzun vadede ise iktidara dokunmadan “yeni toplumsal ilişkiler” inşa etmektir. Toplumsal dönüşümü iktidarı almanın dışında gören Taslak, iktidarsız bir iktidar tartışması yapıyor. Dolayısıyla sınıf uzlaşmacılığı yayıyor. Böylece “alternatif küreselleşme” tanımı, gerçekten kapitalizme alternatif bir toplumsal sistem olarak değil, kapitalizmde düzen için reformist bir var oluş biçimi olarak içerikleniyor.

Alternatif: Sosyalist Devrimin Küreselleşmesi

Taslak’ın iktidar sorununda yan çizmesinin altında yatan neden, bu sorunun kaçınılmaz olarak tartışmayı alıp sosyalizme götürmesidir. Taslak ise, sosyalizmi kapitalizmin alternatifi olarak göstermeme uğraşındadır. Taslakta yer alan “Sovyetizmin 1989 yılında çöküşünden ve zapturapt ideolojilerinin neden olduğu gerilemelerden sonra demokratik ihtiyacın canlanması” vurgusu, onun sosyalizm karşıtı ideolojik pozisyonunun ifadesidir. “Sovyetizm” kavramıyla Sovyetler Birliğinin (ve sosyalist inşaya yönelen diğer ülkelerin) bütün 20. Yüzyıl tarihi tek bir niteliğe indirgenmekte, sosyalizm de “zapturapt ideolojileri” ile aynı kefeye konularak demokrasiyle bağdaşmaz gösterilmektedir.

“Sovyetizm’in çöküşünü olumlayan taslak, “tarihsel bağımsızlık (decolonisation) hareketi”

mirasına yani sömürgelelerin ulusal kurtuluş savaşlarına sahip çıkma anlayışını taşıyor. Peki her şey bir yana, Sovyetler Birliği, 20. yüzyılda sömürgeci boyunduruktan kurtulup devletleşen ülkelerden daha mı az demokratikti? Sosyalist mücadele ve devletler, ulusal bağımsızlık mücadelelerine kıyasla emperyalist kapitalizmi daha mı az gerilettiler? Sovyetler Birliği'nin varlığı ve güçlü desteği olmaksızın ulusal kurtuluş mücadeleleri başarıya ulaşabilir, dekolonizasyonu gerçekleştirebilir miydi? Taslak'ın burjuva devletleri zorlayarak geri dönmek istediği sosyal devlet, Sovyetler Birliği'nin varlığından dolayı kapitalizmin atmak zorunda kaldığı büyük bir geri adım değil miydi? Ama hayır, Taslak'ın hazırlayıcısı olan DSF Uluslararası Konseyi için esas mesele, enternasyonal kitle hareketinin stratejik amaç olarak sosyalizmi benimsemesini engellemektir. Emperyalist küreselleşme bir yanda muazzam servete, öte yanda korkunç yoksulluğa yataklık ediyor. Büyük kriz sermaye ile emek arasındaki çelişkiyi alabildiğine keskinleştiriyor. Eskisi gibi yaşama imkanları ortadan kalkan diğer ezilen toplumsal tabakalar da işçi sınıfıyla antikapitalizmde buluşuyor. Üretimin toplumsallaşmasının vardığı düzey ile mülkiyetin giderek azalan sayıda tek elde yoğunlaşması arasındaki çelişki, çözümünü dünyanın her yerinde güncel olarak dayatıyor. Yeni toplumun bütün önkoşulları dünya tekellerinin yapısında cisimleşiyor. Dünya

çapında merkezileşmiş üretim ve dolaşım, üretici güçlerin dünya çapında toplumsallaşması her ülkenin üretim, ticaret ve finans ağıyla sıkı sıkıya bağlanması, iletişim ve ulaşımın gelinen düzey sosyalizmi sahneye çağırıyor.

Emperyalist küreselleşmeye tek alternatif, sınır tanımayan sosyalist devrimdir, sosyalist devrimin küreselleşmesidir. Bugün yer küremizin her yerinde sosyalizmin nesnel toplumsal temeli, bir asır öncesiyle kıyaslanamayacak denli olgunlaşmıştır. Herkesin temel hakları kullanmasını sağlamanın yegâne yolu sosyalizmi kurmaktır. Enternasyonal kitle hareketinin bağlanacağı strateji dünya devrimi, amaç ise sosyalizmdir. Emperyalist küreselleşme dünya devrimini ve sosyalizmin güçlerini kendi içinde hızla bir araya getirmektedir. Enternasyonal kitle hareketi de bunun bileşenlerinden biridir. Hareket antiemperyalist bir mücadele sergilemekte, antikapitalist özellikler de taşımaktadır. Fakat dünya devrimini hedeflemek ve sosyalizmi programlaştırmak, işçi sınıfının enternasyonal kitle hareketi içinde bilinçli ve iradi etkinliğiyle ilgilidir. Küçük burjuva reformist stratejik anlayış ile devrimci sosyalist stratejik anlayış arasında hegemonya mücadelesi kaçınılmaz olarak şiddetlenecektir. Ve enternasyonal kitle hareketinin kaderini bu hegemonya mücadelesinin sonucu belirleyecektir.

Tarımda Kapitalist Yoğunlaşma Ve Köylülerin Direnişi

Yücel Tunç

Türkiye tarımının kapitalist gelişmesi, dünya pazarıyla bütünleşme sürecine girerken daha üst düzeyde sermaye yoğun tarıma geçişle karşı karşıyadır. Söz konusu bütünleşme, uluslararası/yerli tarım ve tarıma dayalı sanayi (gıda ve diğer) tekellerinin egemenliğinde yatay bütünleşme biçiminde yaşanıyor. Bütün küçük ölçekli ve yanı sıra zengin köylü ve büyük işletmeler de tekellerin egemenliğine ekleniyorlar. Şimdilik yatay biçimde gerçekleşen bu bütünleşme, özellikle dünya pazarıyla bütünleşme ilerledikçe, dikey bütünleşmeye, daha büyük çaplı sermayelerin tarım işletmeciliğine girişine yol açıyor. Türkiye tarımında kısmen başlayan bu süreç, daha elverişli koşullara sahip ülkeler tarımında büyük çaplı sermaye yatırımların yoğunlaşması biçiminde çok hızlı ilerlemektedir.

Türkiye tarımındaki bu süreci, dünyada olduğu gibi, hükümetler. Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü tarafından dikte ettirilen politikalar ve Avrupa Birliği'ne giriş çabası hızlandırıyor. Bu aktörler eliyle ve nedeniyle, 1980 sonrası uygulanmaya başlanan, 1990'larda hızlandırılan ve 2000'li yılların ilk 15 yılında sonuçlandırılması planlanan tarım politikaları, süreci yönlendiriyor.

Büyük Sermayenin Tarım İşletmeciliğine Yatırımı

Türkiye tarım işletmeciliğine büyük sermayenin doğrudan yatırımlarına örnekler verilebilir. Koç Holding'in, 2008'de salça üretimi için kurduğu Harranova AŞ, GAP bölgesinde 4000 dekar toprak satın aldı. Şirketin %10'unu ABD kökenli The Morning Star Company'e satarak

ortak yaptı. Şirket modern domates işlemeciliği ile domates fide yetiştiriciliğini bir arada yapıyor. Koç CEO'su B. Bulgurlu'nun anlatımıyla "önümüzdeki 5 yılda GAP bölgesinde 84 milyon dolarlık domates üretir ve işler" hale gelecek. "Bölgeden 150 milyon dolarlık domates ürünü ihracatı yapacak." [1] Doğrudan tarım işletmeciliğine sermayesinin daha az bölümünü yatıran şirket, 100 bin dekarlık alanda üretim yapan çiftçileri domates üretmek üzere sözleşmeli çiftçilik yoluyla kendisine bağlamayı planlıyor. Ayrıca Adıyaman'daki besicilik işletmesini ve Bursa'daki salça üretim tesislerini GAP bölgesine toplamayı öngörüyor.

Kavaklıdere Şarapçılık, Ege-Akhisar'da ve Orta Anadolu'da toplam "5500 dönümlük (dekar) bağa sahip". Kendi ihtiyacı için bağ fidanı üretiyor ve artırarak kaliteli "bağ fidanı satmayı" hedefliyor. "Son 5 yılda bağcılığa yılda 5 milyon Euro yatırım yapmış" [2] Elda içki şirketinin İdol adlı şarapçılık kolu, İzmir-Torbalı'da mülkiyetini satın aldığı 1168 dekarlık alanda bağcılık işletmesine sahip. [3]

Alara Tarımcılık, meyve ihracatçısı bir şirket. Türkiye'de meyve fidancılığı işletmelerine sahip. Aynı zamanda "Arjantin'de kiraz üreticisi" ve "ihracat lideri" olan Alara şirketi, "Belçikalı Univeg ile Güney Afrika'da kiraz ve çekirdekli meyve üretecek." [4]

Meyve fidancılığının yanı sıra, sebze fideciliğine de büyük sermaye girmiş durumda. TEKFEN Holding, İsrail firmasıyla birlikte sebze fideciliği istasyonlarına sahiptir ve ayrıca gelişkin patates tohumu üretme seviyesine gelmiştir.

Sunel Tütün, "Türkiye'de 8 bin ton tütün

üretiyor, Bulgaristan'da 2 bin ton tütün üretimi yapıyor.”[5]

Büyük çaplı bakliyat ihracatçısı Arbel şirketi, “Kırgızistan'ın Talaş bölgesinde ‘sözleşmeli çiftçilik uygulayarak’ yılda 60 bin ton bakliyat üretimi” yaptırıyor, Mersin Ticaret Odası başkanıyla ortak bakliyat üretimi yapıyor.

Ege BSO eski başkanı A. Akkan, “Pamuk, sebze ve yağlı tohum üretmek üzere Sudan'da 80 bin dönüm arazi kiralamış.” İnci Bulgur sahibi F. Akıllı “Sudan'da 20 bin dönüm pamuk ekiliyor.” “Özler Ticaret A.Ş asıl işi Çukurova'da narenciye üretimi olan şirket Romanya'da tarla ziraati (ayçiçeği, buğday, mısır) ve sera üretimi yapacak.” “Gaziantepli Tiryaki Gıda grubu: Etiyopya'da organik tarım yapan grup, bu iş için Suriye ve Kırgızistan'da araştırma yapıyor.” “Ege İhracatçı Birlikleri başkanlık kurulu başkanı M. Türkmenoğlu: Mısır İskenderiye'de 20 bin dönümlük alanda narenciye yetiştiriciliği yapmayı planlıyor.”[6]

“Emekli Pınar Holding yöneticisi M. Öksüzhan, Tanzanya'da 99 yıllığına kiraladığı arazide pirinç ve mısır üretimi yapıyor.”[7]

Örneklerden görülebileceği gibi, bitkisel üretimin tahıl, bakliyat, bağcılık, meyvecilik, meye fidancılığı ve sebze fideliği ve tohumculuğu gibi dallarında büyük ve orta çaplı sermayenin doğrudan tarım işletmeciliğine girişi başlamış ve gelişmektedir. Dikkat çeken iki noktadan biri, uluslararası sermayenin bu işletmelere ortaklığının çok az miktarda olmasıdır. Bu durum, uluslararası büyük sermaye ve tarım tekellerinin, yazının bazı ülke örnekleri bölümünde değineceğimiz gibi, kiralama/mülk satın alma bakımından daha az maliyetli, verimli çok büyük çaplı tarım alanlarına sahip Latin Amerika, Güneydoğu Asya ülkelerinde tarım işletmeciliğine öncelik vermesidir. Dikkat çeken ikinci nokta, Türkiye'ye ait ve tarım işletmeciliğine yatırıma yönelen büyük ve orta çaplı sermayenin - hayvansal üretim hariç- önemli bir bölümünün öncelikle daha elverişli üretim koşullarına sahip ülkelerde tarım işletmeciliğine yöneldiğidir.

Hayvancılık sektöründe de büyük sermaye yatırımları var ve hızla artıyor. Geçmişte kurulan Koç-Ata, 2008'de kurulan Sancak-Ata besicilik çiftlikleri et üretimi yapıyorlar. 2008'de kurulan Söktaş, süt üretim çiftliğidir. Süttaş'ın önceki yıllarda kurulan 2 çiftliği ise süt hayvancılığı için damızlık üretim çiftlikleridir.

Ayrıca et toptancılığı yapan ticaret şirketlerinin et hayvancılığı çiftlikleri ile, yine orta çaplı sermayenin süt hayvancılığı damızlık çiftlikleri de yaygınlaşmaktadır.

Demek ki, büyük ve orta çaplı sermaye doğrudan tarım işletmeciliğine girmeye başlamış ve büyük sermayenin egemenliği/bağımlılığı altında tarımsal üretimin dikey bütünleşmesi başlamış, süreç ilerlemektedir. Bu süreç, tarımsal alanda da dünya pazarıyla bütünleşmenin bir sonucudur ve aynı zamanda bütünleşmeyi hızlandırıcı rol oynuyor. Ancak bitkisel üretim alanında, uluslararası tekeller ve sermaye Türkiye tarımından daha çok, daha elverişli üretim koşullarına sahip büyük toprak mülkiyetinin büyük bir oran tuttuğu Latin Amerika ve Güneydoğu Asya ülkelerinde tarım işletmeciliğine yatırıma yönelmiş durumda. Hatta Türkiye'de orta çaplı sermaye bile, daha az maliyetli yatırım imkanı bulduğu Afrika ülkeleri ile eski revizyonist blok ülkelerinde tarım işletmeciliğine yatırım yapabiliyor. Latin Amerika ve Güneydoğu Asya ülkelerine yönelen uluslararası tarım tekelleri ve büyük sermaye şirketleri, bu ülkeler tarımında çok büyük çaplı ve uluslararası pazarla bütünleşmiş kapitalist tarım işletmeciliğini hızlandırıyor ve egemen kılıyorlar.

Türkiye tarımında, uluslararası ve yerli tarım girdileri (üreten ve ticaretini yapan), tarım ürünleri ticareti ve tarıma dayalı sanayi tekellerinin egemenliğine bağımlılık, biçim olarak sözleşmeli çiftçilik, fiili-ekonomik bağımlılık biçimindedir. Yatay bütünleşme egemendir. Bu egemenliğe, tarım sigortası şirketleri de ortak olmaya başlamıştır.

Tarımda Yeni Politikaların Amacı

Geçmiş dönemde de, girdi, ticaret, tarım ürünlerine dayalı sanayi sermayesinin -özel ve devlet, yerli ve uluslararası- egemenliği vardı. Uluslararası pazarla daha sıkı bağlarla bağlanma/ bütünleşme ve özelleştirme politikalarından sonra bu egemenlik daha da güçlendi.

Tarım girdilerinden makine alanında Koç ve Uzel gibi Türk tekelleri egemen.

Kimyasal gübrede, devlet sektörü (İGSAŞ, TÜGSAŞ) tamamen tasfiye edildikten sonra TEK- FEN Holding pazarın büyük bölümünü ele geçirdi. Holdingin bütününün son yıllarda ciro ve kârının yükselişinde gübrede tekel fiyatı

uygulamasının çok önemli rol oynadığını genel müdürü E. Öner itiraf ediyor: Gübrede “Türkiye kapasitesinin % 45’i bizde.” Yalnızca tarım bölümünün cirosu 775 milyon YTL.[8]

Tarım ilaçları ve tohumculukta uluslararası tarım tekellerinin egemenliği var. Türkiye’de yerli distribütörleri aracılığıyla pazarlama yapıyorlar. Sebze tohumunda bu çok keskin. TİGEM’in tohumculukta önce işlevsiz bırakılması ardından işletmelerinin satılmaya başlanması, uluslararası tohum tekellerinin rakipsiz egemenliğine yol açtı. Bununla yetinilmedi AKP Hükümetince çıkarılan Tohumculuk Kanunu tohumları (geleneksel tohum çeşitlen dahil) kullanma hakkını. patenti tescil eden şirketlerine veriyor. Sermayeye tohum patent tekeli yasalaştırdı. Tohumculuk alanında, denetleme yetkisini Türkiye Tohumcular Birliğine verdi. Böylece tohum üretimi, sertifikasyonu ve piyasa denetimi uluslararası tohum tekellerinin temsilcileri şirketlerin oluşturduğu bu kurulun yetkisine girmiş oldu. Bu yolla tohumu kullanma hakkının genel kamu-köylü-çiftçi hakkı olması ortadan kaldırılıyor. Tohumculukta distribütör olan TEKFEN -şimdiye değin fide yetiştiriciliğinde İsrail firmasıyla ortak tarım istasyonlarına sahip olmasına rağmen henüz tohum üretmiyordu- patatesteki gelişkin tohum üretip satmaya başladı.[9] Ancak genetiği değiştirilmiş (GD) ve hibrid tohumculukta AR-GE çalışmasının çok maliyetli olması nedeniyle uluslararası tohum tekellerinin egemenliği daha küçük tekellerce yıkılmaz ve sürer. Bu gelişkin tohumlara ek olarak, geleneksel tohum çeşitleri de şirketlerin tekeline geçmeye başladı. Böylece, tarımda küçük üreticiler (ve burjuva tarım üreticileri de) yalnızca gelişkin tohumlarda değil bütün tohumlarda tekellerin ve sermayenin tekeli egemenliğine bağımlı olacak. Üretim maliyetini artıran bir temel etken olarak, tohumculukta sermaye egemenliği küçük üreticileri, sözleşmeli çiftçilik yoluyla tarıma dayalı sanayi veya ticaret tekellerine daha çok mahkûm edecek. GD ve hibrid tohumlardaki tekel fiyatı, sermaye sahibi olmayan küçük üreticilerin iflaslarında rol oynayan başlıca etkenlerden bindir.

Türkiye hükümet eliyle 2004 Cartagena anlaşmasına imza atarak, ilke olarak GD tohum ve ürün kullanmayı kabul etmiş ancak yasal mevzuatı henüz çıkarmamıştır. GD tohum ve

ürün kullanmayı yasaklayan yasal mevzuat yokluğu fiilen kullanılmasına imkan sağlamaktadır.

GD tohum ve kimyasal ilaç kullanımı, insan sağlığına ve çevreye doğrudan ve dolaylı olarak zarar verenleri yasaklanmalı, ancak GD, hibrid tohum ve kimyasal ilaç kullanımı ve geliştirilmesine karşı çıkılmamalıdır. (Bu yolla, sözkonusu girdilerden zararlı olanların üretimi, pazarlanması ve kullanılması engellenmelidir.) Bunun denetimi, köylü sendika ve kooperatifleri, ZMO, VHO, GMO, TTB gibi örgütlerden oluşturulacak bir kurula verilmelidir.

Tarıma Dayalı Sanayinin Özelleştirilmesi Ve Sonucu

Tarıma dayalı sanayide, TEKEL’in sigara bölümünün özelleştirilmesi ve önceki süreçte özel sigara fabrikalarına izin verilmesi; Philipsa ve BAT’ın tam tekeline yol açtı. Tütün üretimi 2002-2006 arasında %23,5 oranında düştüğü gibi, onbinlerce küçük tütün üreticisi -toprakları başka ürüne elverişli olmayanlar- iflas etti.

2001 krizinden sonra çıkarılan şeker yasasıyla, SFAŞ adlı KİT ilk özelleştirilecekler arasına alındı. Ancak 16 şeker fabrikasından 3’ü özel şirketler ve PANKO’ya (pancar kooperatifi) satılırken diğerlerinin satışı bugüne kaldı. Kârlı işleyenleri dahil tümü 2009’da satılacak ve tasfiye edilecek. Şeker Kanunuyla, öncesi ve sonrası izinlerle, pancar dışı tatlandırıcı üretim oranı artırıldı. Bu alanda Cargill’in tekeli sağlandı. Bunun sonucu olarak 2002-2006 yılları arasında, pancar üretimi % 12,5 oranında düştü.[10] Sayısı en yüksek tarımsal sanayi ham maddesi üreticisi kesim olan pancar üreticileri içinden onbinlerce küçük üretici pancar üretimini terk etmek zorunda kaldı veya tarım üretimi dışına düştü. Özelleştirilen fabrikaların sahipleri -KİT’lerdekinin tersine hiçbir politik baskı altında kalmadan- alım fiyatı belirleyecek biçimde sözleşmeli çiftçilik yoluyla küçük üretici köylüleri bağımlılık altında tutuyor ve sömürüyorlar. Konya Şeker Fabrikası (sermaye büyüklüğüne göre kooperatif üyesinin mülkiyetten pay sahibi olduğu ve yönetimine gelebildiği işletme), aynı zamanda biyo-etanol üreten bölüm de kurdu, işletiyor, geçmiştekenden daha az olmayan geniş pancar üreticisi kitleyi sömürüyor. Pancardışı tatlandırıcıda Cargill, ithal ettiğinin dışında

tatlandırıcı mısırı ürettirdiği küçük üreticileri sözleşmeli çiftçilik yoluyla bağımlılığı ve sömürsü altında tutuyor.

SEK, EBK ve yem sanayinin, tümünden özelleştirilmeleri, TİGEM'in damızlık hayvan yetiştiriciliğine hemen tamamen son vermesi, ayrıca Kürdistan'dan zorla göç ve sürgün koşulları, et ve süt hayvancılığı yapan küçük üreticilerin çok geniş kitlesini tasfiye etti, iflas ettirdi, tarım dışına düşürdü. Büyük ve küçükbaş hayvan sayısı düştü.[11] Süt ve et üretimi düştü, ancak süt üretimi eski seviyesini, verimli büyükbaş süt hayvancılığının gelişmesi sayesinde yeniden yakaladı. Danone, Pınar (Yaşar Holding), Ülker, Süttaş, Söktaş, Nestle, Yorsan, Bel vb gibi uluslararası ve yerli şirketler süt ve süt ürünlerinde, Pınar, Maret gibi yerli şirketler, ayrıca et toptancı ve ithalatçı ticaret sermayesi de et ve et ürünlerinde hayvancılıkla uğraşan küçük üreticiler üzerinde egemen. Geçmişteki SEK ve EBK gibi KİT'lerin durumundan farklı olarak hiçbir politik baskılanma altında kalmadan, süt üretiminde sözleşme yoluyla ve en az fiyat uygulayarak küçük üreticiler üzerinde sömürülerim sürdürüyorlar. Bitkisel üretimden farklı olarak bu alana daha hızlı giren büyük ve orta çaplı sermaye, öncelikle damızlık yetiştirme çiftlikleri kuruyor. Üretimini, küçük üretici hayvan yetiştiricilerine satıyor. Küçük üreticileri bu yolla sömürüyor.

Tahıl ve bakliyatla, bu ürünlere dayalı sanayide hiçbir KİT kuruluşu yoktu. Ticaretinde TMO ve TSKB (Tarım Satış Kooperatif Birlikleri) vardı. TMO özelleştirilmedi ve tasfiye edilmedi. Ancak tahılda ithal gümrüklerinin indirilmesi, TMO'nun buğdayda taban fiyatı uygulamasında fiyat düzenleyicisi rolünü ortadan kaldırdı, daha düşük fiyat uygulamasının yolunu açtı. TSKB'nin sermaye büyüklüğüne göre yönetimin oluşturduğu işleyiş kavuşturulmaları ise, iç pazara ve ihracata yönelik özel ticaret şirketlerinin, bakliyat üreticileri üzerinde onları ekonomik bağımlılık altına alan sömürsüne ve bakliyat ve tahıl üreticisi burjuva işletmelerdeki sömürüden daha fazla pay elde etmelerine yol açtı. Ayrıca, dünya tahıl ticareti tekellerinden Cargill'in iç pazara girmesine olanak verdi. Yerli bakliyat ve tahıl (özellikle mercimek ve pirinçte) ticaret şirketleri, gümrüklerin indirilmesiyle bazı ürünlerde ithalatçıları, Cargill ve diğer uluslararası ticaret tekellerinin

aracıları oldular.

Sebze üreticileri üzerinde, ihracat şirketleri ile sebze işlemecisi sanayi (gıda) şirketlerinin ve toptancı ticaret sermayesinin egemenliği var. Meyve üreticileri de benzer bir bağımlılık altındalar. İhracat, iç toptan ve meyve işleme sanayi sermayesinin (özellikle alkollü ve alkolsüz içecek sanayi) sömürsü altındadırlar. Tohum, fide ve fidancılıkta, girdiler yoluyla da uluslararası veya yerli sermayenin sömürsüne maruz kalıyorlar. Meyvecilikte, ihracat şirketleri, fidancılığa girerlerken, büyük meyve çiftliklerine yatırım açısından üretim bakımından daha elverişli ülkelerde yatırıma yöneliyorlar. TEKEL'in içki bölümünün özelleştirilmesi alkollü içkilerde yerli ve uluslararası içki üreticisi şirketlerin, tamamen egemen olmalarına yol açtı. TSKB'nin şirketleştirilmesi, fındık, üzüm gibi meyvelerde, zeylinde, satış kooperatifleri sermayesi dahil ticaret sermayesi ve özel sanayi şirketlerinin tam egemenliğini sağladı. TARİŞ, Marmara Birlik, gibi satış kooperatifleri tamamen sermaye sahipliği büyüklüğüne göre yönetimin oluşturulduğu şirketler haline geldiler.

Çay'da özel şirketler de piyasaya girmesine rağmen, ÇAYKUR'un ağırlığı devam ediyor. Pamuk rafitleri dahil- ticari sermayenin doğrudan, tekstil sanayi sermayenin dolaylı egemenliği var. Yağlı tohumlarda, yem biçimleriyle Trakya Birlik ve diğerleri ile özel yağ sanayi şirketlerinin egemenliği sözkonusu. Satış kooperatiflerinin yeni işleyiş sonrası ürün almalarında özel sektör şirketleri gibi -doğal olarak- alım politikaları izlemeleri, ayrıca bu ürünlerin aynı zamanda ithalat ve ihracata konu olmaları, küçük üreticileri dünya piyasasıyla bütünleşme koşulları içme ve sermayenin daha ağır sömürsü ve bağımlılığı altına itiyor.

Tarım ürünleri ticaretinin, özel ticaret sermayesi ve sanayi sermayesi egemenliği altına tamamen girmesi, aynı sürecin girdilerde de gerçekleşmesi, işletmeleri sermaye yoğun tarım üretimi yapmaya zorluyor, bunu kaçınılmaz kılıyor. Sermaye olanağı bu yeni duruma elverişli olan işletmeler bu yönde ilerliyor, sermaye olanağı olmayan, küçük üretici işletmeler ise tarımı terk etmeye, iflasa mahkum oluyorlar. Veya küçük üretici köylüler egemen sermayenin gerçekte bağımlı işçisi, kendi mülkiyeti altında işçisi haline geliyorlar. Yoksullaşmaya, daha çok emek harcayarak,

kadın emeğini tarım işletmesine katarak direnen küçük üretici köylü, tarımı terk etmeye, iflasa zorlanıyor, daha da zorlanacaktır. Bu duruma karşılık, sermaye olanağı olan üreticiler, Türkiye'de ve başka ülkelerde dünya pazarına uygun/ elverişli koşullarda sermaye yoğun üretime geçiyorlar.

Emperyalist Tarım Politikalarının Ve Uluslararası Anlaşmaların Etkisi

Dünya Ticaret Örgütü'nün Uruguay Zirvesinde, ilke olarak benimsenen karar, tarım ürünlerinde de gümrüklerin ve tarıma devlet desteklerinin indirilmesi, desteklerin giderek ortadan kaldırılmasıdır. GD tohumculukta, kimyasal girdilerde tekellere sahip ABD ve AB'nin, tarım sektörlerini daha yoğun girdilerle üretken kıldıktan sonra, DTÖ içinde vardıkları bir uzlaşmaydı. Bu uzlaşmanın gereği olarak, uluslararası tarım pazarının bütünleşmesi önündeki engelleri kaldırmaya yönelik kararları DTÖ toplantılarında, bütün ülkelerin temsilcileriyle birlikte alıyorlar.

Tarım ürünlerine ilişkin gümrüklerin indirilmesi belirli düzeylerde sağlandı. Destekler üç bölüme tasnif edildi. DGD (doğrudan gelir desteği), indirimden muaf tutulan geçici destek olarak öngörüldü. De Minimis adı verilen karar ise, desteklerin, o ülke tarım hasılasının, gelişkin ülkeler için % 5'ini "gelişmekte olan" ülkeler için %10'unu geçmemesi kararıydı. Bu, tarım hasıl üretimi toplam miktarı zaten düşük olan yeni sömürge ülkeler için, sözkonusu yüzde düşük bir üst sınırı temsil ediyor. Ayrıca işletme (köylü) sayısı yüksek olduğu için de her işletme/ üreticiye az bir destek miktarını ifade ediyor. Gelişmiş kapitalist ülkeler tarımı, daha ileri düzeyde sermaye yoğun tarım üretimini geçen süreçte devletin çok büyük destekleriyle sağlamış durumda. Üretkenliği yüksek düzeye çıktığı için birim maliyet fiyatı daha düşük ürünleri -desteklerle daha da düşük fiyattan alan- tarım ticareti tekelleri, geri ülkelere, dünya pazarına, -indirilerek sürdürülen gümrüklere rağmen- daha elverişli fiyatlarla satabilme olanağı elde ettiler ve bu olanağı kullanıyorlar. Yeni sömürge ülkeler tarımında ise yalnızca önemli miktarda sermayeye sahip işletmeler, günümüz uluslararası gelişkin tarım üretimi koşullarına uygun düzeyde sermaye yoğun tarıma geçiş yapabiliyorlar. Bu daha üretken ve birim maliyeti düşük üretim yapan işletmelerden

dünya pazarına ürünleri sürmeyi, 1990'lı yıllardan bu yana geçen süreçte tarım ticareti tekelleri kendi egemenliklerine aldılar. Ayrıca, kahve, fındık, kakao vb. gibi iklim/coğrafyaya göre yetişen mukayeseli üstünlük özelliği taşıyan ürünlerin uluslararası ticareti de belirli gıda tekellerinin egemenliği altında. Tarım tekellerinin, ürünlerin dünya pazarındaki değişimi üzerindeki bu tekelci kontrolü, 2007 ve 2008'de yüksek fiyat artışları ve spekülasyon yapılabilmelerine olanak da sağladı. Tekellerin dünya tarım ürünleri ticareti üzerindeki tekeli, bazı ürünlerde de gıda tekellerinin egemenliği, ürünlerin çıktı fiyatlarını frenleme, nihai fiyatlarda ise tekelci fiyat uygulamalarına olanak veriyor.

Tarım ürünlerine dayalı sanayi KIT'lerinin özelleştirilmeleri de, emperyalist neoliberal ekonomik politikaların, IMF tarafından dayatılan bir uygulamasıydı, sonuçlarını önceki bölümlerde ele almıştık. Gerek bu politikalar, gerekse DTÖ'de alınan tarıma ilişkin kararlar, gerekse AB adaylık sürecinin öngördükleri uygulandı. Bunların başlıcalarını sonuçlarıyla birlikte ele alalım.

2000'de çıkarılan yasayla Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerinin (TSKB) şirketleşmesi olanaklı hale geldi. Her üyenin sermayesi oranında hisse sahibi olduğu ve yönetimi buna göre belirlediği Tarım Satış Kooperatifleri, aynı zamanda, üreticiden en düşük fiyatla -uluslararası pazar fiyatlarını rekabet unsuru olarak kullanıp- alım yaparak, en çok kârı sağlayacak biçimde yeniden yapılandırıldılar Devlet tarafından bu birliklere sağlanan "ucuz" kredi tümünden kesildi. Satış kooperatiflerinin en büyüklerinden ve bünyesinde tekstil ve zeytinyağı fabrikalarını da barındıran TARİŞ, holdingleşti. Yöneticisi, en büyük hedeflerinin "kâr elde etmek" olduğunu, şirketleşen fabrikalarının "isterlerse TARİŞ'ten hiç mal almasınlar ama (daha düşük fiyatla iç veya uluslararası pazardan alarak) kâr ermeleri gerektiğini, pamuk ithalatı da yaparak "kâr etme"yi hedeflediklerini vurguladı." [12] Benzeri bir durum en büyük zeytin satış kooperatifi olan Marmara Birlik için de sözkonusu. Küçük üreticiden zeytini düşük fiyatla alıp iç ve uluslararası pazara sunan kooperatifin büyük hissedar olan yöneticilerine karşı, küçük üreticiler 2007'de şiddetli gösteriler düzenlediler.

Satış kooperatifleri yeni biçimde örgütlenildikten sonra, alanlarındaki KİT fabrikalarının özelleştirilmelerine katılarak yeni işlevlerini daha da ilerletiyorlar. Geçmişte bu birlikler, daha çok zengin köylü ve büyük kapitalist işletmecilere yarıyor olsalar da, küçük üretici köylülerin taleplerini taban fiyatı belirlemelerinde dikkate almak zorunda kalıyorlar ve onlara da yarıyorlardı. Yöneticilerin çoğunluğu seçimle işbaşına geliyor ve biçimsel olarak sermaye büyüklüğü dikkate alınmaksızın her üye 1 oya sahip olarak oy kullanıyordu. Yeni örgütlenmesi nedeniyle bu kooperatif-şirketler, iç ve uluslararası piyasa kurallarını acımasızca uygulayarak, sermaye olanaklarına sahip olmayan küçük üreticilerin iflasında aktif rol oynuyorlar.

DTÖ, IMF'yle varılan anlaşmalar doğrultusunda hükümetlerin, en son AKP Hükümetlerinin uyguladıkları politikalarından biri de tarıma desteklerin tasfiyesidir. Tarım girdileri üreten KİT'lerin (Kimyasal gübre fabrikaları, TZDK, TİGEM vb) özelleştirilmeleriyle ucuz tohum, gübre, makine ekipmanı, damızlık girdi desteği tasfiye edildi. Tarıma dayalı KİT'lerin özelleştirilmeleri ve satış kooperatiflerinin yeni biçimleriyle şirketleştirilmeleri yoluyla taban fiyatı desteği tasfiye edildi. Şeker, tütün ve TSKB konularında "bağımsız kurullar" oluşturularak, desteklerin tasfiyesi güvencelendi. TÜSİAD, TOBB gibi sermaye örgütleri, bütün bu tasfiyeleri desteklediler, "tarımın şirketleştirilmesi"ni istediler.

Ürün bazında prim desteği, 1994'te 26'dan 9 ürüne desteğe indirildi. 2002'de destek miktarı ve ürün en aza indirilirken, doğrudan gelir desteğine (DGD) geçildi. DGD, geçici bir uygulama, destek miktarı sürekli azaltılıyor ve arazi miktarına göre veriliyor ve önümüzdeki bir iki yıl içinde tamamen sona erdirilecek. IMF'yle anlaşmalar doğrultusunda DB ile 2001'de Tarım Reformu Uyum Projesi (TRUP) imzalanmıştı. DGD, Alternatif Ürün Projesi, Proje Destek Hizmetleri, TRUP kapsamında uygulanmaktadırlar.

DTÖ'nün Uruguay Zirvesinde, devamında Cancun toplantısında ve sonraki bir toplantısında, bazı yeni sömürge ülke hükümetleri temsilcilerinin, dayatılan anlaşmalara itirazı olduysa da, bu itirazlar da kendi ülkelerinin tarım burjuvazilerinin çıkarlarını korumaya yönelikti veya köylü

kitlelerinin tepkisini hafifletmeyi amaçlıyordu. Sonuçta, DTÖ'nde, tarım girdileri (GD tohumlar dahil) ve ürünlerinin uluslararası pazarda serbest dolaşımı önündeki engellerin kaldırılması, gümrük duvarlarının ve desteklerinin indirilmesi yönündeki politikalar kotarılmakla, hükümetler ise uygulamaktadırlar. Türkiye hükümetleri de bunları uygulamaktadırlar.

Türkiye açısından, AB'de Ortak Tarım Politikası (OTP) esasen DTÖ'de -AB emperyalistlerinin de dayattığı- kararlaştırılan politikalarla özdeştir ve katılım sürecindeki ülkelere, AB, OTP'na hazırlık anlamında DTÖ'nün tarımla ilgili aldığı kararlara uymak zorunluluğunu dayatıyor, Türkiye'ye de dayattı. AB, Doğu Avrupa ülkelerine tam üyeliğe geçiş öncesinde de gümrük vergilerini tarım ürünleri dahil çift taraflı sıfırlama (ÇTS) anlaşmasını uygulattı. Tam üye olmalarından sonra Çekoslovakya, Polonya, Macaristan'a ise, geçmişte katılanlara (Yunanistan'a, İspanya'ya) yapılandan farklı olarak, yoğun kapitalist tarıma geçmeleri için büyük miktarlarda mali destekten vazgeçilerek destek bütçesi düşük tutuldu. Türkiye de aynı şartlara tabi olacak, elverişsiz üretim koşullarına sahip küçük üreticilerin hızlı ve keskin iflaslarına yol açacaktır.

Türkiye'de desteklerin kaldırılmasının bir biçimi de doğal felaketlerde devletçe sunulacak desteğin tarım sigortacılığına tabi hale getirilmesidir. 2005'te AKP Hükümetinin çıkardığı yasayla Devlet Destekli Tarım Sigortaları Sistemi (DDTSS) oluşturuldu. Sigorta şirketlerinin tarım sigortacılığına girişinin teşviki için, sigortaya kayıtlı çiftçilerin uğradıkları zararın %50'si sigorta şirketi, %50'si devlet tarafından -ama şirketler eliyle- karşılanacak. Ve en büyük doğal felaketlerden kuraklık ve sel ile hayvancılıkta bulaşıcı hastalıkların yol açacağı zararlar şimdilik sigorta dışı tutulmuştur.

AKP Hükümeti, primleri toplayan sigorta şirketlerine, zararların yansını karşılamak yoluyla halktan topladığı vergilerle bedava olanak sunmakta, sigorta dışı ağır doğal afetler ve bulaşıcı hayvan hastalıkları zararlarını yalnızca sigortalı çiftçilerinkini karşılamak yoluyla özel tarım sigorta şirketlerini devlet olanağıyla teşvik etmektedir. DDTSS'nde denetim yetkisi, TARSİM (tarım sigorta şirketlerinin ortak kurulu), TZOB ve hükümet

temsilcilerinin yer aldığı bir kurula verilmiştir. Köylü sendikaları ve kooperatifleri yetki dışı bırakılmıştır.

Bu yolla, devletin, doğrudan çiftçiye destek vererek zararları karşılama yöntemi tasfiye ediliyor. Mali sermaye şirketlerinin tarım sigortacılığına girişi devletçe desteleniyor. Nitekim 2008’de tarım sigortacılığı ve özel bankaların tarım kredisine girişi oldukça yaygınlık gösterdi. Bu yolla, tarımda sağlanan artı-değerden ve küçük köylünün emeğinin yarattığı değerden sigorta şirketleri de pay alacak. Dahası üretim maliyetine eklenen bu yeni gider de, sermaye olanağı olmayan dolayısıyla sigortalanamayan küçük üreticilerin, doğal afet ve bulaşıcı hastalık zararları koşullarında iflas ve çöküşlerini hızlandıran bir etkene dönüşmektedir.

AKP Hükümeti, Enerji Bakanı’nın ağzından kamuoyuna açıklayarak, akarsu ve göletlerin işletilmesinin özelleştirilmesini gündeme getirdi. İlk anda tepki toplayınca, uygulamaya konması ileri bir tarihe bırakıldı. Sulama işletmeleri DSİ eliyle bugün de parayla su satıyorlar. Ancak, köylülerden oy alma kaygıları vb. su fiyatlarının yükselmesini frenleyici rol oynuyor. Özelleştirilmeleri, su birim fiyatlarını yükseltecek, üretim maliyet fiyatlarının yükselmesine katkıda bulunacaktır. Ayrıca özel sermayeye, sulama işletmeleri peşkeş çekilecektir.

Sonuç olarak; uluslararası ve Türkiye düzleminde uygulanan tarım politikaları -dünyada olduğu gibi- Türkiye tarımında da kapitalist gelişmeyi, daha yüksek düzeyde sermaye yoğun işletmeciliğe, şirket tarımına geçişi yönlendirmekte; yerli uluslararası büyük sermaye ve tekeller egemenliğinde yatay ve dikey bütünleşme geliştirilmektedir. Yatay bütünleşme bugün için egemen biçimdir, dikey bütünleşme başlamış, gelişmektedir. Bazı ülkelerde ise, dikey bütünleşme egemendir ve uluslararası tarım tekelleri ile mali fonlar doğrudan tarım işletmeciliğine girmişler ve hızla geliştireyorlar.[13]

Bazı Ülkelerde Tarımın Şirketleşmesi

Ülkeler tarımına ilişkin verilecek çok çarpıcı bazı örnekler bile, büyük sermaye ve uluslararası tarım tekelleri ile sermayenin doğrudan tarım işletmeciliğine girişine dair önemli fikir veriyor.

ABD kökenli tarım tekeli Cargill, Brezilya’nın en büyük şeker kamışı üreticisi CAVESA’nın % 63’ünü aldı.[14] George Soros, Brezilya’da etanol (biyoyakıt) üreten tesis satın aldıktan sonra, hammaddesini üretmede değerlendirmek üzere 60 bin dekarın üzerinde tarım arazisi satın aldı.

Brezilya’da 10 bin dekardan fazla toprağa sahip 40 bin latifundia sahibi işlenen toprakların % 39’unu mülkiyetlerinde bulunduruyorlar[15]. Tarımdışı ve tarımsal sermaye sahipleri ve Güney’in mülk sahipleri; bir köylü temsilcisinin anlatımıyla “gelir vergisine denk düşen bir parayı bölgenin -Amazon- fazendalarında kullanma hakkı yoluyla”, “Amazon bölgesindeki toprakların mülkiyet hakkını satın almaya başladılar.”[16] Brezilyalı pamuk üretilen fazenda sahiplerini ve monokültür alanları olarak değişik bölgelerin uzmanlaştığım anlatan bir köylü temsilcisi “en büyükleri tamamen pamuğa hasredilmiş 100 bin hektarlık (1 milyon dekarlık) alana sahip”[17] diyor. Soybean King adlı soya fasulyesi üreticisi şirket 100 bin hektarlık alanı işletmektedir.[18]

Bir ABD’li şirket Brezilya’da 385 mil karelik (98160 hektar) arazi satın almak için Brezilyalı ve Japon şirketle işbirliği yapmaktadır.[19]

Paraguay’da egemen sınıfların en güçlü dört bloku içinde önde gelen ikisi “1) Oligarşi ([işlerini] genişletmelerine izin veren paramiliter güçlere dayanan soya yetiştiricileri ve sığır çiftliği sahipleri)... 4) Soya, pamuk ve şeker üreten ulus-ötesi şirketlerdir.”[20]

“Paraguay’da soya endüstrisinin büyümesi ve zenginlerin devasa mülklerini işgal eden küçük çiftçiler”[21], “Endüstriyel tarım ve spekülasyon amacıyla toprak satın alan Brezilyalı çiftçilerle”[22] çatışıyorlar.

“Ulusötesi tarım (şirketleri) Paraguay’da soya, mısır, buğday, ayçiçeği ve koka üretiminde sürekli daha fazla menfaat sahibi oldukça, topraklarını, üretimlerini ve ticari çıkarlarını koruyabilmek için”[23] iktidar üzerinde hakimiyetlerini güçlendirmenin çeşitli yol ve yöntemlere başvuruyorlar.

Seçimler üzerine yazılmış bir makaleden, Paraguay’da tarımın kapitalist gelişmesinin -uluslararası pazarlara bütünleştiği- sermaye yoğun tarım yönünden hızlandığı, ulusötesi şirketlerin ve yerli tarım oligarşisinin yoğun sermaye kullanan işletmelerinin tarıma ve ülkeye egemen olduğu kolayca görülmektedir.

Bu durum toprak işgallerine katılan yoksul köylüler ve küçük üreticilerle bu egemen sınıflar arasında şimdiye değin 100 köylü liderinin öldüğü şiddetli mücadelelere yol açıyor.[24]

Cargill yöneticisi Jim Prokopanco, Cargill'in kompleks bir gıda tekeli olduğunu anlatırken, Arjantin'de de tarım işletmeciliği yaptığını değiniyor: "Tampa Florida'da fosfat gübresi üretiyoruz", "... bu gübreyi ABD ve Arjantin'deki soya fasulyelerini büyütmek için kullanıyoruz"[25]

Brezilyalı yatırım şirketi Investimento em Participacao, Uruguay ve Arjantin'de yaklaşık hektarlık arazisi olan Arjantin soya üreticisi şirketin azınlık hisselerine sahiptir.[26]

Yeni Zelandalı bir şirket Uruguay'da yaklaşık hektarlık toprak satın aldı.[27]

Meksika'da 200 bin endüstrileşmiş tarım işletmesi sahibi tarımda egemendirler, hükümetlerce teşvik edilmektedirler. NAFTA'da gümrüklerin tarım için de sınırlandırıldığı 1 Ocak 2008'den sonra tarımda yalnızca bu gelişkin kapitalist işletmeler ayakta kalabilecektir. NAFTA'nın imzalanmasından sonraki 14 yıl içinde 6 milyon köylü toprağı terk etti.[28]

Filipinler'de Çinli şirket 2,5 milyon acrelik (yaklaşık 10 milyon dekar) araziyi kiralama sözleşmesi imzaladı. (Pirinç, mısır ve şeker hammaddesi üretmek için.) Protestolar sözleşmeyi bir süre erteledi.[29] Çin'de rüşvetçi şehir ve köy yetkilileri "devlet arazilerini" çiftçilere gerekli tazminatı vermeksizin şirketlere satmaktadırlar. Ayrıca günlük gazetelere yansıdığı gibi BAE ve S. Arabistan kökenli mali fon ve tarım şirketleri, Türkiye, Pakistan gibi ülkelerde 100 biner hektarlık tarım arazisi kiralamak için görüşmeler yaptılar.

ABD'de ise tarım işletmeciliğinde, 1,8 milyon toplam tarım işletmelerinin % 6'sını oluşturan yaklaşık 100 bin işletme hakimdir ve üretim değerinin % 60'ını sağlamaktadırlar.

Bu kısa bilgilerden bile gelişmenin yönü net olarak açığa çıkıyor. Tarım, girdiler ve ticari bakımdan tarım tekellerinin egemenliği altına girdikçe uluslararası pazarla daha çok bütünleşiyor. Uluslararası pazarla bütünleşme, daha üst düzeyde sermaye yoğun tarıma geçişe yol açıyor. Sermaye yoğun kapitalist tarıma geçiş, uluslararası ve yerli tarım tekellerinin egemenliği altında ülkeler ve dünya kapitalist

tarımını yatay ve dikey biçimlerde bütünleştiriyor. Bütünleşmenin bu iki biçimi iç içe gerçekleşiyor. Ancak özellikle büyük toprak sahipliğinin egemen olduğu ülkelerde, gerek bunların yoğun kapitalist şirket tarımı yapmaları, gerekse uluslararası/yerli büyük sermayenin tarımsal işletmeciliğe girmesi ve hızla gelişmesi nedeniyle dikey bütünleşme egemen olmaktadır. Tarımsal işletmelerin (kiralama veya mülkiyet bakımından) merkezileşmesi sermaye birikimi olmayan küçük üreticilerin iflasıyla birlikte bu sürecin çok daha hızlanmasına yol açmaktadır.

Biyoyakıt için hammadde üretiminin yoğunlaşması da, tarıma sermaye yatırımını artırıcı rol oynuyor. Petrol fiyatlarının yüksek olduğu koşullarda, yaklaşık 500 milyon hektar alanda biyoyakıt için enerji bitkileri üretiliyor ve yakın gelecekteki hedeflenenle toplam 600 milyon hektara çıkacak.[30] Yukarıda değişik ülkeler tarımından verdiğimiz örnekler içinde bazı çok büyük işletmelerin ve şirketlerin biyoyakıt için enerji bitkilerini ürettiği bilgisi vardı. Ayrıca Malezya ve Endonezya'da yağ palmyesi (biyodizel için) üretimi büyük çiftliklerde yapılmaktadır. Endonezya'da hurma yağı üretimi için yağmur ormanları tarıma açılıyor ve bunlara köylüler değil sermaye şirketleri yatırım yapıyorlar. Hurma yağından biyodizel üretilmesi de planlanmakta ve bunun yağmur ormanlarından çok daha geniş alanların sermaye şirketlerince tarıma açılmasına yol açacağı ileri sürülüyor. Brezilya'nın biyoyakıt şirketleri, İsveç pazarına biyoyakıt üretmek için Gana'da 27.000 hektarlık arazi kiralayıp üretim yapma anlaşmasını Brezilya-Gana hükümetleri yetkilileri tören yaparak açıkladılar.

Uluslararası Tarım Tekelleri

Uluslararası tarım tekelleri, tohum, ilaç, gübre gibi girdiler ile tarım ürünleri ticaretinde yoğunlaşmış dürümdalar. Tohum pazarında Du Pont (Pioneer) (ABD), Monsanto (ABD), Syngenta (İsviçre). Seminis (ABD), Advanta (Hollanda), Groupe Limagrain (Vilmorin Clause) (Fransa), KWS AG (Almanya), Sakata (JAPONYA) Delta and Land (ABD), Bayer Crop Science (Almanya), Dow (ABD) adlı şirketler egemen. En büyük 10 şirket 2002'de 23 milyar dolarlık satışların % 31'ini elinde tutuyordu.

Kimyasal girdi pazarında, Syngenta, Bayer,

Monsanto, BASF (Almanya), Dow, Dupont, Sumi-tomo Chemical (Japonya), Machtshim - Ağan (İsrail), Arysta Life Science (JAPONYA)X FMC (ABD) şirketleri egemen. En büyük 10 şirket 2002'de 27 milyar dolarlık dünya pazarının %80'ini elinde tutuyordu.[31] Sadece 2 çokuluslu şirket (ÇUŞ), Cargill ve Archer Daniel Midland (ADM) dünya tahıl ticaretinin 2/3'ünü kontrolleri altında tutuyorlar. Bunlar, Dreyfus ve Bunge ile birlikte yağlı tohumlu bitkilerin küresel ticaretini de ellerinde tutuyorlar.

Cargill, Dreyfus ve Tate and Lyle dünya şeker pazarına hakimler.

Sadece 4 ÇUŞ, Nestle, Altria, Procter and Gamble, Sara Lee dünya kahve pazarının yüzde 45'ine sahipler. Bu ÇUŞ'lar, Cargill, AMD ve Swiss Klaus Jacobs ile birlikte dünya kakao ticaretini de yönetiyorlar.

Danone ve Nestle, süt ürünleri ve mineral su pazarını ellerinde tutuyorlar. Nestle tüm çiftlik ürünlerinin işlenmesinde Kraft Foods'un da önünde, dünyada bir numaradır.

Sadece 5 şirket, Chiquita, Dole, Del Monte, Noboa ve Yftes muz piyasasının yüzde 80'ine sahipler.[32]

“ConAgra dünyanın otuz iki ülkesinde iş yapan dördüncü en büyük gıda ve içki şirkettir. Aynı zamanda Kuzey Amerika'daki en büyük tarımsal ilaç ve gübre imalatçısıdır. Ve 1990'da tohum sanayine de girmiştir.” ABD'de “ConAgra pazar payı itibarıyla, hindi ve kuzu eti işlemediğinde, un işlemeciliğinde olduğu gibi ilk sıralarda ve diğer gıda işleme kategorilerinde de ilk sıralarda yer alıyor.” Sigara üreticisi “Philip Morris'in yıllık satışları (dünyada, 2000'de) 30,9 milyon dolardı.”[33]

Uluslararası tarım-gıda tekelleri, pazar paylarını genişletmek için çeşitlenme peşinde koşmaktadırlar. Tohum ve kimyasal girdilerden işlenmiş gıdalara, ticarete değin uluslararası tarım-gıda pazarında egemenliklerini güçlendiriyorlar. Tarım işletmeciliğine de girmişler, geliştiriyorlar. Bu durum uluslararası tarım-gıda tekelleri egemenliğinde tarım-gıda pazarının bütünleşmesine, daha üst düzeyde sermaye yoğun kapitalist tarıma geçilmesine dünya çapında yol açıyor. Dünya tarımının, sözleşmeli ve ekonomik bağımlılık yoluyla uluslararası ve yerel tarım-gıda tekellerine bağımlı hale getirirken, küçük üretici köylülerin -özellikle yeni sömürgelerde- hızlı ve geniş

çaplı iflaslarına, ayakta kalanların mülkiyetlerinde “işçileşmelerine” yol açıyor. Ayrıca yeni sömürge ülkelerin büyük ve orta çaplı sermayesinin tarım işletmeciliğine yatırımının, uluslararası hareketini hızlandırıyor. En önemlisi de, tarım üretimi-işlenmesi-dağıtım üzerindeki uluslararası tekellerin bu egemenliği, tarım-gıda ürünlerinin nihai fiyatlarında yüksek fiyat, tekel fiyatı uygulamalarına yol açıyor. Bu durum 2007-2008 gıda krizlerinde daha iyi görülebildi.[34]

Küçük Üreticiler: Sendikalaşma Ve Kooperatifleşme Zorunluluğu

Türkiye tarımında, geçmişte KIT'lere, tarım ürünlerine dayalı özel sanayi ve ticaret sermayesine tarım satış kooperatiflerine bağımlılık şimdi değişti. Yerini, uluslararası ve yerli tarım girdileri, tarım ürünleri ticareti tekellerine ve sigorta şirketlerine bağımlılığa bıraktı. Geçmişin satış kooperatifleri de sermaye payına göre yönetimin olduğu şirketlerine dönüştüler. Egemen sermayenin içinde yer alıyorlar, küçük üretici köylüler, egemen tekellere, sözleşmeli çiftçilik ve ekonomik bağlarla bağımlılar, kendi toprak ve hayvancılık işletmelerinde bir çeşit bağımlı işçi halini alıyorlar. İç ve uluslararası pazarla bu bütünleşme; yoğun kapitalist tarıma geçişi zorunlu kılarken, sermaye birikimi olmayan küçük üretici köylülerin iflasına, tarımı terk etmesine yol açıyor. 1999-2003 arası dönemde 450 bin hektar tarım alanının işletilmesinden vazgeçilmesi ve tarımsal girdinin %25-30 düzeyinde düşmesi' ; 1999 ile 2006 arasında tarımsal istihdamdaki daralmanın 2.781.000 olması [35], yoğun kapitalist tarıma geçiş koşullarında, küçük üreticilerin iflaslarının hızlandığını gösteriyor. İşletilmekten vazgeçilen tarım arazisinin artışı, üretkenlik bakımından en alt basamaktaki işletmelerin piyasa fiyatını belirlemekten çıktığını, satış fiyatlarından daha yüksek bir maliyet fiyatıyla üretim yapabildikleri için vazgeçmek zorunda kaldıklarını gösteriyor. İflaslar ve üretimden vazgeçme; uluslararası pazarla bütünleşme ilerledikçe daha keskin, dramatik biçimde sürecektir. Kemlerde (ve kırsal alanda) işsiz kent yoksullarının saflarını büyütecektir.

Küçük üretici köylü, bireysel olarak ne sermaye ve tekellerin bağımlılığından kurtulabilir, ne onlarla rekabet edecek koşullara sahiptir, ne de

mülkiyetindeki toprakta işçileşmekten veya mülkiyetini yitirmekten kurtulabilir. Aşırı emek sarf ederek, ya da tarımsal işi aile içi kadın emeğine daha çok bırakarak[36] direnen küçük üreticiler sonuçta iflas etmekte veya tarımı terk etmek zorunda kalmaktadırlar.

Mülkiyetindeki veya kiraladığı işletmede bağımlı işçi haline getirilen küçük üretici köylü; sermaye ve tekellere karşı, ürününe daha iyi fiyat alabilmek, daha iyi koşullarda sözleşme yapabilmek, ayrıca hükümete karşı da taleplerini kabul ettirmek için köylü sendikalarında örgütlenerek mücadele etmelidir. Sendikaları vasıtasıyla küçük üretici köylünün mücadelesi ürün fiyatlarını yükseltme ve daha iyi koşullar elde etme mücadelesidir. Dünden farklı olarak, mülkiyetini büyütme beklentisini bugünkü koşullarda yitirmiş olan küçük üretici köylüler, ayakta kalmalarının sağlayacak daha iyi sözleşmeler yapmaları için, işçilere benzer biçimde sendikalarda birleşerek mücadele etmek ihtiyacı içindedirler. Çünkü küçük üretici köylüler de, bağımlı oldukları şirket ya da tekellerle kolektif/ toplu sözleşme yaparlarsa ancak o zaman kendileri için daha iyi koşullar dayatabilirler. Bireysel/örgütsüz kaldıkları sürece dayatılana boyun eğmek zorundadırlar.

Küçük üretici köylüler, sermaye birikimine sahip olmadıkları için daha üretken koşullarda üretim yapma imkanına sahip değiller. Daha elverişsiz koşullardaki üretimleri, üretim fiyatının yüksek olmasına, aşırı emek harcayarak düşük gelir elde etmelerine yol açıyor. Üretim hacmi de düşük olduğu için koşulları daha elverişsiz hale gelmektedir Bu nedenle ancak kooperatifsel birlik içinde daha tasarruflu makine kullanımı, sulama, girdi kullanımı sağlayabilirken, satış işlemlerini yapabilirler Bu nedenle üretim kooperatiflerinde birleşmeli ve yemden demokratik işleyişini sağlayarak, satış kooperatiflerinde egemen ve etkili olmaya çalışmalıdırlar.

Kapitalizm koşullarında kooperatifler kolektif kapitalist bir kurumdurlar. Ancak geçmiş süreçte Köy-Koop'un deneyinin gösterdiği gibi, tekelci burjuvaziye ve hükümetlere karşı taleplerini elde etmek için demokratik mücadelelerinde küçük üretici köylülerin biraraya gelmelerinin aracı da olabilirler. Türkiye'de küçük mülkiyet alışkanlığı uzun onyılları kapsamasına rağmen, gerek 1980 öncesi Köy-Koop deneyi gerekse bugünün

ekonomik koşullarının küçük mülkiyetli emekçileri de işbirliğine daha çok zorlaması, köylü sendikalarının ve kooperatif örgütlenmesinin gelişeceğini göstermektedir. Brezilya MST'nin mücadele deneyi, işgallerle kazanılan topraklarda bireysel mülkiyet yerine kolektif mülkiyete, yoksul/ topraksız köylülerin yöneldiklerini öğretmektedir. Onların bu yöneliminin nedenlerinden biri büyük toprak sahibi oligarşiye ve ihracat/ gıda tekellerine karşı birleşme zorunluluğudur. Türkiye'de küçük üretici köylü - mülkünden vazgeçmese de- dayanışma ihtiyacını bugün dünden daha fazla hissediyor, duyuyor.

Küçük üretici köylülerin kitle örgütleri olan sendikaları uluslararası dayanışma geliştiriyorlar. Dün yalnızca komünist ve devrimci öncüleri aracılığıyla bunu yapabiliyorlardı. Bugün ise doğrudan kitle örgütleri aracılığıyla da enternasyonal dayanışma ve mücadele yürütüyorlar. Bu, küçük üretici köylülerin, uluslararası tarım/ gıda tekellerine ve IMF, DTÖ'ye karşı, emperyalist ve burjuva hükümetlerin tarım politikalarına karşı ortak mücadele ve dayanışma ihtiyacında olduklarını gösteriyor.

Bu durum dünya çapında Via Campesina adındaki enternasyonal köylü koordinasyonuna her geçen gün daha çok köylü örgütünün katılmasında yansıyor. Geçmişte milliyetçi toplumsal taban olarak burjuvaziler tarafından kullanılmaya çalışılan küçük mülk sahibi köylüler bugün enternasyonal dayanışma ve mücadeleyi geliştirmeye çalışıyorlar.

Türkiye'de de bu yaşanmaktadır. Via Campesina çizgisinde çiftçi sendikaları kurulmuştur. Üzüm-Sen, Tütün-Sen, Fındık-Sen, Ayçiçek-Sen, Hububat-Sen, Çay-Sen, Zeytin Sen isimli bu sendikalar, bir çiftçi sendikaları konfederasyonu kurarak (Çiftçi-Sen) çalışmalarını merkezileştirmişlerdir.

Bu mücadeleler küçük mülk sahibi köylü üreticilerin, çıkarlarının zengin köylü (ve daha büyük) kapitalistlerden farklılığını anlamalarına, proletaryanın demokratik bir müttefiki rolünü daha çok oymamalarına da yardımcı olacaktır. Küçük üretici köylülerin tekellere, hükümete ve uluslararası emperyalist kuruluşların kararlarına karşı taleplerini desteklemek, mücadele yürütmek güncel bir görevdir.

Küçük üretici köylülerin kooperatiflerinin desteklenmesi yasal-anayasal statüye

kavuşturulmalıdır. TSKB’nda sermaye gücüne göre yönetimi belirleyen ve köylünün çıkarlarından uzaklaştıran yasa iptal edilmeli, TSKB’nde demokratik işleyiş hakim kılınmalı, TSKB küçük üretici köylülerin demokratik tarzda egemen olacakları birlikler haline getirilmeli, hükümetlerin işgalinden ve arpalığından kurtarılmalıdırlar.

Tütün, şeker ve diğer sözde bağımsız kurullar, TARSİM, Tohumcular Birliği vb. yetkilendirilmiş tüm sermaye yanlısı kurumlar tasfiye edilmelidirler. Tarım politikalarını belirleme ve kararlaştırma yetkisi, köylü sendikaları ve kooperatifleri, ZMO, VHO, OMO, GMO temsilcilerinin ağırlıkla yer alacakları kurullara verilmelidir.

Tarım tekellerine karşı mücadelenin bir parçası olarak ve halkımıza sağlıklı gıda güvencesi için, biyogenetik tohumculuk ve ilaç kullanımında denetim yetkisi, köylü örgütleri, tarım teknisyenleri odaları ve Türk Tabipler Birliğinden oluşacak kurula verilmelidir. Yeni tohum yasası iptal edilmeli ve şirketlerin Tohumcular Birliğinin yetkisi, şirketlere patent hakkı tasfiye edilmelidir, tohum üretici köylünüdür. Küçük üretici köylü sendika ve kooperatiflerinin, tarım teknisyenleri örgütleriyle ve üniversiteyle birlikte, iklim, coğrafya, toprak çeşidine vb. göre tarım planlaması, devlet tarafından mali bakımından ve uzmanlar açısından desteklenmelidir.

Ürün taban fiyatları, köylü sendikaları ve kooperatifleri tarafından belirlenmelidir.

DDTSS tasfiye edilmelidir. Tarıma, zararlar ve doğal afet zararları ile ilgili destekler, don, doğal afet ve bulaşıcı hastalıkların yol açtıkları zararlar dâhil, köylü sendikaları ve kooperatifleri ile tarım teknisyenleri örgütlerinin ortak kurulları eliyle devlet tarafından karşılanmalıdır.

Göç ettirilen Kürt köylülerinin zararları karşılanmalı, köye dönüşleri sağlanmalıdır, kooperatiflerine faizsiz kredi, karşılıksız tohum, damızlık, fide, fidanlık vb. girdiler yardım olarak verilmelidir.

Su kaynaklarının veya kullanımının özelleştirilmesi gündeme getirilmemeli, sulama potansiyeli olan tarım alanlarının sulanması tamamlanmalı, küçük üreticiler için ucuz su ve elektrik politikası izlenmelidir.

Küçük üreticilerin bankalara, DSİ ve TEDAŞ’a borç faizleri iptal edilmeli, borçları uzun vadeli

taksitlendirilmelidir.

İşletmeleri tarıma büyük zararlar verecek altın ve diğer madenlerin bir avuç yerli/ Uluslararası maden şirketinin çıkarı için çalıştırılmalarına son verilmeli, tarım ve orman alanları, içme suyu kaynakları korunmalıdır.

Sermayeye peşkeş çekilen tarımsal KİT’ler den, tohum, damızlık, fidan, fide, kimyasal gübre vb. gibi girdi üretenler geri alınmalıdır.

DTÖ, IMF, DB ve AB’yle yapılan ve uluslararası/yerli tekellerin karlarını artırmaktan başka bir işlevi olmayan ama küçük üretici köylüleri sermayeye daha çok kölece bağımlı hale getiren anlaşmalar iptal edilmelidir.

Bu güncel taleplerin gerçekleştirilmeleri ve bunlar için mücadele, sermayenin, tekellerin ve onların iktidarlarının saldırılarını geriletecek, küçük üretici köylülerin -kurtuluşlarını sağlamasa da- yaşam koşullarını iyileştirecek, daha önemlisi de mücadeleler içinde tekellere karşı işçi sınıfının müttefikleri olarak ayağa kalkmalarını sağlayacaktır.

Dipnotlar:

- 1 - 22 Nisan 2008 Milliyet
 - 2 - A. Başman, Kavaklıdere Şarapçılık şirket yöneticisi, 28.04.2008, Milliyet
 - 3 - 13.04.2008
 - 4- Radikal a.g.e
 - 5 - a.g.e
 - 6 - 05.05.2008 Hürriyet
 - 7 - Milliyet, 13.04.2008
 - 8 - TEKFEN Genel Müdürü E. Öner, Milliyet, 13.04.2008
 - 10 - TÜİK’ten aktaran Sorunlar Kangren Oldu makalesi, Tarım ve Mühendislik, sy.81
 - 11 - 1980’de tepe noktasına ulaşan sığır ve koyun sayısı sonraki dönemde düştü. 1980’de “sığır koyun 48.638.000’den 2003’te “sığır koyun 25.431.000”e düştüler. (Gökhan Günaydın, Neoliberal Dünya Piyasası ve Alokart Avrupa’da Türkiye Tarımının ve Köylüsünün kaderi, Özgür Üniversite Forumu, s.28, Kaynak DİE, çeşitli yıllar tarım istatistikleri özeti) Bu düşüşlerin oran olarak ifadesi sığırdaki yaklaşık %38, koyunda ise yaklaşık %48’dir.
- Elbette üretkenlik düzeyini içinde taşıyan et ve süt üretimindeki artış/düşüş daha belirleyici bir ölçüttür. Aynı konunun verilerinden yapılan hesaplama göre, et üretimi, 1998’den 2002’ye bile yaklaşık %11’lik bir düşüş göstermiştir.
- Süt üretimi, 1992’ye değin düzenli yükselerek tona çıkmasına (İbrahim Okçuoğlu, Türkiye’de Kapitalizmin Gelişmesi 3. kitap) ve 1995’te tona yükselmesine rağmen, bu tarihten sonra düşmeye başlamıştır. 2002’de 8,5 milyon ton civarına düştü. 1995 düzeyini ancak 2005 yılında yakaladı. (1. Yetkin, Cumhuriyet Gıda Ek’i, 11. Mart. 2008) Örneğin buğdayda, Çukurova’daki bazı işletmeler 6-7 ton/hektar düzeyindeki üretkenlik ortalaması 2-2,5 ton/hektar düzeyindedir, (hektara tahıl

verimi ortalaması 2001-2003 döneminde, Türkiye’de 2298 kg. ABD’de 6138 g, Fransa’da 7034 kg’dır. Dünya Bankası Göstergeleri 2005)

Oysa sermaye olanağı olmayan Türkiye küçük üreticilerinin verim/ üretkenlik düzeyi çok düşüktür. Nitekim G.Günaydın’ın aktardığı gibi, 1999-2002 arası 3 yıllık kısa bir dönemde, 450 bin hektarlık tarım alanında, üretkenliği geliştirememesi/sermaye yokluğu nedeniyle, tarım üretiminden vazgeçilmiştir. Bu, yüzbinlerce küçük üreticiye denk düşmektedir. (G.Günaydın, AB Kırsal Kalkınma makalesi, Tarım ve Mühendislik, sy. 80, Kanak The World Bank, Turkey-A Review of the Impact of the Reform of Agricultural Sector Subsidization, 2004). 1998-2006 döneminde tarım dışına düşen işgücü sayısı çok yüksek; 2,8 milyon kişi. (K. Boratav, Köylülüğün Kaderi, Kaynak TÜİK, Tarım ve Mühendislik, sy.81)

Sermaye olanağı olan işletmeye bir başka örnek, Koyra Şarapçılık’ın Elazığ fabrikasına üzüm veren Kebanlı üreticinin işletmesidir. Kebanlı üretici, yeni arazi satın alıp 8 bin dekarlık alanda, ABD’den teknisyen getirerek, tamamen organik şarap bağcılığı yapıyor. (Milliyet, 13 Ekim. 2008)

12 - TARİŞ Pamuk Birliği Başkam Basri Özçoban, Cumhuriyet Ek’i, 11 Eylül 2007

13 - Z. Yavuz, Kızılılık dergisi, sy 31

14 - Martha Harnacker aktarıyor, MST, Kalkedon Yay.

15 - Martha Harnacker aktarıyor, MST

16 - Fred Magdoff, Dünya Krizi, Kaynaklar ve Çözümler, Monthly Review (MR), Türkçe, s. 18

17 - Fred Magdoff, age

18 - T.Palacı’dan aktaran, A.Howard ve B.Dangl, Prafuay’ın Yeni Başkanı’nın Siyasetini... MR, Türkçe, S.18

19 - a.g.e

20 - A. Nickson, Open Democracy, 28 Şubat 2008’den aktaran, A. Howard, B. Dangl, agm.

21 - A. Howard, B. Dangl, agm, MR, Türkçe, s. 18a.g.e

22 - Aktaran B. S. Yoon, Ulusötesi Agro-Ticarein Gücü, MR, Türkçe, S. 12

23 - F. Magdoff, agm, MR Türkçe S. 18a.g.e

24 - Gustava Esteva, Köylülüğe Elveda mı Köylülüğün Geri Dönüşümü, internetten.

25 - F. Magdoff, agm

26 - F. Magdoff, agm

27 - M. Review, İngilizce, Temmuz-Ağustos 1998’den aktaran Ş. Arlan, Biyoteknoloji: Onbinyıllık Hesaplaşma Özgür Üniversite Forumu, S.28

28 - A. Atalık, Cumhuriyet Gıda Ek’i, 12 Aralık Ağustos 2008. İnter-American Kalkınma Bankası raporu, ABD’ye Brezilya ve Hindistan hükümetleri açıklamaları, biyoyakıt lobisinin açıklamasından yararlanarak hesaplanmıştır. Yalnızca Afrika’da 379 milyon hektar alanda enerji bitkileri yetiştirilmektedir.

29 - Action Group Erosion, Technology and Concentration’tan aktaran Şahin Artam, Transgenik Tarım, Özgür Üniversite Forumu, S. 28

31 - A.Atalık, Cumhuriyet Gıda eki, 12 Ağustos 2008

32 - AgriCultural Economics and Agrobusiness’len aktaran B.S. Yoon, Ulusötesi Agro-Ticarein Gücü, Türkçe MR, s. 12

33 - B.S Yoon, agm, Türkçe MR, s. 12

34 - Gökhan Günaydın, Bağımsız Türkiye İçin Bağımsız Tarım, internetten,

35 - TÜİK’ten aktaran K. Boratav, Köylünün Kaderi, Tarım ve Mühendislik, s.81

36 - “1990-2000 yılları arasında kadınların genel istihdamında %34’len %28’e olmak üzere %6’lık bir daralma olmasına karşın, aynı zaman diliminde tarım istihdamındaki kadınların payı %49’dan %49,2’e çıkmıştır.” G.Günaydın, Neoliberal Dünya Piyasası ve Alakart Avrupa’da... ÖÜF, s.28

Kafdağı'ndan Anadolu'ya

Özgür Elbruz

*"Büyü, denizleri yar, dön yıkılmış evine
Sarmaşıktan kurtar da ocağını yak yine!"*

Bagrat Şinkuba

"Bize Çerkesler değil, Çerkes toprakları lazım" demişti Rus generali... Çerkeslerin bir asır süren bağımsızlık direnişi 1864'te nihayet ezildi ve 21 Mayıs Çar tarafından zafer günü ilan edildi. Çarlık Rusyası Çerkesler için bir Çerkesya istiyordu ve kırımdan geriye kalan bütün bir halkın sürülmesi gerekiyordu. 21 Mayıs 1864 Büyük Çerkes Sürgünü'nün tarihi oldu. Ve Çerkeslerin Anadolu serüveni başladı.

Çerkesya

Rus işgalinden önce Çerkesler, Kuzeyde Don Nehrinden Güneyde Gürcistan'a, batıda Karadeniz kıyılarından Güneydoğu'da Sunja'ya uzanan geniş bir alanda yaşıyorlardı. Batıda Kırım Tatarları, kuzeyde göçebe Nogaylar, güneyde Gürcü prenslikleri, merkezi Kafkasya'da Osetler ve Türk boyları Karaçaylar ve Balkarlar ile komşuydular.

Kuzey Kafkasya öteden beri Çerkes ülkesiydi. Çerkes mitolojisine göre analık hukukunun egemen olduğu kahraman bir kavim olan Nortlar Çerkeslerin alanı kabul edilir. İnsanlara ateşi getiren Prometheus efsanesinin neredeyse aynısı Çerkes mitolojisinde de vardır. Milattan önce Kafkasya kıyılarında koloniler kuran Yunanlılarla Çerkes kaimlerinin etkileşiminin göstergesidir bu.

Çerkes toprakları barbar kavimlerin ve fetihçi devletlerin defalarca istilasına uğradı. 4. Yüzyılda Hunlar, 6. Yüzyılda Avarlar, 7 ve 8. Yüzyıllarda Hazarlar, daha sonra ise Moğollar Çerkesya'yı istila etti. 10. Yüzyılda kavimlerin birleşmesiyle, Çerkesler bir milliyet niteliği kazandılar. Böylece nüfus ve siyasi güç bakımından Kafkasya'nın en büyük halkı haline

geldiler.

Kabardeyler, Şapsıglar, Adıgeler, Ubıhlar, Abzehler, Bjeğuğlar gibi 12 köklü Çerkes boyu vardı. Pagan dinlerine inanıyorlardı. 6. Yüzyılda Bizans işgali Hıristiyanlığın da yayılmasının önünü açmıştı. Soy topluluklarına dayanan Çerkes boylarının komunal yapısı özellikle dağlık alanlarda 16. Yüzyıla değin varlığını sürdürdü. Mülkiyetin özelleşmesi ve sınıflaşmayla feodal üretim tarzı doğdu. Feodal Çerkes prensleri ve büyük toprak sahipleri ile bunlara toprak karşılığı askeri hizmet veren vasallar egemen sınıfları oluşturdu. Köylülerin yaklaşık üçte biri serf haline geldi. Ayrıca savaşlarda esir edilen köleler de kullanılıyordu. Halkın çoğunluğunu ise vergi veren ve çağırıldığında orduya katılan özgür köylüler meydana getiriyordu. Fakat ilkel komunalizmden kalan bazı özellikler, örneğin köy komünü, yaşlılardan oluşan ve topluluk için karar alma organları olan köy ve bölge meclisleri; ilkel halk takvimi gibi gelenekler daha uzun süre varlığını korudu.

1796'da Bzeyiko'da patlak veren büyük ayaklanma, Çerkes toplumu içinde köylüler ile feodaller arasında gelişen sınıf savaşımının bir sonucuydu. Ayaklanma bastırıldı, fakat önü alınamayan köylü isyanları Karadeniz sahilinde feodal sınıfı tasfiye etmeyi başardı. Bu bölgede halk meclisleriyle yönetilen özgür köylü topluluklarına Çerkesya'nın diğer bölgelerinden kaçan serfler de sığıyordu.

Soykırım Ve Sürgün

13. ve 14. yüzyıllarda Çerkesya, Avrupa'nın Orta Asya ve Çin'le ticaretinde önemli bir

güzergah oldu. Bu ticaret Ceneviz ve Venedik'in elindeydi. Osmanlı devleti 1475'te Kırım'ı alarak Kafkasya sahillerine yerleşmeye, ticaret yollarını ele geçirmeye ve Avrupalıların ticari hakimiyetini silmeye yöneldi. Osmanlıların ardından Çarlık Rusyası da Kafkasya'yı işgal politikası geliştirmekte gecikmeyecekti.

Osmanlı devleti ve ona bağlı Kırım Hanlığı Çerkesya'ya seferler düzenlemeye başlayınca Çerkesler direnişe geçtiler. Bağımsız statülerini korumak isteyen Çerkes prensleri Çarlık Rusyası yanında saf tuttular. Bazıları ise doğrudan Moskova'nın hizmetine girdi. Çerkesler Osmanlı-Rus savaşlarında bir dönem Çarlık Rusyası tarafında savaştılar. Fakat Çarlık da Kafkasya'da sömürgecilğe girişmiş, kendisiyle ittifak kurmayan Çerkes prenslerine saldırmaya ve Çerkesya'da Rus yerleşim yerleri ile kaleleri kurmaya başlamıştı.

Rus Çarlığına karşı savaşta yenilen Osmanlı Devleti, 1774'te Küçük Kaynarca Antlaşmasını imzaladı. Bunun ardından Çarlık Rusyası Kafkasya'da sömürgeci yayılmasına hız verdi. Çerkesya yavaş yavaş Rus işgaline uğruyor, bağımsızlık savaşına giren Çerkes halkı ise bu defa Osmanlıya yanaşıyordu. Aynı zamanda 17. ve 18. yüzyıllarda Müslümanlık Çerkesler arasında hızla yayılıyordu. 1828-29 Osmanlı-Rus savaşında yenilen Osmanlı devleti, gerçekte hiçbir zaman siyasi egemenliği altına alamadığı Çerkesya'yı Edirne anlaşmasıyla Rus Çarlığına bıraktı. Çar 1. Nikola, Çerkesya politikasını şöyle ifade ediyordu: "Dağlıların tam itaati ya da fiziki olarak imha edilmesi" Çerkesler itaat etmeyecekler, imhayla yüz yüze kalacaklardı.

Çerkesya'da savaşan Rus işgal ordusu 1820'de 30 bin askeri kapsıyorken, 1850'de 200 bini buldu. Çarlık Rusyası kirli bir savaş yürüttü. Sayısız Çerkes köyü haritadan silindi, kadınlar ve çocuklar kılıçtan geçirildi. Ormanlar ve ekinler ateşe verildi, Çerkes halkı kıtlık ve hastalıklarla perişan edildi. Rus-Kafkasya savaşı üç kuşaktan 1 milyonu aşkın Çerkesin yok edildiği bir soykırıma dönüştü. Çerkes halkı Rusya'nın sömürgeci boyunduruğuna girmemek için kahramanca direndi. Fakat yerel prensliklere dayalı feodal yapı düzenli askeri birliklerin oluşumunu ve savaşın merkezi komutasını engelliyordu. Çerkesler çeşitli cephelerde farklı zamanlarda ve birbirlerinden kopuk halde savaşıyorlardı. 1861'de Ubıhlarm

girişimiyle Soçi'de Büyük ve Özgür Oturum toplandı. Çerkes ulusal meclisi niteliğini taşıyan ve savaşta bütün boyları birleştirmeye çalışan bir kurumdu bu.

1859'da Çeçen direnişinin lideri Şeyh Şamil'in yenilgisinin ardından, Rus işgal ordularının bütün güçleri Çerkesya'da yoğunlaştı. Osmanlı devletinin Çerkes direnişine desteği hep sınırlı kalmıştır. Osmanlı Rusya'yla arasındaki gerilimi tırmandırmaktan kaçmıyor, Rus askeri birliklerinin çoğunluğunun Çerkeslere karşı savaşta olması sayesinde Balkanlar daki topraklarını Rusya'dan kolayca koruyordu. Nitekim Rus-Kafkasya savaşları sona erdikten kısa bir süre sonra Balkanlar'daki Osmanlı egemenliği de gerilemeye başlayacaktı. Çerkeslerden yana siyasi tutum alır görünen İngiltere'nin çıkarı, Rus imparatorluğunun Kafkasya'da oyalanmasında ve böylece Hindistan'a ilerleme tehlikesi doğmamasındaydı.

Kafkasya'da ilerleyen sömürgeci Rus ordusu 1810'a doğru Çerkesleri kitlesel olarak sürgün etmeye başlamıştı. Çerkesya topraklarına Ruslar ve Kazaklar yerleştiriliyordu. Savaşta yararlılık göstermiş Rus askerlerine buradan toprak dağıtılıyordu. 1861 'de Rusya'da serfliğin kaldırılmasıyla Kafkasya'ya topraksız Rus köylüsü akışı ve dolayısıyla kolonizasyonu hızlandı. Rusya kendi egemenliği altında Kafkasya'da Çerkeslerin artık Müslüman kalamayacağı propagandasını yapıyor, bütün halkı sürgüne zorluyordu. Osmanlı devleti de Müslüman Çerkes nüfusunun kendi topraklarına gelmesine sıcak bakıyor, siyasi ve askeri açıdan elinin güçleneceğini hesaplıyordu.

21 Mayıs 1844'te Çarlık Rusyası Çerkesya'da kesin zaferini ilan etti. Karadeniz kıyılarına getirilen Çerkesler tıka basa gemilere dolduruldu. 1 milyonu aşkın Çerkes anavatandan kovuldu ve Rus Çarlığının Çerkes soykırımını büyük sürgünle tamamlandı.

Onbinlerce insan limanlarda kendilerini Osmanlı topraklarına götürecek gemileri beklerken öldü. Bir o kadarı da gemilerde can verdi. Açlık ve hastalık, sürgün Çerkeslerin yakasını Anadolu'ya ayak bastıklarında da bırakmadı. Trabzon limanına yığılan Çerkesler arasında 53 bin ölüm kaydedildi, Samsun limanında günde ortalama 200 insan öldüğü rapor edildi.

Osmanlı Topraklarında

Osmanlı devleti Çerkeslerin bir bölümünü Rumeli’de Sırp ve Ruslara karşı bir savunma hattı kuracak şekilde Balkanlar’a yerleştirdi. Anadolu’ya gelen asıl büyük Çerkes nüfusunun yerleştirilmesinde ise kuzeyde Samsun’dan güneyde Antakya’ya uzanan bir Müslüman tampon şerit yaratılmasına öncelik verdi. Ve hem Müslüman hem de savaşçı olduğu için Çerkes halkı her savaşta cephelere yollandı. Trajiktir, soykırımı uğramış Çerkesler, yarım asır sonra, Müslüman-Gayrimüslim saflaştırması yoluyla Ermeni soykırımının vurucu güçlerinden biri olarak kullanıldı.

1877-78 Osmanlı-Rus savaşı yine Osmanlı Devleti’nin yenilgiyle sonuçlanınca, Berlin Anlaşması gereğince Balkanlar’daki Çerkesler Anadolu’ya ve kısmen Ortadoğu’ya göç ettirildi. Aynı anda, Kafkasya’dan Abhazlar da sürgün ediliyordu. Yarım milyonu bulan sürülmüş nüfusla, Büyük Sürgünün adeta ikinci dalgası yaşanıyordu.

Bazı Çerkes soyluları Osmanlı sarayında görevlendirilmiş ve büyük toprak sahipliğiyle ödüllendirilmiş olsa da, sürgün sırasında verilen kayıplar ve dağınık yerleştirmeler nedeniyle eski feodallerin Çerkes halkı üzerindeki etkisi zayıfladı. Öte yandan 2. Abdülhamit’in istibdat döneminde Çerkeslerin ulusal kıpırdanışma da izin verilmedi. Yine de Çerkes halkı Anadolu’nun uluslar zenginliğinin bir parçası olmuştur.

2. Meşrutiyet ulusal bilinci diri olan Çerkesler arasında sevinçle karşılandı. Bir dizi Çerkes ulusal örgütlenmesi ortaya çıktı. Çerkes İttihat ve Teavun Cemiyeti (Çerkes Birlik ve Yardımlaşma Derneği) ve Şimali Kafkas Cemiyeti ilk siyasi demoklerdi. Pek çok Çerkes subayı ve ilen geleni İttihat ve Terakki Cemiyeti içinde örgütlenmişti. Meşrutiyet’in sağladığı özgürlük ortamında Çerkesler kendi dillerinde alfabeler düzenlediler, gazeteler ve kitaplar yayınladılar. Hazırlanan ders kitapları ve öğretmenler Kafkasya’ya gönderildi. Devam eden yıllarda Teavun Cemiyeti, Kafkas Teali Cemiyeti (Kafkas Yükselme Demeği) gibi başka Çerkes örgütleri de kuruldu. İstanbul’da Çerkesçe eğitim yapan bir okul bile vardı.

Kuvayi Milliye Ve Çerkesler

I. Dünya Savaşı’nın sonunda Anadolu’nun emperyalist işgaline karşı ilk büyük silahlı

savaşımı Kuvayi Seyyare verdi. Yunan Ordusunun İzmir’e çıkışı üzerine, Rauf (Orbay), Bekir Sami(Günsav) Ali Fuat (Cebesoy) Reşit -Tevfik- Ethem kardeşler gibi eski ittihatçı, bürokrat ve subaylardan oluşan bir Çerkes grubu Batı Anadolu’da direnişi örgütlemeye yöneldi. Çerkes liderlerin bu bölgedeki Çerkes köylüleri arasından gayrinizamî savaşa başlayacak askeri birlikleri hızla toplayabilecekleri umuluyordu. Nitekim 1919 yazında Ethem’in kumandanlığında ve ana gövdesini Çerkes köylülerinin meydana getirdiği silahlı birlikler mücadeleye tutuşmuşlardı. Çerkes Ethem, Demirci Mehmet Efe ve Yörük Ali Efe gibi yerel liderlerin direnişi çeteleriyle de irtibat kurmuştu. Mustafa Kemal daha sonra devreye girecekti.

1920 sonlarına kadar, yaklaşık 1,5 yıl boyunca, Batı Anadolu’da işgale karşı savaşın merkezinde Çerkes Ethem liderliğinde Kuvayi Seyyare vardı. Kuvayi Seyyare, Yunan Kraliyet Ordusu’na ağır darbeler indirdi, padişah yanlısı ayaklanmaları bastırdı, kurtuluş savaşının esas gücü oldu. Ethem Ekim Devrimi’nden etkilenmişti; “Şimdi, Bolşeviklik memleketi kurtarıyor, gelecekte halkımızın hayat ve saadetini de koruyacaktır” diyordu. Ankara’da kurulan Yeşil Ordu Cemiyetinin sol kanadındaydı ve gizli Türkiye Komünist Fırkasıyla da ilişki halindeydi. 1. Millet Meclisi’nde Ethem ile TKF’yi destekleyen ve Halk Zümresi olarak anılan geniş bir milletvekili topluluğu vardı. Kuvayi Seyyare içinde bir Bolşevik Taburu bile örgütlenmişti Bu eğilimler Sovyetler Birliği’nde, “Komünizmin, ona bir Müslüman ahlakı atfeden, ilkel ve bilgisiz, fakat nispeten dürüst yorumlan” olarak değerlendiriliyordu.

Mustafa Kemal Türk ticaret burjuvazisinin, toprak ağalarının eski asker ve sivil devlet zümresinin politik temsilcisiyken, Ethem Anadolu yoksul köylülüğünün politik temsilcisi durumundaydı. Çerkes halkı bölünmüştü: İşgale karşı mücadelede saf tutanlar olduğu gibi padişah yanlısı gerici ayaklanmalara katılanlar da vardı. Anadolu’da kurtuluş mücadelesi bir iç savaş boyutu da kazanmıştı. İç savaşın birinci aşamasında Güney Marmara’daki gerici isyanın başında Çerkes Ahmet Anzavur vardı. Anzavur isyanını bastıran ise Çerkes Ethem idi.

Ethem, 1920 ortalarında politik gücünün zirvesindeydi. Yozgat’ta Çapanoğlu isyanı

karşısında sarsıntı yaşayan Ankara Hükümeti'ni yine Ethem kurtarıyordu. İsyanı bastırmak üzere yola çıkmadan önce Ethem, Mustafa Kemal ve İsmet'e (İnönü) şöyle seslenmişti: “Şimdi görüyor ve sözde itiraf buyuruyorsunuz ki, Orta Anadolu'da ve bir köşede hiçbir ecnebi ve İstanbul hükümeti ile irtibatı kalmayan Yozgat İsyanını söndürmekten acizsiniz. Anladığım şudur ki, bidayetten beri hala vaziyeti kavrayamadınız veyahut da şahsi ve daha ehemmiyetsiz şeylerle meşgul oluyorsunuz.”

1920 sonunda, işgale karşı kurtuluş mücadelesi sürerken, Anadolu'da iç savaş ikinci aşamaya geçti. Mustafa Kemal, hareketin önderliğini tümüyle ele almak amacıyla, komünist ve halkçı güçlerin tasfiyesine girişti. Mustafa Suphi'lere ve Ethem'e yönelik komplolar hareket içindeki sınıf savaşımının unsurlarıydı. Ankara Hükümeti'nin düzenli orduya geçiş planı aslında Kuvayi Seyyareyi dağıtmak ve böylece Ethem'in askeri ve politik gücünü kırmak içindi. İsmet'in başında bulunduğu askeri birlikler Ethem'in birliklerine saldırdı. İç savaşın büyümesini istemeyen Ethem geri çekildi ve Yunan Genelkurmayıyla anlaşarak Anadolu'yu terk etti.

Meydan Mustafa Kemal'e kalmıştı. Kurtuluş savaşımının gerçek halk kahramanı ve 1. Millet Meclisi'nde ayakta alkışlanan Ethem Bey, bundan sonra hain Çerkes Ethem diye anılacaktı. Kemalist iktidar “Çerkes” sözcüğünü bir aşağılama sıfatı olarak kullanacaktı.

Çerkeslere Kemalist Hançer

Kemalist iktidarın öncelikli işlerinden biri Çerkesleri cezalandırmak oldu. Mustafa Kemal'in Ethem'e duyduğu öfkenin yatışması için Manyas'ta 16 Çerkes köyünün sürgün edilmesi gerekti. Lozan anlaşması uyarınca af kapsamı dışında tutulan ve Türkiye'ye girişi yasaklanan 150 kişilik bir liste hazırlandı. Bu 150 ismin 86'sının Çerkes olması ilginçti: Padişah yanlısı Çerkeslere, Ethem ve kardeşleri ile Kuvayi Seyyareci pek çok Çerkes eklenmişti. Mustafa Kemal liderliğinde Türk uluslaşması, ırkçı devlet politikalarıyla ve diğer ulusların yok sayılmasıyla sağlandı. “Milli Mücadele” dönemindeki “millet” Türkler, Kürtler, Çerkesler, Lazlar ve bütün Müslüman halklardan oluşan bir “millet” idi. Mustafa Kemal “Yüce meclisimizi teşkil eden zevat yalnız Türk değildir, yalnız Çerkes değildir,

yalnız Kürt değildir, yalnız Laz değildir, fakat hepsinden meydana gelen İslâmî unsurlardır” demişti. Ama Kemalist devlet artık bir Türk devletiydi ve Türk olmayan ulusal topluluklar ya boyun eğip Türklüğü kabullenecekler ya da vahşice ezileceklerdi.

Ulusal hakları için ayaklanan Kürtler en kanlı yöntemlerle ezildi. Kemalist Cumhuriyet işgale karşı mücadelede saf tutmuş olan Kürt halkına yaptığı gibi, Çerkes halkını da sırtından hançerledi. Bütün Çerkes dernekleri kapatıldı, Çerkes adında hiçbir faaliyete izin verilmedi. Çerkes dili ve yayınları yasaklandı, Çerkes köylerinin isimleri değiştirildi, Çerkeslerin çocuklarına kendi dillerinde isim vermeleri engellendi.

Çerkes Ethem 1946'da şöyle yazıyordu: “..burası Türk Yurdu'dur, sokakta bile olsa Türkçeden başka dil konuşulmayacaktır denilmesi gibi benzer uygulamalarla resmen bölücülük yapılmaktadır..) Anadolu'da başlayan milli hareketimizin en sadık en onurlu ve samimi yandaşı olmak konusunda tereddüt etmeyen asil Kürt unsuru aleyhine, sonradan, yani vatanın tehlikelerden kurtarılmasından sonra, Kürtlere Ankara'nın zorba hükümeti tarafından yapılan saldırılar, gerek insanlık, gerek vatanseverlik ve gerekse yöneticilik adına kabul edilebilir küstahlıklar mıdır?”

Ekim Devrimi'nin açtığı yol Kuzey Kafkasya'daki Çerkes halkına ulusal özgürlüğü getirdi. Sosyalist Sovyetler Birliğinde Çerkes-Adıghey özerk bölgesi, Karaçay-Çerkes özerk bölgesi, Kabardey özerk bölgesi(1936'da Kabardey-Balkar özerk cumhuriyeti) ve Abhazya federe Cumhuriyeti(1931'de Gürcistan'a bağlı Abhazya özerk cumhuriyeti) kuruldu. Kafkasya'da kalmış olan sınırlı Çerkes nüfus bütün ulusal demokratik haklarına ve kendi sosyalist politik iktidarına kavuştu. Oysa Anadolu'ya yerleşmiş olan büyük Çerkes nüfusu Kemalist rejimin ırkçı ve asimilasyoncu boyunduruğu altında yaşamak zorunda kaldı. Anadolu Çerkesleri, Türk burjuva devletinin antikomünizm yoluyla, sosyalist olan tarihi anavatanlarına düşmanlaştırılmaya çalışıldı. Çerkesler için Türk burjuva cumhuriyetinin tarihi, adeta ulusa sessizliğe gömülmelerinin tarihi oldu.

1960'larda esen sol ve devrimci rüzgâr, Anadolu Çerkesleri arasında ilk ulusal demokratik kıpır dâişları getirdi. '70'lerde

kurulan Çerkes derneklerinin birliğini sağlama amacıyla 1977'de düzenlenen bir toplantının çıkışında, faşistlerin açtığı ateş sonucu Mahmut Özden öldü. Bu örgütlenme adımları, Kürt ulusal özgürlük mücadelesinin '80'lerin sonunda faşist devletin ırkçı cenderesini kırmaya başlamasıyla birlikte yaygınlık kazandı. Onlarca yeni dernek ve vakıf kuruldu. Pek çok yeni dergi ve gazete yayma başladı. Ulusal tarih, dil ve kültür alanında araştırmalar yoğunlaştı. 2003'de Kafkas Dernekleri Federasyonları, 2004'te Birleşik Kafkas Dernekleri Federasyonu faaliyete geçti.

Devletin ırkçı ve asimilasyoncu ideolojik yapısının çözülmeye uğraması, Anadolu Çerkeslerin ulusal uyanış sürecine girmelerinin önünü açtı.

Çerkesler Ne İstiyor?

Günümüzde Kuzey Kafkasya'da, Rusya federasyonuna bağlı Adıgey Cumhuriyetinde 125 bin (nüfusun yüzde 25'i) Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde 40 bin (nüfusun yüzde 10'u) Kabardey-Balkar Cumhuriyetinde 365 bin (nüfusun yüzde 50'si) Çerkes yaşıyor. Abhazya Cumhuriyetinde ise 120 bin (nüfusun yüzde 40'ı) Abhaz bulunuyor. Ayrıca, Ürdün'de 100 bin ve Suriye'de 40 bin civarında Çerkes var.

Anadolu Çerkeslerinin tarihi anavatanlarına ilgisi sönmüş değil. Gerek '92'de Abhazya'nın işgali gerekse 2008'de Gürcü-Oset savaşı sırasında Türkiye'de Kafkas dayanışma komiteleri kuruldu, hatta savaşıma giden Abhaz ve Çerkes gençler çıktı. Sovyetler Birliğinin dağılmasının ardından Gürcistan Abhazya'nın özerk statüsünü kaldırınca, Abhazlar ulusal egemenlik deklarasyonu ilan etmişlerdi. 1992'de Gürcistan Abhazya'yı işgal etmiş, fakat bir yıl sonra yenilerek geri çekilmek zorunda kalmıştı. Abhazya'nın '93'ten beri süregelen fiili bağımsızlığı ise, 2008'de Gürcistan'ın Güney Osetya'ya saldırısının bozgunla sonuçlanmasının ardından, Rusya tarafından resmen tanındı.

Bugün Kuzey Kafkasya'da Çerkes nüfusu

yaklaşık 700 bin, Anadolu'da ise 5-6 milyon. Çerkesler Ürdün krallığında 80 koltuklu parlamentoda 5 milletvekili kontenjanına, Çerkezce eğitim veren bir okula, ulusal temelde örgütlenme ve yayım yapma hakkına sahipler. Fakat onlarca kat fazla Çerkes nüfusunun yaşadığı Türkiye'de neredeyse bütün ulusal demokratik haklarından yoksunlar.

Anadolu Çerkesleri Seslerini Giderek Daha Çok Yükseltiyorlar

Çerkes halkı uluslararası kurumlar nezdinde soykırımın tanınmasını, sürgün ulus statüsünün kabul edilmesini ve Çerkes anayurduna koşulsuz geri dönüş hakkı verilmesini talep ediyor. Türkiye'de ulusal kimliğinin tanınmasını ve özgürce ifade edilmesini ulusal demokratik örgütlenme özgürlüğünü, anadilde eğitim, isim ve radyo-televizyon hakkını, köylerinin orijinal isimlerine dönülmesini, üniversitelerde Kafkas dilleri ve tarihi bölümleri kurulmasını savunuyor. Devletin Abhazya'nın

bağımsızlığını tanınmasını, Gürcistan'a verdiği Amerikancı askeri ve siyasi desteği kesmesini, Abhazya-Türkiye doğrudan denizyolu trafiğimi tekrar açmasını istiyor. Rusya Federasyonu'na bağlı özerk cumhuriyetlerde yaşayan Çerkeslerin koşullarının iyileştirilmesini, soykırım ve sürgünde görev almış Rus asker ve bürokratlarının isimlerinin yerleşim yerlerinden ve devlet kumrularından silinmesini bekliyor.

Çerkeslerin ulusal demokratik taleplerini sahiplenmek ve girdikleri ulusal uyanış sürecini desteklemek politik özgürlük uğruna savaşım veren komünistlerin görevidir. Çünkü komünist öncünün politik var oluş tarzı, ezilenlerin bütün demokratik talepleri için dövüşmeyi ve bütün mücadelelerine önderlik etme yönelimini kapsar.

Sömürgeci faşist rejim altında Anadolu ve Mezopotamya bir uluslar hapishanesidir. Çerkes halkına da ulusal inkâr ve asimilasyon prangası vurulmuştur. Ama mutlaka, bu topraklar halkların özgürlük bahçesine dönüşecektir.

Alternatif Tarih Okumaları-XI

Horasan'dan Anadolu'ya Bir Uğrak: Oğuz İsyanı

Giriş

Anadolu Türkleri tarihlerini Orta Asya bozkırlarında yaşayan kavimlere bağlayarak istikrarlı ve köklü tarihe sahip ulus olduklarını savunurlar. Destanlar ve mitlerle bezeli, tarihsellikten ziyade büyük oranda kurmaca bu tarih sonuç olarak Türkler için övünç kaynağıdır.

Türk milliyetçiliğinin Orta Asya halkları ile ırkçılığa varan kan akrabalığı tezleri bir yanda, diğer yanda ise, bu ırkçı safsatalara tepki niteliğinde, Türk devrimci ve sosyalistlerinin Türklüklerini dillendirmeyen, ulusal kimliklerini sakman-çekingen ruh hali ile adeta ulusal nihilizme dönüşen geçiştirici tutumları en hafif durumda kendi ulusal tarihlerine karşı ilgisizlikle sonuçlanıyor. Böylelikle bu alan Türk milliyetçilerinin bilim dışı, tarihsellikten uzak, metafizik idealist ve ırkçı propaganda ile rahatça at koşturmalarına terk edilmiş oluyor.

Bu çalışma bütünlüklü bir Oğuz-Türk tarihi incelemesi olmayacak. Anadolu Türklerinin tarihsel bağ kurdukları ve kan akrabalığı tezleri ile ruhi şekillenme anlamında da tarihi kökleri saydıkları Oğuzların küçük bir tarihsel kesiti ile kendisini sınırlandıracak.

Oğuz İsyanı: Tarihe Yeni Bir Sayfa

Orta Asya'nın doğu uçlarından itibaren kavimler göçü batı üzerinde sürekli baskılanmaya yol açar. Moğol, Karluk ve Uygur göçleri bozkırdan Orta Asya kapılarına dayanınca Horasan kavimleri bu selden kaçmak için Kafkaslar, Azerbaycan ve İran üzerinden batıya akarlar. Bir uçtan kopup gelen göç, silsileler halinde kavimleri yerlerinden göçertir, batıya doğru iter. Büyük Selçuklu Devleti

göçebe toplulukların bu büyük göç akutlarının yerleşik yaşam ve yerleşik tarımsal üretim için nasıl bir tehlike oluşturduğunun farkındadır. Bu yüzden Selçuklu topraklarına varmadan doğuda bir set çekerek durdurma ya da yolunu değiştirme planları yapar. Selçuklu devleti Horasanda yaygın halde yaşayan Oğuz ve Türkmen göçebe topluluklarla arasını düzeltip, onları bu göçe karşı kalkan yapmak yerine önce onlarla hesaplaşma yoluna girer. Bu yalnızca bir taktik hata değildir, keza Büyük Selçuklu Devletinin yıkılması ile sonuçlanacak, Selçuklu devrini kapatacak gelişmeleri tetikler. Bunlar içerisinde en önemli olay kuşkusuz Oğuz İsyanıdır.

Oğuz ve diğer Türkmen boyları doğudan Karlukların basıncı ile Maveraünnehir'den kalkıp Horasan'ın Belh kenti civarına yerleşirler. Henüz Müslümanlığı kabul etmemiş oldukları gibi göçebe boy ve yaşam geleneklerine sıkı sıkıya bağlıdırlar. Selçuklu yönetimi ile boy geleneklerine uygun bir ilişki, esas olarak denk bir ilişki sürdürecekleri kanaati taşırlar. Zira boy önde gelenleri atadan-babadan kalma miras- devir ya da atama yolu ile değil, bu göreve en uygun kişinin kendisini kanıtlamış olma esasına göre belirlenir, boy beyinin bir asaleti ya da soyluluk unvanı vs. yoktur. Boyun başında bulunmak kendisinden sonra gelen aile bireylerine bir ayrıcalık-üstünlük getirmez. Öldükten sonra yerine bir başkası bey olarak seçilir. Beyin yetkileri sınırsız değildir. Boyun kaderini etkileyecek önemli konularda maiyetine danışmak ve onaylarını almak zorundadır. Sürekli savaş durumuna göre yaşadıkları için askeri yönetim ve disiplin kurallarına göre hareket ederler. Toplumsal ilişkileri, ekonomik yaşamları, yönetim tarzları

askeri demokrasi olarak tanımlanabilir. Bölgelerine yerleşmiş oldukları için Selçuklu Devletine haraç-vergi veriyor olmalarına karşın ilişkilerinde bir denklik beklentileri boy geleneklerinin bir sonucudur. Sultan Sancar büyük feodal aşiret ve arazi sahiplerinin ittifakına dayalı konfederasyon tarzı bir feodal devletin başında olarak, Oğuz ve Türkmen göçebe boylarına hiçbir yakınlık hissetmiyor olduğu gibi hem sınıf çıkarları gereği hem de siyasi nedenlerle bunlara düşmandır. Bu yüzden ağır vergilerle gözlerini korkutmak, boy geleneklerine aykırı davranışlarla kışkırtıp savaşa zorlamak gibi yol ve yöntemlerle göçebe toplulukları topraklarından uzak tutma siyaseti izlemektedir.

Belh kentine yerleşen Oğuzların Selçuklu mutfağına yılda 24.000 koyun verdikleri öne sürülür.

Koyunları lahsil etmeye gelen “hansalar” hakaret edip aşağıladığı ve daha fazla koyun almaya kalktığı için Oğuzlar tarafından öldürülür. Belh valisi devreye girer, Sultan Sancar'dan vergiyi tahsil etme yetkisi alır. Oğuzlar tahsildar ya da vali ile değil, Sancakla doğrudan doğruya görüşmek ve sorunları onlarla çözmek isterler. Denklik ilişkisi bu anlamda beklenir. Selçuklu dikkate almaz taleplerim. Belh valisi Emir Kumar hem koyunları tahsil etmek hem de bölgeden uzaklaştırmak için memurlarını gönderir. Oğuzlar yerlerini terk etmedikleri gibi, memurları da kovarlar. Bunun üzerine Emir Kumar askerleriyle üzerlerine yürür. Yaşanan çatışmada Selçuklu birlikleri yenilir. Emir Kumar ve oğlu öldürülür. Sorunun giderek büyüdüğünün farkında olan Oğuzlar Sultan Sancar'la görüşürlerse halledebilecekleri inancındadırlar.

Sancar kuvvetlerini toplayıp Oğuzların üzerine yürür. Oğuzlar halen kendilerinden birisi olarak kabul ettikleri Selçuklu Sultanı ile bir savaşa girme taraftan değildirler. Büyük bir diyet ödemeyi teklif ederler. Sancar Oğuzların teklif ve taleplerini geri çevirir, ciddiye alınacak bir savaş gücü olarak görmediği Oğuzları küçümseyerek ve tedbirsizce saldırır. Oğuzlar beklenmedik bir direnç gösterir, var güçleriyle karşı koyarlar. Sancar yenilir ve Oğuzlara tutsak düşer. Bir çadırda esir tuttıkları Sancar'a saygıda kusur etmezler, Sultan muamelesi devam eder, aynı hürmeti gösterirler. Ancak esir

tuttukları Sancar'ın Sultanlığı ironiktir, yer yer ince alaylarla aşağılanır, gerçekte oynanan bir tiyatro oyunudur...

Oğuzların Selçuklu devletim devirerek yerine kendi devletlerini kurma ve Selçuklu topraklarını istila niyetleri yoktur. Buna karşın Sultan Sancar etrafında konfederasyon biçiminde birleşmiş olan Selçuklu aristokrasisi ve feodal toprak sahipleri Sancar'ın yokluğunda birliklerini korumayı sürdüremezler Selçuklu devleti parçalanarak küçülür ve yok olur.

Topu topu 40 bin çadırdan oluştuğu bildirilen Oğuz boy topluluğunun Sultan Sancar döneminde ikinci yükseliş dönemini yaşayan Büyük Selçuklu devletini sonu yıkılış olacak bir savaşta yenilgiye uğratması bir tarih kazası değildir. Selçuklu içten içe zayıflamış, saray soyluları ve feodal toprak sahiplerine karşı yoksul köylü direnişleri, bu temelde sınıf mücadelesi devlet otoritesini aşındırmış durumdadır. Fethedilen topraklarda yaşayan halkların direnişleri, muhalif mezhepler biçiminde örgütlenmiş, farklı kavimleri de çatısı altında birleştiren halk hareketleri devlet sınırlarını aşmış, yaygın etkisi ile bastırılması olanaksız hale gelmiştir. Buna egemen sınıflar arasındaki çıkar çatışmaları, bölünmeler ve merkezkaç eğilimler de eklenince Selçuklu devletinin ayakta kalması tarihin akışına ters olurdu. Doğudan barbar akınları biçiminde gelen kavimler göçü bu koşulların üzerine biner ve tarihi ilerletici rolünü gerçekleştirir. Oğuz İsyanı karşısında bozguna uğrayıp, ardından parçalanıp dağılan Selçuklular tam da sınıf mücadeleleri tarihinin kaçınılmaz kaderine boyun eğer ve tarih sahnesinden çekilirler.

Önceden planlanmış belirli bir amaca bağlı olarak hazırlanmış ve Selçuklu düzenine karşı bir hareket değildir Oğuz isyanı. Hareketin ilk aşaması tamamlanır, Selçuklu devleti yıkılır. Ama onun yerine yerleşik bir düzen kuracak iktisadi, idari ve kültürel yeni bir oluşum yoktur. Çünkü göçebe Oğuz boylarının nesnel olarak böyle bir yapı inşa etmeleri olanaksızdır. Selçuklu yöneticileri, kent ileri gelenleri, eşraf ve halk Oğuz hâkimiyetini kabul etmeyince savaş galibi Oğuzlar ile aralarında yeni bir ittifak niteliğinde bir devlet de kurulamaz. Bunun yerine Oğuzlar en bilinen yöntemle başvururlar, Selçuklu kent ve kasabalarını, yerleşim yerlerini yağmalayıp talan ederler. Büyük servet biriktirmelerine rağmen göçebe

kültür ve yaşam tarzını değiştirmeyizler. Yakıp yıktıkları kentleri ele geçirdikten sonra onarmaz, geriye koruyucu birlikler bırakmazlar. Alacaklarını alıp, geçip giderler.

Selçuklu devletinin hâkimiyet alanında boşalan otorite yerine koşullar elverişliiyken Oğuzların devlet kurmamış olmaları boy ileri gelenlerinin basiretsizliği ile ilgili değildir. Yerleşik bir üretim ve iktisadi düzene geçememelerini, sınıflaşma düzeyinin henüz geri olması, boy örgütlenmesinden devlete sıçramanın olanaksızlığı, bölgenin sosyoekonomik yapısının Oğuzlara kıyasla ileri olması vb. unsurları ile birlikte değerlendirmek gerekir.

Yürüttükleri savaşlarda ele geçirdikleri yerleri geleneklerine uygun biçimde boylar arasında paylaşmaları Oğuzların merkezi bir devlet yapısı kuramamalarının bir diğer önemli nedenidir.

Oğuzlar

Peki, kimdir bu Oğuzlar? Nerede, hangi bölgelerde, nasıl yaşarlar?

Orta Asya bozkırlarının istikrarlı kavimlerinden Oğuzlar göçebe topluluklardır. Çadırlarda yaşar, yaz-kış hayvancılıkla uğraşırlar. Yerleşik yaşama geçen boyları aşağılar, küçümserler. Kendilerinden saymazlar. Yaşam alanları Aral Gölü civarı ve Sir-i Derya kıyıları ile Güneyde Amu Derya ve Maverâünnehir'den Harzem bölgesine kadar yayılır. Batı'da Hazar Denizine uzanan coğrafya, sınırları belirgin olarak çizilmeyen bu geniş topraklar Oğuz bölgeleri ve yurtlukları olarak bilinir. Gürcan ve Harzen kentleri sınır hatlı ve ticaret merkezleridir. Oğuzlar bu kentlerde alış veriş yaparlar, at, davar, silah ve kürk satarlar.

Oğuzların tek tanrılı dinleri ve taptıkları bir "Tengri"leri vardır. Ölümden sonra hayata inanırlar. Bu yüzden ölülerini giysileri, silahları, atı, yiyecek ve içeceğiyle birlikte gömerler.

(Hazarlarla ilişkileri nedeniyle Oğuzların bazı kolları Musevi de olabilir. Zira Oğuz yerleşimlerinde, içinde putları bulunmayan tapınakların varlığından söz edilir. Bu tapınaklar sinagog olabilir. IX ve X. Yüzyıllarda Oğuzların yaşadıkları bölgeler Tengricilik, Nasturilik, Musevilik ve Müslümanlığın kavşağı durumundadır ve tüm halklar bu dinlerin etkisine açıktırlar.)

İslamiyet Oğuzlar arasında X. yy'dan itibaren yayılmaya başlar. Gönüllü dm tercihind

ziyade dönemin gerekleri, ekonomik ve siyasi baskılar ve Selçuklularda olduğu gibi "realist-pragmatist" kararlarla İslâmî kabul ederler. Oğuzlarda su kutsaldır, kirlenmesin diye ne yıkanır ne de giysilerini yıkarlar. Öte dünya inancı nedeniyle hayvanları öldürürken de kanım akıtmamaya ve kemiklerini kırmamaya dikkat ederler. Aralarında armağan alıp vermek erdemli ve yüceltici bir gelenektir. Bir armağana mutlaka en az onunla eşdeğerde bir armağanla karşılık verirler. "Armağan yağması" da Oğuz beyleri arasında şan ölçüsüdür. Gerek kendi ürettikleri gerekse soygun ve talan ile biriktirilmiş servetleri olsun, beyler bazen bunların boy mensupları arasında yağmalanarak paylaşılmasını organize ederler.

Oğuzların siyasal örgütlenmesi boy federasyonu biçimindedir. Oğuz boy toplulukları tipik gens ya da klan topluluklarıdır. Boy/klan federasyonunun başında bir Yabgu bulunur. Yabguluk babadan oğula geçmez. Bir boyun/klanın tekelinde de değildir. Yeteneklerine göre adaylar belirlenir, bazen aralarında yarışma yapılır, bazen kura çekilir, Yabguluk dönüşümlü olarak her boydan/klandan seçilir. Boy/klan federasyonu bir devlet olmadığı gibi Yabguluk da bir devlet başkanlığı değildir. Siyasi baskı ve tartışmasız otorite yetkisi yoktur. Yabgunun altında diğer klanlardan seçilmiş yardımcılar kurulu yer alır, Yabgunun mensubu olduğu klan yardımcılar kurulunda temsil edilmez, böylece doğal yönetim-gerçek yetki klan topluluklarının elinde kalır. Bu doğal yönetim aygıtı Oğuzların henüz bir devlet kuramamış ve siyasi yönetim düzeyine erişememiş olduklarını gösterir.

Göçebelik Çözülürken

IX. ve X. Yüzyıllar Horasan ve İran'ın kaynaşma dönemleridir. Hareket halindeki göçebe topluluklarının en batıklarından olan Oğuzlarda klan birlikleri ve federasyonlar çözülmeye başlamıştır. Karışıklık ve dağımlık endişe ve korku yaratmakta, gelecek belirsizliği toplumsal kaosu şiddetlendirmektedir. Klan geleneklerindeki aşınma ve çözümler "Konat" denilen topluluklar doğurur. Konat, birbirine dayanarak hayatla kalma savaşı veren insan öbeklerinden oluşan örgütlülüktür. Çözülen ve dağılmaya yüz tutan klanların önde gelenleri, soylu ve aristokratlar veya bir Alp beyi etrafında toplanan kendi kabilesinden ve/veya diğer klan

ve kabilelerden bir araya gelmiş, yağma ile geçinen savaşçılar, çoban halk, hayvancılıkla geçinen küçük hareketli ve karma topluluktur. Klan gelenekleri yerini kişisel bağlılığa bırakır. Klanlar arasında sınıflaşma başlamış, yüksek orta ve aşağı sınıflar biçiminde ayrılmaktadırlar. Sömürülen en alt tabakayı çoban halk oluşturur. Oğuz kaynaklarında yaygın kullanılan akbudun-karabudun deyimini de bu sınıflaşmayı ifade eder. Akbudun topluluğun önde gelenlerinden oluşur. Klan beyleri, aristokrat tabaka ve yönetimi elinde bulunduran kesimlerdir. Karabudun aşağı tabaka, sıradan halk, çoban topluluk, Alp etrafında toplanmış savaşçılardır.

Kabile toplumu ve kandaş birimlerde geçerli ilkel kolektivizmden özel mülkiyetin, sınıfların ve sömürünün ortaya çıktığı fakat henüz devlete sığayamadıkları askeri demokrasilerdir bunlar. Oğuz ve Türk klanlarının özgül bir yanı şudur: Geçici tarım ya da tarım-çobanlık durağına uğramadan göçebe otlatıcılık üretim tarzı ve buna dayalı asken demokrasiden köleci üretim durağını atlayarak doğrudan feodalizme sıçrarlar. Bunu yukarı barbarlıktan feodalizme sıçrama biçiminde ifade etmek de yerindedir. Orta Asya'nın toprak ve iklim koşulları nedeniyle göçebe otlatıcılık konağı çok uzun sürer ve Batı Avrupa'ya kıyasla feodal çağa gecikmeli olarak girerler. Bir tarih parantezine alacak olursak bu parantez MÖ 1000 ile MS 1000 aralığında iki bin yıllık bir tarihi kapsar.

Oğuzlarla ilgili bilgilerin kesin doğrulanabilir kısmı en geç XII. yüzyıla tarihlenebilir. Yazılı kaynaklara bu yüzyıldan itibaren girerler. Daha gerilere gidildikçe bilgilere yorumlar eklenmekte, destan ve millere dayalı, rivayet ile hakikati ayırt etmek güçleşir...

Kandaş bağların çözüldüğü belli aristokratlara kişisel bağlılık biçimini alan toplulukta sömürü, beyin sürülerine bakma yükümlülüğü ve değişik angarya ve aynı olarak ödenen vergi biçiminde gerçekleşir. Aristokratlara bağımlı halk, otlatıcılık ekonomisini sürdürür, fakat elde ettiği ürünün bir kısmına yarı gönüllülükle ya da zorla aristokrasi tarafından el konulur. Akbudun-Karabudun ayrıştırmasının yerleşmesi kabileler arasında ve kabile içindeki sınıfsal farklılıkların kabullenilmesini ve bu ayrımla birlikte toplulukların kaynaşmasını kolaylaştırır. Klanlar arasında hâkimiyet-tabiiyet ilişkileri doğar. Güçlü kabilelere boyun eğme ve bağımlılık gelişir.

Buradan feodal devlete sıçramak için aşiret örgütlenmesinin ve askeri demokrasinin dağılması, giderek büyüyecek bürokrasi ve ordu, bunlar için gerekli düzenli gelir getirecek ekonomik düzen, yani toprak üzerindeki hâkimiyetin derinleştirilmesi, toprak gelirlerinin eski sahiplerinin elinden alınıp feodal beylerin ve aristokrat sınıf elinde toplanması gerekmektedir.

Oğuz Boylarından Selçuklu'ya

X. yüzyıl itibariyle Oğuz anayurtlarından güneye ve güney batıya göçen klanlarda, saf ve özgül klanlara rastlanmaz. Oğuz Yabguluğundan ayrılan Kınık klanından Selçuklular da klan özgüllüğünü kaybetmiş, birkaç yüz kişilik Selçuklu konalı idi. Büyük Selçuklu devletinin kurucuları bu konatta öbekleşmiş küçük topluluğa mensuptular.

Devletleşme “boydan devlete” geçiş biçiminde bir yol izlemez. Klanlar çözülüp dağılma sürecine girerken konatları meydana getiriyor. Konatlar da göçebe topluluklardır. Ama klan aidiyetlerini yitirmiş, hem doğal yönetim hem de iktisadi yaşam bakımından evrim geçirmişlerdir. Devlet göçebe klan içindeki içsel gelişmeler sonucu doğmaz, dağılan klan düzeni konatlar ve başka biçimlerde örgütlenmeler ile devlet düzeninin zeminini hazırlar.

Selçuklu örneğinde devlet konattan doğmuştur. Ancak bir özgül noktaya vurgu yapmak gerekir. Dandanakan Savaşını (1040) dönüm noktası olarak alırsak, göçebe konat Selçuklu topluluğu savaştan galip çıkınca, Gaznelilerin yenik bürokrasisi ile ittifak yapar, devleti yıkmadan doğrudan iktidarı devralır. İkinci olarak vurgulanması gereken nokta şudur: Selçuklular devlet iktidarını ele geçirirken hem devlet yönetme tecrübeleri olmadığından, hem de yeter düzeyde yönetici bulunmadığından devleti yerli bürokrasi ile doldururlar. Selçuklu konatı bu yolla daha başlangıçta “fethederken fethedilir.” Samani-Gazneli devlet aygıtını devralırken Selçuklu soyundan Tuğrul beyin yapması gereken bu aygıtı işletecek uygun kişileri bulup uygun görevlere yerleştirmektir. Yüzyılların deneyimleri ile döneme göre gelişmiş bir yapıya sahip olan bu İrani devlet aygıtı, Selçuklular tarafından tekrar ayağa kaldırılırken temel bir zaafi da bünyesinde taşıyacaktı. Erken feodal devlet olarak Selçuklu devletine Türk-Oğuz paylaşma sistemi monte edilmişti. Feodal

aşiretler konfederasyonuna dayalı olmasının yanında Selçuklu klan ve konat beyleri ittifakı, ürün fazlası ve ganimet paylaşımı sistemi ile devlet yapısını zayıflatıcı rol oynuyordu. Oğuz klan federasyonu geleneğinin kalıntısı olan bu paylaşım sistemi ileride Selçuklu devletinin parçalanmasına yataklık edecektir.

Çadırdan Saraya

Oğuzların bir kolu olarak bir klan örgütlenmesinden büyükçe bir devlet düzeyine yükselen Selçuklular göçebe otlatıcılık ile yerleşik tarımcılık arasındaki savaş ve çatışmalar sonucu tekrar tarih sahnesinden çekildiler.(1157)

Devletleşmeye varan siyasi tarihin ilk adımı Oğuz klan federasyonu içinde göçebe yaşam kurallarına, klan geleneklerine ve kolektif yönetim, Yabguluk ve yardımcılar kurulu biçimindeki askeri demokrasi sistemine aykırı tutumları nedeniyle Selçuk Beyin federasyondan dışlanması ile atılır. Her türlü suç ve cezadan birey yalnız başına değil klanlar da sorumlu tutulduğu için Selçuk Bey, 100 kişilik atlı gücü, beş-altı yüz kişilik çadır nüfusu ve sürüleriyle birlikte ayrılır.

Yersiz-yurtsuz klan toplulukları ya bir devletin koruması altına ya da bir büyük arazi sahibinin hizmetine girmek zorundadır. Her iki durumda da bağımlılık esastır. Göçebe klan toplulukları ile yerleşik halk ve büyük toprak sahipleri arasındaki savaşlar dönemin sınıf mücadelelerinin bir görünümüdür. Oğuzların Kınık klanından Selçuk ve yanındaki küçük topluluk bu sınıf mücadelelerinde egemen sınıfların yanında yer alır.

İslam dini yükseliş ve yayılma sürecindedir. Arap İslam orduları tüm İran-Horasan-Orta Asya'da fetih savaşları yürütmekte, İslam hegemonyası Arap ordularından daha hızlı yayılmaktadır. Selçuk Bey federasyondan ayrılıp Horasan'ın Cend şehrine gelirken kentte kabul görmelerini kolaylaştıracağı ümidiyle Müslüman olur. Kan bağıni kopararak Oğuz göçebe klan federasyonundan ayrılan Selçuklular İslam dinini kabul etmeyle kültürel bağlarını da koparmış olurlar. Bu nokta önemlidir, zira İran ve Orta Asya'dan, Irak-Suriye ve Anadolu'ya yayılan ve aynı isimde farklı devletler kurarak geniş bir bölgeye hâkim olan Selçuklular için "fetheden fethedilir" biçimindeki feodal-ortaçağda sıkça yaşanan

kimlik yitimi, kimliksizleşme, "içinde erime" ile yok oluş kaçınılmaz kader haline gelir. Horasan ve İran ı fethederek Büyük Selçuklu Devletini kuran Selçukluların dinleri İslam, dilleri Fars, kültürleri de İrani halkların kültürü ile harmanlanmış yine ortak bir Fars kültürüdür. Keza Irak ve Suriye Selçukluları Arap-Fars etkisi altındadır. Anadolu Selçuklu Devleti de doğudan Fars- İran, güneyden Arap-İslam, Kuzeyden ve batıdan Bizans-Hıristiyan halklar ve kültürlerle kuşatılmış bir ada durumundadır. Devletin üst yönetimi İran kökenli yöneticilerden oluşur, resmi dili Farsçadır. Abbasi soyundan halifelige bağlı ve Sünni İslâmı benimsemiş Anadolu Selçuklularının yerli halklarla kaynaşabilmelerinin olanaklı olmadığı önadadır. Her ne kadar Türk devleti olarak kabul edilse de Anadolu Selçuklu devletinin sürekli savaş halinde olduğu topluluk da Türkmen-Oğuz göçebe klan ve aşiretleri olmuştur.

Bir Sayfa Kapanıyor...

Sultan Sancar'm tutsak edildiği Nisan 1153 yılı itibariyle Horasan'dan İran'a, tüm bölge iç karışıklıklarla sarsıldı. Siyası boşluk, istikrarsızlık, iç çatışmalar yağma ve talan savaşları merkezi idare ve devlet otoritesi yokluğu sınıf mücadelesinin döneme uygun karakteristik biçimi olan muhalif mezhep ve dinsel akımları güçlendirdi. Selçuklu devletinin Abbasi kökenli halifelige biat etmesi ve Sünni egemen mezhebe bağlı olmasına karşılık, Şii mezhebe bağlı özellikle İsmaililik yaygınlaşarak güçlendi. Bölgesel siyasi güç ilişkilerinde etkili olabilen bir siyasi toplumsal kuvvet haline geldi. Ancak tarihi koşullar bu zeminde bir merkezi devletin oluşumuna da imkân vermedi.

Sınıf mücadelesinin diğer biçimleri yani Sünnilerle Şiiiler, Haneklerle Şafiiler arasındaki mücadeleye ek olarak yer yer onunla da iç içe geçen biçimde şehirlilerin kendi aralarında, göçebe kabilelerle yerleşik halk ve farklı kavimlerle halklar arasında çatışma ve savaşlar devam etti.

İzleyen yıllarda yerel-kentsel ve bölgesel siyasi askeri devletsel yapılar zaman zaman aralarında iktidar ve hegemonya savaşı yürütseler de esas olarak Oğuzlara karşı "yerleşik uygarlık ile göçebe barbarlık" savaşı olarak nitelenebilecek tarzda inatçı ve tam bir düşmanlıkla savaştılar.

Yengi ve yenilgiler karşılıklıydı. Uzun dönemde yenişememe durumu, tüm tarafları yoran ve tüketen savaşlar büyük servet ve insan kaybına yol açtı, kentler yakılıp yıkıldı, iktisadi faaliyet geriledi. Bölge her açıdan harabeye döndü. Aynı dönemlerde doğudan göçebe akınları da yığınlar halinde sürüyordu. Horasan ve cıvan ile İran ve önemli ticari kentler ve merkezler Moğol akınlarına tarihte en zayıf oldukları böyle bir dönemde yakalandılar ve bu kez de Moğol yangın ile tüm bölge talana ve kıyıma uğradı.

Sultan Sancar, üç yıllık tutsaklıktan sonra Oğuzların elinden kaçıp kurtuldu. Selçuklu devletinin başına geçip tekrar ayağa kaldırma girişimleri sonuçsuz kaldı. 1157 yılında 70 yaşındayken öldü. Büyük Selçuklu Devleti ondan önce parçalanmış ve yıkılmaya yüz tutmuştu.

Kendileri de bir devlet kuramayan Oğuzların Sultan Sancar m ölümünden sonra, bir başka devletin egemenliğini tanımaksızın göçebe ve dağınık yaşamlarını sürdürürken, aynı zamanda ölmüş olan Sancar adına hutbe okutmaya devam etmeleri Selçuklu Sultanına ve boy geleneklerine bağlılıklarını göstermektedir. Bu aynı zamanda şaman ve Hıristiyan ağırlıklı göçebe Oğuz klanları arasında İslam yayılmakta olduğunun da bir göstergesidir.

Burada bir parantez açalım; Oğuzlarla sınırlı olmayan, hemen her gens/klan/boy toplulukları için geçerli olan bir noktaya mutlaka değinmek gerekiyor. Zira ırkçı ve şoven fikirlerin beslendiği kaynak ve tarih boyunca dayanak alınan nokta burasıdır:

Klan ve aşiretler arasındaki savaşlarda yemlen klanlar, galip tarafın boyunduruğu altında kalmayı kabul ederlerse yurt tuttıkları bölgede yaşamlarını sürdürebilirlerdi. Aksı durumda bölgeyi terk etmek zorunda kalırlardı. Genellikle kalmak tercih edilirdi, çünkü klanlar arasında kölelik sistemi olmadığı için yani henüz sınıflaşma-sınıf farklılıkları ortaya çıkmamış olduğundan bir müddet sonra klanlar kaynaşır ve boyunduruk ilişkileri sona ererdi. Bu kaynaşmalar klanlar arasında ırk saflığının olmadığı da bir kanıtıdır. Tarihin derinliklerine doğru gidildikçe ırkçı tezlerin

aksine karışma-katışma-kaynaşma başat hale gelir. Kan bağına dayalı klan/boy, oymak, kabile ve aşiretler arasındaki akrabalık ilişkileri soy kökeni ve kan akrabalığına dayalı değildir. Düşman klan ve kabilelerle akraba olunduğu gibi savaş esirleri de isterlerse o klan veya kabile akrabalığına kabul edilirler, eşil haklara sahip olarak klan üyeliğini sürdürebilirler. Keza aşiretler ve klanlar arasında süre giden düşmanlıkları sona erdirmenin yollarından birisi de değişik biçimlerde birbirleri ile akrabalık bağı kurmaktır. (Kan kardeşliği, sütannelik, kız alıp verme, kirvelik, sağdıçlık vb. bu geleneğin uzantılarıdır) Dış evlilik kuralının geçerli olduğu Oğuz klanlarında evlilik yolu ile akrabalık, düşmanlıkları sona erdirmede en yaygın yöntemdir. Buradan kandaşlık bağının toplumsal akrabalığı da içeren daha geniş bir işlevsel anlamı olduğu çıkıyor ortaya. Bu nedenle bir ulusun tarihi-toplumsal kökleri araştırılırken saf bir ırk arama ve soy kökenini bir ırka bağlama gayretinin bilimsel olarak imkânsıza yakın olduğunu belirtmeliyiz.

Anadolu Türklerinin atası sayılan Oğuzlar da tarihsel materyalizmin belirtilen ilkelerinden azade değildirler. Toplumsal-iktisadi gelişmenin evrensel kuralları ile özgül tarihi koşullar iç içe Oğuzlar ve sonraki mirasçıları için de aynen geçerlidir.

1150'lerden 1200'lerin başına gelirken Oğuzların Horasan ve İran'daki tarihleri sona erer. Güç kaybeden, zayıflayan Oğuzların yaşam alanları daraldıkça daha batıya, Anadolu topraklarına göç ederler. İran ve Horasan bölgelerinde kalan Oğuz klanları yerleşerek bölge halklarına karışır ve içlerinde eriyerek kaybolurlar. Oğuz tarihi Anadolu'da yeni bir sayfa açarak devam eder.

Kaynakça:

Oğuz'dan Selçukluya- Sencer Divitçioğlu Oğuz İsyanı- Ergin Avan
Büyük Selçuklu devleti- Prof. Dr. Erdoğan Merçil
Oğuz Türkleri- Mehmet Öztürk Türkiye Tarihi -1- Osmanlı devletine kadar Türkler, Halil Berkıay- Ümit Hassan- Avla Ödekan

Pavlikanlar'dan Babailer'e Anadolu'da İsyanın Sürekliliği

Nevzat Gül

Alternatif Tarih Okumaları'na farklı okurlarımızdan da katkılar gelmeye başlamasını çok anlamlı ve değerli bir gelişme olarak görüyoruz. Bu sayıda, daha önce Pavlikanlar ve Babai İsyanı konularında yayımladığımız yazılardan farklı bir perspektif taşıyan bir okurumuzun yazısını yayımlıyoruz. Tarih yorumunun bir başka penceresini açması ümidiyle..

Anadolu tarihi, ilk çağlardan beri hep devletlerle anılan çatışmalar/ savaşlar biçiminde anıldı, anılıyor. Halk hareketleri, isyanlar anlatılmaz. Ezilenler neler yapmış peki? Binlerce yıl boyunca uygarlıklara beşiklik yapmış bu topraklarda ezilenlerin direniş ateşleri hiç mi yanmamış?

Anadolu'da halk ayaklanmaları dendiğinde tarihi hangi dönemden başlatıyoruz? Türklerin Anadolu'ya gelişiyle, Babailer isyanıyla mı? Peki ya öncesi? Baba İlyas ve İshak'la ayaklananların Anadolu'dan aldıkları bir tarihsel miras/ gelenek yok muydu? Bir Türkmen başkaldırısı olan Babailer isyanında yalnızca Türkmenler mi vardı? Babailer isyanının geliştiği coğrafya kimlerin, hangi muhalif geleneklerin tarihsel ülkesiydi?

Türklerin Anadolu'da isimlerinin dahi duyulmadığı yıllarda Anadolu'da yaşamış, Bizans'a kök söktürmüş, Alevilerin 1 serçeşme' diye kutsadıkları tarihsel bir karakter, bir halk önderi olan Battal Gazi gerçeklen Türk ve Müslüman mıydı? Önderlik ettiği halk kimlerdi ve ne istiyorlardı?

İslam heterodoksisinde (resmi inanca - ortodoksi- karşı oluşan ve resmi görüşlerce ve inançça onaylanmayan inançlar) diğer Batni/Şii akımlardan tamamen farklı bir kol olarak gelişen ve Anadolu'ya özgü bir inanç olarak şekillenen Aleviliğin Anadolu'luk karakterinin kaynaklan nelerdir? Türk -İslam sentezli ve salt

Horasan orijinli Alevilik yaklaşımı ne kadar bilimsel, gerçekçi?

Tarihi Kürdistan ve Ermenistan yurdunda, batı sınır hattı boyunca -Dersim/ Koçgiri bölgesinden güneye uzanan yay üzerinde- yaşayan Kürtlerin diğer iç bölgelerdeki kesimlerinin İslam şeriati/tutucu yorumunu benimsemelerine aykırı olarak Alevi inancından olmasının tarihsel arka planında nasıl bir gelişme seyri ve hangi dinamikler vardır?

Bütün bu soruların yanıtını bulmak için Anadolu'nun bin yıllık isyancı bir geleneğinin tarihini örten sis bulutunu dağıtmak gerekiyor. Ezenle ezilenler arasındaki sınıf savaşımının bir tezahürü olarak Anadolu bin yılı aşkın bir süre boyunca (M.S 3. yüzyıldan 8. yüzyılın ortalarına kadar) gelişen, zamanla isyancı karakter kazanan bir hareket mevcuttur. Kendisinden sonraki bütün alt-üst oluşların ve başkaldırıların temel güçlerinden biri olmayı sürdürmüş bereketli bir ayaklanma toprağı olan bu devrimci, eşitlikçi dinamik Pavlikan Hareketidir...

Anadolu tarihi işlendiğinde hep devletlerarası çatışmalar/savaşlar vurgulanır. Bizans/Arap, Türk/Bizans savaşları vb. ama daha etraflı bir araştırma yapıldığında görülmektedir ki, sadece bir din/mezhep savaşı olmayan, onun çok daha ötesinde, toplumsal dönüşüm arayanlarla baskıcı otoriter devletler arasında süren savaşlar, isyanlar hakimdir Anadolu tarihine de...

Bizans hakimiyetinde doğu sınırları boyunca Kürt ve Ermen coğrafyasında yüzyıllara dayanan isyancı mücadeleciliğin merkezine bir ana damar olarak Pavlikan akımı yer almıştır. Kendi inançlarına kararlıca sahip çıkan bu hareket isyanlarıyla büyük bir sorun olmuştur. Bizans'ın Ortodoks/resmi Hıristiyan inancına karşı bir tehdit olması vesilesiyle Pavlikanları cezalandırma girişimleri, o dönemde onlarca dilin, kültürün ve inancın bir arada bulunduğu coğrafyada Pavlikanların gizlilik içinde yaşamalarını ya da Bizans'ın otoritesinin ve denetiminin erişemediği sarp bölgeleri yurt edinmelerini doğurmuştur.

Ortaya Çıkışı Ve Kaynakları

Başlangıçta Antakya patriği olan ve MS. 269272 yıllarında bu görevinden alındığı ve kovulduğu söylenen SAMOSATALI (Bugünkü Adıyaman Samsat, o dönemde ve 1954'e kadar Malatya'ya bağlı bir yerleşim yeri) Paul tarafından inancın temelleri atılmıştır

Pavlikan (Pavlicien, Pavliki veya Pavlikan) adını da buradan alır. "Paul'un izleyicileri" anlamını taşıdığı hakim görüştür.

Samosatalı Paul, Ortadoğu'da hızla yayılan bir din olan Manesçiliğin (Manicilik) kurucusu olan Mani ile de çağdaştır. Kilise karşıtı bir inanç geliştiren Paul'un Manesçilikten etkilendiği, karşıtları tarafından da Manesçi olarak tanımlandığı bilinmektedir.

Hıristiyanlık içine Manesçi fikirlerini yerleştirmeye çalışması sebebiyle Patriklikten atılmıştır. Bu da mümkündür. Zira o dönemde gerek Sasani hükümdarı Şahpur'la birlikte Bizans topraklarında savaşa katılan Mani, gerekse orada propagandalarını yapan havarileri, eskiden beri Zerdüştlük inancının hakim olduğu bu bölgelerde de etkili oluyordu. Özellikle de Kürtler arasında hızla yayılmaktaydı.

Ayrıca Hıristiyanlığın Bizans'ın doğu sınırı boyunca ve Ermenistan'da yayılması, burada yerleşik halkların geleneklerini ve inançlarını daha sıkı savundukları Mazdekçi, Manesçi muhalefetlerle karşılaşılıyordu. Öle yandan artık Ermenistan ve Bizans'ta devlet dini haline gelen resmi Hıristiyanlığın baskıcılığı ve sömürücü kesimlerin aracı haline dönüşmesi karşısında hoşnutsuz olan toplulukların itirazları da yükseliyordu.

Manesçi misyonerler bu bölgelerde propaganda

yaparlar, esasla Loplumsal dönüşüm sağlama iradesinden uzak kalıyorlardı. Bu konudaki zayıflıklarını kapatmak için halkların kültürel ve toplumsal koşullarına ve taleplerine adapte edilmiş içerikte çağrılar yapıyorlar, böylece etkili oluyorlardı. Bu sayede akılcı/entelektüel düzeyi aşamayan, toplumsal dönüşüm iradesi taşımayan Manesçilik, Anadolu'da halkların hoşnutsuzluklarını formüle ettikleri yeni bir forma kaynaklık ediyordu.

Bu anlamda hem siyasi bakımdan hem de ideolojik yönden Hıristiyanlıkla ciddi ve sert çatışmalar yaşadılar. Hıristiyanlığın tarih boyunca Manes kaynaklı fikir ve inançlara karşı hoşgörüsüzlüğü de buradan beslenmektedir. Buna rağmen Manesçi fikirler Bizans'ta hızla yayılmıştır. Bunun temeli de bu anlamda siyasi ve ideolojik muhalefetin mücadelenin gelişmesine uygun toplumsal-sosyal dinamiklerin oluşması ve gelişmesidir.

Antakya patriği Samosatalı Paul'un muhalefeti ve sonrasında kovulması da yem bir Hıristiyan heterodoks akımı olarak Pavlikanların tarihin rahmine düştüğü an olarak imlenir.

Pavlikanlar mevcut ve hakim olan resmi Hıristiyanlığı revize eden Manesçi düalist fikirleri savunurlar. Buna göre;

Gelecek Dünyayı idare edecek olan 'semavi peder dir. Maddi görünen dünyanın hakimi ise kötüdür, kötülüktür. Düalist inanca göre iyi ile kötü arasında (gelecek dünya ile görünen dünya arasında) bir çatışma vardır. Ve sonunda Semavi peder kazanacaktır; adalet dağıtacak, kötülüğü yok edecektir. Bu, hareketin^ Mesihçimesiyanik yönünü ifade eder.

Hıristiyanlığı, İncil'in ortaya çıktığı, bütün insanlar arasında mutlak eşitlik vazedenden döneme geri götürmeyi amaçlarlar.

Bu amaçla görünen dünyanın hakimini (Bizans ve Kilise) kabul etmezler İncil ve Tevrat'ı, kilisenin yazılı ve sözlü geleneklerini, kilise yasalarını ve haccı reddettiler. Eşitlik ve adalet talep ettiler. Bu sebeple Bizans ve Ermeni Ortodoks Hıristiyanlığı tarafından büyük bir tehdit olarak algılandılar. Sapkınlar olarak nitelendiriler ve acımasızca cezalandırma saldırılarına maruz kaldılar. Bizans kaynaklarında hep Manesçi heretikler (sapkınlar) olarak anıldılar.

Samosatalı Paul'un yaşamı ve sonrasına dair etraflı bilgiler bulunmamaktadır. Fakat uzunca

yıllar, yüzyıllar boyunca "Apocrypha"lar (kilise tarafından kabul görmeyen, tahrif edildiği söylenen İncil metinleri, apokrif) yoluyla öğretinin kuşaktan kuşağa aktarıldığı ve yayıldığı bilinmektedir. bu kitaplar cezalandırma saldırılarında çoğu kez yakılmıştır. Buna rağmen inançlarını kararlılıkla savunmuşlardır.

Bu dönemde kendilerini siyasi biçimde ifade ettikleri görülmemiştir. Herhangi bir siyasi harekete katılmaktan ziyade dağınık ve gizli bir cemaat olarak var olmuşlardır. Öğretilerinin propagandalarını yapmanın ötesinde bir etkinlik göstermedikleri anlaşılıyor. Fakat zaman içinde geniş bir alana yayılmış cemaatin birliğini oluşturacak, siyasal- sosyal bir yapı kurmalarını sağlayacak denli olgunlaşmış, gelişmiştir.

Bu gelişme ve olgunlaşma sonucunda Pavlikanlar 7. yüzyılda ileri bir dönüşüm yaşamışlardır. Siyasi ve askeri bakımdan da ileri düzeyde örgütlenmiş, kurumsallaşmışlardır.

"Pavlikan Ülkesi" Yerleşim Bölgeleri

Pavlikanların ilk ortaya çıktıkları bölge, Samsat orijinli Malatya ve civandır. Ortaya çıktıkları dönemden (MS 3. yy.) itibaren bin yıllık bir dönem boyunca tarih sahnesinde kalmayı başarmış, katliam ve sürgünlere rağmen var olmuş bir topluluktur.

Bin yıllık tarihleri boyunca ilk etapta propaganda yoluyla ama esasta 7.yy.da giriştikleri önemli siyasi ve askeri ataklarla Anadolu'da geniş bir alana yayılmışlardır. Yukarı Fırat havzası ve yukarı Kızılırmak havzasında (tarihi Kürt ve Ermeni coğrafyasında) Kapadokya ve Peri Çayı yöresinde yerleşik olmuşlar, kentler, kaleler kurup yönetmişlerdir.

Bugünkü coğrafi tanımıyla Adıyaman-Samsat ve doğusundan Giresun'un Şebinkarahisar ilçesine, Kapadokya'dan Divriği ve Munzur dağlarına kadarki bölgede yaşadılar. Divriği (Tephrike) kentini Pavlikanlar kurmuştur ve uzunca dönem başkenti Tephrike olan fiili beylik devleti biçiminde bölgeyi yönetmişlerdir. Bizans-Arap (Müslüman) savaşlarında Araplarla ittifak yapmışlar. Anadolu'da batıda Efes'e kadar, Kuzeybatıda Marmara'ya, kuzeyde Pontus'a kadar gitmişler ama esas itibarıyla bu bölgelere yerleşmemişlerdir. Biri 8. yy.da, diğer 10.yy.da iki büyük ayaklanmadan sonra Pavlikanların önemli bir bölümü Bizans'ın batı

sınırına -Trakya ve Balkanlar'a- sürüldüler. Phlippopolis (Bugünkü Filibe) şehrini ellerinde tuttular. İnançlarını ve mücadelelerini Balkanlarda da sürdürdüler.

Dikkat edilirse, yüzyıllara dayanan bir mücadele içinden geçmiş Pavlikan ülkesi aynı zamanda 8. yy. ortalarında gelişen Babailer ayaklanmasının da toprağıdır ve Pavlikanlar da o ayaklanmanın önemli bir dinamiğidir. Bu da bir tesadüf değildir, ezilenlerin başkaldırı geleneğinin sürekliliğini ifade eder; miras bakımından da bir devamlılık arz etmektedir.

'İncil İle Kılıç Kullanmayı Uzlaştıran Korkunç Bir Halk'

Pavlikanların bir hareket etrafında disiplinli bir siyasi ve askeri yapıya kavuşmaları MS 6.-7. yy.lara denk gelir. Bu anlamda hareketin ideolojik değil ama siyasi kuruluşu ve kuramsal bakımdan reforme edilişi bu dönemde olmuştur. Bu yeniden kuruluşa önderlik eden kişi Sylvanus adıyla anılan Constantm Mananalı'dır. Mananalı doğu Dersim bölgesinin halk arasındaki adı olan Mamekiye'nin Ermeni kaynaklarındaki şeklidir. Bu durumda Syvanus un esas adına Mamekiyeli Constantin demek yanlış olmaz.

Sylvanus, öğretinin kurucu temellerine dokunmadan, o döneme dek olgunlaşan sosyal ve siyasi gelişmişliklerin ve ihtiyaçların ürünü olarak, esas itibarıyla siyasi ve askeri örgütlenmelere dair yemliklere girişmiştir. Dönemin siyasi ve sosyal çelişkilerinin zorladığı dönüşüme öncülük etmiştir.

Sylvanus önderliğindeki Pavlikan hareketinin ilk üsleri Malatya'nın kuzeyi olmuştur. En önemli karargâhlarından biri de vaktiyle Pontus'a bağlı olan Colonia (Koyulhisar, Karahisar, Şebinkarahisar) çevresiydi.

Yaşadıkları bölgede eski inançların hüküm sürdüğü Pontus ve Kapadokya'da başarılı propaganda faaliyeti yürüten Sylvanus ve hareketi, bu bölgelerdeki kesimleri örgütledi. Başkaca gnostik/batini hareketlerin ve inanç gruplarını ardıllarını ve Ermenistan ve Kürdistan'daki Manesçileri, Zerdüştleri ve özellikle Kürtleri etrafında birleştirmeyi başardı. Aynı zamanda Bizans'ın uç kısımlarında var olan pek çok Katolik unsuru da -Hıristiyan Rum ve Ermeni tebaa- özellikle toplumsal adalet ve eşitlik vurgulu tartışmalarla etkiledi, hareketin içme çekti.

Bu dönem Pavlikanların siyasi ve ideolojik etkinliğinin genişlediği, hegemonyasının arttığı bir dönemdir. Bu hızlı gelişmenin iki önemli dinamiği olmuştur. Birincisi, Bizans ve Ermeni kilisesinin baskıcı, otoriter yönüne İmparatorluğun sömürge politikalarına karşı halkta oluşan tepki ve farklı inançların gösterdiği savunma refleksidir. İkincisi ise Arap-İslam akımlarının sıklığı ve bölgede hissedilen hakimiyeti sonucu oluşan siyasi boşluk ve kilisenin etkisinin zayıflamasıdır. Bu elverişli ortamda Pavlikanlar giderek güçlendiler, dağınık yapılarını derleyip toparlayabildiler; bir odak etrafında toplanabildiler. En geniş kesimleri de etkileyebilecek onlara öncülük yapabilecek bir ağırlığa ve beceriye kavuştular.

Kurdukları ilişki ve ittifak siyaseti sayesinde Araplar tarafından faaliyetleri kısıtlanmadı, aksine desteklendi. Fiili olarak, Arap-Bizans sınırını Pavlikan hareketinin etkinlik alanı oluşturmuştur.

Pavlikanların bu hareketi ilk anından itibaren Bizans'ın acımasız saldırı ve katliamlarına maruz kalmıştır. Ama bu kez siyasi inisiyatif ezilenlerden yanadır ki, imparatorluk başarılı olamamaktadır. Bırakınız hareketi bitirmeyi, yayılmasının ve genişlemesinin önüne dahi geçememektedir. Sayısız defalar Pavlikan adını ve öğretisini yeryüzünden silmeye girişmelerine rağmen, dağlarda binlercesini öldürmelerine rağmen, bu dönemde oluşan siyasi birliğin ve hareketin büyümesini engelleyememişlerdir.

Bu ardı arkası gelmeyen cezalandırma saldırılarının birinde Mamekiyeli Sylvanus, 27 yıllık mücadele tarihinden sonra öldürülmüştür. Fakat devamında da hareketi sürdüren ezilenler, yaşadıkları bölgelerde Bizans ve Kilise'ye karşı hakimiyetlerini sürdürmeyi bilmişlerdir.

İlk Kitlesele Sürgün

Büyük kitlesele başkaldırılarıyla uzun süre uğraşmasına rağmen baş edemeyen Bizans, Pavlikanların nüfusta ağırlık oluşturdukları bölgeleri askeri seferler sonucu seyreltmeyi yerleşik halkını başka bölgelere sürerek kontrol altına almayı denedi. Elbette Arap-İslam saldırıları karşısında da sınır hattını ve iç kısımların kendince güvenli coğrafyaya dönüştürmek istiyordu.

MS. 750'lerde Ermenistan seferi yapan Bizans İmparatoru, Bizans-Arap sınır hattında Malatya-

Erzurum kentlerindeki Pavlikanların sayıca çokluğunu da görerek cezalandırma yoluyla Trakya'ya sürgün eder ve orada zorla iskan eder. Bu o dönemlerde yaşanan ve Pavlikanların karşılaştığı ilk büyük kitlesele sürgündür.

Trakya Pavlikanları anayurttaki yakınları ve yoldaşlarıyla bağlarını uzunca yıllar boyunca sürdürmüşlerdir. Saldırlara karşı orada da direnişlerin sürdürmüşler, Bulgaristan'daki muhalif hareketlerin içinde yer almışlardır. Böylece bir yandan esas yurtlarıyla/kökleriyle bağlarını korumuşlar; öte yandan Pavlikan öğretisini Avrupa'ya taşımış oldular. Benzer inançları etkilemişler, yakınlıklar kurmuşlardır. Bizans'ın bu sürgündeki esas amacı Pavlikanları Danube (Tuna) nehri boylarına yerleştirmektir. Zira o dönemde ve sonraki yıllar boyunca Bizans içlerine baskınlar yapan İskillere karşı bir set oluşturmak, bir tampon bölge kurmak istiyorlardı. Diğer yandan da doğu sınırında Araplarla birlik olan 'iç düşmanı' zayıflatmak niyetindeydi. Böylece hem doğu sınırını kontrol altına almış olacaktı hem de batı sınırını.

Carbeas Ayaklanması Ve Fiili Pavlikan Devleti

Bizans'ın böylesi sürgün saldırılarından sonra da cezalandırma ve katliamları sürer. 9. yy.da gerçekleştirilen ağır bir cezalandırma saldırısını Pavlikanlar Carbeas Ayaklanmasıyla yanıtlar.

MS 9. yy.da İmparator Theophilus (829-842 yıllarında imparatorluk yapmıştır) ve ondan daha fazla ünlü olan İmparatoriçe Theodora tarafından gerçekleştirilen katliamların sonucu olarak Pavlikanlar isyan etmişlerdir.

Bu isyana önderlik eden Carbeas, imparatorluk ordusunda Anadolik Theması (Anadolu Bölgesi) generali altında görevli, Pavlikan inancından biridir. Ordu içerisinde kendilerine dönük sindirme ve inançlardan vazgeçirme yönlü baskılara karşı çıkarlar. Ayrıca yerli halktan Pavlikanlara karşı katliam saldırılarına katılmamak ve karşı duruşu oluşturmak için kendi inancından beş bin kişilik bir gurubu ayaklandırır.

Burada bir parantez açıp, hareketin zayıf ve zaaf bir yönüne işaret etmekte yarar var. Gerek ileri gelenleri ile gerekse de büyük sayıda insanıyla Bizans ordusunda görev almış olmaları, bu hareketin radikal ve muhalif olmasına karşın, çıkarları söz konusu olduğunda başka hareketleri desteklemediği, hatta yeri

geline de Bizans'la işbirliğini kabul edebildiğini göstermektedir.

Ayaklanmanın önderi olan Carbeas'm üs olarak yerleştiği bölge, Syvanus'un eski merkezlerinin aksine Tephrike (Divriği), Argaus (Arguvan) ve Amara'dır. O dönemde Malatya merkezi Arap egemenliğindedir. Carbeas'm Malatya'nın kuzey kısmında, Bizans'ı çevreleyecek biçimde ve Araplara tampon bölge oluşturan coğrafyada üstlenmesi Arap Emiri tarafından da desteklenir. Bu, o dönem için düşman akınları ve baskınlarına karşı birer güvenlik şeridi biçiminde devletlerin uygulayageldiği bir politikadır. Burada Arapların lehine bir durum söz konusudur. Bir yandan güvenlik şeridi oluşturmaktadır, diğer yandan ise Bizans'ı siyasi ve ideolojik ve askeri bakımdan istikrarsızlaştırma, zayıflatma yararı sağlamaktadır. Yoksa, Arap-İslam ortodoksisinin/şeriatın Pavlikanlara karşı hoşgörüsü olduğu sanılmamalıdır. Bir yararcılık siyaseti güdülmüştür, o kadar.

Carbeas ayaklandıktan sonra Pavlikanlar savaşı uzun süre devam ettirecek örgütlenmeye girişmişlerdir. Tephrike kalesini kurduran Carbeas'tır. Keza diğer Pavlikan üslerinde kentlerin kurulması, kalelerle-surlarla çevrilmesi suretiyle ayaklanmanın merkez kalelerine dönüştürülmesi de Carbeas ayaklanması dönemine denk gelmektedir. Bizans'ın saldırılarına karşı kendilerine korunaklı mevziler yaratmanın yanı sıra, Arap-İslam müttefikleri sayesinde ve onlarla birlikte Bizans'ın içlerine doğru akınlar düzenlemişlerdir. Pavlikanların izlerim taşıyan ya da hala dağınık olarak yaşadıkları bu bölgelere de yayılmışlar-genişleşmişlerdir.

O dönemdeki kaynaklarda -elbette resmi Hıristiyan kaynaklarında- Tephrike ve çevresindeki dağlarda "İncil ile kılıç kullanmayı uzlaştıran korkunç bir halk"tan bahsedilir. Bahsi geçen bu dağlar ve civarındaki Pavlikan üsleri hem harekete katılmak isteyenlerin toplanma merkezlen olmuş, hem de Bizans zulmüne maruz kalmışların sığındıkları korunma bölgeleri haline gelmiştir. Ayaklanmanın ilk anından itibaren de hem sayıca hem de nüfuz alanı bakımından hızla büyümüştür.

MS 830'lardan itibaren büyük kitlesel Pavlikan katliamlarına dönüşen saldırılar on yıllar boyunca sürer; birkaç kuşak Bizans imparatoru, öncellerinden devraldıkları saldırılan

yoğunluğunca devam ettirirler. Fakat korunaklı dağlarda ve kurulan kalelerde saldırıları karşılayan Carbeas önderliğindeki hareket, 850'lerde Bizanslıları Samosata bölgesinde ağır bir yenilgiye uğratar. Bizans ordusu kaçmak zorunda kalır. Bu savaşta Carbeas'ın Araplardan yardım aldığı, Müslümanların da Pavlikan bayrağı altında savaşa katıldığı söylenir. Fakat bilinen ve görünen odur ki, Carbeas ayaklanması bütün ezilen kesimleri (köylülen, ezilen inanç topluluklarını ve diğer yerleşik halkları) Bizans'a ve baskıcı kiliseye karşı, adil ve eşit bir dünya istemiyle birleştirmiştir.

Pavlikanlar Malatya ve Tarsus'un Müslüman emirleriyle beraber Bizans'ın iç kesimlerine aktif baskınlar yapmıştır. MS. 860 (veya 861-62 de olabilir) yılında Arap İslam ordularıyla Bizans kuşetlerinin Daziman (Ddazmana bugünkü Tokat) önündeki savaşında Bizans ağır bir yenilgi alırken, Pavlikanlar da bu savaşta Arapların safında yer alırlar. Sinop ve Armeniac Theması (Ermem Bölgesi) ile Asimus (Samsun) zapt edilir. Bu hareket süresince batıya, Ankara üzerinden Marmara'ya yürüyen Arap-İslam ordusu Poson adlı bir bölgede Bizans'ın sürpriz bir saldırısıyla ağır bir yenilgi alır. Ordu komutanları bu savaşta öldürülür. Carbeas da bu savaşta MS. 867 yılında öldürülmüş, Ankara yakınlarında gömülmüştür.

Carbeas'm ölümünden sonra Pavlikanların önderliğini Chrysocheirus alır. Bir rivayete göre Carbeas'm oğludur. Ve Bizans'a karşı daha büyük bir intikam hareketine girişirler. 867'de tekrar Bizans üzerine giderler Bizans kuşetleri defalarca yenilgiye uğratarılır, İstanbul ve civarına hapsedilir. Pavlikanlar Ephesos'u (Eles) ele geçirirler. Ephesos katedralim eşek ve at ahırına dönüştürdükleri söylenir.

Bizans İmparatoru I. Basıl, esirleri kurtarmak ve soluklanmak üzere Pavlikanlar ile barış yapmak zorunda kalır. Fakat bu anlaşmayı dört yıl sonra bozarak Pavlikan topraklarına saldırır. Kendisine karşı direnen "Pavlikan Ülkesi"ni yerle bir eder. Bizans ordusunun Fırat'ın doğusuna kadar gittiği söylenir. Tephrike'yi kuşatır ama zamanla direniş karşısında yılar ve geri çekilir. Fakat bu savaşta Pavlikanların önderi Chrysocheirus da öldürülür.(M.S. 872-875)

Önderlerinin ölümünden sonra, yenilmemiş olsalar da Pavlikan hareketinin siyasi gücünün kırıldığı söylenebilir. Hareketi toparlama ve

yönetme becerisinde zaaf ve zayıflıklar görülmektedir. Öyle ki, sonraki Bizans seferinde Tephrike'yi boşaltıp sınır boylarına ve yüksek dağlık bölgelere çekilirler. Boşaltılan Tephrike de Bizans tarafından yıkılır. Bu dönem Bizanslıların inisiyatif kazanmaya başladıkları dönemdir. Pavlikanlarda ise siyasi birliğin çözülmeye başladığı, önderliğin zayıflamaya yüz tuttuğu dönemdir.

Bu döneme kadar Pavlikanlar, tarihi Ermenistan coğrafyasından başlayan ve Tarsus'a kadar uzanan Bizans Arap imparatorluklarını ayıran sınır bölgesi boyunca -Adana, Maraş ve Kapadokya'yı da kapsayarak- bir tür otonom devlet halinde siyasi askeri yapı oluşturdular. Yönetimini halkla birlikte sağladıkları kolektif kale devletleri/beylikler halinde var oldular. Eşitlikçi, halkçı bir düzen örgütlediler.

Carbeas Ayaklanması döneminde ve bütün tarihleri boyunca Pavlikanların etkinlik alanı -bugün Alevi inancından Kürt ve Türklerin (o dönem henüz hiç Türk yoktu) ama esasta Kürt Alevilerin yoğun olduğu- Dersim-Sivas hatlından Adana'ya uzanan ve Malatya'yı içeren yay-bölgedir.

Türklerin Anadolu'ya henüz yeni yeni girmeye başladıkları dönemde, Anadolu'da varlıklarını kılıç yoluyla kabul ettirdikleri Malazgirt Savaşından neredeyse 200 yıl öncesinde, bu bölgede yaşayan, Bizans'a karşı mücadele içinde tarihe geçen, Malatya'nın tarihi şahsiyeti, Alevi inancında "serçeşme" olarak bilinen Battalgazi'nin Pavlikan olması kuvvetle muhtemeldir. Arap kaynaklarında bu isimle anılan kişi Batını/gnostik Anadolu halkından biri diye tarif edilir. Müslüman değildir; Türk olmadığı, Horasan'dan gelmediği o günün tarihsel gelişmeleri de dikkate alındığında kesindir. Zira Türklerin Ön Asya'ya gelişleri dahi Battal Gazinin yaşadığı dönemin çok sonrasına denk gelir. Kaldı ki, Anadolu'ya gelişleri bile en az 200 yıl sonra tarihlenir. Aynı kişiden bahseden Bizans kaynakları, onu Carbeas'm oğlu ve halifesi olan Chrysocheirus olarak tarif eder. Babasının Bizans savaşında Ankara yakınlarında öldürülen ve oraya gömülen Carbeas olduğunu yazmışlardır. Chrysocheirus'a Battalgazi adını verenler, babasını da Hüseyin Gazi ismiyle anarlar, bizzat Araplardır. Bu isimlerin de Arapça kökenli isimler olduğu; bu şahsiyetlerin yaşadığı dönemden çok kısa bir süre önce ve çok uzak

diyarlarda Türklerin yeni yeni Müslümanlığı kabul ettikleri, kendilerine ve çocuklarına hemen Arap isimleriyle hitap etmeyecekleri de düşünülmelidir. Bu da, söz konusu isimlerin Araplarca konulduğu fikrini pekiştirmektedir.

Yine Battalgazi'ye ithafen söylenen, Malatya'nın fethi ve bölgede Müslümanlığı yayma vb. söylemleri de gerçekçi değildir. Battalgazi'nin yaşadığı dönemden çok önce Malatya ve civarı zaten Arap Müslüman denetimindedir. Anadolu'nun, Malatya'nın Türkleştirilmesinin, Müslümanlaştırılmasının efsanevi kahramanı gibi anlatılan Battalgazi yakıştırmaları da tarihi gerçeklere aykırıdır. Kaldı ki o tarihlerde Türklerin ve/veya "Horasan göçleri" henüz yeni yeni filiz vermektedir ve bu anlamda bir tarih çarpıtması söz konusudur. Bugün Alevilerin asimilasyonu için hala medet umulan bu tarihsizleştirme/çarpıtma saldırısı Türk-İslam sentezinin bir söylemi olarak sürdürülmektedir.

İkinci Büyük Sürgün

Carbeas Ayaklanmasıyla şiddetlenen yarım yüzyıl boyunca Bizans için en tehlikeli düşman haline gelen, Anadolu'nun nam-ı diğer Rum diyarının 9.yy. tarihine damgasını vuran Pavlikanlar, üslerinin yıkılmasına rağmen direnişlerini sürdürmüşlerdir. Yüz seneden daha uzun bir süre boyunca inançları ve özgürlükleri uğruna çarpışmaya devam etmişlerdir. "Pavlikan Ülkesi'nin dağları özgürlük, adalet ve eşitlik arayıcılarının meskeni/odağı olmayı sürdürmüştür. Bu coğrafya ve halkı, bu anlamda Bizans'ın en önemli sorunu olarak görülmüştür. Başa geçen her imparatorun öncelikle olarak yöneldiği, katliamlara giriştiği bir mesele olmaya devam etmiştir.

Pavlikanlar, bu dönemden sonra yeniden ve daha büyük kitlelilikte bir sürgün politikasına maruz kalır. MS. 970'lerin başında Bizans İmparatoru Jhon Trimosces (970-976 yılları arasında imparatorluk yapmıştır) tarafından Pavlikanlar yeniden Danube (Tuna) bölgesine, Balkanlar'a sürülürler. İlk sürgünle aynı amaçları taşıyan bu sürgün de Bizans'ın istediği sonuçları vermez. Trakya ve Balkanlar'daki Pavlikan kolonileri hem daha da çoğalır, hem de Anadolu'dan gelen direnişçi, isyancı deneyimlerle daha da güçlenirler. Felibe, Pavlikanların Balkanlardaki merkezi haline gelir, Bulgaristan'da ve Makedonya'da da

yayırlar. O bölgelerdeki yerleşik halklarla sosyal ve inançsal etkileşimde bulunurlar. Anayurtlarında kalan Pavlikanlarla Balkanlar arasında her dönem sıkı bir ilişki ve alışveriş olmuş, her daim birbirini beslemiş ve etkilemişlerdir. Sonraki yüzyıllarda da bu ilişkilerin sonuçları yeni isyanlarda kendini göstermiştir.

Babailer İsyanı

Anayurtlarında büyük sürgünlerden sonra özellikle doğal yapısı korunaklı, sarp bölgelerde tutunan Pavlikanlar, bir dönem sonra, yine eski genişlikteki bölgelere yayılmayı, oralandaki topraklarına, yakılan ve yıkılan yurtlarına dönmeyi başarırlar.

11. yy.ın ortalarından itibaren Anadolu'nun siyasi ve kültürel yapısı, artık köklü şekilde değişmeye yüz tutmuştur. Türklerin Anadolu'ya girişleri ve yerleşmeleri vasıtasıyla Pavlikanlar da soluklanmışlar, eski bölgelerinde yine toparlanmışlardır. Ermenistan'dan yukarı Kızılırmak havzasına ve Kapadokya'ya kadar yemden örgütlenme imkanı bulmuşlardır.

Türklerin Anadolu'da hızla ilerlemelerinde Pavlikanların da katkısı olmuştur. Tersinden de Pavlikanların eski yurtlarına dönmeleri Türklerin sayesinde olmuştur. Pavlikanlar geçmişten gelen Müslüman ordularıyla ittifak geleneğini yeni güçlerle de sürdürmüşlerdir. Türkler bu topraklarda fetihler yapıp ilerledikçe, Bizans'ın yerleşik nüfusu batıya doğru çekilmiştir. Pavlikanlar ise bu yurtlarını bırakmamışlar, göç dalgalarıyla gelen Türkmen nüfusla bu yeni açılan, kendilerinin eskiden beri yurt edindikleri alanlara dönmüşlerdir. Buralarda eskiden beri yerleşik olan Pavlikanların da yardımını görmüşlerdir. Dolayısıyla Türklerin ilk yerleşim yerlerinin Pavlikan yurdu olması da tesadüf değildir.

Aradan geçen dönem boyunca ve sonrasında Pavlikanların siyasi ve ideolojik yapılanmasında zayıflıklar oluşmuş ve derinleşmiştir. Kutsal metinlerinin imha edilmesi, siyasi yapılarını sağlayan kurumların/halk inanç önderlerinin etkisizliği ve dağınıklığı da ilave edilince siyasi ve askeri bakımdan Türk-İslam ordularının gücüne yaslanmışlardır.

Köylerde ve kentlerde, yoğun göç dalgalarının neticesinde nüfusun ağırlığını Türkmenler oluştururken, coğrafyada hızlı ve köklü kültürel-insansal değişimler gerçekleştiriliyordu.

Pavlikanlar da bu dönemde baskın olan ideolojik argümanların (İslâmî motiflerin) etki alanına çekilmişlerdir. Fakat İslamın Ortodoks/Şeriatçı yapısına karşı, Hıristiyanlıkta olduğu gibi direnirler. Kendi inançlarının da kimi özelliklerinin korunduğu daha çok yakınlık arz ettikleri heterodoks İslamla (İslama göre sapkın olan felsefik batini akımlarla) etkileşim içinde olmuşlardır. Manesçiliğin ve öncesi inançların İslama nüfuz etmiş öğelerini benimsememeleri ve Batini hareketlere inanç olarak yaklaşmaları zor olmamıştır. Yakın dönem İsmaili-Batınlığın önemli tarihsel olaylarından etkilenmeleri de muhtemeldir. Ama kesinlikle pasif bir etkilenme değil, kimi inanç ve değerleriyle-sembollerıyla karşısındakileri de etkileyerek yakınlaşmıştır. Ve bu etkileşim süreci nispeten uzunca bir döneme yayılmıştır.

13.yy. ortalarına kadar geçen süreç sonrasında Selçuklu devletinin hakimiyeti altında yaşayan Pavlikanlar, bu dönemde kendi öğretilerini de aktif biçimde içeren daha geniş ve çeşitli hareketin parçası olmaya başlamışlar, inançsal bakımdan da dönüşüme uğramaya başlamışlardır. İslam heteredoksisinin Anadolu'ya özgü, spesifik damarı olan Alevilik içerisinde dönüşüme uğramışlardır. Aleviliğin kimi inanç öğelerini ve değerlerini oluşturan aktif bir kanal olmuşlardır. Fakat bu dönüşüm salt evrimci bir tarzda olmamıştır. Aksine alt üst edici ve yemden kurucu bir faktör, hızlandırıcı ve sıçramalı dönüşüme sebep olan faktör, yine büyük bir isyan olmuştur: Babailer İsyanı!

Babailer İsyanı, Anadolu tarihinde ilk akla gelen isyanlardandır ve bir Alevi isyanı olarak bilinir. Hatta Alevi isyanlarının ilki diye bilinir. Bu fikir hem doğrudur, hem değildir. Doğru değildir çünkü o tarihlerde henüz Alevi inancı form tutmamıştır, önceki öğeler bir sentez oluşturmamıştır. Doğrudur, çünkü, Alevi inancını oluşturan kurucu bir forma sıçrama becerisi kazanmışlardır. Henüz Alevi formu oluşmasa da onun tarih döl yatağına düştüğü anı oluşturmuştur.

13. yy.ın en önemli tarihsel olayıdır bu isyan. Ayaklanmaya öncülük eden Baba İlyas ve Baba İshak'tan dolayı bu ismi almıştır. Babailer, İslam heteredoksisiden gelen ve Ulaamın resmi öğretisine karşı çıkan Türkmenlerden geleneksel inançlarını da içeren Pavlikanları ve yerli halkın diğer inançlarını da bir potada birleştiren

bağdaştırmacı (sentetik) bir inançsal propaganda yapıyordu. Feodal Anadolu Selçuklu devletini hedef alıyordu. İsyanın gerçekleştiği coğrafya bütünüyle Pavlikan yurdu olmuştur.

Baba İlyas ve Baba İshak yakın dönem güç hareketleri ile Anadolu'ya yerleşmiş Türkmen babalarıydı. Anadolu'nun giriş kapısı olan Samsat-Malatya civarında yığılan konar göçer Türkmen aşiretleri ve Amasya merkezli Sivas, Yozgat, Tokat, Çorum bölgelerini içeren Orta Anadolu'daki hoşnutsuz kesimleri örgütlemişlerdir. Pavlikanlar da bu isyanda etkin biçimde yer almışlardır. Hareketin önderlerini ve propagandasını yaptıkları düzeni benimsemişlerdir. İsyanın merkezi ve yayılma alanı da tarihi Pavlikan yurdu ve kaleleri olmuştur. Yürüyüş hattı boyunca (Malatya'dan Amasya'ya ve sonrasında Kırşehir üzerinden Konya, bütün Kızılırmak havzası ve Kapadokya) başkaldırının çapı ve etkisi büyümüş, Pavlikan ülkesinin tamamını sarmıştır. Selçuklu orduları defalarca yenilgiye uğratılmıştır. (MS 1239-49)

Babai Ayaklanması, Selçukluların acımasız katliamları sonucu, elbette iç zaafların da etkisiyle, bastırıldı. Ama bu ayaklanma Anadolu tarihi bakımından birçok şeyi köklü biçimde değiştiren bir alt üst oluşa neden oldu.

Gerek Babai Ayaklanmalarının sarsıcı etkileri sonucu, gerekse aynı döneme denk gelen Moğol saldırılarıyla, Anadolu Selçuklu devletinin siyasi birliği parçalanmıştır. İnançsal-düşünsel ve siyasal bir dönüşüme uğrarlar. Yenilgi ciddi bir siyasi ve ideolojik kırılma yaşatır. Bu dönemde ayaklanmaya mesafeli duran ama bir yandan da hem ideolojik yakınlık hem de ayaklanmada yer alıp Sivas yakınlarında savaşta ölen kardeşi Menteş Bey vasıtasıyla isyanın artakalanları üzerinde etkisini sürdüren Hacı Bektaş-ı Velinin faaliyetleri önce çıkar. Kapadokya bölgesini merkez alan Hacı Bektaş, bu kırılma sonrası isyanın sosyal, ideolojik ve coğrafi zemininde reformist ılımlı bir hareket olarak gelişir. Ve isyanın yenik ardıklarını "Rum Erenleri" yardımıyla ve sıfatıyla örgütledi. Bu hareket sonraları Bektaşilik olarak anılacak ve Aleviliğin en büyük damarı olarak gelişecektir: Bölgede oluşan siyasi otorite boşluğunun da yardımıyla inançsal ve sosyal bir yeniden kuruluş dönemi yaşanmaktadır. Zamanlar dağlara çekilen ya da çeşitli yörelere dağılan oralarda da Babailer olarak anılan kesimler bu

yeni formda örgütlenmeye çekilmişlerdir. Bu anlamda Babailer isyanı Alevi formundaki inancın doğuşunun ebesi olmuştur da denilebilir.

Bu ayaklanma Pavlikanların tarihi bakımından da yeni bir dönemi ifade eder. Eski isim ve aidiyetleri de dönüşür. Daha sonraları genel olarak Alevilik biçimde anılacak olan İslam heteredoksisinin içinde erimelerinin kesin dönemeci olur. Önceleri Babailer, sonraları da Bektaşiler olarak tanınan Anadolu'ya özgü bu yeni sosyal-inançsal yapının bir parçası olmuşlar, yeni bir kimlik ve aidiyet kazanmışlardır. Alevi inancının spesifik, Anadolu'ya özgü karakterinin ve geniş toplumsal dokusunun önemli bir motifini oluşturmuşlardır.

Bektaşilik, Pavlikanların Trakya ve Balkanlardaki ilişkilerini de örgütlemiştir. Hacı Bektaş müridi Sarı Saltık da Balkanlar'da Bektaşiliğin yayılmasında önemli rol oynamıştır. Diasporadaki Pavlikanlar da anayurtlarında yaşanan değişim ve dönüşümün etkilerini görmüşlerdir ve Balkanlar'da özgün bir hareket olarak gelişmişlerdir.

Görülmektedir ki Babailer İsyanı Anadolu'nun ilk isyanı olmadığı gibi, kendisinden önceki ezilen halkların isyancı geleneğinin bir devamıdır ve sonraki mücadelelerin dinamiklerin, isyanların hazırlayıcısıdır.

Anadolu'da ve Kürdistan'da -bugünkü haliyle- büyük toplumsal dönüşümlere etkide bulunmuş, hızlandırmıştır.

Pavlikanların isyancı tarihi de göstermektedir ki, bugün bu topraklarda hala yaşamakta olan Alevilerin tarihi ve sembol isimleri hiç de Türk-İslam sentezinin inkarcı-asimilasyoncu çarpıtmalarına uymuyor. Kimi semboller, motifler İslam ve/veya Türk kaynaklı değildir zira. Şimdi, diğer iç bölgelere aykırı olarak Pavlikan coğrafyasındaki Kürtlerin neden Alevi inancı taşıdıkları da bu biçimde açıklığa kavuşmaktadır.

Babailer Ayaklanmasının temel gücünü, ağırlığını konar göçer Türkmen aşiretleri oluşturmuştur ama önemli oranda Pavlikan varlığı (Kürt, Rum, Ermeni kökenli heretikler) de görülmektedir. Harekete kendi renklerini de -hem ideolojik inançsal bakımdan, hem de siyasi sosyal talepleriyle- katmışlardır, aktif bir katılım göstermişlerdir.

Anadolu'da yaşayan Pavlikanların ardılları artık

yeni adlar ve aidiyetler ile bu coğrafyadaki ayaklanmaların temel bileşeni olmayı sürdürmüşlerdir. Avrupa'daki kolları da yüzyıllar boyunca o bölgelerin devrimci isyanları içinde yer almışlardır. Çok değil, 170

yıl sonra Bedreddin Ayaklanmasında hem Balkanlar hem de Ege'de bu miras yine canlanmıştır. Sonraki Alevi isyanlarıyla da devam etmiştir...

Hüseyin Ergün, SHP Ve Burjuva Solunu Diriltme Girişimi

15-16 Haziran 2009 tarihlerinde Taraf Gazetesi'nde uzun bir röportaj yayımlandı. Mülakatı veren kişi, Haziran başındaki kongre ile SHP Genel Başkanlığına seçilen Hüseyin Ergün'dü.

“Sol” diye ortaya çıkmış Hüseyin Ergün. ÖDP'den ayrılan Ufuk Uras ve çevresinin yanı sıra DİSK'in öncülük ettiği 10 Aralık Hareketi ile beraber ismi anılıyor. Yeni bir siyasi oluşumun hazırlıklarını yürütüyorlar birlikte.

Röportajda hayli kışkırtıcı ve hakaretamiz bir eda ile konuşuyor Ergün. Sol adına bütün değerlere küfrediyor. İlerici devrimci mücadeleye karşı burjuvazinin sınıf kinini ve düşmanlığını kusuyor. Yalan ve iftiralarının yanında çarpıtma ve demagogjilerle malûl bir zihniyet fotoğrafı sunuyor.

Bu zihniyet sadece Ergün ün şahsına ait bir şey değildir. Ergün bugün birlikte hareket ettiği çevrelerin siyasi zeminini de ilan etmiş oluyor, hangi kesimlerin sözcüsü olduklarını da. Bugüne kadar “yol arkadaşları” olan Urasçı “Özgürlükçü Sol Hareket” ile 10 Aralık Hareketinin herhangi bir itirazı gelmediğine göre Ergün'ün bu “boyundan büyük” lafları daha geniş bir yelpazeyi tarif ediyor demektir.

Ergün'ün açıklamaları, öncelikle kendi partisi içinde bir deprem yarattı. Birçok MYK üyesi onu eleştirdi. Genel Sekreter Ahmet Abakay basın önünde bu açıklamaları mahkûm etti. Ancak nihayetinde ‘birileri’ Ergün un arkasında durdu. H. Ergün önce istifa lafları ettiyse de sonra bunu geri aldı. İstifa eden, Genel Sekreter Ahmet Abakay oldu. Abakay, istifa mektubunda SHP'nin, “İşverenlerin öncülüğünde kurulan Yeni Demokrasi Hareketi ne dönüştürülmek istendiğini” söyledi. Bu gelişmeler de Ergün un çıkışının bireysel ya da rastlantısal olmadığını göstergesi olmaktadır.

Ergün ve şimdi üzerinde çalıştıkları projenin misyonu, eleştiri ve tartışmaların gölgesinde kalmasın diye, önce şu noktalara değinelim: Bu proje ne anlama geliyor? Ergün ve anlayışı neyi amaçlıyor? Hangi kesimleri temsil ediyor?

Bu soruların cevapların bir kısmı Ergün'ün siyasi- şeceresiyle örtüşmektedir. Hüseyin Ergün, kendisinin dahi hatırlamakta zorlandığı bir tarihi evvelde solculukla bağım koparmıştı. FKF'de boy göstermiş, TİP içerisinde çalışmıştı. Bu coğrafyadaki devrimci mücadelenin en önemli dönüm noktalarında gerici tutum almış, düzenin serin ve sığ sularını tercih etmişti. 71 devrimci çıkışı olduğunda onlar sınıf mücadelesini geriye çekmeye çalışan, pasifize eden, parlamentocu anlayışta kalmıştı. Devrimci hareketle hiçbir bağı yoktu, bu dönemden sonra da her tayin edici uğrakta daha fazla burjuvazinin kollarına atıldı.

12 Mart ve sonradan 12 Eylül faşist darbelerinden sonra esas mecrasını bulmuş, sol-sosyalizm söylemlerinden bütünüyle kopmuş bir burjuva liberal Hüseyin Ergün portesi vardır. 1993'te burjuvazinin liberal projelerinin sözcüsü olarak sermayeden ve emperyalist efendilerinden icazet almak için ortaya çıkan başını yine bir patron olan Cem Boyner'in çektiği Yem Demokrasi Hareketinin kuruluşunda yer alır. Artık aslına rücû etmiş, bütün yetenekleriyle liberal burjuvazinin çıkarları için mücadele etmeye başlamıştır. '96'ya kadar YDH Genel Başkan Yardımcılığı yapmış, '96-'97 döneminde de YDH Genel Başkanı olmuştur. Bu proje uzun ömürlü olmadı. Bir dizi devşirme döneç takımı ile birlikte burjuva liberal aydınların ve patronların bu hareketi akamete uğradı. Köksüz kaldı ve tarihin çöp sepetini boyladı.

Ergün ise sonraki dönemde George Soros'un

fonlarıyla 'sosyal' projeler yapan TESEV'in Başkanı oldu, böylece hem maddi hem de siyasi olarak yolunu buldu! 2002 yılında da kirli savaş partisi SHP'nin yemden kuruluşunda yer aldı. Nihayetinde Genel Başkanı oldu. Şimdi de burjuva liberalizminin sözcüsü olarak ve daha geniş bir liberal programın öncülüğüne soyunarak arz-ı endam eyledi.

Taraf Gazetesindeki röportajın anlamı da budur. Ergin ve anlayışı, kendi pozisyonunu, siyasi zeminini ve hedeflerini/programını deklare ediyor. Yol arkadaşlarının da zeminini, sınırını çiziyor. Her söylemi bilinçli seçilmiş, özel biçimde öne çıkarılmış bir siyasi projenin ana esaslarının ilanı olarak kamuoyuna (siz burjuvazinin beğenisine okuyun) sunulmuştur. Burjuva liberalizminin son sezon şampiyonu olan Tarafta yayınlanması da tesadüf değildir.

Bugün Ortaya Çıkışının Zemini/Misyonu Nedir?

Bu sorunun, ilk cevabı yine Ergün ün ağzından veriliyor: "(YDH) bazı yönleriyle diriliyor. Daha doğrusu Yeni Demokrasi Hareketi burada bir yansıma buluyor." Yanıt çok açık, burjuva liberal programı daha geniş bir zeminde güncellemek, "diriltmek". Çünkü TÜSİAD'ın, AKP'yı dengeleyecek bir 'sol AKP'ye ihtiyacı var. Çünkü kapitalizmin ekonomik ve ideolojik krizi yığınları sola yöneltiyor. Çünkü CHP artık sermaye oligarşisinin sol parti ihtiyacını karşılayamıyor.

YDH, rejimin yapısal ve güncel siyasal krizinin çakıştığı, derinleştiği, yığınların devrimci, anti-faşist, anti-sömürgeci, anti-emperyalist mücadelelerinin yükseldiği dönemde ortaya çıkmış bir harekettir. Kitle hareketinin düzenin dışına çıktığı ve radikalleştiği, Kürt ulusal hareketinin serhıldanlarla atılıma geçip rejimi siyasi ve ideolojik çözülmeye zorladığı bir siyasi iklimde yaratılmıştır. YDH; burjuva siyasetinin ve ekonominin neoliberal yapısal dönüşüme zorlandığı, Yeni Dünya Düzeni emperyalist projesine göre yeniden yapılandırma ihtiyacının olduğu bir süreçle sözde demokrasi söylemleriyle ortaya çıkmış bir sermaye hareketiydi. Soldan devşirmelerle ve burjuva liberal aydınların katılımıyla liberal bir program zemininde ortaya çıkmışlardı. Hem düzen dışılaştıran toplumsal hareketi burjuva düzen sınırlarına çekmeyi, hem de burjuvazinin yapısal uyum ve değişim programını

savunuyorlardı.

Bugün yine kitle hareketinin genişlediği, yayıldığı ve giderek radikalleşme eğilimi gösterdiği, Kürt ulusal sorununun çözümünü dayattığı koşullardayız. Yığınları düzen içinde tutacak ya da toplumsal hareketi burjuvaziye yedekleyecek bir burjuva hareket, bir sosyal demokrat yapı dahi yok. Burjuvazi bunun yakıcı eksikliğini duyuyor. Düzen solu sahası boşlukta ve Hüseyin Ergün'den Ufuk Uras'a uzanan yelpazedeki siyasal şahsiyetler, bu boşluğu doldurmaya oynuyorlar.

Keza işbirlikçi burjuvazinin küresel sermayeyle entegrasyonu ve yapısal dönüşümünü sağlayacak, başta ABD'nin bölgesel siyaseti ve AB üyeliği olmak üzere, emperyalist projelere hız verecek bir siyasi değişim hareketine de muhtaçtır. Bu uğurda burjuvazinin içinde statükocu kesimler de önemli oranda geriletmişken, liberal programın düne göre daha etkin olacağı bir siyasi iklim oluşmuştur.

İşte bu koşullarda yeni ve daha geniş bir zeminde örgütlenmek istenen burjuva liberal bir hareketin öncüsü/sözcüsü olarak YDH ruhu/misyonu yeniden diriltiliyor. Ama bugün bazı farklılıkları da var. Bu kez liberal sağcı kesimlerle ve artık solla ilişkilerini kesmiş döneklemlerle sınırlı bir proje değildir. Bu "yeni"lik 'liberal sol' kesimi de kendi zemininde birleştirme hedefiyle ortaya çıkmıştır. Emek siyasetinin içine dek uzanmış, ilerici antifaşist yapıların ve bazı demokratik hareketlerin kendi çekim merkezlerine yakınlaşması sağlanmıştır. Bu anlamda daha geniş bir siyasi zemine kavuşmuştur.

Dolayısıyla Ergün'ün sözcülüğünü yapıp, röportaj yoluyla deklare ettiği hareket alan genişletmiş bir burjuva liberal siyaset prodüksiyonudur. Programı da bütünüyle işbirlikçi burjuvazinin liberal 'değişim' programıdır.

Kendisini "sol" olarak lanse etmesine bakmayınız, soldan fersah fersah uzak bir harekettir. Sola ve değerlerine yaklaşımı da malumun ilanından başka bir şey değildir. Özgürlükten anladığı da sermayenin sınırsız özgürlüğüdür.

Siyasi yelpazede kendilerini konumlandıkları yer de buna uygundur. Onlara göre günümüzün ilerici hareketi AKP'dir. AKP sağdır ama ilericidir. Kendilerinin dışında da ilerici sol yoktur. Böylece sermayenin sol ayağını

oluşturmaktadırlar. Burjuvazinin liberal programının uygulanması için türetilmiş bir AKP kopyası harektir.

Ergün ve zihniyeti burjuvazinin emniyet supabı olmaya, ona kan ve can taşımaya niyetli bir “cankurtaran” projesi olurken, Ufuk Uras ve 10 Aralık Hareketini de peşine takmaya, bu eksende bir kolunu da sendikalar ve sosyal hareketlerin içine uzatmaya çalışıyor.

Peki, bu durumda Ergün ve muhataplarının bu projesi ezilenleri yeniden burjuvazinin peşine takmak için türetilmiş bir tuzak değil de nedir? Kirli savaş partisi SHP ve şimdi oradan hortlatılmaya çalışılan YDH ruhu, kendi mecali yokken, ezilenlerin taleplerine ve mücadelelerine uzak ve düşmanken, ezilenlerin basıncıyla faşist diktatörlüğün saldırıları arasında boğulan (son kertede İkincisine eklenilen) icazetli bir burjuva projesine can simidi atmak, onlara hayat öpücüğü vermek işçi sınıfının ve ezilenlerin çıkarma mıdır? Hele hele kendi sözleriyle de sabit olan sömürgeci kirli savaştaki rolleri ve tutumları, haklar ve özgürlüklere karşı durdukları zemin ortadayken, hangi saikler DİSK’ı ve Uras’ın ÖSH’sini burjuva siyasetin kene politikasına göz kırpmaya itiyor?

Şimdi “aranan kan bulunmuştur” edasıyla yeni bir Soros projesi ile arz-ı endam eyleyen liberal burjuvazinin, Demokratik Alevi Hareketinin. Kürtlerin, demokrat sendikacıların vb. eliyle daha geniş bir cephede hortlatılması için yürütülen bu vampir siyasetine alet olmak; en başta bütün bu kesimlerin diğerlerine hakaret eden bu anlayışla aynı fotoğraf karesinde görünmek nasıl bir anlayıştır? Bunun izahı kabil midir? Ergün’ün bu kadar hakaret etmesine, bu denli pervasız bir saldırganlık ve iftira faaliyeti içinde olmasına, bu cesareti gösterebilmesine dayanak olduklarının farkında mıdır?

Bu aymazlık hiçbirinin harcı değildir, haddi değildir. İşçi sınıfının değerlerine, ilerici insanlığın değerlerine ve mücadelelerine sahip çıkamayan, hareketi burjuvazinin kucağına oturtmaya çalışan anlayışlar, ezilenlerin kendilerini kuzu kuzu izleyeceklerini zannediyorlarsa fena halde yanılıyorlar. Bu ihanetçi siyasetin siyasi sorumluluğunun altından kalkamazlar. Ya da yol yakinken silkinceklerdir. Ama her koşulda bu oyun sökmez! Bizden söylemesi.

Burjuva sol bir hareketin varlık imkânı

bulabilmesi ve kendine alan açabilmesi için öncelikli olarak ilerici-devrimci harekete, emekçi soluna karşı bir saldırıda bulunması, sınıf refleksinin gereği olacaktı. Röportajda bu bütün yoğunluğuyla hissediliyor. Ana darbenin doğrultusunu devrimci antifaşist, antiemperyalist ilerici harekete yönelmiştir. Burjuva solu, kendisini emekçi solundan koparacağı mevziler ve taban üzerinden inşa etmek istemektedir.

Bu amaçla Ergün, onyıllardır burjuva liberal saflarda biriktirdiği bütün ideolojik cephaneliği seferber ediyor. İlerici devrimci değerlere, işçi sınıfı ve ezilenlerin ilerici devrimci demokratik hareketlerine karşı hakaretlerle dolu demogojik ve iftiralarla malul bir söylem kullanıyor. Yol açtığı tartışmalara verdiği yanıtlarda da aynı zihniyetini ve amacını sürdürmüştür.

Bu anlayış solcu, ilerici değildir ama kendisini öyle lanse eder. Demokratik hiç değildir, düpedüz gericedir. Ergün’ün söylemleri de bunların birer kanıtıdır.

İşçi Sınıfı Düşmanlığı

Bu anlayış, her şeyden önce işçi sınıfı düşmanıdır. İşçi sınıfını gerici/tutucu bir sınıf olarak ilan ediyor bay Ergün. Ona göre “işçi sınıfı üretici güçleri geliştirmez”, “Siz hiç ilen teknoloji isteyen sendika gördünüz mü?” diye de ekliyor. Bu söylemin ekonomi-politik kapsamında itibar edilebilecek, ciddiye alınacak hiçbir yanı yoktur. Üretici güçlerin gelişmesinin önündeki engel burjuvazi ve onun düzeni kapitalizmdir. İleri teknolojinin üretime uygulanmasının önündeki engel yine burjuvazinin kar oranlarının düşmesinin baskısıdır. Sınai üretim artık eskisi kadar karlı olmadığı için, sermaye ‘işsiz’ kalmakta, borsa-faiz-spekülasyon gibi asalak alanlara akmaktadır. Bu durum insanlığın toplumsal kaynaklarının sermayenin elinde asalakça kullanımına yol açtığı gibi, büyük emekçi yığınlarının çalışma hakkından dahi yoksun bırakılmasına neden olmaktadır. İşsizlik kronik kitlesel bir karakter kazanmıştır. Bu koşullarda her yeni teknolojik ilerleme hem işsizliği artırmakta, hem de kâr oranlarında düşüşe yol açmaktadır. Dolayısıyla, üretici güçlerin engeli kapitalizmin kendisidir. İktidardaki işçi sınıfı (örneğin SSCB’de) en ileri tekniği kullanarak geri bir tarım ülkesini 20 yılda dünyanın en büyük sanayi devi haline getirmesini bilmişti.

Uzaya ilk kimin çıktığını da hatırlamasında fayda var, bu burjuva solcusunun. Bugün de burjuvazi sınıf olarak yıkılıp kapitalist üretim ilişkileri dönüştürülmeden ne asalaklaşma aşılabilir, ne de teknik bir atılım mümkün olabilir. Tekeller ileri tekniği kullanmak yerme ucuz işgücü cennetleri yaratıp, bu ülkelerin işçi yığınlarını tüketmeyi yeğlerler. İşçi sınıfının en devrimci sınıf olduğunu, bu gerçeği, ona anlatmaya gerek yoktur. Ta ilk gençliğinden beri duya duya duymaz olmuştur bunu. Ama o işçi sınıfının modern tarihin yapıcısı ve ilerleticisi olarak görünmesini istemez. Yeteneklerini de bu işe hasretmiştir. Zira ona göre bu iş burjuvazininidir. İşçi sınıfı da ona destek olmalıdır; bütünüyle onun siyasi şemsiyesi ve önderliği altında olmalıdır; bağımsız bir hat izlememelidir.

“İşçi sınıfı demokratiktir” diyor bay Ergün “ama ilerici değildir”i de ekliyor peşine. “Demokratiktir” demesi bilinçlidir. Ona göre bu kimi haklar talep etmesinden ileri geliyor. Bu hakları elde etmek için harekete geçerse olmaz. Çünkü “ilerici değildir” işçi sınıfı. Peki, ne yapmalıdır? “Tek ilerici sınıf olan burjuvazi” desteklemelidir! Burjuvazi “ilerici” olunca demokratik hakların “en kararlı savunucusu” da o oluyor, işçi sınıfı da her koşulda onu desteklemelidir. O halde işçi sınıfı kimi haklarını elde etmek istiyorsa kaderini ve geleceğini burjuvaziye teslim etmelidir. Asla ve kat’a ayrı bir sınıf siyaseti yürütmemelidir, işçi sınıfı. 12 Eylül darbesinin arkasında hangi sınıfın çıkarları vardı ve bu darbe kime karşı yapıldı, diye sorası geliyor insanın!

Bu, buz gibi sınıf işbirlikçiliğidir, burjuva oportünizmidir. İşçi sınıfı-ve ezilenlerin ilerici devrimci mücadelelerini ve bir bütün olarak emekçileri gerici ilan etmek, onların mücadelelerini yok saymak, yığınları silahsızlandırmak ve burjuva siyasetin liberal projelerinin dayanağı yapmak çabasıdır. Burjuvazinin politikası, kendi ayrıcalıkların güçlendirme ve sömürsünü derinleştirme, sömürgeci yağmasını yaygınlaştırma politikasıdır. Hele de tekeller çağında! Bu politikanın ‘ilerici’ sayılması komedidir, ancak siyasi mizah konusu olabilir. İşçi sınıfı kendisi için ayrıcalık/ımtiyaz istemez, ayrıcalıkları yıkmaya çalışır. İşçi sınıfı evrensel sınıftır, onun çıkarları topyekun kurtuluştadır; işçi sınıfının sosyalist devrimi, toplumun tüm ezilen sınıf ve

kesimlerinin çıkarlarını yansıtır. Bütün bu ezilen kesimleri birleştirme yeteneğindeki yegane sınıf da işçi sınıfıdır. Bunu bildiği için işçi sınıfının önderliği fikrine saldırıyor Bay Ergün. O, TÜSIAD’ın. tek tek ezilen kesimleri kısmi reformlarla avlmasını ve kendi gerici politikasına yedeklemesini savunuyor, böyle bir politika kulvarını açmaya çalışıyor.

Sosyalizm Düşmanlığı

İşçi sınıfına düşman olan, onun dünya görüşü ve toplum düzeni olan sosyalizme de düşman olmaz mı? Bay Ergün bu konuda da hazırlık yapmış.

“İşçi sınıfının siyasetle özgürlükçü olamayacağı, özellikle sosyalist ülkelerde ortaya çıktı. Zaten Sovyet sistemi milliyetçiliği, devletçiliği pompalayan bir sistemdi” diyor ilk elden. Ona göre “ekonomide özgürlükçü olamayan işçi sınıfı, siyasette de özgürlükçü olamaz”mış, nitekim “sosyalizm de özgürlükçü değildir”.

Peki bay Ergün’e göre özgürlükçü olan nedir?

Anlamak için bizi zahmete düşürmez, hemen cevap verir: Piyasa! Emperyalist kapitalist pazar ekonomisi yanı, Daha etraflıca söylemek gerekirse emperyalist küreselleşme... Yani burjuvazi için sınırsız sömürme özgürlüğü; tekelci sermayenin ‘serbest’ pazarlarda engelsiz dolaşma özgürlüğü, emperyalizmin, faşizmin işgal ve katliam özgürlüğü... “Özgürlükçü sol”un kime özgürlük istediği de böylece anlaşılabilir oluyor.

Özgürlükçü hareketlere örnek verirken de bu tespitemizi doğruluyor. Mesela Avrupa’daki gerici faşist parti ve siyasetçileri özgürlükçü diye tanıtıyor. Fransa’da Sarkozy bunlardan biri. Diğer emperyalist savaş partisi olan İngiltere’nin İşçi Partisi... Türkiye’de ise tereddütsüzce AKP’nin adını veriyor...

Bütün bu partiler, işçi-emekçi halk kitlelerini siyasetin dışına itmenin yanı sıra, ekonomiyi de siyasetin’ yani hükümetlerin etki alanının dışına iten neoliberal politikaları uyguluyorlar. Yani emekçi kitlelerin ekonomi üzerinde çok dolaylı dahi olsa etki yapabilecekleri hiçbir imkan kalmıyor. Ve bu partiler böyle yapmakla ‘özgürlük’ getiriyorlar! Sovyetler Birliğinde temel hizmetlerin ve kimi ihtiyaç mallarının (eğitim, sağlık, ulaşım, konut vb.) satılık olmaktan çıkarılması ve herkes için hak haline gelmesi, ekonominin politikanın yönetimi altına verilmesi, politikanın ise kentin ve kırsal işçi-

emekçi kitlelerince yönetilmesi ise 'özgürlükçü değil'.

O eski ve güçlü Marksist soruyu sormakla yetinelim: Kimin için özgürlük? Kime özgürlük?

Emperyalist Küreselleşme=Özgürlük

İşçi sınıfını gericilikle itham eden bu zihniyet, sosyalizmi de kendince mahkûm ettikten sonra, tarihin ilerici sınıfı olarak burjuvaziye işaret ediyor. Onun liberal programını da tek devrimci program ilan ederken, işçi sınıfı ve ezilenleri bu program için mücadele etmeye, burjuvaziye destek olmaya çağırıyor. Kendi misyonunu da böyle kurguluyor.

Bu durumda burjuvazinin "devrimci kimliğini" kurmanın zorunluluğunu duymuş Ergün. En azından "ya tutarsa" babında bir kendi kendine ikna söylemi tutturmuş. Ona göre özgürlükçü yegâne şey piyasadır, sermayedir. İşçi sınıfı ve sosyalizm piyasa ekonomisini reddettiği için gericidir. Burjuvazi ise piyasaya dayandığı için özgürlükçüdür.

Avrupa'da yayılan ırkçı-faşist hareketlerin büyük sermaye işi olmadığını savunur. Ona göre büyük sermaye ırkçı olamazmış, eskiden ırkçı-faşist politikaları olsa da bugün kesinlikle ırkçı olamazmış. Şimdiki ırkçılığın kaynağı çalışan kesimlermiş, küçük burjuvazinin ırkçılığıymış vb. vb.

Dolayısıyla ırkçı-faşist ideolojinin ve siyasetin yürütücüsü tekeller bu demogojik söylemle bir anda süttten çıkmış ak kaşık oldu; emekçiler ise yine gerici, üstelik ırkçı ve faşist!

Peki, "büyük sermaye" neden "ırkçı olamaz"mış? Çünkü "o küreselleşmeci olmak zorunda", "çünkü ancak küresel davranarak, işim, pazarını büyütebilir ve kârların katlayabilir. Aksi halde daralır ve yok olur. Bu yüzden belli büyüklükteki bir burjuvazinin küreselci olması zorunludur" diyor bay Ergün.

Küreselleşme yanlısı olmak da çok önemli bir kriterdir Bay Ergün'e göre. Küreselleşme "insanlığın ileri götürülmesidir". Zira kendi söylemiyle "bugünün dünyasında hakim olan akım küreselleşme. Bu sureci geri döndürmek, ancak insanlığın gelişmesini geri döndürmekle ve ileri teknolojidenden vazgeçmekle mümkün olabilir". Yani emperyalist küreselleşmeye karşı olanlar insanlığın gelişmesini geriye götürmek isteyenlerdir. Bunun temelde ileri teknolojidenden vazgeçmektir vb. vb. tam bir zırva, ama

arkasındaki söylem bilinçlidir. Böylece emperyalist küreselleşme bay Ergün un kılavuzluğuyla devrimci program diye yutturulmaya çalışılıyor. Emekçiler gerici, ırkçı, faşist, küreselleşme karşıtları da öyle. Bir tek "belli büyüklükteki sermaye", küreselleşmeci sermaye ilerici, antifaşist... Kuşkusuz bu sınıf bilinçli söylem, Avrupa'da sinsice yayılan ırkçılığın, dün olduğu gibi bugün de büyük tekellerin politikası olduğunu gizliyor.

İşbirlikçi Sermaye Ve AKP'ye Övgü

Peki, bu "belli büyüklükteki sermaye"nin bu "ilerici" burjuvazinin bu coğrafyadaki temsilcileri kim? Ergün, TÜSİAD'm bir kısmının küreselleşmeye direnç gösterdiğini düşünüyor. Ona göre, gittikçe gelişen, büyüyen Anadolu sermayesi küreselleşmeci asıl. Dünyayla bütünleşmek ister. Bu kesim, yeşil sermaye olarak biliniyor aynı zamanda; yani muhafazakâr... Ergün de bunu teslim ediyor ve AKP'nin küreselleşmenin yararını görmesini bu kesimlerin sözcüsü olmasına bağlıyor. AKP'yi ve bir grup sermayeyi ilerici gören, özgürlükçü sayan Ergün, elbette ki, programında bu kesimlerin taleplerine yer veriyor. Onun ruh ikizi olduğunu açıkça ilan etmekten çekinmiyor. Zira onların ruhu sermayedir. İkisi de sahibinin sesidir.

Liberal burjuvazinin sözcüsü olan bu zihniyetin öncelikleri arasında, işbirlikçi burjuvazinin küresel sermayeyle entegrasyonu ve yapısal dönüşüm sorunları bulunuyor. Keza AB üyeliği ve ABD'nin bölgesel siyasetine daha etkin katılım da bu önceliklerin arasındadır. İç ve dış siyasetteki pozisyonlarını belirleyen ana eksen de bunlardır.

Ezilenlerin temel hak ve özgürlükleri mücadelesi ise ancak bir programa uyduğu ölçüde kabul edilebilirdir. Yoksa terörizmdir, ezilmelidir. İşte özgürlükten anladıkları da bundan ibarettir.

Emperyalizme Övgü, Antiemperyalizme Sövgü

İlk adımda emperyalizmin övülmesi ve emperyalist siyasetin sömürgeciliğin yüceltilmesi vardır Ergün un söyleminde.. Bunu açıktan göstere göstere yapar hem de. Yoksa küreselleşmeci nasıl ilerici olurdu? Ya da emperyalist küreselleşmeci sermaye nasıl devrimci olurdu?

Ona göre “dünyada emperyalizm tarafından sömürüldüğü için geri kalan bir ülke yoktur. Ama sömürülmediği için geri kalan ülkeler vardır”. Buyurun buradan yakın! Emperyalist sömürünün “özgürleştiricilerine” en güzel övgü burada mevcut. Irak ve Afganistan'a girerken “özgürleştirdik” diyen ABD faşistlerinin söylemi ile bütün tarihi boyunca sömürücü/gerici savaş ve katliamların yıkımların mümessili emperyalizmin yüzü nasıl da nurlandı birden! Yani emperyalistler tarafından sömürülmek bulunmaz nimetmiş bay Ergün'e göre.. Vardığı sonuç şudur: “emperyalizm sloganlarının içi boştur, ‘emperyalizme hayır’ demek, aslında bir şey dememektir”.

Sonra bu coğrafyaya gelir ve der ki, "bir kere Türkiye'de emperyalist bir güç yok. Yani Türkiye'yi sömüren yabancı bir güç yok. Küreselleşme karşıtları aslında tamamen korkuyla analiz yapıyorlar”. Öyleyse Türkiye halkları, bırakın emperyalizme karşı mücadele etmeyi, ‘bizi sömür’ diye emperyalist devletlere çağrılar yapmalı...

Taraf Gazetesi'nin Deniz Gezmişlere karşı açtığı ideolojik savaş, ardından gelen “Tam bağımsızlık tam barbarlıktır” söylemleri H. Ergünün bu söylemleriyle örtüşmektedir. Onun hayran olduğu ‘Batı uygarlığının’ köklerinde Latin Amerika'nın, Asya'nın ve Afrika'nın yüzyıllar boyunca kılıç zoruyla yağmalanması vardır. Ardından kapitalist sanayi çağında bu kıtaların bir ucuz hammadde deposu ve açık Pazar olarak kullanılması vardır. Sömürgeciliğin asırlar süren hakimiyeti dünyamızın üçte ikisini kapsayan ezilen halkları inim inim inletmiş, korkunç kanlı bir egemenlik altında medeniyeti onlardan çalmıştır. Bu sömürgeci ilişki biçimi emperyalizmin özünde vardır ve klasik sömürgeciliğin tasfiye edildiği günümüzde de hala sürmektedir. Türkiye gibi ülkeler emperyalist tekellerce ekonomik- mali sömürge haline getirilmekte; bu ülkelerde üretilen değerlerin büyük kısmı sömürgeci tarzda yağmalanmaktadır. Avrupa'daki liberal atmosfer, tam da bu ülkelerdeki ağır ve vahşi sömürünün ürünüdür ve bu ülkeler tekeller için birer ucuz işgücü cenneti haline getirilmiştir. Tekeller, yeni tekniği kullanmak yerine, bu ülkelerin işçilerini vahşi bir sömürü içinde tüketmektedir. Hüseyin Ergün'ün bu gerçeği görmek içm Çin'de yılda iş ‘kazalarında’ kaç

işçinin öldüğünü incelemesine, Vietnam'da ortalama işçi ömrünün kaç yıla düştüğüne bakmasına, Meksika'da maquiladoralardaki yaşam koşullarını incelemesine dahi gerek yok. Röportaj yaptığı Taraf Gazetesinden çıktığında bir Tuzla otobüsüne binip, buradaki çalışma koşullarını inceleyebilirdi. İşle emperyalizmin ‘uygarlığı’ budur!

Hayır, bay Ergün, tam tersine, Türkiye gibi emperyalizmin yeni sömürgesi olan bir ülkede, emperyalizmin ve işbirlikçi tekellerin egemenliğine itiraz etmeden ilerici olunamaz.

Devrimci Düşmanlığı: Küfür Ve İftiracılık

Bitti mi? Bilmedi tabii. En azından bay Ergün un projesinin eksiklikleri bitmedi. Şimdi sırada antiemperyalist antifaşist mücadeleler ve onlara önderlik eden devrimciler var. Onların da defterini dürdü müydü bay Ergün, projesi bir gediğini daha kapamış olacak. Böylece ideolojik olarak silahsızlandırmayı umduğu ezilenleri, siyasal bakımdan da öncüsüz bırakacak ve burjuvazinin siyasi hegemonyasına alacaktır.

Ona göre bu topraklardaki devrimci hareket hep darbeciydi. “Askerlerin darbesiyle iktidara gelmeyi umdu”... Daha da fazlasını söylüyor, ordunun darbe yapması için provokatif eylemler yaptı, orduyla işbirliği yaptı diyor Ergün. . Böylece 12 Mart ve 12 Eylül gibi faşist darbelerin tezgâhlanmasının suçunu devrimcilere, özellikle devrimci önderlere atıyor. Devrimci hareketi karalamaya çalışıyor. Devrimci yapılara ve Mahir Çayan'ın adını açıkta vererek ona ve diğer devrimci önderlere çamur atmaya girişiyor, şaibeli göstermeye çalışan bir iftira ve küfür dili kullanıyor. Öte yandan da faşist darbelerin, planlayıcısı ve yürütücüsü olan emperyalizmin işbirlikçi burjuvazinin ve faşist ordunun suçlarını örtüyor, onları da aklıyor.

Devrimci önderler şahsında antifaşist, antiemperyalist devrimci faaliyetin yığınlar nezdinde güvensizleştirilmesi, kirli siyaseti vardır bu sözlerinde. Bütünüyle kara propaganda mahsulüdür. Toplumun ilerici devrimci dinamiklerini şaibeli göstermekle, gittikçe gelişen ve radikalleşme düzen dışılık eğilimi gösteren yığın hareketinden yalıtma siyasetinin kara propaganda siyasetidir.

Sermayenin, özellikle burjuva liberal çevrelerin devrimci hareketi Ergenekon'la ilişkilendirme kirli ve iftiracı siyasetini yeniden üretmekle ve

sözde solculuk adına yaymaktadırlar. Coğrafyanın ilerici, özgürlükçü devrimci hareketlerini kontrgerilla eylemleriyle ve faşist darbelerle ilişkilendirmeye çalışarak, daha da ileri gidip MİT, JİTEM işbirlikçi askerler/ordu maşası gibi göstererek bilinç bulandırıyor. Böylece bulanık suda ezilenlerin yollarını şaşırtmayı umuyor. Gerçek suçluları gizliyor ve suçları ise mücadele edenlerin üzerine yıkıyor. Bu yoldan yeni liberal bir resmi ideoloji yaratılmaya çalışılıyor. Bir yalanı 40 kere tekrarlıyorsanız, gerçek haline gelir diyen (Hitler'in propaganda bakanı) Göbbels'in yöntemi uygulanıyor.

Hacı Karay Cinayeti Ve Ergün'ün Tutumu

Azmettiricilerinin ABD ve işbirlikçi sermaye olduğu, tetikçiliğini faşist ordunun yaptığı faşist darbelerini ve yine bütünüyle emperyalist ABD ve faşist diktatörlüğün kurduğu ve her dönem uygulaya geldiği kontrgerilla katliamları gerçeğini de çarpıtıyor bu “özgürlükçü” bay. Darbeye karşı çıkıyor sözde ama arkasındaki kesimleri de gizliyor ya da açıktan savunuyor, sadece beş isme karşı çıkıyor, darbeci düzene, faşist diktatörlüğe tek bir itirazı yoktur. Hesap sorulmasını da istemez.

Ergün'ün ve anlayışının bu yüzü de röportajda görünüyor hemen. Kendilerini övmek için konuşuyor ama esasında suçlarını sayıyor. Kontrgerilla katliamlarının kirli ve imhacı savaşın devlet eliyle azgınlaştırıldığı dönemden bir olay anlatıyor bay Ergün. YDH çalışmaları zamanında Hacı Karay ve iki arkadaşının kontrgerilla tarafından katledilmesine tanık olmuşlar. Hacı Karay, kontrgerilla tarafından infaz edilmeden kısa süre önce telefonda kendileriyle konuşmuş ve çelik yelekli timler tarafından kuşatıldıklarını, muhtemelen öldürüleceklerini söylemiş, kaldıkları yeri bildirmiş, yardım istemiş. Ergün ve arkadaşları da içişleri bakanına ulaşmak için telefon trafiği yapmışlar ama başarılı olamamışlar. Bütün mücadeleleri de bu! Ama ertesini gün Hacı Karay ve iki arkadaşının cesedi Düzce Akyazı bölgesinde bulunmuş. Yıllarca PKK içi hesaplaşma diye suçu PKK'ye attılar. Kontrgerilla katliamının gerçek suçluları da gizlendi ve suçlarını işlemeye devam ettiler. Peki, Ergün ve arkadaşları ne yaptılar? Hiç! Bay Ergün ve bugün darbe karşıtı görünen pek

özgürlükçü o liberal baylar ve bayanlar neden sustular? Bugün dahi katliamın aydınlatılması için tek laf etmiyorlar.

Ama bu coğrafyada darbeler, katliamlar ve kontrgerilla suçları karşısında on yıllardır onurluca, kararlıca mücadele eden, hesap soran, adalet için ezilenleri seferber eden ilericilere, devrimcilere, sosyalistlere iftira atmaya, onların mücadelelerini karalamaya gelince sahtekârlığın en has örneklerini sunuyor. Aynı konuda kendi suçlarını ve burjuvazinin suçlarını gizlemeye, savunmaya gelince, cansiperane bir atılganlık gösteriyor. Gerçeği böylesine ters yüz edenlerin gerçekten özgürlükçü olabileceğine kim inanır? Ya da özgürlükler için kararlı bir mücadele yürütebileceğini ummak mümkün mü? Değil elbette! Ergenekon karşıtlığı da darbe karşıtlığın da kontrgerilladan hesap sorma mücadelesi de onlarda sanaldır, sahtedir, göstermeliktir; her kritik anda katliamcılarla darbecilerle anlaşmayı bilmişlerdir.

Kirli Savaş Suçluları

Bay Ergün, kontrgerilla katliamlarının sorumlularından biri olan kirli savaş partisi SHP'nin genel başkamdır. Sermayenin darbe ve kontrgerilla katliamlarındaki suçlarını aklarken kendi hareketinin suçlarını da böylece görünmez yapıyor. Ellerindeki kanı da yine Kürt yurtseverlerinin üzerine t silip “bak elim temiz” diyor. 2004 seçimlerindeki ittifakı işaret edip SHP'nin katliamcı suçlarından arındığını iddia ediyor. Oysa bu suçların hiçbirinin hesabı verilmedi daha. Ortaya çıkarılması için yürütülen mücadelelerde bu baylar faşist kontraların safında yer aldılar. Şimdi dahi sorumluların açığa çıkarılması yerme, suçların üzerini örtmeye, suçluları aklamaya soyunuyorlar. AKP Hükümetince, kirli savaş ve kontrgerilla suçlularının, tam da katlettikleriyle, yani devrimciler ve PKK'yle aynı torbaya konulup bu üçünden bir yeni şeytan yaratılması Ergün un de işine geliyor. Çünkü SHP'nin sorumluluğunu aklıyor. Ergün, kontrgerillayla hesaplaşmada zerre kadar samimi olsaydı, işe kendi partisinin 1993 konseptindeki sorumluluğunu açıklayarak, 2 Temmuz Sivas katliamındaki rolünü ortaya koyarak başlaması gerekirdi.

Elbette yurtsever dostlarımızın 2004 yerel seçimlerindeki anlık, faydacı siyasetlerinin sonuçları bakımından ibretlik bir durumdur bu.

En başta da bugün bu liberallerin dümen suyuna giden kesimler için geçerlidir bu. İlerici demokrat çevrelerin bu bayların ikiyüzlü siyasetinin yanında görünmeleri demek, burjuvazinin kanlı kirli suçlarının temizlenmesine hizmet ediyor olmaları demektir. Bunun ötesi, berisi hep budur!

Emekçi Solunu Tasfiye Saldırısı

Bay Ergün bütün söylemleriyle yeni bir tasfiye hareketinin zeminin ilan ediyor. İlerici, devrimci hareketin ideolojik, siyasi ve örgütsel tasfiyesi için hazırlanmış bir planı açıklıyor. Liberal bir burjuva siyaset olarak geliştiriyorlar. Burjuvazinin bugün için yakıcı ihtiyacını hissettiği bir siyasi misyon için alan genişletiyorlar.

Bu amaçla ezilenleri silahsızlandırmaya çalışan, buna karşın egemen sınıfları öven ve onların suçlarını gizleyip aklayan bir sınıf bilinciyle ilerici devrimci değerlere mücadeleye saldırıyorlar. Bilinç bulandırıyorlar, hedef şaşırtıyorlar. Bütün yetenekleriyle burjuvazinin

çıkarları için çalışıyorlar.

Onlarla aynı karede bulunmak, bu karşı devrimci Truva atını ezilenlerin arasına almak gafletinde bulunanlar daha başından itibaren ezilenlerin nefretini kazanacaklarını bilmelidirler.

Bu baylarla birlikte ismi anılan bugüne dek ilerici demokratik emekçi hareketin bileşeni olarak gördüğümüz kişi, kurum ve çevreler size soruyoruz: kimlerle birlikte yol yürüdüğünüzün farkında mısınız? Bu zihniyeti onaylıyor musunuz? Siz bu suçların, demokrasi ve özgürlük karşıtlığının bir parçası olmaya hala hevesli misiniz? Sınıfa ve ilerici değerlere bu denli pervasızca saldıran, hakaret eden bu zevatın sizden cesaret aldığı farkında mısınız? Sahte özgürlük söylemleriyle ezilenleri, burjuvazinin kirli, kanlı, ikiyüzlü siyasetine yedeklemek isterlerken onlara yardımcı olduğunuzu görmüyor musunuz? Bu zihniyete karşı tutumunuz nedir peki? Unutmayın ki susmak onaylamaktır!